

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, XVIII

JOSEP M. COLL CASADÓ
RAMON AMIGÓ ANGLÈS

Onomàstica del terme municipal de Prasdip

BARCELONA
2010

Onomàstica del terme municipal de Prasdip

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, XVIII

JOSEP M. COLL CASADÓ
RAMON AMIGÓ ANGLÈS

**Onomàstica del terme municipal
de Pratdip**

BARCELONA
2010

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Coll Casadó, Josep M.

Onomàstica del terme municipal de Pratdip. — (Treballs de l'Oficina d'Onomàstica ; 18)

Bibliografia

ISBN 9788499650142

I. Amigó i Anglès, Ramon, 1925- II. Títol III. Col·lecció: Treballs de l'Oficina d'Onomàstica ; 18

1. Onomàstica — Pratdip 2. Topònims — Pratdip

804.99-31(467.1 CaB Pratdip)

© Josep M. Coll Casadó i Ramon Amigó Anglès

© 2010, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: setembre del 2010

Tiratge: 550 exemplars

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Imprès a Limpergraf, SL

ISBN: 978-84-9965-014-2

Dipòsit Legal: B. 33897-2010

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Taula

INTRODUCCIÓ	7
El nom de la vila	7
Enquadrament administratiu	8
Els primers temps	9
Un cop d'ull al territori	10
La hidrologia	12
Característiques càrstiques	13
Les partides de terra	13
Coincidència de noms amb els de termes veïns	16
La distribució del territori	16
La ramaderia	19
Els masos i les casetes	20
La indústria	20
El comerç	22
Els oficis	22
Les vies de comunicació	23
Unes particularitats lingüístiques	23
Estrangerismes, majoritàriament castellanismes	25
La vila	25
El poblament	26
Les dedicacions	28
Famílies i llinatges	29
Els cognoms predominants	30
Prenoms del segle xx	31
Una particularitat contractual	32
La instrucció i la música	32
La religió i la política	33
Unes curiositats anecdòtiques	34
Regularitzacions ortogràfiques	35
Els agraïments	35

FONTS DOCUMENTALS	37
Arxius	37
Documents manuscrits	37
Bibliografia impresa	43
MAPES	47
LLISTA DE NOMS	53
APÈNDIXS	345
I. Partides de terra	345
II. Cognoms	346
III. Renoms	347
IV. Llocs d'anomenada	347
V. Peces, trossos i heretats	348
VI. Poblacions veïnes	348

Introducció

EL NOM DE LA VILA

Popularment, és *el Prat*. Quant a l'etimologia, segons *OnCat*, IV (any 1995), 433b50 i s., s. v. *ibi*, amb *Tibi* i *Pratdip*, que li dedica un llarg espai: «També en Pratdip és palesa la concomitància topogràfica amb paratges d'aigua abundosa». I, poc més enllà (433b55): «és *Ip* l'essencial, que coincideix totalment amb *Ibi* (1174, *castro Ippo* és mera disfressa llatina). Més enllà (434a23-30) diu: «Ací [al Pratdip] recursos d'aigua moderats, en una prada que des d'antic fou lloc de molins: car, en el doc. que he citat de 1302, hi ha denominació alternativa de *Prat d'Ip* amb el "locum Plana d'en-rifa" on reconeixem l'àr[ab] *ribà* 'molí', proveït d'article àr. *al-* > *an-* (tal com en *aljub* > *anjub*, o *al-Roig* > *An-Roig*. I si *Ibi* és muntanya amunt de *Tibi*, també ací el *Prat d'Ip* és serres amunt de *Tivissa* i *Tivenys*). Abans, 433a20, ha manifestat: «Puix que tant *Ibi* com *Tibi* són els pobles més cèlebres per llurs aigües [...], bé podem dir que s'imposa l'etim. que els relaciona amb *ibi*, la denominació íbero-basca de la noció de 'riu o lloc aquós'». Després d'això, Coromines transita per una colla de topònims amb *IB-* (*TIB-*) de base preromana, per l'alt Aragó, i pel bascoide *IBI*, 'riueta', 'ribereta', i els *Ibia* gallecs, *Ibeo* asturians, *Ibeas* de la província de Burgos i *Ibiriku*, a Navarra. I torna a mantenir la idea de 'lloc d'aigües'. Joan Coromines mateix, a *DECat*, I, al final de consideracions sobre *Talltendre* (Cerdanya), s. v. *Aladern*, planteja, a 129b32, «Hi haurà alternança *TALE*--*ALE*: ¿es vol indicati més clar que això d'un origen ibèric? (*Ibi-Tibi*, *Prat-d'Ip-Tivissa*, etc.)».

A *Estudis de toponímia catalana*, vol. I, Barcelona, 1965, el mateix autor ja col·loca *Pratdip* al mapa de noms preromans, p. 226 i 229. I en torna a parlar a *Tópica hispèrica*, Madrid, 1972, quan diu, p. 281 del vol. II, «En relación con el grupo de nombres lígures (¿o son ilirios?) que Shmoll agrupa a lo largo de la costa de Valencia recordémosle los demás casos valenciano-catalanes [...] *Tivissa* relacionado con *Tibi* e *Ibi* y éste con *Prat-d'Ip*».

Pere Balañà Abadia, *Els noms de lloc de Catalunya*, p. 77, proposa que prové del llatí PRATU i de l'àrab [ad] dib "[del] llop".

Nomenclàtor diu que documents del segle XII escriuen *Prato de Ip*, que sembla compost de *Prat* i un segon element d'origen incert.

L'etimologia popular no fa cap referència a l'aigua sinó que parteix de la síl·laba *dip*. Una llegenda explica que per la zona hi havia antigament uns animals, meitat gossos, meitat vampirs, que la gent coneixia amb el nom de *dips*. Diuen que un dibuix d'un d'aquests animals era visible en un retaule de l'ermita de Santa Marina. L'argument ha estat esplèndidament utilitzat per Joan Perucho a *Les històries naturals*, on un dels capítols és titulat «Teoria del dip», un altre és dedicat a «Pratdip» i, encara, un va encapçalat per «Onofre de Dip troba la pau». Vet ací tot un enfilall d'imaginacions ben travades.

A l'escut de la població apareix el dibuix d'un animal com un gos que deu voler representar el *dip* de la llegenda. Desconeixem l'època en què es va començar a utilitzar l'escut amb aquesta il·lustració. Sembla que va ser abans de 1840, és a dir, abans d'una Ordre del 16 de juliol d'aquell any, del Ministerio de la Gobernación de l'Estat espanyol unitari que s'anava formant, destinada a aconseguir que tots els municipis tinguessin escut. Anteriorment, un Reial decret del 27 de gener de 1837 manava als ajuntaments que eliminessin els signes de vassallatge que hi hagués en qualsevol lloc, puix que els pobles de «la Nación Española» no han de reconèixer cap altra senyoria que la de la mateixa «Nación». L'ordre ministerial era, doncs, una continuació del decret d'Isabel II d'Espanya, que ocupava el tron en aquell moment.

A la cartografia antiga (*Gran geografia comarcal de Catalunya*, vol. 19), Pratdip no consta amb claredat fins al mapa de Francisco Xavier de Gama, del període 1760-1770, reimprès el 1857 (p. 126). Al de Nicolas de Fer, de 1714 (p. 117), entre la Mola i Miramar, amb molta dificultat es llegeix *Prat de Loup*, allà on s'hauria d'escaure *Pratdip*, i s'hi veuen clarament Miramar i Mont-roig. Als mapes anteriors, començant pel de Johannes Baptista Vrients, de 1603 (p. 58), i el de Gerardus Mercator, de 1619 (p. 64), hi ha Llaberia, Mas del Almet, Mas de Riudoms i Coll de Jou, a l'entorn d'allà on hi hauria d'haver Pratdip, que no hi és. Són mapes fets a una escala molt gran, de cap a 1:750.000, i no es pot pretendre que tinguin gaire detall ni gaire exactitud.

ENQUADRAMENT ADMINISTRATIU

El terme correspon a la comarca del Baix Camp, que és dintre la província de Tarragona. Antigament, havia pertangut a la baronia d'Entença. Al segle XVIII pertanyia a la vegueria de Montblanc. Es troba a la rodalia de Mont-roig del Camp, que és allà on la gent acut per algunes conveniències, però el comerç majoritari el fa amb la ciutat de Reus. Havia correspost al partit judicial de Falset, però actualment

correspon al de Reus. Eclesiàsticament, forma part de la diòcesi de Tortosa. Celebra festa major per santa Marina, que és el 18 de juliol, i també el dia 8 de setembre, diada de les marededéus trobades. Una altra festa que havia estat votada, en una època indeterminada en què alguna epidèmia atacava mortalment les criatures, se celebrava el dia 2 de gener; va ser suprimida l'any 1962.

ELS PRIMERS TEMPS

La primera notícia escrita que hem localitzat de l'existència de Pratedip l'aporta una butlla del papa Anastasi IV, datada a Laterà el 8 de les calendes d'abril de l'any 1154 de l'Encarnació del Senyor. Aquest document indica les esglésies que han de correspondre a la diòcesi tarragonina, la qual diòcesi llavors tot just es començava a organitzar. Això no vol pas dir que l'església de Pratedip tingués ja existència física, en aquell moment en què només feia sis anys de la reconquesta cristiana de Tortosa i que els moros just acabaven de ser expulsats de Siurana i encara no ho eren del tot d'Escornalbou. Vol dir, però, que alguna cosa hi havia a Pratedip, que algú hi habitava, quan se li assignava una església. La notícia següent és de poc després, de l'any 1174, quan Anfós el Cast encomanava a Guillem de Castellví els castells de Tivissa, Móra, Garcia i Marçà i, a canvi d'això, Guillem de Castellví prometia al rei «dare potestate castri de Ippo», segons el *Liber Feudorum Maior*, citat a *OnCat*, IV, 433b28, s. v. *Ibi, Tibi, Pratedip*. I, amb aquesta notícia de 1174, no tan sols se sap que algú hi havia a Pratedip sinó també que hi havia un castell.

José M. Font Rius no va localitzar carta de població de Pratedip. Quan parla dels confins occidentals del Camp (*Cartas*, I, p. 740) pensa que la colonització cristiana va començar amb un cert retard respecte a les parts planes del Camp, a causa de l'esquerperia de la muntanya, per la qual encara rodaven emboscades de gent musulmana residual. La carta de població de Mont-roig del Camp, de l'any 1180, dóna per límits de ponent d'aquell terme el coll de Balaguer «et inde de serra in serram sicut aque vergunt versus Tarrachonam ascendit ad collem Lende et inde pervenit a parte circii ad vallem Garzarum», uns noms que no sabem quins llocs designaven. Potser «vallem Garzarum» tenia alguna cosa a veure amb el barranc de Buidagasses, és a dir, de Puigdegarses, que fa de límit entre el terme de Mont-roig i el de Colldejou; però no s'hi anomena Pratedip. La donació d'Escornalbou, de l'any 1170, parla de «fontem de Murta», que potser es podria relacionar amb la Murtera, i la font i la sort de la Murtera, que documents de Pratedip, del segle XVI, situen cap a la banda de Llaberia. També diu que el límit del terme d'Escornalbou «ascendit per illum locum qui vocatur Algarriol» i això fa pensar en la serra d'en Garriol, de cap a la banda del Cavall Bernat, citada a la rodalia de Pratedip de l'any 1758. De manera que aquests papers del segle XII no citen Pratedip però anomenen llocs que hem trobat que hi havien correspost.

Al mapa que acompanya el llibre segon del volum primer de *Cartas*, amb l'any de la carta de població que correspon a cada localitat, no hi ha Pratedip. A ponent de Mont-roig (any 1180) hi ha un gran espai en blanc que va fins a Miravet (any 1153), Rasquera (any 1171?), Falset (any 1168, 1191) i Alfama (1201) a grans trets.

El document núm. 251 de *Cartas* és de l'any 1227 i correspon a la carta de població atorgada als qui repoblessin «Fons Amigdali», és a dir, la Font de l'Ametlla, que era un lloc entre Freginals i Amposta, al nord del Montsià. La concedia el castellà hospitaler d'Amposta a un grup de diverses persones entre les quals hi havia «Iohanni Dominico Prati Dippi et filiis tuis Petro, Dominico et Raimundo Dominico». El cognom indica que eren quatre persones de Pratedip, sense que es pugui saber si encara hi residien o si ja feia temps que n'havien sortit. Joan Domènec de Pratedip, el pare, devia ser un personatge poc o molt important —potser un cavaller—, atès que el castellà d'Amposta li fa confiança escollint-lo entre els encarregats de repoblar un cert sector de territori. És, fins ara, la primera família que sabem que era de Pratedip, en una època en què els cognoms es formaven a partir d'un renom, en aquest cas —com tantes altres vegades— constituït pel nom del lloc de procedència.

Uns tres quarts de segle més tard, cap a l'any 1302, Guillem d'Entença —que, des de mitjan segle XIII, era senyor d'una bona part de territori contigu al sector de ponent del Camp— va intentar d'establir-se «in locus que dicitur Plana d'en Rifà, quam est inter locum de Cambrils et colle Balagarii, quam nobilis G. d'Entença, vocat terminum dez Prat Dip». Ho explica *Cartas*, II, p. 720, que no ha pogut trobar quin va ser el final del plet que es va entaular arran d'aquesta pretensió. Vist que Pratedip va pertànyer a la baronia d'Entença, el resultat del contenciós d'alguna manera li devia ser favorable.

Una mica després, quan ja s'és a l'albada de l'edat moderna, la informació s'amplia amb el fogatge de 1497 i, a partir del segle XVI, amb un altre fogatge, el de l'any 1553, i amb accés directe a manuscrits diversos d'aquell mateix segle i d'èpoques posteriors, i el coneixement onomàstic ha anat agafant més amplitud.

UN COP D'ULL AL TERRITORI

El terme de Pratedip, de 36,27 km², és a l'extrem de ponent del Baix Camp i confronta amb els termes de Mont-roig, Vandellòs i Coldejou, i també hi arriba una punta del de Vilanova d'Escornalbou, d'aquesta mateixa comarca, i amb el de Tivissa, més a l'oest, que és de la Ribera d'Ebre. Queda clos en part entre l'extrem de ponent de la part alta del terme de Mont-roig, els cingles que baixen de Llaberia i la serra de Santa Marina, i segurament per això Emili Morera va dir que corresponia a la conca baixa del Priorat. L'extensió indicada l'aporta *Nomenclàtor*, però altres fonts donen xifres diferents, encara que semblants: Morera parla de 36,56 km² i la GEC es basa en la informació de l'Institut Nacional de Estadística d'Espanya i

parla de 36,05 km². El terme té un contorn d'aspecte arrodonit, no pas perquè sigui tot encerclat per grans muntanyes; unes elevacions d'altitud moderada fan un cert rodal a l'entorn de la vila, del qual rodal parlarem aviat, però no del terme observat tot de conjunt. Al cantó nord del territori, hi ha l'altitud màxima, de 900 m, al Cavall Bernat, arran del trifini Pratdip-Colldejou-Llaberia (Tivissa). Una altra cota destacable és la de 862 m, pròxima, al Mont-redon, que, de fet, tanmateix, no és al terme de Pratdip sinó que s'eleva en una falca estreta de la serra de Llaberia, que correspon —com s'ha dit— al terme municipal de Tivissa.

D'aquella falca estreta del Mont-redon parteix, cap al sud, una serra que separa l'aiguavessant de la Dòvia de l'aiguavessant del barranc del Mas d'en Porxo. Després, a partir del coll de la Llena (436 m), l'orografia reguanya altitud fins al puig de la Cabrafiga (614 m), a sol ixent i a cosa d'encara no 2 km de la vila. És el punt més alt del sector meridional del terme. I torna a baixar, novament cap al sud, en direcció a les Mugues (477 m) i, d'ací per avall, ja s'és en territori que planeja. A l'extrem sud-est, al capdavall de les Planes del Rei, a uns 7 km des del Cavall Bernat, en línia recta planimètrica, el territori no arriba als 100 m d'alt. A llevant del barranc del Mas d'en Porxo, el terme continua fins que, al cap d'una mica més de 2 km, troba la muntanya Blanca, l'extrem nord de la qual és lleugerament per damunt dels 500 m. Fa de frontera amb el terme de Mont-roig, una frontera que, sud enllà, s'abaixa i reguanya altitud, successivament, per deixar passar diversos barrancs que, formats en territori de Pratdip, se'n van cap a la terra plana de Mont-roig. Pel sector hi ha el modest tossal de l'Aufinac, que s'aixeca només una mica per damunt dels 320 m. I aquest límit de llevant s'acaba a les Planes del Rei.

La frontera de ponent del terme és formada pels cingles monumentals, situats cap als 740 m, a la part alta, que per ponent clouen el racó de la Dòvia, i la gran barrera es manté per damunt de la corba dels 600 m, cap al sud, fins a trobar les Moles (668 m), i la línia partionera davalla cap al coll Roig (uns 420 m). Més cap a migdia, s'eleva de nou per trobar la mola de la Viuda (588 m), gira cap a llevant i va perdent altura per la serra de Santa Marina (533 m) i pel coll Presó (480 m) i també fins a les Planes del Rei.

Com dèiem més amunt, la vila —que és a tocar i a ponent de l'angle on el barranc de Santa Marina s'ajunta amb el de la Dòvia— és rodejada d'elevacions d'altitud moderada. Té pròxima, al SSO, a poc més d'un quilòmetre, Güena (495 m). Cap al sud-est, a uns 2 km, hi ha les Mugues (477 m), i a l'est, a uns 1.700 m de distància, el puig de la Cabrafiga (614 m), dues elevacions que ja havíem anomenat. Un petit sector de l'extrem sud vessa directament al riu de Llastres, que, en aquella zona, marca la frontera entre Pratdip i Vandellòs.

De conjunt, el territori és muntanyós, amb grandesa alterosa a l'extrem nord i nord-oest, on els cingles de la Dòvia poden impressionar per llur altivesa abrupta, i a la resta del terme les muntanyes també són presents, encara que no arrogants.

Un congost per on s'enfila la carretera que puja de Mont-roig comunica aquesta zona poc o molt agresta amb la plana del Camp, de la qual el terme també participa, encara que només una mica.

Aquesta visió la sintetitza magistralment Josep Iglésies a *Les ciutats del món* (Barcelona, Arca, 1948), quan comença a parlar de Pratedip: «Al bell mig d'un cercle de muntanyes, el caient abrupte de les quals fa pensar en una altura doble de la que realment tenen» (p. 77). També parla poèticament d'una característica del clima: «Del poble no ve ni un lladruc de gos, ni el cant d'un gall, ni la veu d'una donzella, engolít tot soroll pel clam de la gran ventada [...]. El mestral salta precipicis i margedes, rodola, pentina i despentina sembrats i s'afua, igual que les aigües, dins el congost».

LA HIDROLOGIA

El barranc principal és el de la Dòvia, que s'inicia a redós de la serra de Llaberia i del Mont-redon. Va de nord a sud, fins a les Planes del Rei, amb un recorregut de cap a 7,5 km i un desnivell de ben bé 650 m i, al punt exacte de la sortida del terme, s'ajunta amb el riu de Llastres. Aquest riu, durant una bona tirada, marca la frontera entre Pratedip —extrem sud— i Vandellòs i, a partir del moment en què rep el barranc de la Dòvia, la marcarà entre Vandellòs i Mont-roig, fins a la mar. L'afluent més considerable del barranc de la Dòvia és el de Santa Marina, que li ve de ponent, del coll Roig, i que, al seu torn, ha rebut el tribut del barranc de l'Aguiler, el de l'Ortiguier i del barranquet de Güena. El de la Dòvia, també per la seva vora dreta, a la part alta, rep el barranc de la Cova del Salvat, el de Cal Tomaset i el del Clot del Teix. Aigües avall de la vila, hi aboca el torrent de la Creveta. Per la vora esquerra, hi fan cap la rasa de la Tornera, el barranc de les Valls, el d'en Bargalló, el del Molí, el de la Vidala o del Castellet de les Mugues, aquests dos últims amb un recorregut curt. També hi ha el barranc de la Solana, que ve de sota Güena i del coll del Marquès i aflueix directament al riu de Llastres.

Pel vessant a sol ixent del serrat que va del Mont-redon al coll de la Llena, i també a llevant de la Cabrafiga, les aigües van cap al terme de Mont-roig, pel barranc del Mas d'en Porxo que, al seu torn, rep el dels Aladerns, del Mas de Monet i de l'Estanquer. A partir d'ara és el barranc de la Ponça. Amb independència del del Mas d'en Porxo, hi ha el del Mas de l'Escoda, el de la Costa, el de la Cova del Quicà, el de les Planes i el de les Sorts. Tots s'encaminen cap a la mar, a través del terme de Mont-roig.

La hidrologia és afavorida amb una gran quantitat de fonts, escampades per tot el terme, amb més concentració al sector del nord, de la vila per amunt, i amb molt poca abundància al quadrant sud-est. Se n'anomenen una gran quantitat. Algunes de generoses, com la de la Dòvia i la de la Ponça, i algunes que es diu que no s'ha vist mai estroncada, com la de la Romiga. Tanmateix, n'hi ha alguna que no és tan pròdiga, com la del Pentinat.

Els tolls, quan són gorgs, també corresponen a la hidrologia. Hi ha *el Bracet*, *l'Olleta* i *el Pendó*, sense que la paraula *toll* consti a l'enunciat d'aquestes entrades. I els tolls *de la Creveta* o *del Duro*, *de la Piqueta*, *de la Savinosa* i *de les Tosques*.

CARACTERÍSTIQUES CÀRSTIQUES

Escampades pel terme, hi ha una quarantena de balms, algunes de molt considerables, conegudes per *coves*, que han estat intensament utilitzades sobretot per a la ramaderia i també per a les feines del bosc. La intensitat més gran és al sector septentrional, al racó de la Dòvia i a prop del límit amb el terme de Colldejou, fins a la muntanya Blanca. Però, més disperses, n'hi ha per tot el terme.

Els avencs són menys nombrosos. Se n'han anotat fins a deu, que són coneguts amb setze noms perquè n'hi ha que en tenen més d'un. Amb més freqüència són a l'angle nord-est del terme, allà on confronta amb Colldejou i amb Mont-roig; però també n'hi ha a ponent i a migdia. Algun amb una profunditat de quasi els -70 m, i algun d'ornamentat amb concrecions estalactíques.

LES PARTIDES DE TERRA

Hem comptat més de cent noranta noms de partides de terra, cent quaranta-cinc dels quals s'utilitzen i quaranta-set han caigut en desús. Una classificació pel significat de la denominació ofereix una complicació: hi ha noms formats per diverses paraules i això permet diverses interpretacions. El Fondo de la Fonteta Blanca, per exemple, segons la primera paraula s'ha de classificar entre les depressions, però el sector específic porta cap a la hidronímia i el color.

En aquesta anàlisi no separarem els noms caiguts en desús dels actuals, però marcarem amb un asterisc els que ja no s'utilitzen.

El grup que dona el nombre més elevat d'ocurrències és el dels *antropònims*, incloent-hi cognoms, renoms i prenom. N'hi ha d'utilitzats sense part genèrica, com *el Grau*, *el Guillemí*, *la Maçona*, *el Marquès*, **Montmaneu*, *la Ponça*, *la Tornera* i *la Vidala*. Els altres van acompanyats per diversos genèrics, com *camp*, *coll*, *comellar*, *corral*, *cova*, *font*, *vinya* i, sobretot, *mas*. Són *Bargalló*, *Bisbe*, **Boreda*, *Bornou*, *Bosc*, *Capet*, *Castell*, *Cisa*, **«Diego»*, *Ferrer*, *Gallard*, *Grau*, *Gros*, **Joana*, *Marco*, *Marian*, **Meix*, *Monet*, *Pellisser*, *Pinyol*, *Porxo*, *Sabater*, *Sanador*, *Vernet* i *Xeco*.

Un altre grup abundant correspon als *fitònims*, o sia, noms de partides de terra, a vegades també precedits d'un genèric, procedents de la botànica. Hi ha arbres com *els Aladerns*, *l'Anxera* (que diuen que té l'alzina a l'origen del nom), *la Cabrafiga* (un tipus de figuera silvestre), **la Figuera*, *les Freixes*, *la Sajola* (una altra mena de figuera) i *el Teix*. També *les Mugues*, si admetem, com proposa *OnCat*, V, 419a30, que estigui relacionat amb els saüquers. I *el Castellet de les Mugues*, que també es podria

encasellar en un apartat destinat a la defensa. O agrupaments d'arbres, com *el Bosc Negre*, *l'Olivar* i *la Savinosa*. I el collectiu d'arbustos, com *la Balaguera* (de bàlec) i **la Murtera* (de murta). També hi ha lianes, com *el Tossal de l'Heura* i *la Font de la Romiga* (que deu ser l'esbarzer). Amb les palmeres estan relacionats *el Palmar Negre* i *les Paumelles*, que són fora terme, però que designen un lloc concorregut per la gent del Prat. *Els Freginals* [farraginars] són els productors de farratge per al bestiar. Falta parlar de les plantes, com **el Canyon* (collectiu de canyes), *els Hortals*, *el Jull*, *l'Orti-guer* i **les Ortigues*, *la Vinya Joana* i derivats: *les Vinyasses*, **les Vinyes* i *la Vinyeta*.

Les Carabasses sembla que també hauria de correspondre a la botànica però s'oposa a aquesta adscripció saber que deu ser un derivat dialectal de *crebassa*, equivalent a 'clivella, grossa esquerdada a terra' (*OnCat*, III, 256a9, s. v. *Carabassals*), que no ha de fer estrany en un terme com el del Prat, amb tantes manifestacions càrstiques.

Al costat dels fitònims, hi ha els *zònim*s, no tan abundants. Els ocells són representats per *l'Aguiler*, *el Colomer*, **el Toll dels Colomins*, *les Perdigotes* i **Puigdecorbs*.

Hi posaríem també *la Grallera* si no fos que Carles Domingo i Francàs (*Els noms de les formes de relleu*, Barcelona, Societat d'Onomàstica i Institut Cartogràfic de Catalunya, 1997, xxvii, 7, p. 291) adverteix que *Grallera* «ha esdevingut un autèntic sinònim d'*avenc*». És cert que també diu, referint-se al Pirineu: «No ens hem de sorprendre d'això, tenint en compte que les gralles busquen els forats de les roques per niar-hi». Tanmateix, no sabem que a Pratedip hi hagi hagut gralles, raó per la qual sembla prou probable que *Grallera* sigui un equivalent de 'avenc' i que el nom no tingui res a veure directament amb l'ocell.

També hi ha mamífers, com *la Font del Gat* i *la Guinardera* (lloc de guinardes, dites també *guineus* i *raboses*). Semblaria que hi poguéssim posar *el Cavall Bernat*, però cal aclarir que *OnCat*, III, 257a3, afirma que es tracta de *Carall Bernat*, o sigui, «carall» com a forma metafòrica de 'penis', i 'barandat', equivalent a 'voltat d'una rotllana de penya-segat'; res a veure, doncs, amb el quadrúpede.

La paraula *llop* només surt com a renom i no se sap que sigui cert el relat que hem sentit de llops i llobatons que s'amagaven a la cova del Llop, una cova que devia prendre el nom del renom del propietari. El record de llops és molt escàs, tot i que no es pot dubtar que n'hi havia hagut. Només s'ha trobat poc o molt recordat el cas que va recollir Albert Manent a *El llop a Catalunya: Memòria, llegenda i història*, Lleida, Pagès editors, 2004, apartat dedicat a «Llops contra llops», p. 71, d'un llop que va ser espedaçat per un ramat d'altres llops, cosa que un home va poder contemplar des de dintre el mas; no es diu quin any es va produir aquest esdeveniment.

Hi ha una colla de noms de partides que es refereixen a *les característiques del territori*. Hi ha noms de les parts deprimides, com *l'Aufinac* (que es creu que és equivalent a 'barranc'), **el Barranc*, *el Barranquilló*, **el Clot*, *el Clot del Teix*, *la Coma*, *la Coma el Tir*, *el Comellar d'en Ferrer*, **el Comellar de la Figuera*, **el Comellar del Grau*, *les Valls*, *els Avencs*, **la Cova*, **la Cova de la Moneda*, *la Cova de Ca la Torre*, *la*

Cova de Cal Marian, la Cova del Cisa, la Cova d'en Bargalló, la Cova Negra, la Cova Roja, el Fondo de la Fonteta Blanca, el Coll Roig, el Presó (que entenem que és equivalent a 'fondo'), **els Bassots, la Quebrà i *Sòl* (que vol dir 'la part baixa') *de les Serres.*

Com a contrapartida de les depressions hi ha les prominències: *el Puig, *Puig-decorbs i el Tossal de l'Heura.* També la majoria de colls i derivats expressen turons, punts enlairats, i no pas depressions. Hem anotat *el Coll d'en Gros, el Coll de la Llena, el Coll de Pebre, *el Collet, el Collet de la Seda i el Collet de la Terra Blanca.*

Aquests fondals i aquestes altures comporten diversitat de llocs exposats al sol expressats per *els Solans, el Solà de la Cova de l'Estaló i el Solà del Portell de Madrocs,* així com *la Solana de Ca la Torre i la Solana de les Perdigotes.* I també zones d'ombra, com *les Obagues i l'Obaga dels Avencs.*

I *el Cap del Prat i la Roca de Migdia,* com a orientacions locatives.

Altres particularitats del territori són expressades per les Arenes, *el Bancal, les Moles, *la Molassa, *els Mollons *la Pedrafita, les Tosques i, encara, *Dellà del Barrenc i *Envers Colldejou.

També el relleu és explicat pel nom de partides: *la Costa, les Costes i les Costes de la Roca de Migdia.* I els plans: *del Jull, la Plana, el Pla de la Serena, el Planàs, els Planells, les Planes, la Planeta, els Plans, *els Plans d'Aiats i *els Plans del Coll de la Llena.* Igualment *el Salt i *la Serra Mitjana.*

Un altre grup bastant important de noms de partides de terra el constitueixen *els hidrònims,* com **els Bassots, el Borboll, els Brolls, *el Canal, la Canaleta, les Fontanelles, les Fonts i la Piqueta.* També les fonts: *del Gat, del Carrabiner, de les Benes, *d'en Bargalló i el Fondo de la Fonteta Blanca.*

Hi ha no poques *hisendes* que hagin donat nom a partides, sobretot masos, com *el d'en Bisbe, d'en Bornou, d'en Castell, d'en Gallard, *d'en Meix, d'en Marco, de Monet, d'en Pellisser, d'en Pinyol, d'en Porxo, d'en Sabater, d'en Sanador, d'en Vernet i d'en Xeco,* a part de **del Mas i del Maset,* sense determinatiu; i, encara, *el Mas Vell i *els Masos de Santa Marina.* També classifiquem com a hisenda **la Sort de la Torreta, les Sorts i *el Trosset.*

Els noms de *comunicacions* també serveixen per a designar partides: **el Camí Nou, el Goleró, el Grau, el Grauet, les Marrades, *Pas, *el Pont, la Porta de la Dòvia, el Portell del Carreter i el Solà del Portell de Madrocs.*

No han tingut tanta importància els noms presos de *la religió,* com **el Calvari, la Creveta, Santa Marina, Sant Isidre, Sant Miquel i *els Masos de Santa Marina.* I encara podem posar en aquest apartat *el Diable.*

També hi ha presència de *colors:* *el Bosc Negre i la Cova Negra, *Damunt del Palmar Negre, *Rojals i la Cova Roja,* així com *Terres Blancs i el Fondo de la Fonteta Blanca.*

Els noms de partida que recorden *actuacions industrials* són *la Farga, *els Forns, els Fornets i *el Fonet del Guix,* a part de *els Meners i la Nevera de Cal Capet.*

La ramaderia ha deixat més pocs senyals en els noms de partides, amb **el Corral del «Diego»*, els *Freginals* i la *Pletassa*. Els edificis, amb *la Borja* i la *Dòvia*. I els oficis: *la Font del Carrabiner* i *el Mas d'en Sanador*, que, amb l'article de distinció personal, podria ser un antropònim.

Queden com a residuals, amb una sola ocurrència, una referència als *tributs: els Quarts*. Unes *metàfores: el Panxot* i la *Ventosa*. I unes *raretes: el Maneu*, reducció de **Montmaneu*. I **Pirineus*, una anotació tardana, del segle XIX, que no sabem d'on la va treure l'escrivà; segurament que obeeix a confusió amb una altra paraula que va copiar o que va entendre malament.

La relació de partides es completa amb una colla que tenen uns *noms* que ens són *impenetrables: *l'Aiats, *l'Auriola, la Boella, la Brancana, *Caffat, *la Claudella, el Coixac, el Coll de Pebrell, el Corxé, *Cucota, la Duera, Güena, *la Llepassa, Monmaneu, *Oriola, *els Plans d'Aiats, Tarragonella* i *els Tres Quarts*.

COINCIDÈNCIA DE NOMS AMB ELS DE TERMES VEÏNS

El fet que hagin estat ja publicats els reculls d'onomàstica de Collejou, de Mont-roig i de Vilanova d'Escornalbou, termes confrontants amb el de Pratdip, ens ha permès de contrastar la coincidència de topònims, però sobretot d'antropònims, entre aquestes quatre localitats. Sobretot hi ha bastants cognoms de Pratdip que es repeteixen a Mont-roig, no tants a Collejou i més pocs a Vilanova d'Escornalbou. I també hi ha algun topònim que traspasa les fronteres municipals i es troba en dos municipis. Aquesta contrastació no ha estat possible amb els dos termes del cantó de ponent, Vandellòs i Tivissa, perquè fins ara no s'ha donat a conèixer el recull de llur onomàstica.

LA DISTRIBUCIÓ DEL TERRITORI

L'any 1662 es pagava delme per blat, ordi, cebes, cigrons, civada, cols, faves, guixes, verema i bolets; però no se'n pagava pels fesols, pel mill i per les veces; el document d'on hem extret les dades no parla d'ametlles, ni de garrofes, ni d'olives. Segons Madoz, a mitjan segle XIX, es conreava blat, vinya, ametllers, garrofers, olivers, i es feia mel i cera, llenya i carbó, i ja es collien patates.

De les quatre fonts d'informació utilitzades per veure com es distribuïen les terres sense conreu i les conreades, la GGCC, editada el 1982, resulta prescindible perquè aporta poques dades. Les que serveixen són les de Morera (p. 431, potser de l'any 1915), l'«Amillaramiento» de 1945 i el Cadastre de 1954. A partir d'aquestes fonts hem confeccionat el resum que exposem a continuació. Malgrat el que s'acaba de dir sobre la GGCC, també la hi incloem.

Distribució del territori

	<i>Morera (1915?)</i>	<i>Amill. 1945</i>	<i>Cad. 1954</i>	<i>GGCC (ed. 1982)</i>
Extensió del terme	3.656 ha	—	—	3.605 ha
Bosc i bosc baix	1.589 ha	—	—	
Pinar	—	600 ha	522 ha	
Bosquina i matolls	—	600 ha	—	
Garriga	—	—	1.112 ha	
Llenyosa	—	—	16,5 ha	
Vegetació silvestre	1.589 ha	1.200 ha	1.650,5 ha	
Espais sense cultivar	608 ha	365 ha	—	
Espais inútils	52 ha	—	—	
Espais improductius	—	350 ha	471 ha	
Erm	—	640 ha	463,5 ha	
Espais sense conreu	2.249 ha	2.555 ha	2.585 ha	2.884 ha
Vinya	483 ha	175 ha	173 ha	poca
Garrofers	193 ha	177 ha	194,5 ha	—
Ametllers	91 ha	248 ha	—	pocs
Cereals	70 ha	54 ha	278 ha	—
Olivers	29 ha	150 ha	48,5 ha	pocs
Avellaners	10 ha	172 ha	104 ha	276 ha
Fruiters	6 ha	—	128 ha	pocs
Regadiu	18 ha	—	—	—
Horta	—	21 ha	—	12 ha
	3.149 ha	3.552 ha		3.511 ha

No seran superflus alguns comentaris. Morera diu que hi ha 84 ha de secà i 18 ha de regadiu. Al regadiu hi devia haver els horts; però no entenem a què es referia amb les 84 ha de secà (excloses del resum anterior), puix que tots els altres conreus són de secà, tret que algun arbre fruiter i algun avellaner es beneficiés de l'aigua. Les 507 ha de menys a la suma total en comparació amb l'extensió declarada del terme pot obeir al fet que faltin alguns conceptes al detall que aporta Morera, uns conceptes que potser corresponien al territori ocupat pel nucli urbà, pels barrancs i els camins.

Comparant les dades de Morera amb les obtingudes de l'«Amillaramiento» de febrer de 1945, i suposant que l'extensió del terme no havia variat, la diferència entre aquesta extensió i el total detallat és de només 104 ha, atribuïbles als mateixos conceptes suposats quan hem parlat de les dades tretes de Morera. S'observa que, en els trenta anys que separen aquestes informacions, els espais sense conreu han experimentat un augment de 306 ha i sembla que la diferència en més en els

espais conreats hauria de ser la mateixa —per allò que es coneix per vasos comunicants—, però resulta que han passat de 900 a 997, de manera que hi ha un decaïtatge de 691 ha i no tenim elements per a argumentar què l'ocasiona. S'hi observa que han augmentat els espais dedicats als ametllers, als olivers, als avellaners i a l'horta; però ha retrocedit l'extensió dels destinats a la vinya, als garrofers i als cereals; els fruiters han desaparegut.

Segons el cadastre de 1954, anterior a les gelades de 1956, l'extensió màxima era ocupada per la garriga, amb el 30,41 % del terme; seguida pel pinar, amb el 14,28 %; pel territori improductiu, 12,88 %; per terres ermes, 12,68 %, i per vegetació llenyosa, 0,45 %. De manera que les terres no treballades sumaven el 70,70 % del territori. El conreu predominant eren els cereals, amb el 7,60 %; seguits dels garrofers, amb el 5,32 %; la vinya, amb el 4,73 %; els fruiters, amb el 3,50 %; els avellaners, amb el 2,84 %, i, en últim lloc, els olivers, amb sols l'1,33 %. Això deixa veure que l'any 1954 les estimacions oficials van trobar el 25,32 % del terme de terres treballades al costat del 70,70 % sense treballar. La suma d'aquests percentatges només arriba al 96,02 % de l'extensió total del terme. El 3,98 % que falta equival a 145 ha, que no tenim elements per a determinar a què corresponen.

Si comparem alguna de les informacions de 1954 amb les de l'«Amillaramiento» de 1945, veurem que l'espai ocupat pel conjunt de la vegetació silvestre ha experimentat un increment del 37,54 % i, en canvi, ha disminuït en un 31 % l'extensió dels espais improductius. També ha disminuït lleugerament, un 7,12 %, l'espai ocupat pels conreus. La majoria dels cultius han perdut terreny, sobretot els ametllers, que han desaparegut. La vinya ha retrocedit d'una manera inapreciable, però els olivers han perdut el 67 % de l'espai que ocupaven, i els avellaners, un altre 40 %. En canvi, han guanyat extensió els cereals (515 %) i els garrofers (10 %), a part dels fruiters, que no n'hi havia cap i ara n'hi ha.

La GGCC, vol. 7, p. 270, afirma que al terme hi ha sis propietats superiors a les cent hectàrees, dues de les quals de més de tres-centes. A *Capb.* 1553, nosaltres hem vist que un propietari amb més de 100 ha era Raimundus Rollan, seguit de Gabriel Rovira, amb 47,50 ha; de Caterina Rigolfa, amb 34, i de Tecla Bonamiga, amb 32,50.

La vinya havia estat molt important fins a mitjan segle XIX, quan va arribar l'*Oïdi tuckeri*, és a dir, la cendrosa, que es va combatre amb la utilització de sofre i, més tard, a cavall dels segles XIX i XX, la fil·loxera va contribuir a l'eliminació dels ceps. La presència de ca l'Olla indica que s'havia produït aiguardent, com a mínim des de mitjan segle XVIII, i ho confirma el renom, *de l'Aiguardent*, que s'aplicava a Jaume Marco el 1776.

L'afebliment de la vinya va obrir pas als avellaners. Del 1982 ençà, l'activitat avellanera ha decaïgut d'una manera molt notable, amb avellanars abandonats. Hi devia haver bastants olivers a l'últim terç del segle XIX, quan a la vila funcionaven

dos molins d'oli. L'any 1982 l'extensió que ocupaven s'havia reduït a 8 ha. Ara hi ha, tanmateix, petites plantacions d'arbres joves. L'ametller també ha experimentat alts i baixos en els últims cent anys, però últimament la reducció ha estat dràstica.

L'altra collita d'una certa importància era la de les garrofes, però la gelada de febrer de 1956 va perjudicar considerablement els garrofers. Una estimació recent era de sols 20 ha. Coll (1996), p. 10, que ho comenta, indica que el cultiu principal és l'avellaner i l'ametller i que, últimament, s'exploten els cirerers.

Els cereals havien tingut una bona presència i això es nota per la quantitat d'eres que tenien un nom; n'hem trobat onze que encara s'anomenen i quatre més de les quals no hi ha record. I pels molins fariners. Uns papers municipals de 1792 diuen que hi havia cultivades 720 fanecades de blat, 640 de civada, 990 de sègol i 1.018 de «mezcladillo», que potser vol dir mestall. Malgrat l'augment que s'hi observa el 1954, ha arribat un moment que ni se'n parla.

També l'onomàstica dóna fe de regadius amb horts i hortes. S'han anotat tres noms d'horts actuals i divuit de caiguts en desús. I vuit noms d'hortes, dels quals ja no es parla.

LA RAMADERIA

Va tenir importància el bestiar menut: bous i cabres, amb ramats de fins a quatre-cents caps. Només cal veure la quantitat de corrals que van tenir nom al llarg dels temps, i que hi havia *la Pletassa* i **la pleta del Barranquet*; Morera diu que n'hi havia quaranta. Nosaltres només hem trobat trenta-un corrals que tinguin nom, catorze dels quals han desaparegut de la memòria de la gent consultada. El 1716 hi ha notícia de tretze abeuradors escampats pel terme: a l'Aguiler, a l'Aufinac, a la Cabrafiga, a les Carabasses, al Coll d'en Gros, a la Duera, a la Font de les Benes, a les Lloranques, a la font d'en Bartomeu, al Mas de Monet, al Pedral, a la font de la Romiga i a les Vinyasses. I tres carrerades. Últimament, quedaven només un parell de ramadets al poble. Confirma aquesta puixança que el 1716 fos fundat un lligallo, una societat que incloïa els abellers entre els ramaders. De 1805 és un llibre de registre de les marques de les arnes que, el 1846, pujaven a cent quaranta-vuit unitats, cosa que vol dir que la cria d'abelles i la mel i la cera aportaven bones rendes. L'obligació de tenir les arnes marcades fou establerta aquell mateix 1716 per un decret del consell municipal. Madoz, a mitjan segle XIX, explica que es pasturaven bous i cabres i que hi havia mel i cera i, doncs, abelles. Quant als pastors, vegeu *Els oficis* a les pàgines 22-23.

La riquesa pecuària de l'«Amillaramiento» de febrer de 1945 és formada per 4 cavalls, 86 mules, 20 ases, 90 bous i 400 cabres. L'any 1982 es parlava d'avicultura —quan l'activitat avícola havia conegut un auge per tota la comarca— i de cria de porcs.

ELS MASOS I LES CASETES

Sembla que era nombrosa la població que, en temps passats, vivia fora del nucli urbà. A part dels masos que van comunicar el nom a sengles partides de terra, que no són pas pocs, n'hi havia uns altres d'una importància més discreta que també eren habitats d'una manera permanent. Ja al segle XVI onze famílies tenien el domicili en un mas, encara que no hagi de quedar exclòs que algun d'aquells masos correspongui a algun dels que han deixat el nom a una partida. L'any 1950, segons el *Nomenclátor* de l'Institut Nacional de Estadística, hi havia deu masos —sis dels quals a Santa Marina— on es podia viure. Nosaltres hem anotat fins a cinquanta-cinc noms de masos, dotze dels quals, tanmateix, oblidats, només testimoniat per la documentació, sense que s'hagi aclarit si algun d'aquests noms oblidats no ha tingut després una altra denominació que consta entre els actuals. Anotades en papers antics i ara desconegudes, també s'han trobat cinc cases de camp conegudes per *masia*, només una de les quals rebia *mas* per terme genèric.

Les casetes no són edificis aptes per a viure-hi, sinó destinats a guardar-hi les eines i a protegir-se en cas de mal temps. N'hi ha ben bé un centenar llarg d'escampades pel terme. Gairebé la meitat de les cases de la vila tenen una caseta al tros, raó per la qual el nom de les casetes coincideix generalment amb el de les cases del poble.

LA INDÚSTRIA

Com és raonable pertot, la primera indústria que s'installa quan hi ha aigua suficient és la molinera. A la documentació examinada hem trobat al segle XVI les primeres notícies del molí. El 1552 es parla del *camí del Molí* i, seguidament, el 1553, de la *peixera*, l'*horta* i la *séquia del Molí*. Aquell mateix any, surt la *séquia del Molí de l'Oli*. I es parla del *molí Fariner* i del *molí Draper*. Un moliner, Mateu Morell, és testimoniat el 1679. Les notícies del molí no paren fins molt tard; en un fogatge de l'any 1826, apareix Francesc Benavent com a moliner. No hi ha dubte que també n'hauríem trobat en documentació de segles anteriors si hi haguéssim tingut accés.

Una segona activitat també corrent pertot des d'antic va ser la de teixidor. En el cas dels Rovira no se sap què teixien; els trobem durant més de trenta anys de la segona meitat del segle XVII, i el nom de la dedicació els va ser aplicat per renom. Abans hi havia hagut altres teixidors, en aquest cas de lli. El 1553 consten en aquesta indústria Joan Bargalló, Miquel Caçador i Agustí Rigolf. Després, sembla com si aquesta feina hagués passat a ser una exclusiva dels Arboç, perquè hi ha constància de Pau (1658-1689), Josep (1680) i Joan (1719).

Una altra indústria que trobem a partir del segle XVI és la vidriera. No és tan freqüent com les dues anteriors. Els vidriers fan cap a Pratedip principalment des de

Mataró. D'aquella vila del Maresme ja va arribar Joan Isart, el 1576; no es diu que sigui precisament mestre de fer vidre, però gosem suposar-ho perquè d'aquella procedència anaven arribant vidriers. Més tard, es parla de Toni Sala, Miquel Oller i Narcís Serra (tots tres el 1658), de Josep Salvador (1664), de Salvador Clausell (1685), d'Antoni Borrell (1697), de Pere Màrtir Vidal, Pau Martorell, Joan Boix i Josep Codina —que van formar una companyia— (1730), de Feliu Boix (1758) i d'Antoni Vidal (1763). Entretant, també havia arribat Pau Ferrer, de Capellades (1697). El 1688 es diu que Francesc Llaberia era l'amo del forn del vidre. També el 1688 Josep Salvador consta en un pacte per la utilització del forn; podria ser que fos el mateix que s'ha trobat per primer cop vint-i-quatre anys abans, o un fill seu amb idèntic prenom, que hagués esdevingut propietari del forn. Aquest mateix individu, set anys més tard, va ser batlle del duc de Cardona. Devia ser un personatge dinàmic i ben vist. Cap al final del segle XVII, el forn del vidre va deixar el nom a un carrer, i una escriptura de l'últim terç del XVIII fa saber que aquell forn era a la vora del camí del Molí. No sabem quan es va extingir aquesta activitat, però en un fogatge de 1826 encara consten uns quants vidriers: Caçador, Escoda, Mateu, Rovira i Vidal. Feia, doncs, dos-cents cinquanta anys que funcionava, si s'havia iniciat amb Joan Isart. A mitjan segle XIX, la *Descripción geográfica, histórica-estadística é itinerarios que acompañan al mapa geográfico de la provincia de Tarragona*, de J. Ruiz i J. Cliviller, Tarragona, Imprenta José Nello, 1846, diu que Pradip és l'única població de la província de Tarragona on es fa vidre. Madoz, una mica més tard, n'hi anota un forn. Un document del segle XVII, quan parla de tributs per activitats industrials, cita els forns de vidre i les arnes, però no diu que hi hagués fassines d'aiguardent; no hi ha dubte, tanmateix, que hi va haver una activitat destil·ladora, corroborada per un renom de l'últim quart del segle XVIII.

La vila va contribuir amb una carga de quitrà per a la construcció d'una barca nova per a travessar el riu Ebre a Móra, tal com es comenta a l'apartat *Unes curiositats anecdòtiques*, i aquest fet confirma la sospita manifestada a l'entrada dedicada a *Fornets, els* que hi podia haver hagut —de manera poc significativa— una explotació de caràcter industrial amb el funcionament de forns de pega. Un altre indicatiu l'aporta *els Joncs*, que parla explícitament d'un pinar per a fer reïna. La reïna i el quitrà són matèries relacionades amb els forns de pega.

També s'havia treballat la palma i l'espert. I hi ha notícia de forns de guix i de calç, així com de forns d'obra.

Igualment s'havia fabricat aiguardent, tal com ho testimonia la presència de *ca l'Olla*, on hi devia haver hagut un alambí per a destil·lació, una eina coneguda sovint per *olla de fondre*.

EL COMERÇ

Una activitat que es pot classificar com a comercial va ser la conservació del gel en un pou. És un dels trenta-cinc pous de gel que s'ha trobat que hi havia hagut per les muntanyes de l'entorn del Camp (V. Ramon Amigó, *El tràfic amb el fred al Camp de Tarragona (segles XVI-XIX)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002, p. 257-259). A Pratdip, n'ha quedat rastre a la toponímia (V. Nevera, *el barranc de la*). La nevera era a poca distància de la vila. Se'n pot veure un residu a l'hort del Rafelet, que és en terreny de cal Capet, a Güena, al vessant dret del barranc a un bocí del qual ha donat nom. No s'ha vist cap document que en parli. Potser va tenir poca importància.

Se sap que, al segon quart del segle XIX, hi havia vuit individus inscrits com a comerciants. Es pot suposar que, majoritàriament, era gent que tenia una botiga de venda de queviures o altres articles necessaris.

Les transaccions comercials es fan gairebé exclusivament amb la ciutat de Reus. S'hi acut per vendre els productes excedents i per comprar els que fan falta. També són les fires de Reus que atrauen l'atenció dels pratdipencs, ja que a la vila no se celebra cap fira.

ELS OFICIS

No caldria ni dir que l'ofici que tenia més adscrits era el de pagès; un considerable percentatge dels homes es dedicava al conreu de la terra fins fa relativament pocs anys. Al començament del segle XIX, s'estima que el 39,22% dels caps de casa eren pagesos. En importància quantitativa, seguien els jornalers; els quaranta que hi havia representaven el 26,12% dels caps de casa. La pràctica de tots els altres oficis quedava percentualment molt per sota. Hi va haver alguns períodes en què el carbonatge vegetal va tenir una importància. En aquell període que s'ha dit, hi havia vint-i-tres famílies de carboners, el 15,03% dels caps de casa. També hi havia hagut una certa abundància de pastors, com Escoda Estalella, trobat entre 1910 i 1934; pocs anys després, es fa present Parreu Sabater, que apareix constantment fins a 1955; i al llarg d'aquest període de vint anys també hem trobat mantinguts en l'ofici Castellnou Expósito, Coll Vidal i Rovira Parreu, i n'hi va haver uns quants altres que no van persistir. També hi va haver ramaders, tractants en bestiar; en trobem tres l'any 1924. I s'anoten quatre escombreres i tres palmeres, set dones que utilitzaven les palmeretes, els margallons, per matèria primera. Continuava tenint alguna importància la fabricació de vidre, amb set vidriers. Igualment hi havia dos paletes i dos traginers, sense els quals no es podia pensar en un transport regular; un cirurgià, un espardenyer, un ferrer, un forner, un fuster, una llevadora, un metge i un moliner que atenien les diverses necessitats que aquestes professions eren

capaces de cobrir. Així mateix, més tard, hi ha notícia d'un baster, indispensable en una època en què qualsevol transport es feia únicament amb cavalleries que havien d'anar correctament guarnides. Modernament, hi havia un barber i un cadiraire. Per a l'ensenyament de minyons es disposava d'un mestre. A partir de la construcció de la carretera, hi va haver un peó caminer, encarregat de tancar clots i netejar cunetes. El 1932 hi havia dos xofers, el nombre dels quals havia crescut fins a sis el 1955. Aquest any també es parla d'una mecanògrafa i d'un tintorer. Quant a metges, trobem Pere Muñoz Riera al cens electoral de 1910 i encara al de 1934. Es devia casar amb una Escoda perquè aquell mateix 1934 hi ha anotats Pere i Josep Muñoz Escoda, un procurador i l'altre, estudiant. Llavors, el pare, el metge, es diu que tenia vuitanta anys i es devia haver jubilat, puix que, aquell mateix any, hi havia també per metge Fèlix Ferrando Ruiz, molt jove. El 1955 el facultatiu era Josep Pedemonte Folguera, que tenia tres fills, Ignasi, Josep M. i Maria N. Pedemonte Gargallo, col·locats com a oficinistes i mecanògrafa.

LES VIES DE COMUNICACIÓ

A part dels camins que conduïen a les partides de terra i als masos, hi havia els que anaven a poblacions veïnes, en totes direccions. Devien ser importants el camí de Falset, on tenia residència la senyoria, i el de Tivissa, per raons eclesiàstiques. El de Mont-roig devia ser el mateix que el de Tarragona i que el de Reus. Cap al pla, hi havia el del Camp, que potser era el mateix conegut per *camí de l'Aufinac, de Cambrils i de Mont-roig*, i el de l'Hospital al Coll de Balaguer. Cap a llebeig, marxaven els de Vandellòs i els seus agregats Masboquera i Masriudoms. Cap al cantó de muntanya s'esmunyien el de Colldejou, el de Llaberia i el de Capçanes, si no era el mateix que el de Falset.

Modernament, una carretera puja de Mont-roig, passa per la vila i se'n va cap al Coll de Fatxes a trobar la que va de l'Hospitalet a Móra. N'arrenca, ja quasi fora terme, la que s'enfila a Llaberia. I l'antic camí de Colldejou ha estat asfaltat i poc o molt endreçat perquè sembli també una carretera.

UNES PARTICULARITATS LINGÜÍSTIQUES

En general, el llenguatge d'aquesta zona de Pratedip i Vandellòs correspon al dialecte català qualificat d'occidental, a diferència de la consideració en què es té el de la major part de les terres del Baix Camp. Caldria matisar que participa encara poc o molt del dialecte central, sent com és en territori que fa de frontera entre aquestes dues maneres de parlar i segurament també per l'intens contacte humà que té amb Reus. En moltes ocasions, s'hi conserva la fricativa sonora labiodental. L'article definit masculí és *lo, los*. No sempre hi ha neutralització de la *-o-* àtona ni de la *-e-* final àtona.

La paraula *claper*, que significa, en general, ‘terra coberta de rocs’, o ‘pedres apilotades’, a Pratedip ha pres el significat especial de ‘cabana de pedra seca’. De fet, el significat s’apropa a «amuntegament de pedra»; però, en aquest cas, es tracta d’un amuntegament ordenat amb una tècnica determinada i amb una finalitat concreta.

No es pot dir que la paraula *rasa* sigui desconeguda al Prat, on també es recorre algun cop a l’expressió *portador d’aigua* per designar allò que en altres llocs es coneix també per *escorranc* o *xaragall*, és a dir, una vall incipient, llarga i estreta. DECat, VII, 129a34, diu que *rasa* «Des de Segarra també entra a l’Alt Camp, torrentets poc importants, però algun amb aigua [...]. Poc o gens entorn de l’Ebre». En aquest sentit que hem dit de ‘vall incipient’ no recull la paraula *rasa* ni el DCVB ni el DIEC, ni cap altre dels diccionaris que tenim a mà; només Carles Domingo en parla a *Els noms de les formes del relleu* (xxiv, 2, p. 240).

Un altre nom que resulta particular és el que s’utilitza per designar el gat feréstec: en diuen *gat fetgí*, que és una mica més gros que el gat casolà. Podria ser una masculinització, utilitzada com a adjectiu, del substantiu *fetgina*, una forma dialectal de *fagina*. El DCVB, s. v. *gat*, d), anota *gat fagi*, una manera de dir localitzada al Pirineu oriental, equivalent a ‘fagina’. Quant a *Adalac*, es tracta per cert de la fagina, una paraula procedent de l’àrab. Ho argumenta precisament l’arabista Pere Balanyà i Abadía; explica que «és un animal de la família dels carnívors. Té el tamany d’un grat i la seva pell és gruixuda com la llana fina. Se’n fan pellisses» (*Societat d’Onomàstica. Butlletí interior*, xvi, juny 1984, p. 57).

També és original que a Pratedip coneguïn l’insecte generalment anomenat *formiga* per *el collegut*, segons l’ortografia que aporta un fullet publicitari de la vila —un vocable no anotat ni pel DCVB—, i *la melinx* —anotat s. v. *melitxa* al DCVB. Igualment, de la part esquerra en diuen *la sarrona*, derivat de *sarró*; el bony (protuberància produïda per una contusió) és *la tarufa*; *els despenjagàbies* són els poca-soltes; *quiquiricoc* és equivalent a ‘a collibè’, una definició quasi igual al *quiquiriquic* del DCVB: ‘cosa relativament petita que s’enfila o que sobresurt’. Fem notar tot això encara que no formi part de cap topònim i que no correspongui ben bé d’incloure-ho en un recull d’onomàstica, atès que són paraules no recollides en cap dels diccionaris que tenim a l’abast.

Uns papers del segle xvi fan comprendre que aleshores ja començava la influència castellana. L’escrivà del fogatge de l’any 1553 anota Mestre Ramon Palau, mentre que l’escrivà del capbreu d’aquell mateix any relacionat amb la «piè causa Hospitalis Incliti Infantis Pet’ Montenearis Prades», anota «Catharine Palacios», referint-se al mateix llinatge. De manera que els funcionaris del comtat de Prades ja havien abandonat la llengua de la terra.

ESTRANGERISMES, MAJORITÀRIAMENT CASTELLANISMES

N'hem localitzat setanta, i un parell que no semblen castellans, el cognom *Florence* (segurament un gal·licisme), del segle xx, i el prenom *Lourdes*, sense data.

Majoritàriament, són vint-i-nou cognoms, un d'arribat al segle xvi, *Palacios*, que és un engany perquè correspon a una vilatana que es deia *Palau*, un cognom que l'escrivà del senyor va tenir la barra de traduir. N'hi ha dos del segle xvii: *Madicos* (en un text llatí) i *Vilacelo*. Un altre del segle xviii: *González*. Vint-i-cinc d'arribats entre els segles xix i el xx: *Barrionuevo*, *Benardo*, *Boguña* (que potser caldria llegir *Bogunyà* i excloure d'entre els forasters), *Caballero*, *Comandino*, *Delvalle*, *Expósito*, *Garrido*, *Ibáñez*, *Inglés*, *Labra*, *Lacueva*, *Lahuerta*, *Lara*, *Lucena*, *Luna*, *Muñoz*, *Peñas*, *Poyo* (si no calia haver escrit *Royo*), *Redondo*, *Royo*, *Ruiz*, *Santos*, *Sevillano*, *Soria* i *Valiente*.

Hi ha divuit renoms: *Padre* comença al segle xvii, seguit al segle xviii per *Ermitaño*, *Pantaleón* i *Xirico*. Al segle xix s'observa un fort increment, amb nou: *Andiano*, *Carteno*, *Lelo*, *Malandando*, *Panchón*, *Perucho*, *Pintón*, *Saludado* i *Valiente*. I en queden mitja dotzena sense data: *Cário*, *Esmeralda* (si no era un prenom), *Fino*, *Patós* (malgrat que es volgués dissimular amb un intent de catalanització) i *Pintones*.

Els prenom castellans, fins a tretze, comencen al segle xviii, amb *Diego*, i amb un altre al segle xix: *Quico*. N'hi ha uns quants més sense data, però que sens dubte van arribar fa poc: *Alino* (probablement reducció de «A[de]lino», si no era *Lli*, un sant segurament italià que va ser successor de sant Pere a la seu romana), *Cisco*, *Cisquet*, *Consuelo*, *Juanito*, *Júlio*, *Marcelino*, *Paco*, *Pepe*, *Pepito* i *Tèsio*.

Hi ha hagut encara vuit noms castellans, la majoria compostos, arribats per conveniències polítiques: *Calvo Sotelo*, *Capitán Cortés*, *Capitán Galán*, *García Morato*, *Generalísimo*, *General Mola*, *General Sanjurjo* i *José Antonio*.

Els castellanismes referits a noms de lloc només són dos: *Perezo* (si no era error d'escrivà per *Presó*), del segle xviii, i *Pantano*, del segle xix.

Dintre el text, aquests estrangerismes són oferts entre cometes.

LA VILA

Ocupa una posició bastant central del terme, a la vora dreta del barranc de la Dòvia i a l'esquerra del barranc de Santa Marina, vora la confluència de l'un amb l'altre. És a una altitud de 245 m, al peu d'un penyal coronat per les ruïnes d'un castell. La majoria dels carrers són costeruts i sinuosos. Se n'anomenen setze, a part d'una avinguda, tres places i un raval. De les antigues defenses queda un portal i una torre i el nom d'un carrer recorda la muralla; un document del segle xvi anomena el vall. A mitjan segle xix, hi havia 225 cases, setze de les quals deshabitades. I el 1930 se n'annotaven només 195. El mateix padró detalla nou

carrers, tres places i afores. Se sap que l'any 1697 hi havia un cirurgià, que havia vingut de Figueres, que es deia Paulus Homs, amb residència «in presentí oppidi de Prasdip».

EL POBLAMENT

A la relació que donem més avall de la quantitat d'habitants, obtinguda de les publicacions a les quals hem tingut accés, que abracen del segle xv a l'inici del segle XXI —exclòs el segle XVII, del qual cap informació no se'ns ha posat a l'abast, tret del que va dir el rector de 1697, Fr^{co} Betriu y Torres, pvre., que «en dit lloch y terme [...] entre habitants y naturals no hi ha mes q^e sincquante casses», que devien equivaler a aproximadament 225 habitants—, s'observa que no hi ha cap notícia anterior a la pesta negra, una malvestat del segle XIV. Prasdip no consta a Fog. 1414, que la Cort de Barcelona va manar que es fes a fi d'actualitzar les dades després de les grans mortaldats causades per l'epidèmia. Prasdip tampoc no va formar part de la Comuna del Camp, contràriament tindriem informació de l'any 1339 i d'algun altre d'aquell segle, gràcies a una publicació d'Eufemià Fort i Cogul. L'absència de Prasdip en aquests dos documents obeeix al fet que era de la senyoria d'Entença i no de la de l'arquebisbe de Tarragona.

Exclosa la possibilitat de conèixer el nombre de pobladors que hi havia al segle XIV, abans de l'esborronadora pesta negra, tal com s'acaba de comentar, ens conformarem a fer la inspecció dels habitants a partir del final del segle XV, quan trobem que la població havia anat pujant amb un increment de gairebé el 20% en els divuit anys que van de 1497 —quan el fogatge anota 31 contribuents— a 1515, i del 51% en els trenta-vuit anys que van venir després —el fogatge de 1553 és de 56 focs, entre els quals el vicari i altres tres veïns sense cognom: n'Antona, n'Esperança viuda i Mestre Miguell. En el segle i mig que va de 1553 a 1708 no ens farà estrany que s'hagin perdut dotze cases (el 21%) si pensem en els dotze anys que va durar la Guerra dels Segadors (1640-1652), amb combats ferotges al coll de Balaguer i crims esgarrifosos comesos pels castellans a Cambrils. Els deu anys següents, fins a 1718, van continuar essent negatius a causa de l'altra guerra, la de Successió, que, amb la pèrdua de seixanta-cinc individus (gairebé el 33%), fa arribar Prasdip al nivell més baix d'habitants de totes les èpoques conegudes. A partir d'ací, s'inicia una prosperitat demogràfica progressiva, que coincideix amb la tònica general de tot Catalunya. La ufana es manté fins a mitjan segle XIX, quan s'obté el nombre màxim d'habitants, amb 1.110, el 1842, si fem cas de la GGCC; la xifra de *Síntesi* deu ser correcta quant a veïns però deu ser exagerada la quantitat de 4,5 persones per veí que hi hem aplicat, i deu ser més correcta la de 3,9 individus per casa, tal com resulta de relacionar els 284 veïns de *Síntesi* amb els 1.110 habitants de la GGCC. Un nivell semblant de població, amb lleugeres oscil·lacions, es manté fins

al final d'aquell segle XIX. Després arriba la filloxera, que s'emporta totes les vi-nyes, instaura un període de misèria, i s'inicia una davallada progressiva, que sembla que no hagi de tenir aturador. Les primeres xifres del segle XXI (532 habitants) representen una pèrdua de 578 individus en relació amb els 1.110 que hi havia el 1842, és a dir, una disminució del 52%. Últimament, el saldo dels últims anys marca un canvi de tendència. Dels 532 habitants de l'any 2001 es passa a 715 el 2005, de manera que hi ha hagut un increment de 183 persones, equivalent al 34% del nombre de pratdipencs.

A continuació, s'exposen les dades dels anys dels quals hem trobat informació. L'equivalència focs-veïns/habitants és feta prenent per base hipotètica l'índex de 4,5 individus per foc.

<i>Any</i>	<i>Font</i>	<i>Habitants</i>	<i>Any</i>	<i>Font</i>	<i>Habitants</i>
1497	<i>Fog. 1497</i>	31 focs, potser 140	1897	<i>Síntesi</i>	991
1515	GGCC ¹	37 focs, potser 167	1900	GEC ³	956
1553	<i>Fog. 1553</i>	56 focs ² , potser 252	1910	Coll	926
1708	<i>Síntesi</i>	44 cases, potser 198	1920	<i>Síntesi</i>	901
1716	<i>Síntesi</i>	43 cases, potser 193	1930	Padró, AMP	873
1717	<i>Síntesi</i>	45 veïns, potser 202	1936	Generalitat ⁵	793
1718	GGCC ¹	133	1940	Coll	722
1719	<i>Síntesi</i>	43 cases, potser 193	1950	<i>Nomenclátor</i> ⁶	727
1763	<i>Síntesi</i>	50 cases, potser 225	1960	<i>Síntesi</i>	617
1773	<i>Síntesi</i>	60 cases, potser 270	1965	<i>Síntesi</i>	562
1787	GEC ³	621	1970	<i>Síntesi</i>	550
1800	Coll	649	1975	<i>Síntesi</i>	505
1819	<i>Síntesi</i>	95 veïns, potser 427	1978	<i>Síntesi</i>	502
1826	Coll	736	1981	GGCC ¹	481
1830	<i>Síntesi</i>	196 veïns, potser 882	1985	Coll	493
1842	<i>Síntesi</i>	284 veïns, potser 1.278 ⁴	1990	Coll	481
1844	<i>Síntesi</i>	1.060	1995	Coll	437
1845	<i>Síntesi</i>	215 veïns, potser 967	2000	Coll	563
1857	Padró, AMP	964	2001	<i>Nomenclátor</i>	532
1860	GEC ³	959	2004	Coll	655
1877	<i>Síntesi</i>	987	2005	Generalitat ⁷	715
1887	<i>Síntesi</i>	1.060			

1. *Gran geografia comarcal de Catalunya*, vol. 7.
2. *Síntesi* n'anota 45 perquè no inclou 11 masos.
3. *Gran enciclopèdia catalana*, vol. 12.
4. Tanmateix, la GGCC n'indica 1.110 en aquest any.
5. *Població de Catalunya 1936*, Generalitat de Catalunya, Servei Central d'Estadística.
6. *Nomenclátor de las ciudades, villas, lugares, aldeas [...] con referencia al 31 de diciembre de 1950*.
7. Agenda 2008 de la Generalitat de Catalunya. Xifres oficials d'1.1.2006.

Amb referència al segle XVIII, *Estadísticas* facilita unes informacions que poden resultar curioses. Al capítol dedicat a «Cathalunya Numerada en sos termes, en sas casas y personas», Vegueria de Montblanc, Pratdit [*sic*], explica (vol. I, p. 302) que «Te de llargaria una hora, de ampla altra, y de rodaria 4 horas; afronta a llevant ab Montroig, a mitdia y ponent ab Valldellos y Tivissa, y tremontana ab Llaveria y Colldejou: te 43 casas y 133 personas».

Més enllà del mateix volum, a la p. 523, quan, dintre «Cens de 1717. Relacion de las Personas que componen las Ciudades, Villas y Lugares del Principado de Cathaluña con distinzion de Beguerias», «Beguerio de Momblanch», diu que a Pratdip hi ha 43 homes, 0 cavallers, 2 pobres i en total 45, referint-se només a homes.

Al vol. III, p. 1181, hi ha el detall que segueix del moviment dels primers vint anys del segle XVIII:

		<i>Aparici</i>						
		1708	1716	1717	1718	1719	1716	1719
		<i>Cases</i>	<i>Cases</i>	<i>Veïns</i>	<i>Cases</i>	<i>Cases</i>	<i>Persones</i>	<i>Habitants</i>
Pratdip		44	43	45	41	43	133	133

L'anàlisi del padró de 1826, publicat per Coll Casadó, a les pàgines 151-170, ha donat per resultat que, aquell any, a la vila hi havia 153 famílies que reunien 371 homes i 362 dones. Per arribar al total d'habitants censats, que és de 736, falten tres individus dels quals no consta el prenom i, per això, se'n desconeix el gènere. La proporció de les famílies i els habitants que s'han dit resulta ser de 4,82 individus per foc.

LES DEDICACIONS

La major part dels caps de casa de 1826, fins a 147, que representa el 30,72% del total, es diu que són pagesos, i aquest nombre de famílies reuneix 265 ànimes (36% del conjunt censat), 135 homes i 128 dones i 2 més de gènere indeterminat. Si hi afegim les pageses, que són 13, amb 72 individus (30 + 41 + 1 d'indeterminat), arribem a un total de 60 caps de casa (39,22%) i 337 persones (45,79%) que depenien del producte de la terra.

En importància numèrica, vénen els jornalers: 39 famílies (25,49%) constituïdes per 148 individus (20,11%) repartits entre 80 homes i 68 dones. L'altre ofici abundant és el de carboner: 23 famílies (15,03%), 52 homes i 52 dones, el 14,13% de la població, depenien de l'explotació del bosc. Els vidriers encara fan un cert gruix. N'hi havia 7 (4,58%) que acollien 34 individus (19 + 15) (6,42%). Anaven seguits de 4 escombreres (2,61%) que aixoplugaven 22 individus (10 + 12) (3%). Un altre ofici relacionat amb els margallons era declarat com a *palmera*; eren 3 dones caps de casa (1,96%) que reunien 4 homes i 8 dones (1,63%) sota els res-

pectius sostres. Es dedicaven a confeccionar senalles, sàrries, cistells i objectes semblants. Hi havia també 6 homes i 12 dones (2,45%) reunits en 3 famílies (1,96%) dedicats al pasturatge de bestiar menut.

De conjunt, tots aquests oficis comprenien una mica més del 91% tant de les dedicacions com de la gent que en vivia. Els altres eren minoritaris: dues famílies feien de traginers i dues més eren paletes. Només hi havia una família de cada dedicada a altres professions: cirurgia, eclesiàstics (Escribano, rector i vicari, que eren germans), espardenyer, ferrer, forner, fuster, llevadora i metge. I en queda una que no diu a què es dedicava.

El padró de 1857 parla de 964 habitants: 488 homes (280 de solters, 184 de casat i 24 viudos) i 476 dones (230 de fadrines, 183 de casades i 63 viudes). Entre els oficis manifestats, hi ha 93 pagesos, 30 jornalers, 5 fabricants, 4 artesans, 4 criats, 3 clergues, 2 estudiants i 1 militar.

Segons el padró del 31 de desembre de 1930, el nombre d'habitants era de 873. Hi trobem un predomini de mestresses de casa, un total de 324; seguides de 298 pagesos i de 131 escolars, 68 dels quals eren nens i 63, nenes; a continuació venien infants que no arribaven als cinc anys, per tant, preescolars: 62 (33 nens i 29 nenes). Les altres persones inscrites tenien dedicacions minoritàries: 8 eren pastors, 8 més es dedicaven al comerç (probablement botigues); 5 propietaris, segurament terratinents, que potser formaven part d'aquells 6 que la GGCC diu que posseïa més de cent hectàrees cadascun; 5 ferrers, 2 d'ells pare i fill; 4 fusters i 3 forners; i 2 de cada carboners (que probablement feien carbó i no només en venien), estudiants, metges, paletes i xofers. Les dedicacions exercides per un sol individu eren barber, baster, cadiraire, capatàs, capellà, carter, dependent, encarregat, encarregat de correus, mestre, militar (pare del capellà), peó caminer i procurador. Crida l'atenció que s'anoti «dement», en el cas d'una dona de trenta-nou anys.

FAMÍLIES I LLINATGES

Al padró del 1826 hi ha un sol cap de casa amb 10 individus al mateix domicili. Era el pagès Josep Fortuny amb la muller i un fill casat que hi viu amb la seva esposa i que tenen 6 fills, 1 noi i 5 noies. Hi ha 6 casos de famílies formades per 9 persones d'una composició semblant: 3 pagesos, 2 pageses i 1 fuster. Amb 8 components, n'hi ha 7 més: 4 pagesos, 1 pagesa, 1 vidrier i 1 pastor. I 10 altres domicilis ocupats per 7 habitants cada un: 6 pagesos, 2 pageses, 1 vidrier i 1 escombrera. Les altres famílies són més poc nombroses. Però encara n'hi ha 22 amb 6 membres, 31 amb 5 i 36 amb 4. Amb 3 n'hem comptat 30 i amb 2, només 7. Hi ha un sol cas d'una casa ocupada per un home tot sol: Pere Marco, jornalер.

Hi ha cinc llinatges que sobresurten per la quantitat de caps de casa que duen aquell cognom. El predominant és *Rovira*, amb 17 ocurrencies; va seguit de *Esco-*

da, amb 14; Vidal, amb 13; Caçador, amb 12, i, finalment, Fortuny, amb 10. I n'hi ha uns altres de poc corrents en aquesta vila, com per exemple Bonaventura, que era fuster; Calbet, carboner; Comelles, pastor; Folc, jornalер; Gualfeson, pagès; Mateu, vidrier; Pentinat, pagesa, i Valls, cirurgià. No n'hi ha cap que soni com vingut de terres estranyes, tret de *Escribano*, que corresponia al rector i al vicari, que duïen el mateix cognom i creiem que eren germans.

Al padró de 1930, entre els caps de casa, s'observen uns pocs cognoms que corresponen probablement a gent immigrada de zones de parla no catalana, com *Barriouuevo*, responsable de correus; *Soria Ruiz de Luna*; *Sevillano*, capellà, fill de *Sevillano*, militar; diversos *Muñoz* i *Boguña*, si no calia llegir *Bogunyà*. També hi ha *Delvalle*, que no és cap de casa sinó muller d'un carboner. *Sanz* sembla foraster però no ho deu ser: el funcionari que va confeccionar el padró ho devia escriure així, indègudament, en lloc de *Sans* o *Sanç*.

Segons *Nomenclàtor*, entre 1996 i 2001 s'havia observat un increment del 17,7% de la gent empadronada. Els habitants de l'any 2001 eren 532 (272 homes i 260 dones). Hi havia 53 individus que no arribaven als catorze anys; 329 que en tenien entre setze i seixanta-quatre; els altres 150 passaven dels seixanta-quatre. El 4% de la població de més de dos anys no entén el català; el 89,7% el sap parlar i el 42,9% el sap escriure. Les dedicacions de la població de més de setze anys són majoritàriament (45,2%) en el sector dels serveis; un altre 29,4% es dedica a l'agricultura; el 17,5%, a la indústria, i el 7,9% restant, a la construcció.

ELS COGNOMS PREDOMINANTS

A partir del mateix padró de 1930, sabem que entre els primers cognoms, els heretats del pare, hi ha un predomini de *Escoda* amb 108 anotacions, seguit de *Sabater* (observat 93 vegades), de *Vidal* (64 anotacions), *Rovira* (49), *Marco* (48), *Bargalló* i *Juncosa* (40 cada un), *Caçador* (39), *Escrivà* (34), *Vives* (26) i *Benavent* i *Parreu* (25 cada un). Amb més poques ocurrències hi ha *Marlés* (23), *Estalella* i *Vernet* (20 cada un), *Fortuny* (19), *Coll* (18), *Arboç* i *Nolla* (13 cada un), *Muntaner* (11), i *Castellnou* i *Espelta* (10 cada un). No arriben a 10 inscripcions *Borràs* i *Ferrer* (amb 9 cada un), *Castellví* i *Sastre* (8 cada un), *Margalefi* *Sans* (6 cada un), *Cirici*, *Figueres* i *Gran* (5 cada un), *Armengol*, *Bret*, *Pallerola*, *Rofes* i *Teixell* (només 4 cada un). Els altres es pot dir que són residuals, a part dels ja citats provinents d'immigració no catalana, com *Badia*, *Calvo*, *Casanoves*, *Colom*, *Comandino*, *Cugat*, *Delvalle*, *Dolcet*, *Domènec*, *Ferrando*, *Heler*, *Ibáñez*, *Lleó*, *Llorenç*, *Oriol*, *Pallejà*, *Palomera*, *Peirí*, *Pujol*, *Riba*, *Santos*, *Sofia*, *Ventura* i *Viu*.

Els cognoms heretats de la mare, que van en segon lloc als registres, són més abundants: si dels uns n'hi ha 66, dels altres se n'han comptat 89. Entre els 8 més nombrosos es repeteixen els mateixos: *Escoda* (87), *Sabater* (67), *Marco* (59), *Vidal*

(54), *Bargalló* i *Caçador* (46 cada un), *Rovira* (43) i *Juncosa* (38). Una altra dotzena es repeteix en quantitats semblants: *Fortuny* (30), *Arboç* (28), *Escrivà* (27), *Estal·la* i *Parreu* (25 cada un), *Benavent* (22), *Vernet* (21), *Vives* (20), *Borràs* (18), *Muntaner* (18), *Castellví* (15) i *Ferrer* (13). Uns quants més perden importància quantitativa: *Marlés* (12), *Coll* i *Ventura* (9 cada un), *Castellnou* i *Margalef* (8 cada un), *Riba* (7), *Espelta* (6) i *Pallerola* (5). Entre els poc abundants, hi ha una trentena de segons cognoms que no s'havien vist entre els primers. Devien correspondre a fills de noies de fora, segurament de poblacions veïnes; hem anotat *Barceló*, *Besora*, *Boquer*, *Cedó*, *Elies*, *Escandival/Escardívol* (variant ortogràfica de *Esquerdívol*), *Inglés*, *Llaberia*, *Martí*, *Mestre*, *Montagut*, *Osset*, *Peisaroya*, *Pelegrina*, *Poc*, *Pomers*, *Riber*, *Riera*, *Rom*, *Saladié*, *Senes*, *Vallès* i *Valls*. Hi ha algun cas que el cognom ja delata procedència castellana, com *Caballero*, *Fernández*, *Lara*, *Lucena* i *Peñas*; i segurament també *Expósito*.

PRENOMS DEL SEGLE XX

Els hem extret de Padró 1930, on en consten 51 que corresponien a 455 homes i 57 que corresponien a 418 dones.

Per als homes, un predomini molt notable l'ofereix *Josep*, portat per 120 individus. El segon en importància quantitativa és *Joan*, que n'afecta 78. Van seguits per *Antoni* (46), *Francesc* (42), *Jaume* (36), *Pere* (20) i el compost *Josep Maria* (15). Tots els altres són minoritaris. Surt 11 vegades *Ramon*, 9 vegades *Enric* i *Joaquim*. *Vicent* ja disminueix a 4; només 3 *Bonaventura*, *Domingo*, *Eduard*, *Eugeni*, *Llorenç*, *Miquel* i *Salvador*. Únicament 2 cops s'han vist *Alfons*, *Emili*, *Esteve*, *Fèlix*, *Frederic*, *Lluís*, *Martí*, *Rafael*, *Ricard*, *Rosend* i *Tomàs*. Els que només s'han trobat 1 sola vegada són «*Alino*», *Baptista*, *Bartomeu*, *Càndid*, *Crescenci*, *Damià*, *Delfí*, *Ignasi*, *Jesús*, *Juli*, *Llàtzer*, *Llaurenç* (que és una variant de *Llorenç*), *Lleó*, *Manuel*, *Marcellí*, *Màrius*, *Pau*, *Ramir*, *Robert*, *Serafi*, *Zacaries* i *Zenon*.

Per a les dones, *Maria* és predominant amb 98 ocurrencies. Va seguida de *Teresa* (52), *Rosa* (44), *Josepa* (34) i també *Josefina* amb 8 casos. Vénen després *Marina* (29 vegades), *Dolors* (27), *Carme* (20) i *Cinta* (12). També hi havia 8 vegades *Magdalena* i *Mercè*, 7 *Raimunda* i 5 *Francesca*. Després ve *Antònia* amb 4 i *Filomena* i *Pilar* amb 3. Trobem 2 vegades *Àngela*, *Assumpció*, *Concepció*, *Elionor*, *Elvira*, *Emília*, *Encarnació*, *Enriqueta*, *Isabel*, *Lluïsa*, *Miracle*, *Montserrat*, *Neus*, *Paulina* i *Rosalía*. Un sol nom de baptisme va ser aplicat a altres 26 nenes: *Adelina*, *Adoració*, *Anna*, *Benvinguda*, *Camila*, *Caterina*, *Cristina*, *Dominica*, *Dora* (afèresi de *Salvadora*, un prenom que es repeteix, sencer, cap al final), *Esmaragda*, *Florència*, *Generosa*, *Joaquima*, *Joana* (i també el castellanisme «*Juanita*»), *Júlia*, *Lourdes*, els compostos *Maria Rosa* i *Maria Teresa*, *Nativitat*, *Providència*, *Ramona*, *Remei*, *Salvadora*, *Victòria* i *Virgínia*.

El repertori de noms de fonts és més abundant per a les dones. Només 418 dones porten 57 prenomes mentre que un nombre superior d'homes, fins a 455, només n'utilitzen 51.

UNA PARTICULARITAT CONTRACTUAL

Sempre que hi ha una transacció de compravenda d'un animal, sigui ase, mul o vaca, es fa constar «com es un sac de osos» o «tal com un sac de osos» (any 1658 i 1682). Sembla que aquesta clàusula dels contractes es posava indefectiblement per deixar clar que el venedor quedava eximit de tota responsabilitat pel que pogués passar a la salut de l'animal a partir d'aquell moment i que, doncs, el comprador no tenia dret a cap reclamació per qualsevol defecte que després s'observés.

LA INSTRUCCIÓ I LA MÚSICA

No tenim dades d'abans del segle xx. Sens dubte que en èpoques anteriors hi havia hagut mestres d'escola; però, així i tot, l'analfabetisme devia ser dominant, com ho era pertot arreu. A partir de diversos censos electorals (AHDP), sabem que la taxa d'analfabetisme entre els homes s'havia mantingut a l'entorn del 30% entre 1910 i 1924, amb una punta per amunt fins al 46,7% l'any 1912. Segons Bertran, p. 171, l'any 1930 era del 38%. El pròxim cens que hem vist és de 1932, quan les dones ja havien pogut anar a les urnes a partir dels vint-i-un anys, igual que els homes. El resultat del conjunt d'aquesta edat que s'ha dit és que el 67,64% sabia llegir i només el 32,36% no en sabia. En els vint-i-tres anys que van després fins a 1955, l'analfabetisme quasi havia desaparegut, ja que havia quedat reduït al 0,95%, representat per tres homes i dues dones, amb edats compreses entre els seixanta-tres anys i els setanta-cinc. Potser els percentatges haurien variat cap a pitjor si s'hagués produït immigració de gent castellanoparlant, com se n'havia produït en altres localitats, els deu primers anys de la postguerra. Hem trobat notícia (AHDP, secció d'Obres públiques, 10 -1925-1929-, núm. 15) que el 30 d'abril de 1929, la Comissió Provincial de Construccions Escolars va informar favorablement una petició d'ajut adreçada al Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts perquè l'Estat aportés ajuda per a la construcció de dues escoles unitàries, una per a nens i una altra per a nenes, així com casa habitació per als mestres; malgrat la manca de pressupost municipal, el consistori es va comprometre a pagar el 25% de la despesa (Bertran, p. 164). Un any abans, la dictadura de Primo de Rivera ja s'interessava per la instrucció i, entre altres iniciatives, hi havia la destinada a combatre l'absentisme escolar, que era molt alt. A Pratdip, el delegat governatiu ordenà la inscripció a l'escola nacional del poble de les nenes de sis a catorze anys,

sota l'amenaça d'incórrer en responsabilitats per part de les autoritats municipals (Bertran, p. 163); s'ha d'entendre que moltes nenes d'aquelles edats no estaven escolaritzades.

L'any 1923 un grup de nois va fundar una orquestra. Eren Anton Rovira Muntaner, que tocava el trombó, i son germà Joan, el baix, tots dos de ca l'Olla. Josep Maria Bargalló, de cal «Quico» el Trumfo; Joan Vidal Sabater, de cal Lleó, i Josep Sabater Rovira, de cal Talons, tots tres destres amb el clarinet. Josep Juncosa Estalella, de cal Martí, encarregat del fiscorn. Joan Teixells Sabaté, de cal Pere Espardenyer, i Joaquim Vives Riba, de cal Ramon, cadascun d'ells responsable d'una trompeta. En total, doncs, vuit instruments: tres clarinets, dues trompetes, i un de cada, trombó, baix i fiscorn.

LA RELIGIÓ I LA POLÍTICA

A part del que s'ha dit sobre religió a l'apartat dedicat als noms de les partides de terra, es pot afegir que l'any 1491 el «prevere hy vicari de dita vila [del Prat dip]» era «mossen Johan ffarer de Busquets», segons un paper solt manuscrit del 29 d'agost d'aquell any, de l'AMP, i que el 1697 era Francesc Betriu Torres, que ja hem anomenat abans; que el dels anys 1699-1700 va ser el doctor Joan Vidal, i el 1826 ho era Joan Escrivano, un cognom d'origen foraster. Més tard, ho foren Jaume Sirisi Gil junt amb Isidre Marco Vallès (1910), Jaume Sirisi Mestre (1924), Josep Ariño Aragón (1932), Joan Josep Millan Roig (1952), Josep Sirisi Escoda i son germà Jaume, entre una data no coneguda de l'últim quart del segle xx i l'any 1995.

Resulta curiós que Madoz digui que l'ermita de Santa Marina era dedicada a santa Marina o santa Simforosa. També hi resulta que a l'església parroquial hi hagués una confraria de la Mare de Déu del Cap de l'Altar, dels procuradors de la qual es parla en un document de l'any 1674. Més tard, el novembre de 1713, se'n torna a parlar en una anotació en què l'altar és qualificat de «Sant»: *l'Altar Sant*. La parròquia és dedicada a Santa Marina, patrona de la vila.

Amb la intenció de conduir la joventut masculina cap en una formació moral i religiosa i que respectés el compliment pasqual i combregués, mossèn Julio Sevillano Llosa (fill d'un militar, tal com ja s'ha dit) i Josep Arbós Muntané, van fundar l'Associació Joventut Recreativa de Pratdip, l'any 1930, destinada exclusivament als nois joves del poble (noies excloses). Va tenir el local a la Cooperativa Agrícola (al carrer de l'Hospital). Els afiliats havien de pagar 3 pessetes a l'any. La recaptació acumulada es destinava a la compra de llibres o mobles, a arranjar el local o a fer obres de caritat. Ignorem quin va ser l'èxit de la iniciativa i quina durada va tenir. Era un moment d'ebullició política, pròxim a la proclamació de la II República espanyola, quan els partits d'esquerra anaven agafant protagonisme.

Com a dada singular, direm que a l'església de Pratdip es conserva una pica d'aigua beneïta portàtil, per poder administrar el sagrament del baptisme fora de l'església. És un objecte de coure, amb el nom de la vila (Pratdit [*sic*]) gravat a la cobertora. També hi ha una capelleta amb il·lustracions florals i amb la imatge esculpida de santa Marina; es portava a les cases on hi havia un malalt. Totes dues peces singulars són il·lustrades fotogràficament a les p. 80 i 82 de Coll.

La repressió política de la postguerra també va afectar Pratdip. Entre març de 1939 i gener de 1940, quinze homes d'entre trenta i seixanta-un anys, tots pagesos tret d'un xofer i un barber, van ser detinguts, empresonats i processats en sengles consells de guerra, sovint amb una acusació enganyosa d'«auxili a la rebel·lió». En cinc dels casos hi va haver condemna absolutòria i els afectats van quedar en llibertat. Dos dels implicats van ser condemnats a cadena perpètua i uns altres a vint, quinze i dotze anys de presó. Les condemnes es van complir a les presons d'Astorga (Lleó), Ciudad Rodrigo (Salamanca), Cuéllar (Segòvia) i Reus. Aquestes condemnes van ser després reduïdes a sis i tres anys i en la majoria dels casos van quedar en presó atenuada, cosa que volia dir que sortien al carrer a condició que durant un temps es presentessin a l'autoritat que els controlava. Hi va haver un sol cas de pena capital amb execució consumada a Tarragona pel febrer de 1944; va correspondre a un pagès de cinquanta-quatre anys.

UNES CURIOSITATS ANECDÒTIQUES

L'any 1727 hi va haver una discussió segurament abrاندada a l'entorn dels drets del pas de la barca per a travessar el riu Ebre, a Móra. La barca s'havia fet vella i el barquer en va haver de fer construir una de nova. Pratdip va contribuir en aquesta operació amb una carga de quitrà. Amb motiu d'aquesta necessitat de renovació, qui tenia la concessió senyorial del pas de la barca va pretendre augmentar el preu del servei. Però hi va haver oposició. Al llarg del plet, hi ha una colla de testimonis que declaren que només han pagat una malla cada vegada. Finalment, el governador de la baronia, des de Falset, va dictaminar que el pas de la barca havia de ser franc per als del Prat. Hi devia haver una certa relació freqüent dels de Pratdip amb gent de l'altra banda de riu.

L'altra curiositat és que un Sabater de cognom, dit *Artiller* per renom, entrat el segle XIX, es va obligar a anar al servei del rei en lloc de son germà Francesc i els pares es van comprometre, a canvi, a cedir-li la part de la casa, amb una colla d'altres condicions, preveient que en pogués tornar ferit, invàlid, o que no en tornés. És una de les maniobres a què donava lloc el servei militar obligatori. L'esmentada es va produir just al començament d'aquesta obligació legal, que arrenca del bell inici del segle XIX.

REGULARITZACIONS ORTOGRÀFIQUES

Sempre que podem, és a dir, sempre que estem segurs de quina és l'ortografia d'un nom establerta com a correcta, la donem regularitzada, encara que, localment, el costum hagi estat d'utilitzar una ortografia no justificable, com és, per exemple, el cas de *Caçador*, derivat de *caça*, en lloc de *Casadó, entre alguns altres. Convé d'aplicar el «*principi d'unitat ortogràfica* que afirma que un mateix element onomàstic [...] ha de rebre un mateix tractament gràfic a tot el domini de la llengua», segons recomanava Gabriel Biliboni a les Jornades d'Antroponímia i Toponímia celebrades a la Universitat de les Illes Balears, l'any 2004.

A la transcripció dels documents, respectem la lletra *ch* amb valor de so oclusiu velar sord, que respon a un ús cultista del signe *c - qu < k*; però en prescindim si el nom que el duu és reproduït fora del document.

Alguns cognoms apareixen escrits ací d'una manera diferent de com els usuaris els escriuen per voluntat espontània o per ajustar-se al que diu el registre civil, en el qual es van anotar els noms sense cap criteri lingüístic perquè, quan l'Estat espanyol va crear aquell registre, l'any 1870, aquest criteri encara no existia, però aquest fet no obliga aquells usuaris a modificar els seus hàbits. Nosaltres ens sentim obligats a oferir unes llistes nominatives tan ajustades com es pugui a la normativa ortogràfica actual, prescindint de les variants i les vacil·lacions que la forma escrita dels noms de família hagi tingut al llarg dels temps. Fins i tot d'aquells llinatges que en paperassa oficial havien estat escrits per funcionaris forasters, o per escrivans d'ací mateix, quan la llengua catalana moderna encara no havia estat fixada acadèmicament o quan el coneixement d'aquesta normativa acadèmica no s'havia estès prou. Els documents antics que en moltes ocasions s'aporten per il·lustració permetran de constatar que uns amanuenses han tingut uns criteris diferents d'uns altres, en qualsevol període anterior a l'aparició, al primer terç del segle xx, de les normes dictades per l'Acadèmia de la Llengua.

Hi ha paraules que no són del llenguatge actual i que no sabem que hagin estat tractades per cap lingüista fins ara, i, doncs, no n'ha estat establerta una forma ortogràfica genuïna, de confiança. Deixem aquestes paraules tal com les aporten els documents o la fonètica. És el cas, per exemple de *Anxera*, *Brancana*, *Galfasó*, *Güena* i d'algunes altres.

ELS AGRAÏMENTS

Ens han ajudat Josep Armengol i Casadó, de cal «Fino», nat el 1936, pagès; Josep Benavent i Marlés, nat el 1958, de ca l'Estudiant, agutzil; el reverend Carles Castany, rector de la parròquia, que ens ha donat accés a l'arxiu parroquial; Montserrat Catalan i Benavent, de l'Arxiu Ducal de Medinaceli, de Poblet; Josep Coll i

Vidal, dit Josep de cal Salvat, nat el 1947, pastor; Francesc Escoda i Figueres, de cal Fossier, nat el 1922, pagès, que havia estat secretari de l'Ajuntament durant uns quants anys; Joan Pere Escoda Marco, de cal Capet, nat el 1969, gerent de la Cooperativa; Francesc Escoda i Vernet, de cal Fossier, nat el 1955, pagès i caçador; Antoni Marco i Bargalló, dit l'Anton del Mas d'en Bisbe, nat el 1945, funcionari municipal i president de la Cooperativa, que ens ha facilitat l'accés a l'arxiu; Josep Montané i Vidal, alcalde de la vila, que ens ha permès l'accés a l'arxiu municipal; Maria i Josefina Parreu i Casadó, nades el 1935 i 1940, respectivament, de cal Quico el Trumfo; Àngela Pérez Martínez, que ha col·laborat en la investigació; Francesc Rovira i Bargalló, de ca l'Anna, nat el 1936, pagès; Joan M. Rovira i Vernet, de cal Puriol, nat el 1961, paleta amb inquietuds culturals; Jaume Teixidor i Montalà, de l'Arxiu Comarcal del Priorat, Falset; Ramon Vives i Arbós, de cal Ramon Vives, nat el 1926. També hem d'anomenar Ferran Jové i Hortonedà, que ens ha facilitat una col·lecció de fotocòpies de documents del segle *xvi* relacionats amb Pratedip; els ha localitzat en el curs de la seva investigació de l'onomàstica del terme de Vandellòs. I Eugeni Perea i Simón, que ens ha proporcionat censos electorals de diversos anys dipositats a l'arxiu de la Diputació Provincial de Tarragona. També devem gratitud al doctor Pere Navarro Gómez, professor de la Universitat Rovira i Virgili, per la revisió que ha fet de les transcripcions fonètiques.

José Maria Coll Casadó, coautor d'aquest treball, en aquesta ocasió desitja fer constar l'homenatge al seu fill, Jordi Coll i Belda, traspasat, prematurament, als vint-i-dos anys.

Fonts documentals

ARXIOUS

ACA	Arxiu Corona d'Aragó
ACDM	Arxiu Casa Ducal de Medinaceli a Catalunya, Poblet
ACPR	Arxiu Comarcal del Priorat, Falset
AHCV	Arxiu Històric Comarcal de Valls
AHDP	Arxiu Històric de la Diputació Provincial, Tarragona
AHT	Arxiu Històric de Tarragona
AMP	Arxiu Municipal de Pratdip
APA	Arxiu particular de l'autor
APP	Arxiu Parroquial de Pratdip

DOCUMENTS MANUSCRITS

Acta 1794	Acta notarial, any 1794. Plec de fulls cosits, sense numerar. Donació pel duc de Medinaceli del molí fariner a Juncosa i Escoda. AMP.
Acta 1892	«Acta, 7 de octubre 1892», sobre l'itinerari d'un camí. Carpeta amb documents diversos. AMP.
Actes 1661	Plec de fulls cosits, sense numerar. AMP.
Actes 1781	«Copia autentica de la vista general de Montes y plantios executada en la vila y termino de Pratdip en los dias 10 de maig de 1781». AMP.
Actes 1783	Actes, any 1783. AMP.
Actes 1791	Actes, any 1791. AMP.
Actes 1867	Fulls cosits, sense numerar. AMP.
Actes 1869	Actes de l'Ajuntament. Plec de fulls solts sense numerar. AMP.

- Almoines* 1651 Plec de fulls solts, sense numerar. AMP.
- Amill.* 1854 Llibreta enquadrada, 110 folis numerats. AMP.
- Amill.* 1867 *Amillaramiento*, anys 1867-1868. AMP.
- Amill.* 1897 Tercer trimestre de 1897-1898. Fulls cosits sense numerar. AMP.
- Amill.* 1915 Apèndice al amillaramiento, any 1915. AMP.
- Anot.* 1804 Fulls solts amb anotacions diverses. AMP.
- Apèndix* Apèndix al *Amillaramiento* (dels anys 1912 a 1919, i 1920-1921, 1922-1923 i 1924-1925). AMP.
- Apèndix* 1864 *Apéndices Amillaramiento. Año 1864 a 1942*. Secció contribucions. Lligall núm. 19. AMP.
- Apeo* 1851 *Libro de apeo de la riqueza territorial urbana y pecuaria*, any 1851. AMP.
- Arrend.* 1805 *Arrendaments de les terres conreades*. 15 d'abril de 1805. AMP.
- Bapt.* 1748 Bautismos 2^a, de 1748 a 1794. 195 folis numerats. APP.
- Cad.* 1735 *Cartell que se ha de cobrar por lo Real Catastro [...]*, any 1735. AMP.
- Cad.* 1736 *Catastro de nueva Recauzion [sic] [...]*. AMP.
- Cad.* 1767 *Revista de Catastro [...] en lo any 1767 y copiada en 1806*. AMP.
- Cad.* 1777 Són vuit fulls de mitja quartilla, sense numerar. AMP.
- Cad.* 1803 *Llibre del cadastre*, any 1803. AMP.
- Cad.* 1835 *Llibre del cadastre*, any 1835. AMP.
- Cad.* 1888 *Llibre del cadastre*, any 1888. AMP.
- Cad.* 1954 *Cadastre*, any 1954. AHDP, capsa 11, camisa «Pratdip».
- Capb.* 1553 Capbreu de l'Hospital del Coll de Balaguer, pergami de l'any 1553, // Inicialment, s'havia examinat el *Capbrevis de censibus, redditibus, et aliis juribus etc. sive piæ causa Hospitalis Incliti Infantis Pet' Montenearis Prades [...]*. Any 1553. 48 pàgines, numerades, una còpia tardana, amb lletra moderna. ACDM, secció Entença. Signatura 20, fotogrames 1051-56. S'hi noten falses lectures de l'original. Una irregularitat significativa és la presència de *-ñ-* en lloc de *-ny-*, a part de la substitució freqüent de la vocal *-e-* per *-a-*, o a la inversa. El mateix document localitzat a l'ACPR és amb cal·ligrafia de l'època. Això va permetre de prescindir de la còpia de Poblet.
- Capb.* 1569 Capbreu dels censos que l'Hospital de l'Infant rep del lloc de Pratdip. ACDM, signatura 20, fotograma 1052.1.
- Capb.* 1572 Capbreu de Pratdip, any 1572. ACDM, rotlle 77 (amb abundància de taques, probablement d'humitat).
- Capb.* 1598 *Capibrevium questia sive peyte. Hospitalis infantis Petri*. ACDM, any 1598, rotlle 77.
- Capb.* 1658 Fulls en bastant mal estat, sense numeració. AMP.

- Capb.* 1663 Fulls en bastant mal estat, sense numeració. AMP.
- Capb.* 1672 Fulls en bastant mal estat, sense numeració. AMP.
- Capb.* 1756 *Baronia de Entensa. Capbreu de Tivissa, Móra y Prasdip.* Anys 1756-1758. AHCV. Conté molt poca informació de Prasdip: un reconeixement que Prasdip és de la baronia d'Entença i una notícia sobre el molí fariner i el forn del vidre. Hi ha propietaris majoritàriament de Tivissa i algun de Capçanes, Castelló, Darmós, Marçà, la Serra i Vandellòs.
- Capb.* 1759 Capbreu de Tivissa i Prasdip. Anys 1759-1782. AHCV. Com el *Capb.* 1756, conté poquíssima informació de Prasdip.
- Capb.* XVII Fulls solts, sense numerar, desordenats i una mica deteriorats. Hi ha diversos anys: 1658, 1659, 1661, 1663, 1672, 1673 i 1676. AMP.
- Cap. Mat.* 1615 Capítols matrimonials de 1615 a 1647. Té 472 folis. APP.
- Cap. Mat.* 1650 Capítols matrimonials de 1650 a 1692. APP.
- Cap. Mat.* 1692 Capítols matrimonials de 1692 a 1736. Sense numerar. APP.
- Censal 1509 Censal de 60 lliures pactat amb la comunitat de preveres de Falset. Fulls solts en no gaire bon estat. AMP. Reproduït en facsímil a la p. 118 de Coll.
- Censals s/d* *Llibre de censals sensos quart diner j parts de les heretats tocants al espital del infant don Pedro del coll de Balaguer.* ACDM, rotlle 77. Els anys dels venciments que s'hi citen van de 1579 a 1604.
- Clavari 1560 Són diversos plecs de fulls, de gruix desigual. Hi van anotats anys saltejats i desordenats entre 1560 i 1684. AMP.
- Clavari 1730 Són diversos plecs de fulls, no numerats, dels anys 1730 a 1739. AMP.
- Clavari 1745 Són diversos plecs de fulls no numerats, dels anys 1745 a 1746. AMP.
- Collecta* 1828 *Llibre de collecta 1828-1837.* Fulls cosits, no numerats. AMP.
- Comptes 1541 Comptes de l'any 1541. AMP.
- Comptes 1570 Pagaments efectuats a la Casa de la Vila. Any 1570. AMP.
- Comptes 1702a Comptes dels anys 1702-1705. AMP.
- Comptes 1702b Comptes dels anys 1702-1708. AMP.
- Comptes 1713 Llibre de clavaris, sis carpetes dels anys 1713-1716 i 1718-1719. AMP.
- Comptes 1760 «Cartell se ha de cobrar per la primera terca de Catastro del any 1760». Són nou fulls cosits i doblegats. AMP.
- Creació 1571a Creació d'un censal mort de Jaume Pallejà, 30 octubre 1571. ACDM, signatura 20, fotograma 1041.
- Creació 1571b Creació d'un censal mort de Jaume Marco del Torrent, 30 octubre 1571. ACDM, signatura 20, fotograma 1042.

- Creació 1571c Creació d'un censal mort de Bernat Mormiach àlies Miquel, 30 octubre 1571. ACDM, signatura 20, fotograma 1043.
- Delme 1784 Sobre pagament del delme de la collita de raïm de Pratdip a Mont-roig. Són 4 p. i mitja no numerades, enquadernades amb tapes dures. AMP.
- Desc. 1777 Descàrregues, any 1777. Full solt, barrejat amb uns altres, d'anys diferents. AMP.
- Doc. 1730 Document llatí. Té 3 p. i mitja de text. Enquadernat amb tapes dures. AMP.
- Edicte 1879 Per a la construcció d'un camí de carro. 7 de juliol de 1879. Carpeta amb fulls solts. AMP.
- Estatuts 1888 «Estatutos y reglamentos de la Sociedad de Socorros Mutuos de San Antonio de Pratdip». AHT.
- Estimes 1491 «Pagaments d'en Joan Fortuny», fulls solts, que havien estat cosits. AMP.
- Estimes 1569 «Any 1569. En nom de Déu y de la humil Verge Maria. Vuy a III de febrer, any 1569, se comensen les estimes a valies [...]». Fulls cosits, no numerats, deteriorats i tacats. AMP.
- Estimes 1600 «Llibre de estimes y values, 1600-1690». Fulls cosits. AMP.
- Estimes 1607 «Estimes y values, 12 de novembre 1607». AMP.
- Estimes 1622 Estimes 1622-1638. Llibre ben conservat, datat el 9 de desembre de 1638. AMP.
- Estimes 1652 «Avui que contan a 8 de giner de l'any de 16[52] [...]». Traspàs d'exercici de càrrecs. Fulls cosits, no numerats. AMP.
- Estimes 1815 Estimes, any 1815. Un plec de fulls cosits, no numerats, en bon estat de conservació. AMP.
- Exp. 1842 Expedient, any 1842. Diversos fulls en una carpeta. AMP.
- Exp. 1856 «Expediente del mal de las viñas promovido en 1856». Plec de 25 fulls. AMP.
- Exp. 1892 «Expediente instruido por esta Alcaldia para la construcción de un camino [...]», acord del 18 de setembre de 1892. AMP.
- Exp. AM 1842 Expedient Acords municipals (juraments), anys 1842-1845. Plec gruixut de fulls no numerats. AMP.
- Exp. CM 1761 Expedient Consell Municipal, anys 1761-1769. Un plec de fulls solts i 12 de cosits. AMP.
- Exp. Jut. 1846 Expedient Jutjat, anys 1846-1847. Llibre de conciliacions. Plec de 20 fulls no numerats. AMP.
- Fitació 1672 Fitació del terme de Pratdip i de Mont-roig del Camp, 30 maig 1672. ACDM, signatura 22, fotograma 1170.

- Fog.* 1800 Fogatge de l'any 1826. Plec de fulls sense numerar, en bon estat de conservació. Inscrit l'any 1800 i certificat l'any 1826. AMP.
- Fundació 1846 «Libro nacional de lo fundado votivo y testamentario celebrado en esta parroquia de Prasdip que empieza el año 1850. (Libro Nacional 1846-1880 y Mayoriales 1904)». Fulls no numerats. APP.
- Lleves 1793 Llista per a les lleves del sometent, anys 1793-1794. Un full solt. AMP.
- Lligallo 1716 Expedient Lligallo, any 1716, sobre ajuntament de Consell. Fulls cosits, no numerats, deteriorats i tacats. AMP.
- Lligallo 1750 Expedient Lligallo, any 1750. Llibre del Lligallo del lloch y terme de Prasdip. Fulls no numerats. AMP.
- Lligallo 1803 Expedient Lligallo, any 1803. Annex al llibre de l'any 1750. AMP.
- Lligallo 1805 Expedient Lligallo, any 1805, sobre els senyals dels abellers per a marcar les arnes. AMP.
- Lligallo 1832 Expedient Lligallo, any 1832, sobre els senyals dels abellers. Fulls cosits, no numerats, deteriorats i tacats. AMP.
- Mat. 1702 Matrimonis, any 1702. APP.
- Mat. 1759 Matrimonis, anys 1759-1788. Consta de 47 folis. APP.
- MN 1595 Manual notarial de l'any 1595. ACDM.
- MN 1611 Manual d'escriptures de 1611 a 1657. Fulls no numerats. APP.
- MN 1658 Manual d'escriptures de 1658 a 1692. 729 folis numerats i uns altres 250 sense numerar. APP.
- MN 1692 Manual d'escriptures de 1692 a 1740. 557 folis numerats. APP.
- Òbits 1759 Llibre d'òbits de 1759 a 1788. Consta de 68 folis. APP.
- Òbits 1842 Llibre d'òbits de 1842 a 1884. Volum 2n, amb 193 folis. APP.
- Orden.* 1716 Ordenances i reglaments, any 1716. Abeurades lligallo. Un plec de fulls cosits. AMP.
- Padró 1826 Padró 1800 (conformat 1826). AMP.
- Padró 1888 Plec de fulls ben conservats. AMP.
- Padró 1930 «Padrón municipal de los vecinos y domiciliados (presentes y ausentes) y transeuntes», del 31 desembre 1930. Total 811 habitants (427 homes i 384 dones). AMP. Reproduït a Coll, p. 171-189.
- Padró 1955 Padró de veïns. AMP.
- Paga. 1500 Pagaments. Fulls cosits, no numerats. AMP.
- Paga. 1530 Pagaments. Fulls cosits, no numerat, ben conservats. AMP.
- Paga. 1532 Pagaments. Fulls cosits, no numerats. AMP.
- Paga. 1541 Préstec de 50 lliures, de Joan Pedret, prevere de Falset. Fulls cosits, no numerats, bastant deteriorats. AMP.
- Paga. 1551 Pagaments. Fulls no numerats, ben conservats. AMP.
- Paga. 1577 Pagaments. Fulls cosits, no numerats. AMP.

- Paga. 1590 Pagaments. Fulls no numerats. AMP.
- Paga. 1774 Pagaments. Dos fulls doblegats. AMP.
- Perg. 1552 Establiment a favor de Joan Fortuny, datat «in villa riore iberis» el 4 de setembre de 1552. ACPR, signatura 20, fotograma 1034.1.
- Perg. 1571 Establiment a favor de diversa gent. Incomplet. Fragments ennegrits, il·legibles. ACPR, signatura 20, fotograma 1051.1.
- Perg. s/d Document llatí, sense títol i sense data. ACDM. Referència Cap.H., signatura 76, fotogrames 629-1-3, 630-3 i 631-1. Deu correspondre a un capbreu de l'Hospitalet. És una còpia molt tardana atès que el so palatal nasal sonor és representat pel signe ñ.
- Procés 1568 Procés entre les universitats de Mont-roig i de Pratdip, pels límits dels termes. ACDM, signatura 17, fotogrames 788-781.
- Provi. 1892 «Providencia, 18 de septiembre 1892» sobre la reconstrucció del pont sobre la Dòvia. Carpeta amb documents diversos. AMP.
- Renda 1741 «Renda y original creació de censos [...] a favor de [...] Pere Sardí [...] canonge dite esta iglesia de esta ciutat de Tortosa, com a layca privada persona». Fulls, no numerats, en diversos plecs. AMP.
- Rendes 1514 Rendes de Pratdip per a l'Hospital, a partir de l'any 1514. ACDM, rotlle 76. Alguns fragments de la còpia són tacats, contenen altres defectes, i resulten il·legibles.
- Rep. 1769 Fulls solts, amb llistes, dins d'una carpeta. Anys 1769-1772. AMP.
- Rep. 1776 Plec de fulls cosits, sense numerar. AMP.
- Repart. 1738 Repartiment 1738-1789. Un plec de fulls cosits no numerats. AMP.
- Repart. 1741 «Repartiment de la nova imposició del deu per cent que a repartit lo Sr. Superintendent general [...] sera fet en lo any 1741 [...]». Són 17 fulls, en diversos plecs d'anys diferents. AMP.
- Repart. 1763 «Repartiment de la terra han repartit los Reg. de Pratdip als veïns [...] en la partida de la Plana Comuna, en lo mes de Jané de 1763 [...] Y en lo mes de novembre de 1776 [...] per ordre de la Real Audiencia». Un plec de fulls solts. AMP.
- Repart. 1769 Repartiment 1769-1770. Un plec de fulls no numerats. AMP.
- Repart. 1800 «Repartiment [...] de les 825 lliures 20 sous [...] per la contaduria y Principat del exercit de Cataluña [...]». AMP.
- Riquesa 1854 «Riqueza rústica 1854». Llibreta, ben conservada, fulls sense numerar. AMP.
- Sent. 1437 Sentència arbitral presentada pel síndic de Pratdip i aprovada pel síndic de Mont-roig el 17 d'abril de 1437, sobre pasturatge de ramats de bestiar gros i menut i aigües. ACA. Audiència, conclusions civils, vol. 1604, p. 224-227.

- Test.* 1787 Llibre de testaments de l'any 1787 al 1846, volum 3r, paginat. APP.
- Test.* 1813 Llibre de testaments de l'any 1813, volum 3r. APP.
- Test.* 1820 Testament de la filla de Pere Sabaté, «Monet». Un plec de fulls solts. AMP.
- Test.* 1847 Llibre de testaments dels anys 1847 a 1874, volum 4t. APP.
- Vàlues 1561 Anys 1561-1569. Un plec de fulls cosits, numerats. AMP.
- Venda 1413 Venda de dos horts, 31 març 1413. ACPR, signatura 20, fotografia 1033.
- Venda 1565 Venda de l'hort del Molí i del de na Mora, 29 octubre 1565. ACPR, signatura 20, fotografia 1035.
- Venda 1570 Venda d'un hort a Bernat Malengue, setembre 1570. ACPR, signatura L-20, fotografia 1037.
- Venda 1571 Venda d'una heretat anomenada «hortal», 10 octubre 1571. ACPR, signatura L-20, fotografia 1048.

A l'Arxiu Municipal s'han examinat altres documents, com actes municipals dels segles XVIII i XIX, *Amillaramientos* i apèndixs als *Amillaramientos*; cadastres del segle XVIII, censals, clavaris dels segles XVI i XVII, comptes, correspondència dels segles XVII i XIX, ordenances del segle XVIII, padrons del segle XIX i llistes de repartiments del segle XVIII. També s'han vist altres papers de l'Arxiu de la Casa Ducal de Medinaceli a Catalunya, sobretot del segle XIV relacionats amb la castlània, inventaris de molins del segle XV, plets amb Mont-roig del segle XVI, etc. Com que d'aquestes lectures no s'ha tret cap profit aplicable al nostre objectiu, aquells documents no consten a la relació precedent.

BIBLIOGRAFIA IMPRESA

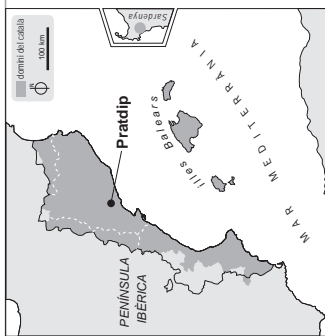
- Arxiep.* *Arxiepiscopologi de la Santa Església metropolitana i primada de Tarragona*, per Josep BLANCH, canonge. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Excma. Diputació Provincial de Tarragona, 1985. 2 v.
- Baronia* *La baronia d'Escornalbou en el segle XVII*, per Carles MARISTANY I TÍO. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 2008.
- Bertran* *Reus i el Baix Camp durant la dictadura de Primo de Rivera*, per Josep BERTRAN CUDERS. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 2008.
- Borràs* *Santa Marina, venerada en la villa de Pratedip de los Señores Duques de Cardona y en la gloriosa memoria de Catalunya, de lo devoto de sus Santuarios y de la aplicación de sus moradores*, per Don Juan

- BORRÁS Y GRISOLA (Presbítero). Barcelona: Impresor Juan Nadar, 11 setembre 1764.
- Cartas* *Cartas de població y franquicia de Cataluña*, per José M. FONT I RIUS. Madrid; Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Vol. 1, 1969, i vol. 2, 1983.
- Coll* *Pratdip. Història i recerques (I)*, per Josep M. COLL CASADÓ. Pratdip, 1996.
- DCVB* *Diccionari català-valencià-balear [...] obra iniciada per Mn. Antoni Mª Alcover*, i completada per Francesc de B. Moll. 10 v.
- DECat* *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, per Joan COROMINES. Barcelona: Curial; Caixa d'Estalvis "La Caixa", 1980-2001. 10 v.
- Esglésies* *Inventari d'esglésies. Alt Camp - Baix Camp - Tarragonès. 6*, per Josep M. GAVÍN. Arxiu Gavín. Barcelona, Artestudi edicions. 1980.
- Estadístiques* *Estadístiques de població de Catalunya en el primer vicenni del segle XVIII*, per Josep Iglésies. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana; R. Dalmau, editor, 1974. 3 v.
- Fog. 1414* «El fogatjament del 1414 als pobles de la Comuna del Camp de Tarragona», per Jordi MORELLÓ I BAGET. A: *Miscel·lània de Textos Medievals* [Barcelona: CSIC], núm. 7 (1994), p. 591-628.
- Fog. 1497* *El fogatge de 1497: Estudi i transcripció*, per Josep IGLÉSIES. Vol. 2. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana; Rafael Dalmau, editor, 1991, p. 312-313.
- Fog. 1553* *El fogatge de 1553: Estudi i transcripció*, per Josep IGLÉSIES. Vol. 2. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana; R. Dalmau, editor, 1981, p. 206-207.
- GGCC* *Gran geografia comarcal de Catalunya*. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 1981-1985. 19 v.
- Guia* *Del Camp de Tarragona a l'Ebre: Guia itinerària precedida d'un esbós monogràfic*, per Josep IGLÉSIES i Joaquim SANTASUSAGNA. Reus: Centre de Lectura; Imp. M. Roca, 1931.
- Jassans* *Onomàstica de Colldejou*, per Miquel S. JASSANS. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003. (Treballs de l'Oficina d'Onomàstica, VII)
- Jové* *Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp*, per Ferran JOVÉ I HORTONEDA. Ajuntament de Mont-roig del Camp, 1999.
- Llinatges* *Els llinatges catalans (Catalunya, País Valencià, Illes Balears): Asaig de divulgació lingüística*. 4a ed. Francesc de Borja MOLL. Mallorca: Moll, 1987.

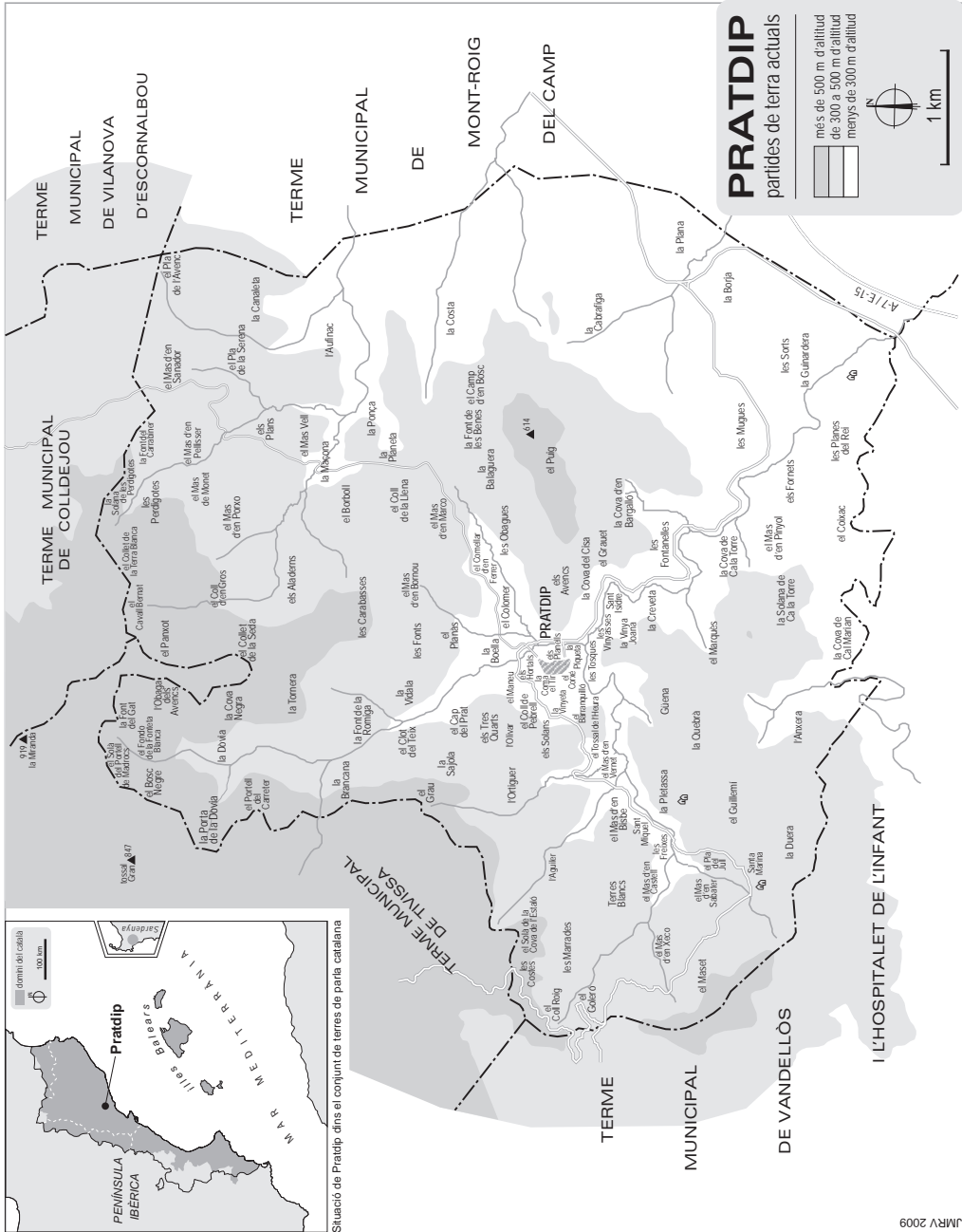
- Madoz *Articles sobre el Principat de Catalunya, Andorra i zona de parla catalana del regne d'Aragó al «Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar» de Pascual Madoz.* Barcelona: Curial, 1985.
- Maristany «Toponímia de Vilanova d'Escornalbou i el seu terme municipal», per Carles MARISTANY I TIÓ. A: *Treballs de la Secció de Filologia i Història Literària. III.* Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV; Excma. Diputació Provincial de Tarragona, 1982, p. 9-178.
- Morera *Geografía general de Catalunya dirigida per Francesch Carreras y Candi: Província de Tarragona,* per Emili MORERA Y LLAURADÓ. Barcelona: Establiment Editorial d'Albert Martín, s/a (començament segle xx, potser 1915).
- Nomenclàtor *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya.* Barcelona: Generalitat de Catalunya; Institut d'Estudis Catalans, 2003.
- OnCat *Onomasticon Cataloniae: Els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana,* per Joan COROMINES. Barcelona, Curial, 1989-1997. 8 v.
- Repressió *La repressió franquista a la comarca del Baix Camp. Exclosa la ciutat de Reus (1939-1950),* per Josep RECASENS I LLORT. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 2005. Capítol dedicat a Pratedip a les p. 221-229.
- Síntesi *Síntesi de població del Baix Camp a partir del segle XIV.* Reus: Centre de Lectura, 1980.
- Sirisi *Vida de Santa Marina,* per Jaime SIRISI ESCODA. Pratedip: edició d'autor, 1997, 48 p. + 6 amb il·lustracions.

Situació de Pratdip dins el conjunt de terres de parla catalana

Llista de noms

abadia, l' [ˈaβaˈðie]

Construcció adossada a l'església, al costat de cal Cucuc. Pel darrere, dona en un passadís sinuós que fa cap al carrer del Portal. L'entrada és per la plaça de l'Església. Habitualment hi residia el rector de la parròquia.

«Lo pati deval la Badia» (Vàlues 1561, f. 27); «comensa a obrar [...] a la badia del Prettip» (MN 1692, f. 70, 16.8.1693); «afronte [...] ab la Badia» (MN 1692, 23.10.1694); «la casa dita del Porxo [...] ab la abadía» (MN 1692, f. 110, 13.12.1694).

Abadia, l'hort de l' [ˈɔr ðe ˈaβaˈðie]

És a la vora dreta del barranc de la Dòvia, entre el pont dels Dos Ulls i l'entrada del poble. És un bancal de forma allargada.

«Lort de la Badia» (Vàlues 1561, f. 27); «Alterunt vero vocatur lortal de na Mora [...] et orto de la Badia» (Venda 1565); «al hort de la Badia» (*Capb.* 1572); «dit lo ort del Pont [...] a sol ponent en lo cami travesant al ort de la badia» (MN 1658, f. 74v).

Abella, el forn de l'

«la Artiga [...] ab lo bosch de la Anxera [...] ab lo barranc de la Anxera [...] fins al forn de l'Abella [...] fins al portell del Puitx [...] ab Joan Scoda al puitg del Serral y ab barranc del Serral fins al coll del Marques [...] fins a la roqueta dels hortigues» (MN 1692, f. 126v, censal mort, receptio 2.9.1691); «Tot barranch avall fins al forn de l'Abella» (MN 1692, f. 128v, 4 abril 1695).

Era un fragment dels Fornets. Potser caldria entendre que *Abella* dels documents era paraula amb accent tònic a l'última síl·laba, *Abellà* o *Abellar*. En aquest cas, podia estar relacionat amb l'extingit *mas de l'Abellar*.

Abellar, l'

«Posesión nombrada lo Abellar de su propiedad» (*Amill.* 1854, f. 13); «Partida lo Abellar» (Exp. 1856); «Una pieza de tierra sita en este termino municipal y partida Abellar» (*Apèndix* 1920-1921).

Abellar, el mas de l'

[tɔ 'maz de t̪aβe'la]

N'hi ha un record vague a partir d'unes ruïnes que es poden veure al sud de la Solana de Ca la Torre, en terrenys considerats del Marian, de Masriudoms.

Abellers, el camí dels

«en la partida dita damunt del Palmar Negre en lo camí dels Abelles la qual partida cau en lo terme del Pratdip» (MN 1658, f. 286v).

Segons Jové (p. 116), és el nom que la gent del Prat que transita per aquell sector dóna al camí que va cap al mas de l'Escoda. Afegeix que a Mont-roig no se'n parla.

Abelles

V. *Enric de ca l'A.*

Abelles, ca l'

[ˈka t̪a'βeɫes]

Al raval de les Cases Noves, al costat de cal Marinons i ca l'«Alino». Entre els anys cinquanta i seixanta del segle xx, hi reparaven rellotges.

«Jayme Rovira (a) Abelles» (Fundació 1846); «Vda. de Jayme Rovira Abelles» (Exp. 1856).

Abelles, les crestes de Ca l'

[t̪es 'krɛstɛz de'ka t̪a'βeɫes]

Un grup de quatre tossalets rocosos, lleugerament per damunt dels 300 m d'alt, al vessant de l'ESE del puig de la Cabrafiga.

Abelló

[aβe'lo]

Padró 1888 n'inscriu un de primer cognom i un de segon. Jové, a Mont-roig (p. 116), el troba decadent i anotat el 1713 i el 1811. A Colldejou (Jassans, p. 32) és anotat per primera vegada el 1820.

Aberany

V. **Averany.*

abeurador

V. **Aguiler.*

abeurador, l' [ʔaβewra'ðo]

Al carrer Nou, a l'entrada del poble. Hi anaven a beure les cavalleries i els ramats. Hi rajaven unes canelles. La gent hi anava a buscar aigua per a ús de la casa. L'any 1968 fou reformat.

Adelaida, ca l' ['ka ʔaðe'ʔajðe]

V. *Plàcita, ca la*.

Adelaida, la caseta de Ca l' [ʔa ka'zete ðe 'ka ʔaðe'ʔajðe]

Se'n coneixen dues amb el mateix nom. Una a la partida de la Creveta i una altra a la de les Carabasses.

Adelaida, la font de Ca l' [ʔa 'fɔn de 'ka ʔaðe'ʔajðe]

Font abundosa, a la partida de les Carabasses, per sota d'un marge i conduïda cap en una bassa. L'aigua era utilitzada per regar l'horta que es conreava pels voltants.

Aguantaparets, l' [ʔa'ɣwantapa'rets]

El renom es recorda, però no és viu. Es podria pensar que l'afectada per la malnominació es passava moltes estones repenjada a les parets del mas. Però l'origen d'aquest moteig podria ser un altre.

Aguiler, l' [ʔaɣi'ʔe]

Partida de terra al cantó de ponent del terme, sota els cingles de la Grallera, amb bosc i petites plantacions d'avellaners i ametllers. Confronta amb el terme de Tivissa al llarg d'una mica més d'un quilòmetre, entre l'extrem meridional de les Moles i la carretera de Llaberia. És travessada pel barranc que en pren el nom, que, en direcció SO, va a trobar el de Santa Marina, entre el Mas d'en Bisbe i el d'en Vernet. La voregen l'Obaga de la Grallera, l'Ortiguier, Terres Blancs i les Pedrisses.

«Lo Aguiler», «Lo tros de Texidor al aguiler» i «La coma del Agiler» (Vàlues 1561, f. 22, 25v i 33); «Por una pieza de tierra [...] en la partida de Aguilé [...] garriga» i «En la partida de Aguile, viña» (*Apeo* 1851).

Aguiler, l'abeurador de l'

«Lo aguile, deze abeurador» (Lligallo 1716).

És equivalent a *la font de l'Aguiler*. Els ramaders qualificaven de *abeurador* les fonts on els ramats s'aturaven a beure.

Aguiler, l'avenc de l' [ta'veŋ de ʎayi'te]

A la partida de l'Aguiler i per sota els cingles de la Grallera, al començament del barranc de l'Aguiler. És format per uns pous de 69 m de profunditat. Una galeria l'uneix amb l'avenc de l'Ortiguer.

Aguiler, el barranc de l' [to βa'ran de ʎayi'te]

Es forma al terme de Tivissa i passa per l'Obaga de la Grallera, creua la carretera que puja del poble cap a Santa Marina, voreja la partida del Mas d'en Vernet i enllaça amb el barranc de Santa Marina. Hi conflueix el barranquet de Terres Blancs.

«cum torrente discurrente de Aguilier ex alia cum torrente de Ortiguer» (Rendes 1514); «parte dicta á Pebrell [...] cum torrente discurrente de Aguille [...] cum torrente de Ortiguer» (*Capb.* 1553, p. 30); «Afronta ab lo torrent discurrant de Aguilier» (*Capb.* 1569); «es travessa el barranc de l'Aguilè» (*Guia*, p. 159).

Aguiler, el camí de l' [to ka'mi de ʎayi'te]

S'inicia quan la carretera que puja a Santa Marina s'encreua amb el barranc de l'Aguiler. Al cap de poc, hi ha una bifurcació: el camí de Capçanes. El de l'Aguiler puja per la part esquerra. Aigües avall, es veu un camí de carro que fa cap a la casetta de cal Martí. Continua per un sender i arriba a la cova de l'Estaló.

Aguiler, la coma de l'

«Lo mas ab la coma del Aguilier» (Vàlues 1561, f. 12).

No queda clar que el mas també portés el nom de la coma.

Aguiler, la font de l' [ta 'fɔn de ʎayi'te]

Brolla al mig del barranc de l'Aguiler, en punts diferents. La gent del poble no recorda haver-la vista mai seca. És a poca distància a sol ixent dels Brols. Són dues fonts del mateix tipus.

Aguiler, el pont de l' [to 'pɔn de ʎayi'te]

Permet a la carretera que puja a Santa Marina de creuar el barranc de l'Aguiler.

Aiats

V. *Plans d'A.

Aiats, l'

«in parte dicta del Atjar» (*Capb.* 1553).

Vista l'abundància de *Aiats* amb diverses ortografies, entenem que aquesta també hi correspon, malgrat l'adulteració del nom per lleugeresa de l'amanuense o per dificultat de lectura del manuscrit. A *OnCat*, II, 30b56 i s., s. v. *Aiades* i *Aiats*, Coromines confessa que no està «ben segur d'haver-ne trobat l'explicació etimològica» i parla del nom observat en diverses comarques (Vic-Ripoll, Alta Cerdanya, Vallespir, etc.). Li dedica un espai llarg i tendeix a pensar en l'all silvestre; comenta que també hi ha una mena d'alliàcies silvestres que es fan en els altíssims Pirineus de la vall de Boí (*OnCat*, II, 31b52). Sabem que *Ayats* era utilitzat per cognom a Tarragona al final del segle XIX. Amigó mateix va trobar el cognom *Aiats*, encara en ús, a la Roca, un poble agregat a Vilallonga de Ter, l'any 1977.

Aiats, el corral d'

«Lo corral de ayats ab les posesions» (Paga. 1532).

Aiats, la masia d'

«La masia y corral de Ayarts» (Vàlues 1561, f. 21); «Josephus Rovira agricola mansorum de Ajats Ste Marine» (MN 1692, f. 129, 4.4.1695).

V. t. **Plans d'Aiats, la masia dels*.

Aiats, els plans d'

«dels plans de ojaca [?]» [potser *Aiats*] i «Juan Sabater menor j Balthesar Bargallo dels plans de Ajats» (MN 1658, f. 115, 13.6.1665); «Jacobus Bargallo mansie den Bargallo vulgariter dicta los Plans de Ajats» (MN 1692, f. 16, 20.4.1687 [sic]); «Li donen dos heretats a la partida dita dels plans de Ayhats en lo terme del present lloch del Prat dip» (MN 1692, f. 25, 15 agost 1698).

Aiguardent, de l'

«Jaume Marco del Aiguardent» (Rep. 1776).

Junt amb *de l'Olla*, amb documentació de la mateixa època a ca l'Olla, són bons testimonis que s'havia produït aiguardent, com es comenta a la introducció, a l'apartat destinat a la indústria i al de la distribució del territori.

Ajuntament, l'

[ʔazunta'men]

V. *Casa de la Vila*.

Ajuntament Vell, l'

[ʔazunta'memj 'veɫ]

Era al carrer del Portal, al costat de cal Zenon.

Aladerns, els

[tɔz aʎa'ðers]

Partida de terra que limita amb el Collet de la Seda, el Coll d'en Gros, el Mas d'en Porxo i el Borboll. La travessa el camí de Falset. Per un extrem, passa el barranc del Mas d'en Porxo, i hi ha la font del Mas d'en Porxo i la de Cal Placeta. Hi predominen els aladerns i el pi blanc.

«Un tros de pinar o espriu a la partida dels Aladerns, afrontant [...] ab lo collet de la heretat dita lo pla» i «La partida dels Aladerns» (*Cap. Mat.* 1692, 5 maig 1702 i 5 gener 1704); «Partida Aladerns» (Exp. 1856).

Aladerns, el barranc dels

[tɔ βa'raŋ detz aʎa'ðers]

Comença a la partida dels Aladerns i enllaça amb un dels ramals de l'inici del barranc del Mas d'en Porxo. Hi ha la font dels Aladerns i, en aquell mateix sector, la caseta dels Leprosos.

Aladerns, la font dels

[tɔ 'fɔn detz aʎa'ðers]

Al bell inici del barranc dels Aladerns, a la vora d'un aladern, a no gaire distància de la caseta dels Leprosos. Els avantpassats, amb un tronc de pi d'uns 2 metres de llarg, van fer un cóm. S'hi va construir un abeurador de pedra quan aquest cóm es va fer malbé.

«A la font dels Aladerns» (*Cap. Mat.* 1692, 5 gener 1704).

Àlber, el collet de l'

«Lo collet del Albe» (*Cap. Mat.* 1692, 5 gener 1704).

Al poble no se'n sap res, però hem pogut suposar que era un tossalet per la partida dels Aladerns.

Àlber, el pla de l'

«Lo collet de la heretat dita lo pla del Albe» i «Lo pla del Albe» (*Cap. Mat.* 1692, 5 gener 1704).

Albi

«Antonius Albi operarius ville loci del Pratedip», «cum horto Marcialis Albi maiores dierum» i «testes [...] Joannes Albi cultor loci del pratedip» (*Capb.* 1598); «March Alvi» (MN 1658, f. 35v, 29.3.1660).

Jové en troba un a Mont-roig (p. 122), que potser hi va arribar procedent de Riudecanyes. I a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 173), entre 1620 i 1710.

Aleu

«March Aleu» (MN 1658, f. 24 i f. 34v, 16.10.1659).

A Mont-roig (Jové, p. 124) ara el cognom és decadent; consta en documents del segle XVIII i XIX.

Alfinac i Alfinats

V. *Aufinac*.

Algar, el puig de l'

«Lo puig del Algar» (Vàlues 1561, f. 17).

Àliga, el cingle de l' [to 'siŋgɫe ðe 'ʎatiʝe]

Fa de frontera amb el terme de Tivissa. És un gran cingle que freqüenten les aus rapinyaires, per fer-hi niu.

«Alino», ca l' ['ka ʎa'ʎino]

Sembla que era una reducció de «A[de]lino», o castellanització de *Lli*. La casa fa cantonada a l'avinguda de Catalunya i al carrer del Portal, tocant a cal Toni Vives. Hi comença el pla de la Creu. Es dediquen al comerç de carbó i llenya i —fins fa pocs anys— a la venda de peix un cop a la setmana, al poble.

«Alino», la caseta de Ca l' [ʎa ka'zete ðe 'ka ʎa'ʎino]

A la partida de la Sajola i a la Cabrafiga.

Allà, el carrer d' [to ka're ða'ʎa]

És el nom que es dóna al *carrer de Balmes* i *del Corxé*, que són a l'altra banda del poble si hom se situa al raval de les Cases Noves. És la gent d'aquesta barriada que ho diu així.

Altell, el corral de n'

«Lo corral que era d'en d'Altel» (Estimes 1491).

Altell, l'era de l'

«La part de la era del Altell» (Estimes 1491); «La part de la era del Altel» (Paga. 1532).

Altell és cognom conegut, però interpretem que ací es referia a un indret una mica enlairat.

Altes

V. **Ribes A.*

Altés

«Concepción Castellnou Altés» (Padró 1888); «Josefina Domènech Altés» (Padró 1955).

Jové (p. 126) l'anota a Mont-roig, d'un document de 1815, i ara és poc abundant. També a Vilanova d'Escornalbou i a l'Arbocet (Maristany, p. 173) l'any 1945.

Alvi

V. **Albi.*

Alzina

«en lo povill Alsina» (MN 1658, f. 337, 1.11.1675); «María Martí Alsina» (Padró 1888).

A Mont-roig (Jové, p. 127) és abundant i consta en documents a partir del segle xv. També s'ha observat a l'Arbocet (Maristany, p. 176) l'any 1665.

Alzina, la sort de l'

[ʎa 'sɔr ðe ʎa'zine]

Ens consta que es troba a la partida de Mas d'en Bisbe. Es devia referir al cognom de l'entrada anterior i no pas a un arbre.

«Una pieza de tierra [...] partida Mas den Bisbe, llamada “Sort de la Alsina”, sembradura, viña, olivos [...]» (*Apèndix* 1919).

Ametllers, l'avenc dels

[ʎa'veŋ detz awmeʎ'les]

Al Mas Vell, a prop d'un camp d'ametllers, molts dels quals desapareguts, al vessant dret de la rasa de l'Estanquer. Té una profunditat de 24 m, distribuïts en tres pous de 6, 11 i 7 m, amb un recorregut de 27 m.

Ampla, la canal

[ʎa ka'na'ʎampɫe]

A la partida de la Cabrafiga, és la més oriental de les dues que constitueixen el barranquet de la Cova del Quicà: l'Ampla i l'Estreta. Hi passava el bestiar quan anava a pasturar a la serra de la Cabrafiga.

«pel barrancó que hi neix, anomenat Canal Ampla» (*Guia*, p. 210, veí del puig de la Cabrafiga).

Amunt

V. **Horta d'A.*, **Més A.*

«**Andianet**», **ca l'** [ˈka ʔandiaˈnet]

És forma hipocorística del renom de l'entrada que ve a continuació. Actualment, no queda ningú d'aquesta casa al poble. És al carrer del Castell, entre cal Capet i cal Cisteller.

«**Andiano**», **ca l'** [ˈka ʔandiˈano]

Al carrer Nou, entre ca l'Estudiant i cal «Pepe». Forma dialectal de *Indiano*.

«Senyal de Isidro Escrivà del Andiano» (Lligallo 1805); «Sabaté Vidal, Antoni (a) l'Andiano [...] pl. de Rovireta» (*Repressió*, p. 228).

«**Andiano**», **la caseta de Ca l'** [ʔa kaˈzɛtɐ ðe ˈka ʔandiˈano]

N'hi ha quatre amb el mateix nom, situades a les partides de la Dòvia, el Coll de la Llena, la Maçona i la Cabrafiga.

«**Andiano**», **la font de Ca l'** [ʔa ˈfɔn de ˈka ʔandiˈano]

És a la Sajola, a poca distància a ponent de la font de Cal Blaiet, cap a la banda de l'Olivar.

Andreu

Padró 1888 n'inscriu un de primer cognom. També és a Mont-roig (Jové, p. 130), on consta en documents del segle xv i xvi, però hi deu haver hagut intermitències.

Andreu, ca l' [ˈka ʔanˈdrew]

Al carrer de les Muralles, al costat de cal Pep. D'aquesta família, no queda ningú al poble.

Àngel, ca l' [ˈka ˈʔaŋdʒɛʔ]

Vora els rentadors, cantonera a l'avinguda de Catalunya i un carreró que va cap en uns horts. La família va anar a viure fora vila.

Anglès

Padró 1888 inscriu el cognom una vegada de primer i una de segon. Més tard, el 1930, hem vist *Inglés*, l'equivalent castellà. A Mont-roig (Jové, p. 131) *Anglès* és abundant; hi va arribar l'any 1765, procedent d'un mas del terme d'Albarca. Entre els anys 1620 i 1710 aquest cognom també va passar per Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 173).

Anguera

«Pere Anguera carniser» (MN 1658, f. 181).

Padró 1888 inscriu el cognom una vegada de segon. És abundant a Montroig (Jové, p. 131); hi figura des de 1495, segurament amb intermitències. A Colldejou (Jassans, p. 35) el llinatge consta en documents des de 1297 fins a 1337. A Vilanova d'Escornalbou és anotat entre 1665 i 1945 i, aquest últim any, també a l'Arbocet.

Ànimes, l'era de les

«Tabba per lo arriendo de la Era de les animes per lo any de 1846» (Papers diversos. AMP).

L'adjudicació va tenir lloc el 25 de juny, a favor de Josep Vernet, per un preu de 16 pessetes i 17 cèntims.

Anna, ca l' [ˈka ˈʎanɛ]

Al carrer del Portal, entre ca l'Ignasi i cal Toni Vives. També coneguda per *ca la Tuies* i per *cal Perxet*.

Anna, la caseta de Ca l' [ʎa kaˈzete ðe ˈka ˈʎanɛ]

A la partida del Mas de Monet.

Anton

V. *Cabrafiga de l'A. Bater*, **Teresa de l'A.*

Anton Bater, el mas de Ca l' [ʎo ˈmaz de ʎanˈtɔm baˈte]

És a la partida de la Cabrafiga. Una masada gran, arrambada en una torre quadrada. Era de planta baixa, amb un corral al darrere. Malgrat que el van reconstruir, torna a estar malmès. El renom és afèresi del cognom *Sabater*.

Anton del Mas d'en Bisbe, ca l' [ˈka ʎanˈtɔn deɫ ˈmaz dem ˈbizbe]

Al Raval, entre ca l'Assuncion i ca les Viudes. També coneguda per *ca l'Anton Mercè*.

Anton Gran, ca l' [ˈka ʎanˈtɔŋ ˈgran]

A la plaça del Forn, al costat de cal «Lelo» i de cal «Tèsio». Família que provenia del Perelló, l'activitat de la qual era la comercialització de carbó. No en queda descendència.

Anton Marco, la caseta de Ca l' [ʎa kaˈzete ðe ˈka ʎanˈtɔm ˈmarko]

A la Balaguera.

Anton Mauri, ca l' [ˈka ʔanˈtɔm ˈmawri]
Al carrer del Portal, entre ca la Pruna i cal Tir.

Anton Mercè, ca l' [ˈka ʔanˈtɔm merˈsɛ]
V. *Anton del Mas d'en Bisbe; Mercè, ca la.*

Anton Salvat, ca l' [ˈka ʔanˈtɔn satˈvet]
A l'entrada del poble, al costat dels rentadors. Fa cantonada a l'avinguda de Catalunya i al carrer de les Muralles. Al costat d'una casa de cal Rovira.

Antona, n'
«N'Antona» (*Fog. 1553*).
Sembla un renom, i l'hi considerem.

«Antonio»
V. *«José A».

Anxera, l' [ʔantˈʃere]
Partida de terra al sud del collet de Güena. S'hi conreaven avellaners i algun ametller, i la resta era bosc. Confronta amb la Solana de Ca la Torre, el Marquès, Güena, el Guillemí i la Duera. També amb el riu de Llastres. Hi ha la font de l'Anxera i la travessa la rasa de l'Anxera. *OnCat*, II, 178b13, s. v. *Alzeda*, nota a *Els Anxinals*, cita *Riu Anxero* i diu que podria venir del collectiu *ILICETULUM*, 'petit alzinar'.

«Lo mas den Guilamy ab la Anxera» (Paga. 1500); «Pro quandam hereditate dicta la Anxera, termini dicti oppidi de Pratedip» (MN 1692, f. 128 i 129v, 4 abril 1695); «Partida la Anxera, sembradura [...] almendros [...] y garriga» (*Apeo* 1851).

Anxera, de l'
«Josep Escoda de la Anxera» (*Repart. 1772*).

Anxera, el bosc de l'
«la Artiga [...] ab lo bosch de la Anxera [...] ab lo barranc de la Anxera [...] fins al forn del Abella [...] fins al portell del Puitx [...] ab Joan Scoda al puitg del Serral y ab barranc del Serral fins al coll del Marques [...] fins a la roqueta dels hortigues» (MN 1692, f. 126v, censal mort, receptio 2.9.1691).

Anxera, el camí de l' [ʔo kaˈmi ðe ʔantˈʃere]
Camí de bast que comença al barranc de la Dòvia, passa pel costat del pouet del Marquès i continua fins a l'Anxera. En aquests indrets hi havia hagut uns conreus.

Anxera, la font de l'

[ʦa 'fɔn de ʦant'ʃerɛ]

A l'Anxera, cap al sector sud del terme, al peu del vessant solà, occidental, del coll del Marquès, vora una rasa que se'n va cap al riu de Llastres. Antigament, amb aquesta aigua regaven l'horta.

Anxera, la rasa de l'

[ʦa 'raze ðe ʦant'ʃerɛ]

Es forma a la partida de l'Anxera i enllaça amb el barranc de Vandellòs. Neix al pla de Guillemí (segons Ferran Jové, que investiga el terme de Vandellòs). Tal com es veu a continuació en els documents tenia consideració de *barranc*. També dita *la rasa de l'Enric*, tot i que aquest nom afecta sobretot un sector d'una mica més amunt.

«la Artiga [...] ab lo bosch de la Anxera [...] ab lo barranc de la Anxera [...] fins al forn del Abella [...] fins al portell del Puitx [...] ab Joan Scoda al puitg del Serral y ab barranc del Serral fins al coll del Marques [...] fins a la roqueta dels hortigues» (MN 1692, f. 126v, censal mort, receptio 2.9.1691); «Afronta ab lo barranch de la Anxera» (MN 1692, f. 129, abril 1695).

aqüeducteV. *Molí.**Aragonès**

«Testes [...] et Paulus Aragonese» (MN 1658, f. 14); «Pere Aragonese major j Pere Aragonese minor [...] se obliguen a ben pagar [...] al Rt Mo Blaj Jordi [...] la cantitat de sixanta una lliura per un arrendament del forn del pa» (MN 1658, 22.9.1682); «Petrus Aragonese et Dominicus Aragonese pater et filius [...] dos censals que tenian [...] en lo terme de la ville de Garcia» (MN 1658, f. 615, 15.9.1689); «Joseph Aragonese» (MN 1692, f. 109, i *Cad.* 1735); «Feliu Aragonés» (Estimes 1815).

Padró 1888 inscriu el cognom tres vegades de segon. És abundant a Mont-roig (Jové, p. 133); hi consta en documents a partir del segle xv. A Vilanova d'Escornalbou, llegim a Maristany (p. 173) que és des de 1620 fins a 1945, i aquest últim any també s'observa a l'Arbocet.

Arbec, el pati de n'

«lo pati de na Marquesa [...] ex alia cum patio d-en Arbec» (*Capb.* 1553, p. 32).

Arboç

[ar'βos]

Tots els documents ortografien *Arbos*. A Padró 1826 trobem el cognom onze vegades; al de 1888, quinze de primer cognom i deu de segon. El de 1930 l'inscriu

tretze cops de primer i vint-i-vuit de segon, i el de 1955, tretze de primer i dinou de segon.

«Joseph Arbos ab Maria Monet» (*Cap. Mat.* 1650, f. 461); «Pau Arbos teixidor de lli j Marina Arbos» (MN 1658, f. 42); «Pau Arbos teixidor de lli de la ciutat de Tarragona abitant en lo Pratedip» (MN 1658, f. 208v-209, 2.3.1671); «Francesch Castelvi j Magdalena Arbos sa muller» (MN 1658, f. 373, 20.11.1677); «Testes Josephus Arbos studens gramaticæ» (MN 1692, f. 53v, any 1693); «Vda. de Pedro Arbós» i «Jayme Arbós» (Exp. 1856).

Arboç, ca l' [ka ʔar'βos]

Al carrer de les Escoles, al costat d'un pati de cal Ramon Vives. Fa cantonada.

Arboç, la caseta de Ca l' [ʔa ka'zete ðe 'ka ʔar'βos]

N'hi ha dues, a les partides de Sant Miquel i del Mas d'en Vernet.

Arbocet, ca l' ['ka ʔarβo'set]

Avui és *ca la Pruna*. Als baixos, hi havia una fusteria i, a dalt, un cafè, que pels anys cinquanta del segle xx va deixar de funcionar. Al voltant dels anys trenta, al poble hi havia una orquestra integrada per nou músics, uns components de la qual eren els germans Josep i Rafel Arboç, de ca l'Arbocet.

Arbós

V. *Arboç*.

Arcs, el rec dels [ʔo 'reg deʔ'zarks]

A cosa d'un quilòmetre del poble, aigües avall del barranc de la Dòvia, a la paret roquera, es conserva un tram del rec que conduïa aigua als molins fariners de Cal Xenca i de ca la Torre. En aquest punt, el rec queda elevat i és suportat per uns arcs adossats a la paret.

Arcs, el tomb dels [ʔo 'tom deʔ'zarks]

És un tomb que fa la carretera que puja de Mont-roig, quan és a un quilòmetre del poble. A la part esquerra del barranc de la Dòvia. Es refereix al rec dels Arcs.

Arenes, les [ʔez a'renes]

És una partida de terra majoritàriament del terme de Mont-roig, a la partió amb el del Prat, pel sector de la Costa de l'Escoda. És territori planer. La terra hi és arenosa. Hi ha propietaris del poble, amb olivers i bosc. *Cad.* 1954 hi situa vinya i anomena el propietari Alexandre Rovira Parreu.

«en la partida de les Arenes» (MN 1595); «Pesa de terra a les Arenes» (Repart. 1763); «Tierra yerma llamada de las Arenas» (*Test.* 1847, p. 2).

Areste, l'hort de l'

«hort dit de la Areste» (MN 1692, 29.4.1729).

Argila, l'

«Quoddam aliud terre troceum dictum la Argila» (Rendes 1514); «Afrontatum ex una cum troseo terra dicti acquirentis dicta de la Argila» (*Capb.* 1553, 14 maig); «terre troceum dictum la Argila [...] cum torrente de la Dubia [...] cum torrente de les Valls [...] cum hereditate del Colomer» i «parte dicta lo Colomer [...] cum troceo terre [...] dicto de la Argila» (*Capb.* 1553, p. 24); «Te altre part de terra dita la Arguilla, situat en lo sobredit terme» (*Capb.* 1569).

Per la documentació trobada, la terra era a prop del poble, entre el barranc de la Dòvia i el de les Valls.

Armengol

[armen'gɔt]

Padró 1888 n'inscriu un de primer cognom i un de segon; el de 1930, quatre de primer i tres de segon, i el de 1955, sis de primer i dos de segon.

Arnes, el cingle de les

[to 'singlɛ ðe tɛ'zarnɛs]

Al vessant dret, aigües avall del barranc de la Canaleta. La gent hi posava arnes. Encara s'hi poden veure residus d'aquestes casetes per a les abelles.

Arquer

«La venda de dos horts, situats en el terme de Pratdip, a Pere Arquer, fet pel notari public Guillem Perello» (Venda 1413).

Consta en documents de Mont-roig (Jové, p. 138) entre 1495 i 1713, però no n'hi ha record. Al segle XVI, un Pere Arquer es fa present a Colldejou (Jassans, p. 38).

Arrabassades, les

[tɛz araβa'saðɛs]

És una partida de terra del terme de Mont-roig (v. Jové, p. 417, s. v. *Rabassades*), en territori planer, amb olivers, ametllers, garrofers i part de bosc. Dels disset propietaris que la comparteixen, catorze són del Prat.

«Una parte de la eretat den Pujol [...] que nombravan las Rabasadas den Pujol» (Procés 1568).

Artiga, l'

«la Artiga [...] ab lo bosch de la Anxera [...] ab lo barranc de la Anchera [...] fins al forn del Abella [...] fins al portell del Puitx [...] ab Joan Scoda al puitg del Serral y ab barranc del Serral fins al coll del Marques [...] fins a la roqueta dels hortigues» (MN 1692, f. 126^v, censal mort, receptio 2.9.1691); «la heretat de la Artiga» (MN 1692, f. 128^v).

Artiller

«Jph Sabater dit Artille» (MN 1692, 29.12.1811 [sic]).

S'obliga a anar al servei del rei en lloc de son germà Francesc i els pares es comprometen a cedir-li la part de la casa, amb una colla d'altres condicions.

Assuncion, ca l'

[ˈka ʔasunˈsion]

Al Raval, entre ca l'Anton del Mas d'en Bisbe i cal Pavell. És d'anomenada *el Joan de ca l'Assuncion*, que viu en aquesta casa.

Aubaga

V. *Obagues, les*.

Aufinac, l'

[ʔawfiˈnak]

Partida de terra situada entre la Canaleta, el Pla de la Serena, el Mas Vell, la Ponça, el Mas d'en Porxo, la Planeta, la Costa i el terme de Mont-roig. Hi havia olivers, ametllers i garrofers; ara hi ha bosc i botges. Per un extrem, passa una línia elèctrica, i la travessa el camí de Coldejou i el sender que va a Coldejou pel portell de Cal Nen. Passa per aquesta partida la rasa del Pla del Porxo, el barranc del Borboll, el barranc del Mas de Monet, de la Ponça i el de l'Aufinac, i el camí del mateix nom que la partida, que va a Mont-roig. També hi ha alguns torrentets que no tenen nom. Hi veiem la font de l'Aufinac i la de la Canaleta. Jové també en parla, s. v. *Alfinac* (p. 124), perquè poc o molt és una partida compartida amb el terme de Mont-roig.

«Lo tros del Alfinats» (Vàlues 1561, f. 2); «Lo tros del Afinacs» (Comptes 1570); «dels bens del Ofinach» (MN 1692, f. 231); «Tros de terra en la heretat del Aufinach» (*Cap. Mat.* 1692, [...] 1703); «Lo Aufinach» (*Arrend.* 1805); «Pieza de tierra [...] en la partida de Aufinach» (*Apeo* 1851); «La heredad llamada lo Aufinach» (*Exp.* 1856).

Aufinac, el barranc de l'

[ʔo βaˈraŋ de ʔawfiˈnak]

S'inicia al racó de l'Aufinac, travessa la partida de l'Aufinac i se'n va cap al terme de Mont-roig, on pren el nom de *barranc de la Porquerola*. En el seu transcurs, s'hi reuneixen diversos barrancons i rasetes.

«mansiam scitam al Coll de la Llena [...] cum torrente del Alfinach pro ut est fitata» (*Capb.* 1553, p. 18); «hom s'aboca al barranc de l'Aufinac, que cal travessar» (*Guia*, p. 157, anant de Mont-roig a Pratedip).

Aufinac, el camí de l' [ʔo ka'mi ðe ʔawfi'nak]

És un camí de bast, utilitzat per anar a Mont-roig o a Reus. Comença en una bifurcació a poca distància a sol ixent del coll de la Llena. Va pel cantó nord de la Planeta i, després, per la vora dreta del barranc de la Ponça i pròxim a la cova del Lladre. Penetra al terme de Mont-roig, on troba la partida de les Arrabassades, freqüentada per propietaris del Prat.

Aufinac, la font de l' [ʔa 'fɔn de ʔawfi'nak]

A la partida l'Aufinac, a la vora esquerra del barranc de la Canaleta, al peu de l'extrem sud final de la muntanya Blanca; l'aigua era utilitzada per abeurar el ramat i regar una petita horta. Abans la concentraven en una bassa, que ha desaparegut, però encara en parla *Guia*, p. 157.

«La font de l'Aufinach, sinqué abeurador» (Lligallo 1716).

Aufinac, el mas de l' [ʔo 'maz de ʔawfi'nak]

A la partida de l'Aufinac. A temporades, s'hi quedaven per conrear la terra i recollir el fruit. El terreny és planer.

«La masia del Alfinats» (Vàlues 1561, f. 25); «La masia que te al Alfinach» (*Estimes* 1622); «Enomenada [...] la masia del Aufinac» (Mat. 1759, f. 3, 30 octubre 1760).

Aufinac, el racó de l' [ʔo ra'ko ðe ʔawfi'nak]

A sol ponent del Pla de la Serena, envoltat de bosc. Les aigües que s'hi recorren van cap a migdia. Com que participa poc o molt del terme de Colldejou, Jassans (p. 38) també en parla.

«Es diu que, anys enrera, era un gran refugi de llops» (*Guia*, p. 157); «un caminet que va al recó de l'Aufinac» (*Guia*, p. 161, després del collet de Santa Marina anant cap a Colldejou).

Aufinac, la vall de l' [ʔa 'vaɫ ðe ʔawfi'nak]

Entre la muntanya del Pla de la Serena i una collada que fa de límit del terme de Mont-roig.

Auriola, l'

«partida llamada la Auriola de las calidades siguientes» (Riquesa 1854).

V. t. *Oriola.

Avall

V. **Horta d'A*.

Avall, l'hort d'

«in hortu davall» (Perg. 1571).

avenc

V. *Aguiler, Ametllers, Bassa, Cingle, Corral del Josep de Cal Salvat, Estel, Figuera, Marquès, Ortiguer, Pal, Pi, Pla de l'Avenc, Pratedip, Sant Miquel, Santa Marina, Solana de Ca la Torre, Tornera*.

Avenc

V. *Pla de l'A*.

Avenc, el pla de l'

[to 'pʎa ðe ʎa'veŋ]

Es tracta d'una extensa planura, que participa poc o molt del terme de Colldejou (Jassans, p. 40), a pocs metres a ponent de la cinglera del terme de Mont-roig, a la muntanya Blanca. Jové (p. 141) comenta que durant la guerra de 1936-1939 hi va caure un avió.

«Portell dels Escagassats. [...] En ésser ja al pla de l'Avenc, capdamunt de la muntanya (549 m.)» (*Guia*, p. 163).

Avencs

V. *Obaga dels A*.

Avencs, els

[toz a'veŋs]

Partida de terra a sol ixent de la vila, limitada per la carretera, la roca de Migdia, el Colomer i les Obagues. Hi ha un bosc espès de pi blanc. El nom prové d'unes esclertes obertes en una paret roquera.

«Partida de los Avenchs» (Actes 1781).

Averany, el mas de n'

«los garrofes j terra que te al mas den Aberanj per tota la redo j tenen de terra prop del corral» (MN 1658, f. 374).

És un hàpax. Ni *Aberany* ni *Averany* no sabem que hagin estat cognom. Potser era un renom. En tot cas, la fricativa sonora labiodental ha de ser preferida.

avinguda

V. *Catalunya*, *«*Generalísimo*».

Badejo, el

[tə βa'ðejʒo]

És afèresi de «*abadejo*», un cert tipus de bacallà. La gent del poble deia que el renom obeïa al fet que aquesta família acostumava a menjar sovint aquesta mena de peix. Però és una interpretació poc convincent. Jové (p. 142) parla de *cal Badejo* a Mont-roig.

badiaV. *abadia, l'*.**Badia**

[ba'ðie]

Padró 1930 inscriu el cognom una vegada de primer i quatre de segon; el de 1955, un de primer i cinc de segon. A Mont-roig (Jové, p. 143) és un llinatge abundant, ja observat l'any 1755. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 173) és anotat entre 1778 i 1945, i aquest últim any, també a l'Arbocet.

Badia, de la«fa Antoni Ferrer de la Badia» i «en Mestre de la Badia» (*Capb.* 1572).**Baix, l'horta de**

«un hort en la horta de baix» (MN 1692, f. 183, 11.10.1696).

Deu ser un equivalent de *l'hort d'Avall*.**Baixa**V. **Qui B. de la Plaça*.**Baixada de Burriel, el carrer de la**

Durant la dictadura franquista havia correspost al *carrer de la Baixada de Jandó*. No hi ha record de la raó per la qual es va aplicar aquest nom.

V. t. *Baixada de Jandó*.**Baixada de Jandó, el carrer de la**

[tə ka're ðe tə βaj'jadε ðe dʒan'do]

És el carrer que passa per sota de la fortificació, en un tram de carrer del Castell; passa per davant dels rentadors fins a arribar a la Cooperativa. Morera, p. 430, pla de la vila (que escriu *Jaudó*), la dibuixa per continuació cap al sud del carrer de la Creu, una situació no coincident. També consta a Padró 1930. Els encarregats del cens electoral de 1910 van escriure «B. Fondo» i «B. de Fandó». Tampoc no ho van encertar els de 1912, amb «B. Feudo» i «Bajada Gesido». La pròxima variant coneguda va ser «B. Fondó» el 1924. No és fins a 1932 que trobem *Jandó*. Aquest

nom, aparentment estrany (potser hipocorístic de *Jan* [Joan], *Jandó*) va ser rebutjat pel franquisme, que va optar per *Burriel*, encara més rar. Segons Emília Anglada, *Noms propis del Voltreganès* (Vic, Eumo i Centre d'Estudis Voltreganès, 2008), el renom *Jandó*, procedent de Torelló, va donar nom a una casa de Sant Hipòlit de Voltregà (Osona).

Balaguer¹

V. **Coll de B.*, **Hospital al Coll de B.*

Balaguer²

Padró 1888 inscriu el cognom dues vegades de segon.

Balaguera, la

[ʎa βaʎa'ɣere]

Partida de terra al NO del puig de la Cabrafiga i al sud del coll de la Llena. La limiten la partida del Mas d'en Bornou, les Obagues i la Font de les Benes. La travessa una línia de conducció elèctrica. Terra planera, amb bosc i botjar allà on hi havia ametllers, garrofers i avellaners. Actualment, es conreen algunes propietats. Encara que el document de 1735 digui que és un tros de terra de la partida del Coll de la Llena, cal entendre que és la zona que actualment es considera partida.

«Volueritis perpetuo predicto hereditatem (dicta la Balaguera)» (MN 1692, f. 126, 15 març 1695); «Pessa de terra situada a la partida del coll de la llena, dita la balaguera, dista del present lloch y casa de son dueño un quart y mig» (*Cad.* 1735); «Partida la Balaguera [...] olivos [...] y pinar» (*Apeo* 1851).

Balconet, el portell del

[ʎo por'teʎ deʎ βaʎko'net]

Pas d'anar a peu, que puja al capdamunt de la serra del Mont-redon. S'hi formen uns revolts que són com uns miradors.

Balmes, el carrer de

[ʎo ka're 'βaʎmes]

Oficialment retolat *de Jaume Balmes*, però la gent del poble prescindeix del prenom de l'homenatjat: *Jaume*. Són dos carrers pràcticament paral·lels que desembiquen en un altre d'innominat que baixa del carrer del Corxà a la plaça de l'Església. Entre els dos i un fragment de l'altre donen la volta a un conjunt d'unes quantes cases. Comencen al peu i a ponent del castell, vora el punt on fa cap el carrer del Castell. Un fragment d'aquest carrer és conegut per *el Parc*. La gent que viu a les Cases Noves en diu *el carrer d'Allà*. Durant la dictadura franquista va ser retolat *de «José Antonio»*.

balneari

V. *Santa Marina*.

bancal

V. *Coure, *Era, *Estalella.

Bancal, el

«Una pesa de terra enomenada lo Bancal a la partida dels Basots» (MN 1658, f. 337, 1.11.1675); «en la partida llamada el Bancal» (*Apeo* 1851).

Bancalet, el

«Lo bancalet mes avall de les fons» (*Test.* 1787, p. 95).

No és segur que fos un nom propi.

Baratat, cal

[ˈkaʎ βaraˈtat]

Fa cantonada al carrer de Santa Marina, entre cal Fuster i la fusteria de cal Fuster. També coneguda per *cal Blandis*.

Baratat, la caseta de Cal

[ʎa kaˈzete ðe ˈkaʎ βaraˈtat]

A la partida de la Creveta.

Baratat, les granges de Cal

[ʎez ˈɡraŋdʒez də ˈkaʎ βaraˈtat]

Són unes granges de porcs —ara en desús— a la vora del barranc de la Dòvia, poc abans d'arribar a la vila per la carretera de Mont-roig.

Bàrbara, ca la

[ˈka ʎa ˈβaɾβare]

A la plaça de l'Església, entre cal Fèlix i ca la Jana.

Bàrbara, el corral de Ca la

[ʎo koˈraʎ de ˈka ʎa ˈβaɾβare]

Al Mas de Monet, a la dreta del camí de Colldejou. Hi cabien uns setanta caps de bestiar.

Barber, cal

[ˈkaʎ βaɾˈβe]

Al raval de les Cases Noves, entre cal Jaume l'Olla i cal Martí. El renom prové de l'ofici. No queda ningú d'aquesta família al poble; va baixar a viure a Mont-roig, al mas del pintor Joan Miró. També coneguda per *cal Cèntims*.

Barber, el corral de Cal

[ʎo koˈraʎ de ˈkaʎ βaɾˈβe]

És al nord de la serra de la Borja, a prop de la cruïlla de la carretera general de Mont-roig amb la que puja a la vila. La meitat d'aquest corral era coberta, i tenia

una capacitat per a uns cent cinquanta caps. No en queda gran cosa. També se'l coneix per *corral de la Borja*.

Barbera

«Marina Barbera relict a Vda de Jacinto Vernet» (MN 1658, f. 213v, 27.7.1672).

S'ha interpretat que era el femení del renom de l'entrada anterior, tot i que no s'hauria d'excloure que hagués estat millor pensar en *Barberà*, un cognom conegut, sobretot tenint en compte que el cognom de la viuda de Jacint Vernet era d'esperar que fos *Vernet* o *Verneta*.

Barboll

Padró 1888 inscriu el cognom dues vegades de primer i sis de segon; el de 1930, només tres vegades de segon.

V. t. *Borboll*, *el*.

Barceló

«Juan Benavent dit Barcelo» (*Test.* 1787, p. 494, 18-8-1822); «José Estalella Barceló» (Padró 1955).

La primera anotació correspon a un renom; la segona és un cognom. També és cognom abundant a Mont-roig, on n'hi ha notícia des de 1414 (Jové, p. 148). Igualment ho va ser a Colldejou (Jassans, p. 41) des d'aquell mateix any i fins al primer terç del segle xx.

Barceló, cal

[¹kaɫ βarsaˈɫo]

Eren unes cases del cantó de sol ixent del castell. Van ser enderrocades i substituïdes per un parc infantil i mirador. També en deien *cal Be*. L'últim Barceló es va traslladar a Barcelona.

Bargalló¹

V. *Cova d'en B.*, **Font d'en B.*

Bargalló²

[baryaˈɫo]

És un dels cognoms extensament documentats des del segle xv. Hi ha una abundància de prenom: Baltasar, Bernat, Francesc, Gabriel, Isidre, Jaume, Joan, Jordi, Josep, Llorenç, Marc, Pau, Pere, Pere Blai i Simó. Per a les dones, hem vist Esperança, Maria, Marina i Teresa. Padró 1888 inscriu el cognom vint-i-vuit vegades de primer i vint-i-set de segon; el de 1930, quaranta de primer i quaranta-sis de segon, i el de 1955, disset de primer i quaranta-sis de segon. També és cognom abundant a

Mont-roig, on n'hi ha notícia des de 1414 (Jové, p. 148). També ho va ser a Coldejou (Jassans, p. 41) des d'aquell mateix 1414 fins al primer terç del segle xx. I a Vilanova d'Escornalbou i a l'Arbocet (Maristany, p. 173) entre 1553 i 1945.

«Gabriel Bargalo jurat del Prat dip» (full solt manuscrit de 29 agost 1491, AMP); «Jordi Bargallo» (*Fog.* 1497 i *Fog.* 1553); «Joannes Bargallo textor llini» i «cum horto Bernardi Bargallo» (*Capb.* 1553, p. 27 i 30); «A pagat per dita orde a March Bargalló, per cremar los formiguers del camp de la Vila» (Clavari 1560, any 1624); «Laurentium Bargalo sartorum dicte ville de Pratedip» (MN 1658, f. 72); «Balthesar Bargalo» (MN 1658, f. 115, 13.6.1665); «Simo Bargallo» (MN 1658, f. 363v); «Pere Bargallo» (MN 1658, f. 296v, 7.9.1678); «Testes Paulus Bargallo armita de S^a Marina» (MN 1658, f. 445, 26.5.1680); «Jacobus Bargallo mansiam den Bargallo vullgariter dicta plans de ajats» (MN 1658, f. 480v-481, 1.9.1681); «Fransesch Bargalloastre» (MN 1658, s. f., 4.4.1687); «Maria Bargallona vidua relicta q^o Josephi Bargallo (dit lo Jordi)» i «Pere Escoda y Pau Bargallo jurats de dit lloch, tots administradors de la hermita santuari de la gloriosa S^a Marina» (MN 1692, f. 100, 20.10.1694, i f. 288, 26.7.1701).

Bargalló, el barranc d'en [t̪o βa'raŋ dem barɣa'lo]

Es forma al nord del puig de les Mugues, a la partida de la Cova d'en Bargalló; la travessa d'un extrem a l'altre, en una direcció SE. Creua la carretera que puja de Mont-roig i s'uneix amb el barranc de la Dòvia. En aquest contorn abunden els margallons (*Chamaerops humilis*). Es deu haver produït substitució de *m-* per *b-*. Tanmateix, ja que el cognom *Bargalló* és molt abundant a la localitat, el nom del barranc podria procedir de l'antropònim i no del vegetal.

Bargalló, la coma del

«La coma del Bargalló» (Paga. 1532).

Bargalló, la cova d'en [t̪a 'kove ðem barɣa'lo]

A la vora esquerra del barranc d'en Bargalló, a poca distància de la carretera que ve de Mont-roig. És una balma que mesura uns 15 m de llargària, amb un fons estret tapat per sediments de terra.

Bargalló, el mas d'en, o la masia d'en Bargalló

«en la masada de March Bargalo» (MN 1658, f. 429, 15.8.1679); «mansiam den Bargallo vullgariter dicta plans de ajats» (MN 1658, f. 480v-481, 1.9.1681); «Jacobus Bargalo mansi den Bargallo» (MN 1658, f. 497v, 9.10.1681); «Petrus Bargallo minor et Jacobus Bargallo mansis den Bargallo» (MN 1658, f. 557, 20.4.1684); «situada sobre la masia den Bargallo» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Bargalló, el pas de [to 'paz de βarya'ko]

És un indret utilitzat perquè els ramats passin des del barranc de la Dòvia cap a la Cabrafiga, per allí on hi ha la cova d'en Bargalló.

«Lo tros a comprat a son sogre al pas de Bargallo» (Vàlues 1561, f. 18v).

Bargalló, el pla de

«L'alberch del Pla de Bagalo» (Estimes 1491).

És evident que l'amanuense del segle xv hauria hagut d'escriure *Bargalló*.

Bargallona

«Catalina Bargallona» (*Cap. Mat.* 1615, f. 354, març 1631); «Maria Bargallona vidua relict a qº Josephi Bargallo (dit lo Jordi)» (MN 1692, f. 100, 20.10.1694).

Baria, de la

V. *Badia, de la*.

Barra, la font de la [ta 'fɔn de ta 'βare]

La més septentrional del racó de la Dòvia, arran de la línia imaginària que fa de frontera amb el terme de Tivissa, sector de Llaberia. És vora el portell del Bonic i d'accés difícil, per la qual cosa es necessita un pal amb esglaons per poder-hi accedir. La font és a l'interior d'una coveta.

barranc

V. *Aguiler, Aladerns, Aufinac, Bargalló, Borboll, Bosc Negre, Cabrafiga, Canaleta, *Cap del Prat, Clot del Teix, Coll Roig, *Coma, Costa, Cova d'en Bargalló, Cova del Salvat, Dòvia, *Farga, *Hortes, Llastres, Maçona, Mas d'en Porxo, Mas d'en Sanador, Mas de l'Escoda, Mas de Monet, Mas Vell, Molí, Nevera, Ortiguer, *Ortigues, Pebrell, Planes, Ponça, *Porquerola, Santa Marina, *Serral, Sorts, Tomaset, Valls, *Vandellòs.*

Barranc

V. **Dellà del B.*

Barranc, el

«Lo barranch [...] onzer abeurador» (Lligallo 1716); «Partida lo Barranch» (Exp. 1856).

Els documents deixen clar que es considerava una partida de terra.

Barranc de Pebrell, el

«in partida dicta del barranch de Prebell [*sic*] eo de la horta de Pebrell» (MN 1692, 6.9.1729).

En la forma gràfica de la paraula *Pebrell* es nota vacil·lació, en els documents, entre sis variants: *Pabell*, *Pebrell*, *Prabrell*, *Pravell*, *Prevel* i *Prevell*; també, a més, es veu *Pedrell* i *Pradell*. S'ha optat per unificar a *Pebrell* perquè és la forma que s'ha trobat més vegades, i perquè se sap que, en femení, *pebrella*, és una herba boscana aromàtica (*Thymus piperella*) que, si més no al País Valencià, on és freqüent, fan servir per amanir les olives verdes. La presència del nom, encara que sigui en masculí, pot indicar que també era coneguda en aquesta zona.

Barranc de Pebrell, el camí del

«cami publich qui va al barranch de pabrell a sol ponent ab lo fosa» (MN 1658, f. 209v-210).

Barranc de Pebrell, l'horta del

«quoddam ortum [...] in orta vulgariter dicta del baranc de Pebrell» (MN 1658, f. 528, 7.12.1683); «in partida dicta del barranch de Prebell [*sic*] eo de la horta de Pebrell» (MN 1692, 6.9.1729).

barranquet

V. **Hort de Pau Marco, Mas d'en Pellisser, Tarragonella.*

Barranquet, el

«lo collet Roig que esta en lo entreforch dels barranchs que baixen lo un dit la Porquerola y lo altre lo Barranquet que baixa de les Guixeres del denpujol [*sic*]» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Probablement al terme de Mont-roig, puix que les Guixeres són en aquell terme veí. Jové parla d'un *Barranquet* però sembla que no és el mateix.

Barranquet, la pleta del

«Pesa de terra davall la pleta del Barranquet» (*Repart.* 1763).

Barranquilló, el

[t̪o βaraŋki'lo]

Partida de terra. Limita amb la partida dels Freginals, amb el barranc i una raseta de Santa Marina. És horta.

«Lo tros que está davall [...] ab lo barranquillo» (Comptes 1570); «de la horta de Pebrell [...] cum lo Barranquillo» (MN 1692, 6.9.1729); «El huerto que po-

seo en el Barranquilló, lindante con el de José Ventura» (*Test.* 1847, p. 106, 18 agost 1855).

Barranquilló, el portador d'aigua del [ʔo porta'ðo 'ðajɣwe ðeʔ βaraŋki'ʎo]

És una rasa que neix a la Coma del Tir i passa arran de les cases de ponent de la vila. Té una longitud només d'uns 500 m. Creua el camí del Cementeri i desemboca al barranc de Santa Marina.

«**Barrionuevo**»

Funcionari de correus, segons el Padró 1930.

Barrufet

«quendam hortum situm in termino dicti loci del Prattedip terminatum cum [...] horto Joannis Barruffet» i «ego Joannes Barruffet cultor loci del Prattedip» (*Capb.* 1598).

Bartomeu [barto'mew]

Fog. 1497 anota el cognom tres vegades amb la grafia «Barthomeu», i *Fog.* 1553, cinc escrit «Bertomeu». Un *Bartomeu* consta en un document de Mont-roig (Jové, p. 151) de l'any 1529.

Bartomeu, cal ['kaʔ βarto'mew]

Al carrer del Castell, entre un pati de Ca la Torre i ca la Valenciana.

Bartomeu, la caseta de Cal [ʔa ka'zete ðe 'kaʔ βarto'mew]

Una a la partida del Mas d'en Sabater i una altra a la del Mas d'en Pinyol.

Bartomeu, la font d'en [ʔa 'fɔn dem barto'mew]

Era la *del Mas de Monet*, desapareguda. Es va dir segons el nom de fonts del propietari, Bartholomei Monet, anotat així el 1565.

«La font d'en Bertomeu del mas de Monet Sise abeurador» (Lligallo 1716); «Es troba, a l'esquerra, el camí que va a la font del Bartomeu» (*Guia*, p. 160).

Barulló

Només Padró 1888 inscriu el cognom una vegada de segon. És forma diminutiva de *Barull*, que el DCVB diu que és un cognom present en diverses localitats de la Catalunya Vella.

Bas

«Testes sunt [...] et Nicolaus Bas mestre barber dicti loci del Prattedip» (MN 1658, f. 663, 4.9.1690).

bassa

V. *Comú, *Electra*, *Farga, *Fonts, *Molí, «Paco».

Bassa, de la

«Josep Casadó de la Basa» (Lleves 1793).

Bassa, l'avenc de la

V. *Pal*, *l'avenc del*.

Bassa de la Farga, l'hort de la

«un hort en la orta de daval lo molini [*sic*] nomenat lort de la Basa de la Farga afrontant a sol ixent en lo barranch de Pebrell» (MN 1658, f. 329, any 1675).

basseta

V. *Blanca.

bassot

V. *Pla de l'Avenc*.

Bassot, el

[to βa'sot]

Un embassament produït per un mur construït al barranc de la Dòvia. Les aigües de la fonteta Blanca i de les fonts del Corral del Salvat, de la Cova del Salvat, de la Dòvia i de la Romiga (molt a prop d'aquesta última) eren detingudes per aquesta presa. L'any 1948 es va reforçar i engrandir. Actualment, és en un estat ruïnós.

Bassots, els

«in parte dicta als Bassots» (Perg. 1552); «hereditatem terræ campæ [...] in parte dicta los bassots [...] cum sequia del moli [...] cum itinere de Sancta Marina» i «los Solans [...] cum itinere generalj de Teviça [...] cum los Bassots» (*Capb.* 1553, p. 25 i 28); «Terra campa sitam in eodem termino in parte dicta los Vassots» (*Capb.* 1553, 14 maig); «Un olivaret te situat en la partida dels Bassots, afronta en lo camí va a Laberia» (*Estimes* 1622); «lo Bancal a la partida dels Basots» (MN 1658, f. 337, 1.11.1675); «la Farga [...] a ponent [...] ab los Bassots» (*Capb.* 1756, la rogalia del terme, 13.3.1758).

Batalla, la serra de la

«usque ad radicem serræ vocatæ de la Batalla quæ est prope mansum den Marco del torrent» (Sent. 1437); «in partita vulgariter dicta la Borga [...] cum serra Batalla» (MN 1658, f. 719v, 19.3.1688); «In partita dicta de les Sorts, et terminatur ab oriente cum la serra Batalla» (MN 1692, f. 447, 4 novembre 1726); «Pesa de terra devall la serra Batalla que consisteix en sinch jornals» (*Repart.* 1763).

Hem encapçalat l'anotació segons el document de 1437, amb preposició i article, *de la*, uns elements que els altres documents han exclòs. Pel que es veu, era a la partida de les Sorts.

Bater

V. *Anton B.*, *Cabrafiga de l'Anton B.*, *Pepeta de cal B.*

Bater, cal [ˈkaʎ βa'te]

Al carrer del Corxé. També s'anomena *cal Rafel de cal Bater*, que fa cantonada entre el carrer de les Escoles i el de Santa Marina, entre cal Toni i cal Lleó. Al voltant dels anys cinquanta, hi havia una fusteria i, anys més tard, hi reparaven guariments d'animals i sabates. Quan hem anotat el *mas de Ca l'Anton Bater* ja hem fet constar que el renom és afèresi del cognom *Sabater*.

«Juan Sabaté (a) Baté» (Exp. Jut. 1846); «Juan Sabaté Baté» (*Apeo* 1851); «Francisco Sabaté Quico Baté» (Exp. 1856).

Bater, la caseta de Cal [ta ka'zete ðe ˈkaʎ βa'te]

Una a la partida de les Vinyasses i una altra a la Cabrafiga.

Bater, plans del

«Plans del Bater o coll de la Llena [...] extensament conreats, principalment de vinya i avellaners» i «Plans del Bater o coll de la Llena (300 m.)» (*Guia*, p. 158).

Plans de Bater era un nom equivalent a *coll de la Llena* ja a *Capb.* xvii.
V. t. *Llena, el coll de la*².

Bater de la Cabrafiga, el corral de Cal [to ko'raʎ de ˈkaʎ βa'te ðe ta ˈkaβra'fiye]

A la Cabrafiga, a dalt d'un turó, al costat de la canal Ampla, amb una cabuda per a dos-cents caps de bestiar. La meitat d'aquest corral era coberta. Ara està derruït.

Batera

V. *Pepeta B.*

Batista, cal [ˈkaʎ βa'tiste]

A l'avinguda de Catalunya, entre ca l'«Alino» i ca l'Estalella. És un dialectalisme de *Baptista*. La família es va traslladar a Riudoms. El cognom és a *Colldejou* (Jassans, p. 42).

Batlle

«et Josephus Balle dicti loci del Pratedip» i «vobis Paulo Bailo dicti loci del Pratedip» (MN 1658, f. 603, 12.11.1684, i f. 604v, 10.11.1684).

S'ha interpretat «Bailo» com a equivalent a *Batlle* i, en tots dos casos, entenem que era un cognom. A Mont-roig (Jové, p. 153) surt en papers del segle XVIII.

Be, cal

[ˈkaʎ ˈβɛ]

Un altre nom de *cal Barceló*.

«Benardo», cal

[ˈkaʎ βeˈnaɾðo]

Al raval de les Cases Noves. Fa cantonada en un carrer que no té sortida. És l'última casa d'aquella banda de la vila, al costat de cal Fenàs.

«Benardo», la caseta de Cal

[ˈta kaˈzete ðe ˈkaʎ βeˈnaɾðo]

Una al Coll de la Llena i una altra a les Arenes.

Benavent

[benaˈven]

Padró 1826 anota el cognom vint-i-sis vegades; el de 1888, quinze de primer cognom i nou de segon; el de 1930, vint-i-cinc de primer i vint-i-dos de segon, i el de 1955, catorze de primer i disset de segon. Els prenomns predominants són Joan i Josep; però també hi ha Anton, Francesc, Isidre, Joaquim, Maria i Gertrudis. Aquest cognom va ser només de pas per Colldejou (Jassans, p. 44) el 1811. A Mont-roig (Jové, p. 156) hi va ser entre 1631 i 1709.

«Joan Benavent ab Maria Fortunya» (*Cap. Mat.* 1650, any 1654); «Isidro Benavent pagues del Prat Dip» (MN 1658, f. 73v i f. 318v); «Joseph Benavent», «Francisco Benavent (a) Moliné» i «Juan Benavent hermitaño» (*Cad.* 1736); «Anton Benavent del Quico Moly» (Lligallo 1805).

Benes

V. *Font de les B*.

Benes, la font de les

[ˈta ˈfɔn de ˈtez ˈbenes]

A diferència del que passa a Santa Creu d'Horta (Osor, la Selva), on la vocal de la primera síl·laba és [e] (Fèlix Bruguera Ligeró, *Butlletí interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. 106-107, setembre-desembre 2007), i de l'afirmació del doctor Coromines (*OnCat*, II, 418b25): «tenim la pron. bénə amb e tancada», a Pratedip el so d'aquella lletra és [ɛ], tal com també van sentir a la Bena de Tregurà. La font és a la Cabrafiga, al SE del coll de la Llena, sota la carretera de Colldejou, a la vora del camí semiabandonat que hi va, a partir d'aquell coll. És a l'interior

d'una arbreda, en un marge de pedra seca, amb una coveta excavada. *Bena* és paraula coneguda sobretot als Pirineus. Amigó la va localitzar a Tregurà (Ripollès) i Cailà i Escudero, a Reiners (Vallespir). També *la Vena* a Andorra, a la comarca d'Encamp (*Geografia i diccionari geogràfic de les Valls d'Andorra*, any 1977, p. 275). A part, Pere i Amigó van trobar *Bena* a Ulldemolins i Amigó va localitzar *Vena* a Siurana de Prades, també lluny dels Pirineus, cap a migdia. *OnCat*, II, 418b44, la dóna per equivalent a 'conca' o 'coll de muntanya', «no pas una canal o un torrent», afirma amb contundència.

«Dit cap del bosc fins a la font de les Benes» (Vàlues 1561, f. 2v, febrer 1561);
«La font de les benes, quart abeurador» (Lligallo 1716).

Benet

«Juan Benet» (*Test.* 1847, p. 2); «Dolores Benet Rovira» (Padró 1888); «Salvador Marco Benet» (Padró 1955).

Padró 1930 inscriu el cognom dues vegades de segon. Jové (p. 156) a Mont-roig no troba notícia del cognom però anota *cal Benet*.

Bernardina

«Na Bernardina un sou» (Clavari 1560, any 1637).

Bernardina, l'hort de na

«daval del moli fariner [...] en lo ort de na Bernardina» (MN 1658, f. 303, 10.5.1673).

Bernat

V. Cavall B.

Besora

Padró 1930 inscriu el cognom una vegada de segon. Jassans (p. 45) l'anota un sol cop a Colldejou al segle XIII. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, s. v. *Basora*, p. 173) només l'observa el 1846.

Bessó, cal

[*'kaʎ βe'so*]

Al carrer de Santa Marina, entre un pati de cal Rovira i cal Ciseta. Per la part del darrere, toca amb ca la Mercè. Jové, a Mont-roig (p. 158), anota el renom al segle XVIII i XIX, i la casa actual. També a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 178) al segle XVII.

Bessó, la caseta de Cal

[ʦa ka'zete ðe 'kaʦ βe'so]

A la partida del Comú.

Birla, el portell de la«roca nomenada Nas de Pullí [...] y de allí al portell de la Birla y de allí a la Pedrafita del Mas den Monet» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Potser equivalent de 'bitlla', usat metafòricament per indicar una roca en forma de torre.

Bisbe¹V. *Anton del Mas d'en B., Mas d'en B., Pere del Mas d'en B.***Bisbe²**

«Francisco Escoda Bisbe» (Exp. 1856); «José Escoda (a) Bisbe» (Fundació 1846, 11 agost 1868).

Bisbe, el mas d'en

[ʦo 'maz dem 'bizbe]

És a la partida del mateix nom, a la dreta de la carretera que puja a Santa Marina. És una gran masada, amb teulada d'un sol vessant, que dóna a la porta d'entrada. Es conserva en bon estat.

«Joseph Escoda de la masia den Bisbe» (*Test.* 1787, p. 568, any 1828); «els dos masos del Bisbe» (*Guia*, p. 159).**Bisbe, el pla del**

[ʦo 'pʎa ðeʎ 'βizbe]

Hi passa el camí de les Marrades, també conegut per *de Capçanes*, abans d'arribar a les Pedrisses.**Bladers, la font dels**

[ʦa 'fɔn ðeʦ bʎa'ðes]

És d'aigua escassa, abans d'arribar a Santa Marina, prop de la carretera que hi condueix. El cognom *Blader* no l'hem localitzat al Prat, però havia estat present a Mont-roig, on ha persistit per designar la partida de terra dita *els Masos d'en Blader* (Jové, p. 160 i 161).**Blai**V. *Pere B.***Blai, cal**

['kaʦ 'βʎaj]

Al carrer Major, entre cal Joan Marlès i cal Correu. Havia estat *cal Craques*. També trobem *Blai* com a cognom i renom a Mont-roig (Jové, p. 161) al segle XIX.

«Pere Blay Bargalló» (Comptes 1702*a*, any 1705); «Pedro Blay Regidor del Pratedip» (Borràs, p. 31); «José Bargalló (á) Blay» (*Apeo* 1851); «José Bargalló Blay» (Exp. 1856).

Blai, la caseta de Cal [ʔa ka'zete ðe 'kaʔ 'βʔaj]

N'hi ha més d'una amb el mateix nom, a les partides del Toll de l'Olleta, a la Balaguera, al Coll de la Llena, a les Arenes i al Comú.

Blai, la cova del [ʔa 'kove ðeʔ 'βʔaj]

Es tracta d'una cova amb estalactites i estalagmites. Segons diuen, el senyor Blai, mentre arrabassava, va descobrir un forat que conduïa en una sala gran. És al Pla de la Serena, pròxim al barranc del Mas d'en Sanador i al sud d'aquell mas, al sector NE del terme. Sembla que el terreny on hi ha la cova, anys enrere, era del Mas de Monet (v. t. *Mas de Monet, la cova del*); la gent la coneix pel nom de qui la va descobrir. També se'n diu *la cova de Pratedip* i *la cova d'en Xoles*.

Blaiet, cal ['kaʔ βʔa'jet]

Al carrer de Balmes i també al del Corxé, al costat de cal Nen, cal Griva i cal Sans. No queda ningú al poble d'aquesta casa.

«Josep Escoda del Blaiet-fadri» (Repart. 1763); «María Sabaté (a) Blaet» (Fundació 1846, 4 març 1848); «José Escoda Blayet» (Exp. 1856).

Blaiet, la font de Cal [ʔa 'fɔn de 'kaʔ βʔa'jet]

Surt al mig del barranc de la Dòvia, a la partida del Cap del Prat. És poc abundant. Es pot dir que és entre la font del Capsa i la de Ca l'«Andiano».

Blanca

V. *Collet de la Terra B., Fondo de la Fonteta B., Fonteta B.*

Blanca, la basseta

«de alli tira a un paratje nomenat la Basseta Blanca ahont hia altre Molló que serveix per la divisió del terme y herbeigs de entre lo present lloch de Pratedip y laltre de Montrroig» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Blanca, la fonteta [ʔa fon'tete 'βʔaŋke]

Al racó de la Dòvia, quasi al capdamunt, a una certa distància a ponent del Montredon. Hi comença el barranc de la Dòvia. Actualment són comuns de l'Estat.

Blanca, la muntanya [ʔa mun'tajne 'βʔaŋke]

Cinglera que arriba cap als 500 m d'alt. Fa de partió amb el terme de Mont-roig, en el qual se'n troba la major part. És de pedra blanquinosa. Tirant nord amunt, tam-

bé separa el terme de Colldejou del de Vilanova d'Escornalbou. Cap al sud, va fins a l'Aufinac. També l'anota Jassans a Colldejou (p. 46) i Jové a Mont-roig (p. 162).

«es té davant la muntanya Blanca» (*Guia*, p. 154, anant de Mont-roig a Pratedip).

Blancs

V. *Terres B.*

Blandis, cal

[ˈkaɫ ˈβɫandis]

Un altre nom de *cal Baratat*.

Bleda

V. «Pepito» de *ca la B.*

Bleda, ca la

[ˈka ʔa ˈβɫɛðɛ]

La casa és entre la plaça de l'Església i el carrer del Castell, al costat de cal Tramús.

Bleda, la caseta de Ca la

[ʔa kaˈzɛtɛ ðɛ ˈka ʔa ˈβɫɛðɛ]

Una als Plans i una altra al Mas de Monet.

Bledo, cal

[ˈkaɫ ˈβɫɛðo]

Per masculinització de *Bleda*. És casat a *ca la Bleda*, en una casa del carrer de l'Onze de Setembre.

Boella, la

[ʔa βoˈɛɫɛ]

Optem per la *-o-* a la primera síl·laba, malgrat la *-u-* dels documents, tots tardans. Ho fem així a la vista de la preferència d'*OnCat*, III, 43a1 i s., que s'inclina per *Boella*, partint d'un antropònim àrab, i que no arriba a conclusions sobre el significat possible de la paraula. És una partida de terra a la vora esquerra del barranc de la Dòvia, limitada pel Planàs, les Fonts i el Cap del Prat; a l'altra banda de barranc té la Sajola i els Tres Quarts. Hi ha la font de la Boella amb hortets. També hi ha la font del poble. Al terme de la Canonja/Reus, és el nom d'una gran masia que centrava un terme independent donat a repoblar pel príncep Robert, l'any 1150, però que no va prosperar com a població.

«Por una pieza de tierra [...] en la partida la Buella de regadio» (*Apeo* 1851); «En la partida llamada la Buella» i «Partida llamada la Buella» (*Test.* 1847, p. 129, 20 maig 1860, i f. 58, 29 febrer 1852); «Pieza de tierra situada en el propio termino y partida Buella» (*Apèndix* 1918).

Boella, la font de la [ʔa 'fɔn de ʔa βo'eʎe]

Neix vora el barranc de la Dòvia, poc abans que arribi a la carretera de Santa Marina. És a la partida de la Boella. És la que es troba més prop de la vila, cap al nord.

Bofarull

Padró 1888 inscriu el cognom una vegada de primer i una de segon.

Bogunyà

Padró 1930 inscriu el cognom *Boguña* dos cops de primer i un de segon, i el de 1955, un de primer i un de segon. Malgrat la falta d'accent a l'última síl·laba, entenem que es tracta del cognom català *Bogunyà*, conegut en diversos llocs del país, que sens dubte és tal com ho haurien hagut d'escriure els amanuenses.

Boix

«Pere Martyr Vidal fa contracte de companyia sobre la fabrica del forn de vidre [...] ab Pau Martorell, Joan Boix y Joseph Codina de la vila de Mataro [...] mestres de fer vidre» (MN 1692, f. 490, 17.4.1730); «Feliu Boix mestre vidrie del lloch de Pratdip» (*Capb.* 1756, 13.3.1758); «Anton Vidal mestre vidrié [...] vinda a mon favor feta per Joan Boix» (*Capb.* 1759, 17.1.1763).

Boixarreres

V. *Bossarreres*.

Boleteres

V. **Borateres*.

Bonamic

«Martí Bonamic àlias Cabrafiga» i «Guillem Bonamich» (*Fog.* 1497); «Primo en Pere Bonamich» i «viuda Bonanuga» [als masos] (*Fog.* 1553); «et partim cum hereditate Petri Bonamich», «cum horto Laurency Bonamich», «Tecla Bonamiga vidua uxor relicta Laurentii Bonamico q^o mansi de la Cabra figa» i «horto Petri Bon amich sartoris» (*Capb.* 1553, p. 16, 18, 22 i 23); «lo predit Pere Bon amich» (*Capb.* 1572).

«Bonanuga» de 1553 no és sinó una errada d'escrivà o de lector del manuscrit per *Bonamiga*. Jassans (p. 46) l'anota a Colldejou només a mitjan segle XVI.

Bonaventura

«Pere Bonaventura Fusté» (*Cad.* 1767).

Padró 1826 inscriu el cognom nou vegades.

Bonet

«La pubilla de Jaume Bonet» (Estimes 1600, any 1653); «Juan Bonet pagues [...] curador de la povilla de Anton Bonet de la villa de Marsa» (MN 1658, f. 19); «Boneta filla del quondam Jaume Bonet del Prat dip» (MN 1658, f. 21v); «Juan Bonet pagues del Prat Dip [...] se obliga a proveir la dita villa de pa j vi j oli j la tenda de tota canceleria [etc.]» (MN 1658, f. 48v); «Josephus Bonet agricultor» (MN 1658, f. 504v, 14.10.1681).

Padró 1930 inscriu el cognom una sola vegada de segon. És actual a Mont-roig (Jové, p. 165), ja anotat al segle XVIII. Va ser a Vilanova d'Escornalbou el 1778 (Maristany, p. 173).

Bonic, cal

[ˈkaʎ βuˈnik]

Al pla de la Creu, entre el Sindicat i cal Placeta. Eren comerciants de vi i d'altres productes agrícoles. Tenien botiga de diversos articles i venien tabac. Al voltant de 1925, aquesta casa va tenir el primer automòbil del municipi. Pels anys 1929-1930, tenien el telèfon del poble. Va ser l'únic abonat. És l'època en què aquest servei va arribar a la vila. Hi va haver una centraleta amb deu línies el 1960, segons Coll, p. 17. Després de la guerra, van tenir un camió que anava amb gasogen, amb foc de llenya. L'Ajuntament ha adquirit aquest immoble, per bastir-hi la nova Casa de la Vila. També és una casa de Colldejou (Jassans, p. 47).

Bonic, la caseta de Cal

[ʎa kaˈzete ðe ˈkaʎ βuˈnik]

A la Dòvia.

Bonic, el portell de Cal

[ʎo porˈteʎ ðe ˈkaʎ βuˈnik]

Al bell capdamunt del racó de la Dòvia, cap a 800 m d'alt, a la partida del Bosc Negre. Un pas d'animals, que transportaven carbó i escorxa a l'altre costat de la serra, a port de carro, ja al terme de Llaberia (Tivissa).

Boquer

«Victoria Vidal Boqué» i «Joaquin Vidal Boqué» (Padró 1955).

Padró 1888 inscriu el cognom un cop de primer i el de 1930, dos de segon. A Colldejou també es troba *Boquer* l'any 1811 (Jassans, p. 47). També és a Mont-roig (Jové, p. 165), sense suport documental.

Boquera¹

«Juan Boquera del Prat Dip» (*Censals s/d*); «De duabus partibus cum Berengario Boquera» (Venda 1413); «Jordi Boguera» (*Fog. 1497*); «Antoni Boquera»

(*Fog. 1553*); «Magdalena Boquera viuda relictada del q. Pere Boquera» i «Magda Boquera viuda del Pratedip» (MN 1658, f. 191v, i f. 209, 2.3.1671).

Era el segon cognom de Joan Vidal, pagès, de vuitanta-dos anys, segons Padró 1930. A Colldejou (Jassans, p. 47) és anotat des de 1316 fins a 1811, però hi devia haver interrupcions. També a Mont-roig (Jové, p. 165) al segle xv i ara.

Boquera²

«María Arbós (a) Boquera» (Fundació 1846, any 1853).

Borateres, les

«hortum in parte dicta la horta del Torrent de la Dubia [...] cum sequia que ipse [sic, potser per «itur»] les Borateres» (*Capb.* 1553, p. 14).

No hauria d'estranyar que aquesta paraula hagués estat escrita en lloc de *Bossarreres*. Hi fa pensar la mica de localització que permet el document.

Borbold, el

[to βɔr'βoɫ]

Partida de terra d'una extensió considerable. La limiten els Aladerns, el Mas d'en Porxo, la Maçona, la Planeta i les Carabasses. És en territori planer, meitat bosc i altrament ametllers i avellaners. *Guia*, p. 383-384, troba el barranc del Borbold i la font del Borbold, a molt poca distància del balneari de Cardó; és una coincidència toponímica en territoris relativament pròxims.

«La mitat por cada hu de la terra del Plá del Barbold» (*Test.* 1787, p. 417-418, any 1818); «Partida Borbold, garriga» (*Apeo* 1851); «en la partida llamada del Borbold» (*Test.* 1847, p. 58, 29 febrer 1852).

Borbold, el barranc del

[to βa'raŋ deɫ βɔr'βoɫ]

Pren el nom de la partida homònima. Hi havia la font de la Salut. Enllaça amb el barranc del Mas d'en Porxo.

Boreda

V. *Mas d'en Bornou*.

Borja

Padró 1888 anota el cognom una vegada de segon. A Mont-roig, Jové (p. 166) l'aporta des del segle xviii.

Borja, la

[ta 'βɔrdʒe]

Partida de terra, amb ametllers, garrofers i botjar; últimament, s'hi han plantat cirerers. Per allí on la carretera que puja al Prat connecta amb la general de

Mont-roig i confronta amb aquest terme veí. És en territori planer, al sud del puig de les Mugues, a sol ixent de les Fontanelles i les Sorts.

«Los garrofes de la Borga» (*Cap. Mat.* 1615, f. 354, març 1631); «in partita vulgariter dicta la Borga [...] cum serra Batalla» (MN 1658, f. 719v, 19.3.1688); «Pesa de terra dita la Borja» (MN 1692, f. 39, any 1697).

Borja, el claper de la [tə kɫa'pe ðe t̪a 'βɔrdʒe]

És la cabana de pedra seca més ben conservada del terme, amb teulada de lloses. És al sud de la serra de la Borja, a ponent de la carretera general de Mont-roig. L'interior mesura 2,20 x 2,30 m. Coneguda també per *de cal* «Tèsio».

Borja, el corral de la

«Lo corral de la Borga» (Paga. 1541 i Vàlues 1561, f. 7).

V. *Barber, el corral de Cal*.

Borja, el mas de la [tə 'maz de t̪a 'βɔrdʒe]

Un altre nom del *mas de Cal Rovira*.

Borja, la serra de la [t̪a 'sɛrɛ ðe t̪a 'βɔrdʒe]

És un serrat orogràficament no gaire distingit, al sud de la carretera que puja a la vila quan arrenca de la general de Mont-roig. Poblat de bosquina.

Bornou¹

V. *Mas d'en B*.

Bornou²

«Pere Bornou y en Serici Bornou tots abitants en lo Prat» (*Cap. Mat.* 1692, 6 desembre).

Un document de l'abril de 1619, que aporta *Baronia*, indica que Cirici Bornou, de Pratdip, era mestre de cases i havia comprat dues vaques i un jou a Gabriel Munter, de Vilanova d'Escornalbou.

Borràs [bo'ras]

Padró 1888 inscriu el cognom sis vegades de primer i una de segon; el de 1930, nou de primer i divuit de segon, i el de 1955, quatre de primer i onze de segon. A Mont-roig (Jové, p. 167) és un dels llinatges més abundants, documentat des de l'any 1414, potser amb intermitències. També va ser a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 173), si més no el 1778 i el 1846.

«Joan Borràs» (Paga. 1551 i *Fog. 1553* [als masos]); «Joannes Borràs [...] mansi termini del Prat dip» (*Capb.* 1553, p. 19); «Testes sunt Michaelis Borràs et Antonius Borràs» (MN 1658, f. 133); «Juan Borràs» (Exp. 1856).

Borràs, cal [ˈkaʎ βoˈras]

Fa cantonada al carrer Major, al costat de cal Blai i una casa de cal Salsa. Era la casa pairal de la família Borràs, de la qual no queda ningú al poble. També dita *cal Rei*.

Borràs, el forn de Cal [to ˈforn de ˈkaʎ βoˈras]

Es tractava d'un forn d'obra. A la part dreta de la carretera que puja de Montroig, davant del poble, entre les dues entrades que hi fan arribar, poc abans de trobar el barranc de les Valls. Hi queden les restes de la boca de càrrega.

Borràs, el mas d'en

«furnum sive clibanum ad opus coquendi panes scitum constructum et edificatum intus mansum vocatum den Borràs» (*Capb.* 1553, p. 19).

Borràs, el pouet d'en [to puˈwed dem boˈras]

A la Duera. Un excés de vegetació el deixa ocult.

Borrell

«Testes sunt Antonius Borrell vitriarius ville de Mataro [...] habitatores in presenti oppidi de Pratedip» (MN 1692, any 1697).

bosc

V. *Anxera.

Bosc¹

V. *Camp d'en B*.

Bosc²

Padró 1888 inscriu el cognom una vegada de segon.

Bosc Negre, el [to ˈboz ˈneɣre]

Partida de terra, a l'extrem NNO del racó de la Dòvia, amb un alzinar espès. Hi ha la font de la Barra i la cova Gran. Limita amb el terme de Tivissa, a la serra de Llaberia, a prop del Solà del Portell de Madrocs, de la Dòvia i la porta de la Dòvia.

Bosc Negre, el barranc del [tə βa'raŋ deɫ 'βɔz 'neɣre]

Recull l'aigua d'aquells voltants i forma un barranquet que fa cap al barranc de la Dòvia.

«4 h 10. Les Saleres [...]. Al cap de cinc minuts es deixa [...] un tros de camí vell. L'altre davalla [...] al barranc del Bosc Negre, afluent de la vall de la Dòvia» (*Guia*, p. 191).

Bosc Negre, el portell del [tə por'teɫ ðeɫ 'βɔz 'neɣre]

Pas d'animals, al racó de la Dòvia, a la serra de Llaberia, per anar al terme de Tivissa.

«Unes alsines que se han venut al portell del bosch Negre» (Clavari 1745).

Bosquet, el

«in parte dicta lo Bosquet» (Perg. 1552); «parte dicta lo Bosquet [...] cum torrente de les Valls [...] ex alia partibus cum serra d'en Forner» (*Capb.* 1553, p. 25); «per una eretat al Bosquet» (*Capb.* 1572).

Bossarreres, les [təz bosa'reres]

A la vora dreta del barranc de la Dòvia, a pocs metres de l'entrada pel forn Teuler. És el punt on es desvia l'aigua cap a diversos horts i per a ús del poble. Caldria escriure *Boixarreres* (derivat de «boix»), si ens deixàvem guiar per lingüistes entesos, *i. e.* el DCVB, que dona la paraula per equivalent de 'forat per on s'avia l'aigua de la bassa'. El document que s'aporta a continuació es refereix al camí que hi mena.

«Pasando por el camino llamado de las Busarreras» (Actes 1867).

Bracet, el [tə βra'set]

És un toll, al barranc de Santa Marina, una mica en avall de l'Olleta. La gent s'hi anava a banyar. Només queda el record d'aquesta pràctica.

Brancals, la font dels

«La font dels brancals en las Carabases vuitè abeurador» (Lligallo 1716).

Hi havia el vuitè abeurador de les ordenances del Lligallo.

Brancana, la [tə βraŋ'kaŋe]

Partida de terra a ponent de la part mitjana del racó de la Dòvia, amb bosc. Limita amb el terme de Tivissa. Té per veïns el portell del Carreter, el grau de les Moles i el Clot del Teix. Hi ha la font del Cocó d'en Sabata. Per un extrem, la travessa la rasa de Cal Salsa.

Brancana, els cingles de la [tɔ'siŋgɫez de ʎa βraŋ'kane]

Entre la rasa de Cal Salsa i el grau de les Moles, a la frontera amb el terme de Tivissa. Pel peu d'aquests cingles circula el camí de la Forestal.

Bret

Padró 1930 inscriu el cognom quatre vegades de primer i una de segon.

Brisa, la [ʎa 'βriʒe]

És el nom d'un lloc en el qual, a l'estiu, fa una fresca remarcable. És al carrer de Santa Marina que s'enfila a la carretera, per allà a les últimes cases del poble, vora els Freginals i tocant a cal Teixidor.

Brols, els [tɔz 'broɫtʃ]

És una partida rica en aigua, que brolla en diferents punts i va bé per als conreus d'avellaners. A poca distància del naixement del barranc de l'Aguiler.

Burriel

V. *Baixada de B.

ca (i variants)

V. Abelles, Adelaida, «Alino», «Andianet», «Andiano», Andreu, Àngel, Anna, Anton del Mas d'en Bisbe, Anton Gran, Anton Mauri, Anton Mercè, Anton Salvat, Arboç, Arbocet, Assuncion, Baratat, Bàrbara, Barber, Barceló, Bartomeu, Bater, Baptista, Be, «Benardo», Bessó, Blai, Blaiet, Blandis, Bleda, Bledo, Bonic, Borràs, Cadirer, Camea, Cantó, Capet, Carbonera, «Càrio», Carme de cal Moreno, «Carteno», Caterino, Catura, Cecília, Cèntims, Cirici, Cisa, «Cisco» la Carme, «Cisco» de cal Salsa, «Cisco» Ramon, Ciseta, «Cisquet» Fossier, Cisteller, Clement, Cobrador, Coça, Compare, Coronat, Correu, Craques, Crevet, Cristòfol, Cucuc, Cupet, Damià, Dominica, Ermità, «Esmeralda», Espardenyer, Estalella, Estanc, Estanquer, Estudiant, Eugeni, «Federico», Fèlix, Fenàs, Ferrer, Fideu, «Fino», Flare Moles, Fossier, Francesc, Fregit, Fuster, Gaig, Galera, Gargori, «Garrido», Griva, Guapa, Guapo, Guerxo, Hereua, Ignasi, Isidret, Jana, Jandó, Jaume Porxo, Josep de Cal Salvat, Josepet Sí, Julià, «Júlio», «Lelo», Llana, Lleó, Llop, Llufa, «Lourdes», Maçona, Manescal, «Marcelino», Marco, Marinons, Marlès, Martí, Martina, Melós, Mercè, Moixó, Moles, Moletes, Molí, Moreno, Mosset, Mugues, Munda, Muntaner, «Muñoz», Nello, Nen, Nicolau, Nolla, Nollela, Olla, «Paco» Pavell, Pans, Pardalet, «Patós», Pavell, Peó, Pep, *Pepa, «Pepe», Pepet, Pere Blai, Pere del Mas d'en Bisbe, Pere Vives, Peret Rei, Perot, Perxet, Pi, «Pintón», «Pintones», Pla, Placeta, Plàcita, Poma, Pometa, Prima, Providència, Pruna, Puça, Puçó, Pujals, Puriol, Quicà, «Quico» el Trumfo, Rabosa, Rafelet, Ramon, Ramon Vives, *Ramona, Recalç, «Redondo», Rei, Repau, Rosa, Rovira, Saba-

ter, Sabateret, Safraner, Salsa, Salvat, Salvatet, Sans, Saragata, Sardí, Sarina, Sastre, Sebastià, Serafi, Sivestre, Soldat, Soles, Taller, Talons, Teixidor, «Tèsio», Tir, «Tiriro», Tomaset, Toni, Toni Vives, Tonió, Torre, Torroner, Tortosa, Tramús, Trumfo, Tules, Valenciana, «Valiente», Viola, Viudes, Xenca, Ximarret, Ximet, Xinco, «Xirico», Xiulet, Xollat, Zenon.

«Caballero»

Padró 1930 inscriu el cognom una vegada de segon, corresponent al militar Juan Sevillano. Jové (p. 173) anota *allò del «Caballero»*, una finca gran, al terme de Mont-roig, també al segle xx. Deu ser una coincidència.

Cabanellas, el carrer de

Denominació imposada durant la dictadura franquista al *carrer del Castell*. Era un homenatge a Miguel Cabanellas Ferrer, un general que va presidir la Junta de Defensa creada a Burgos el 1936.

Cabot

«fa mestre Juan Cabot» (*Capb.* 1572).

La paraula que hi ha darrere el cognom fa de mal llegir, a causa de la cal·ligrafia. La interpretem con a *clavataire*.

Cabrafiga¹

V. *Bater de la C., Mas de la C., Puig de la C.*

Cabrafiga²

«Martí Bonamic àlias Cabrafiga» (*Fog.* 1497).

Cabrafiga, la

[ˈa ˈkaβraˈfiye]

Un dels nostres interlocutors va dir *les Cabrafigues*, en plural. És la partida de terra més gran del terme, amb bosc i botjar, on hi havia olivers, garrofers i petites hortes. Limita amb la Costa, el Camp d'en Bosc, el puig de la Cabrafiga, la cova d'en Bargalló, la carretera que puja al poble, la Vidala, les Mugues, la Borja i el terme de Mont-roig. Hi ha la font de la Cabrafiga, dues masades i un corral, en estat ruïnós. Hi neixen alguns barrancs, com el de la Cova del Quicà i el de la Cabrafiga, que es reuneixen prop de la cova d'en Quicà, i també algunes rases que no tenen nom. El significat del nom és el fruit d'una figuera silvestre que viu a les roques. També en parla Jové (p. 173) perquè se l'anomena sovint a Mont-roig.

«de la cabra figa» (*Capb.* 1553, p. 4); «a la partida de la Cabrafiga» (MN 1692, f. 67, 18.11.1693); «A la partida de la Cabrafiga, damunt del camí» (*Test.* 1787, p. 409, any 1817); «Una pieza de tierra viña y sembradura en la partida Cabrafiga» (*Apèndix* 1914).

Cabrafiga, el barranc de la [tə βa'raŋ de tə 'kaβra'fiyɛ]

S'inicia a prop i a sol ixent del serrat de la Cabrafiga, i travessa la partida. Hi conflueixen la canal Estreta i la canal Ampla, quan ja es diu *barranc de la Cova del Quicà*, passa per la vora d'aquesta cova, travessa la carretera general de Mont-roig, passa per la Borja i se'n va cap al terme de Mont-roig. Se'l coneix per *de les Planes* quan passa per la vora de les Planes del Rei.

«Lo barranch que baixa de la cabrafiga» (*Repart.* 1763).

Cabrafiga, el camí de la [tə ka'mi ðe tə 'kaβra'fiyɛ]

Camí de carro que comença a la carretera de Mont-roig i que, al final, és de bast. L'utilitzaven els propietaris per anar a cultivar. Avui és perdut. També es pot accedir al capdamunt del tossal per un sender que arrenca de la carretera de Colldejou, a mitja hora del poble.

Cabrafiga, el collet de la [tə kə'kɛd de tə 'kaβra'fiyɛ]

És un de tossal de 333 m d'alt. A la part esquerra del camí de la Cabrafiga, que enllaça amb la carretera de Mont-roig.

Cabrafiga, el corral de la

«Lo corral de la Cabrafiga» (*Cap. Mat.* 1692, 25 març 1698).

Cabrafiga, la font de la [tə 'fɔn de tə 'kaβra'fiyɛ]

Neix en una timba, en un clot, al cantó de llevant de la partida de la Cabrafiga, al SSE del Puig, i a un nivell molt inferior. L'aigua és canalitzada cap en una bassa i, finalment, arriba en un rentador, on els propietaris dels terrenys feien la bugada. Hi havia una petita horta. Pels voltants, abunden els margallons.

«La Cabrafiga, terçer abeurador» (Lligallo 1716).

Cabrafiga, el mas de la [tə 'maz de tə 'kaβra'fiyɛ]

Mas mig derruït, molt avall, només a uns 180 m d'alt, al SE del puig. Es tracta d'una edificació que havia estat construïda amb pedra, amb el corral al costat.

«Tecla Bonamiga vidua uxor relicta Laurentii Bonamico qº mansi de la Cabrafiga», «petiam terre hermam et pinar prope mansiam de Cabrafiga» i «quodam furnum sive clibanum ad opus coquendi panes [...] intus mansiam de

Cabrafiga» (*Capb.* 1553, p. 22); «Lo mas de la cabra figa» (Vàlues 1561, f. 1v); «masia de Cabrafiga» (*Capb.* 1572).

Cabrafiga, el puig de la [tɔ 'puɖz de tɔ 'kaβra'fiyɛ]

Forma part d'una serraladeta a sol ixent de la vila. És el punt de més alçada (614 m) de la part meridional del terme. Les terres del seu entorn en prenen el nom.

«Puig de Cabrafiga (607 m)» (*Guia*, p. 210).

Cabrafiga de l'Anton Bater, el mas de la

[tɔ 'maz de tɔ 'kaβra'fiyɛ ðe tɔn'tɔm ba'te]

A la Cabrafiga. Es va construir perquè fos una casa de colònies. Era de planta baixa, amb una torre adossada. Està derruït.

Cabrer [ka'βre]

Padró 1888 inscriu el cognom tres vegades de segon. A Colldejou (Jassans, p. 50) hi va ser de pas, entre 1811 i 1936. En canvi, a Mont-roig (Jové, p. 174) és bastant abundant i anotat des del segle XIV. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 173) consta entre 1710 i 1945; aquest últim any també és a l'Arbocet, però com a renom consta el 1614.

Caçador [kasa'ðo]

És un dels cognoms més abundants de la vila. Al fogatge del 1826 el trobem setanta vegades. Padró 1888 l'inscriu trenta-sis vegades de primer i vint-i-sis de segon; el de 1930, trenta-nou de primer i quaranta-sis de segon, i el de 1955, vint-i-sis de primer i trenta-set de segon. La documentació el presenta amb sis ortografies diferents: *Caçador*, *Caçado*, *Cassador* (la més abundant), *Casador*, *Casado* i *Casadó*. Fonèticament, l'alveolar fricativa devia ser sempre sorda, tal com expressen, amb -ç- i -ss-, els escrivans del segle XVI, i sempre amb -r final; no és fins al segle XVII que es comença a perdre, alguna vegada, aquesta -r final. Als segles XV i XVII, anoten el mateix so amb una -s- senzilla; tanmateix, algun amanuense del final d'aquell últim segle i del començament del segle XVIII encara conserva la -ss-. El repertori de prenomés és abundant: Antoni, Antoni Joan, Francesc, Isidre, Jaume, Joan, Joan Vicenç, Miquel, Pau, Pere, Pere Joan i Pere Pau. Per a les dones s'ha vist Caterina, Esperança, Magdalena i Maria. S'ha prescindit de multitud d'anotacions reiteratives. També és a Mont-roig (Jové, p. 175), entre els segles XV i el XVIII. I a Colldejou (Jassans, p. 51), a partir de 1873, tot i que se sap que els d'aquest llinatge van ser entre els repobladors de la baronia d'Escornalbou, segons un document de 1271. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 173), no se n'ha trobat notícia fins a 1846.

«Johan Casador» i «Na Casadora la viuda» (*Fog.* 1497); «Michael Cassador textor lini» (Rendes 1514); «Joannem Cassador et Claretam eius uxorem» (*Capb.* 1553, p. 6, 15 i 17); «Antoni Juan Casador [...] se obliga a apagar a licenciado Vicens Castels mestre en arts de la Universitat de Valencia procurador de D^o Francisco Camps adminsitrador del Infant Dⁿ Pedro de Aragon la suma [...] de 40 lliures [...] per un arrendament de un forn» (MN 1658, f. 8v, 20.10.1658); «Testes Jacobus Casador» (MN 1658, f. 14); «Testes Antonius Casador ermita de Sta Marina del Prat Dip» (MN 1658, f. 144); «Dionis Nebot [...] confeso hestar content j pagat de Madalena Casado viuda [...] la present rebuda vui als 29 de juliol 1689 Dionis Nebot argenter» (MN 1658, f. 460v-461); «Pere Casador Cathalina sa Mr Sperança bargalona mare de dita Catharina Casadora pagesos de la masia del mas de Monet del lloch del Pratedip» (MN 1658, f. 485v); «Juanes Cassador de la Plasa et Magdalena Cassador mater» (MN 1658, f. 630, 26.11.1684); «ven a Paulus Casador [...] nunc habitator ville montis rubi» (MN 1658, f. 725, 6.6.1688); «honor^l Isidro Cassador alias lo Gallart» (MN 1692, 20 octubre 1696).

Cadirer, cal

[ˈkaʎ kaðiˈre]

Al Raval, entre cal Gargori i ca l'Olla. Toca amb ca l'Ermità, cal Jaume Marco, ca l'Anton Marco i cal Baratat. És un altre nom de *cal Francesc*.

Caffat

«quandam aliam petiam terre dictam Cuffat [...] cum terris franchis dicte mansie [Cabrafiga]» (*Capb.* 1553, p. 22); «per altra [peça de terra] dit Caffat» (*Capb.* 1572).

La lectura de *Cuffat* —que és un hàpax— ha estat difícil a causa de la cal·ligrafia. Per tant, no es pot donar per certa. En canvi, *Caffat* no ha plantejat cap dificultat.

Cagahòsties, el

[tə kaˈɣosties]

Era un renom del poble.

Calbet

«Testes sunt Antonius Calbet et Thomas Bargallo» (MN 1692, f. 179); «José Calbet» (Padró 1826); «Pedro Sabaté Calvet i José Sabaté Calvet» (Estatuts 1888).

A Vilanova d'Escornalbou i a l'Arbocet (Maristany, p. 173) el cognom és anotat el 1945.

Calç, el forn de

[tə ˈforn de ˈkaʎs]

Vora el camí que puja al racó de la Dòvia, poc abans d'arribar al corral del Josep de Cal Salvat.

Callau

Padró 1888 inscriu el cognom dues vegades de segon. A Mont-roig (Jové, p. 178) el cognom —actual— és anotat, sense suport documental.

Calvari

V. **Monte C. Vell*.

Calvari, el

«heretat dita la Vinyasa qe esta a la partida de Monti Calvari terme de Pratedip» (MN 1692, f. 183v, 11.10.1696); «Pesa de terra situat a la part dita del Monte Calvari» (Cadastr 1738); «Pieza de terra, viña, olivos [...] partida Calvario» (Apèndix 1924-1925).

V. t. *Vinyasses, les*.

Calvo

L'anota un sol cop Padró 1930 com a pastor ajudant de la família Juncosa.

«Calvo Sotelo», el carrer de

Denominació imposada durant la dictadura franquista al *carrer de les Escoles*.

Cambrils, el camí de

«Coll de la Llena [...] cum itinere generali de Cambrils» i «al coll de la lena [...] cum itinere de Cambrils» (*Capb.* 1553, p. 18 i 26); «in partita de Rojals terminatam cum itinere de Cambrils» (*Capb.* 1598).

Havia estat el mateix que conduïa a Mont-roig.

Camea, cal

[¹kaʎ ka'mea]

Fa cantonada al carrer de Balmes, al costat de cal Cristòfol i de cal Pla. Hi havia un portal que formava part de la muralla. Era una de les entrades del poble. La casa ha desaparegut per l'eixamplament del vial. D'aquesta família no queda ningú a la vila.

Camell

«Pedro Marco (á) Camell» (*Apeo* 1851).

camí

V. **Abellers, Aguiler, Anxera, Aufinac, *Barranc de Pebrell, Cabrafiga, *Cambrils, *Camp, Capçanes, Carabasses, *Casa de l'Hospital [dels Pobres], Casalot, Ce-*

menteri, Coixac, Coll de la Llena, Coll de Pebrell, Colldejou, Costa, Dòvia, *Eres, Falset, *Farga, *Fonts, Forestal, Grau, Güena, *Hospital, *Hospital al Coll de Balaguer, Hospitalet, *Llaberia, Marrades, Mas d'en Pinyol, Mas de la Costa de l'Escoda, *Mas de l'Estalella, Masboquera, Masriudoms, Moles, *Molí, *Molí de Farina, *Molí Fariner, *Mont-roig, Obagues, Ortiguer, Planàs, Planes del Rei, *Pratdip a Falset, *Reial, Remullà, Reus, Santa Marina, *Séquia, *Tarragona, *Tivissa, Tornera, Vandellòs.

Camí de la Farga, el

«molendinum draperium [...] in parte dicta lo camí de la Farga [...] cum itinere de la Farga» i «In eodem termino in parte dicta lo camí de la Farga» (*Capb.* 1553, p. 10).

Camí de Marçà, el

«hereditatem [...] in parte dicta lo camí de Marçà [...] ex duabus partibus cum termino Tevicie» (*Capb.* 1553, p. 15); «heretat situada en lo dit terme a la partida dita lo camí de Marçà» (*Capb.* 1572).

Camí Nou, el

«Partida Camí Nou, viña y garriga» (*Apeo* 1851); «Posesión nombrada lo camí Nou, de su propiedad» (*Amill.* 1854, f. 56v).

Camisot

«Pedro Sabaté Camisot» (*Exp.* 1856).

Camp, el camí del

«cum itinere generali quo itur ad Campum» (*Rendes* 1514); «hortum in parte dicta la horta del Torrent de la Dubia [...] ex una cum itinere generali quo itur al Camp [...] ex alia cum alia sequia que ipse [*sic*, potser per «itur»] les Borateres», «dictam la Sort den Rigolff [...] cum itinere generali quo itur ad Campum», «lo Colomer [...] cum torrente de les Fonts den Ruffes et cum troceo quod est supra iter quo itur al Camp», «a las Sorts [...] cum torrente de la Dubia [...] et itinere quo itur al Camp» i «in parte dicta de les Planelles [...] cum itinere quo itur al Camp» (*Capb.* 1553, p. 14, 21, 23, 24 i 35); «lo ort del Pont [...] a tremuntana ab lo camí real qui va al Camp» (*MN* 1658, f. 74v); «cum via publica seu cum itinere quo itur ad Campum» (*MN* 1692, 23.9.1719).

Havia de ser el que s'ha descrit a l'entrada *camí de l'Aufinac* o *camí de Mont-roig*. El pont a què es refereix el *MN* 1658 devia ser el de cal Jandó.

Camp d'en Bosc, el

[tə 'kam dem 'bɔsk]

Partida de terra al NE del puig de la Cabrafiga, amb avellaners, bosc i botjar. Limitada per les partides de la Cabrafiga, la Balaguera, la Font de les Benes i la Costa. La travessa el camí de la Costa.

«Partida lo camp den Bosch» (Actes 1781).

camp de futbol, el

[tə 'kam de fub'boʃ]

El primer camp, anomenat camp de futbol *La Torratxa*, va ser en uns terrenys del Colomer, cap al final dels anys quaranta del segle xx. Era sota un turó on la gent pujava per veure els partits. En uns terrenys de la Ventosa, cedits pels de cal Cirici, se'n va construir un de nou, prop de l'anterior. A hores d'ara és en desús.

Camp-redó, el

«La pedra fita ab lo camp redo» (Paga. 1530).

També a Mont-roig el citen documents del segle xviii i xix, però Jové (p. 182, s. v. *Camp-rodó*) no aconsegueix localitzar-lo. Com que sabem que la Pedrafit del nostre document era entre «Alguariol» i «lo semonta de Montroig», podem deduir que era cap al Pla de la Serena i la muntanya Blanca, potser al molló dels Quatre Termes.

Camps

«Dn Francisco camps Administrador del Infant Dn Pedro de Aragon» (MN 1658, f. 9).

canal

V. *Ampla, Estreta*.

Canal, el

«Se construya un camino vecinal [...] pasando por las partidas [...] “Canal”» (Edicte 1879, 7 juliol); «Pase por el “canal”, siguiendo la izquierda al camino de Montroig» (Acta 1892).

Canal, el sender del

[tə san'de ðeʎ ka'naʃ]

V. *Costa, el camí de la*.

Canalda

«Testes sunt Jacobus Canalda» (MN 1658, f. 21v i f. 39v); «Esabet Canalda» i «Jaume Canalda lo Pobre» (MN 1658, f. 26v i 67v); «arenda [...] al honorable Jaume Canalda pagues [...] tota la tenda» (MN 1658, f. 97v, 5.8.1664).

Canaleta, la [ʔa kana'ʔete]

Partida de terra, amb bosc. Limita amb l'Aufinac, el Pla de la Serena, el Pla de l'Avenc i el terme de Mont-roig. Hi ha el barranquet i la font de la Canaleta.

Canaleta, el barranc de la [ʔo βa'raŋ de ʔa kana'ʔete]

Es forma a la partida de la Canaleta i s'endinsa a l'Aufinac, per unir-se amb el barranc de la Ponça.

Canaleta, la font de la [ʔa 'fɔn de ʔa kana'ʔete]

Cap a l'extrem del sector NE del terme, a la Canaleta, al mig del barranc de la Canaleta, no gaire lluny de l'extrem meridional de la muntanya Blanca, a poca distància al NNO de la font de l'Aufinac. No és gaire generosa.

Canaleta, el portell de la [ʔo por'teʎ ðe ʔa kana'ʔete]

Pas de bast, que baixa del Pla de la Serena. La gent de Colldejou hi transitava per anar a treballar al terme de Mont-roig.

Càndia, de la

«Pere Escoda de la Candia» (Ref. 1769).

Cantó, cal [ˈkaʎ kan'to]

Un altre nom de *ca la Pruna*. També és a Colldejou (Jassans, p. 53).

«Joan Rovira del Cantó» (*Cad.* 1777); «Pedro Rovira Cantó» (Exp. 1856).

Cantons

V. *Quatre C.*

Cantons, dels

«Pere Rovira dels Cantos» (*Repart.* 1772); «Pere Rovira dels Cantons» i «Pere Marco dels Cantons» (*Cad.* 1777).

Canyar

V. **Hort del C.*

Cap del Pont

V. **Davant del C. del P.*

Cap del Carrer, del

«filla den Juan Fortuny del Cap del carrer» (*Capb.* 1572).

Cap del Prat, el [tɔ 'kab deɫ 'prat]

Partida de terra, amb horta, ametllers, cirerers, avellaners, i una mica de bosc. És a uns vint minuts al nord de la vila, a la vora esquerra del barranc de la Dòvia i travessada per la pista forestal que puja al racó de la Dòvia. Pel cantó nord, baixa el barranquet de la Tornera. Té per veïnes la Boella, les Fonts, les Carabasses i la Tornera; a l'altra vora del barranc, té els Tres Quarts, la Sajola i el Clot del Teix. El terreny és pla i forma bancalades. Hi ha la font de Cal Blaiet i la del Capsa.

«Lort del cap del prat» (Paga. 1500); «per la heretat del Cap del Prat, abelles y demés» (*Estimes 1622*); «in partita vulgariter dicta lo Cap del Pradip [...] cum termino de la Dobia» (MN 1658, f. 540, 3.9.1683); «en la orta damunt de Pradip dita y anomenada lo Cap del Prat» (MN 1692, f. 281, 24.8.1692).

Cap del Prat, el barranc del

«Lindante con el barranco llamado del Cap del Prat» (*Test.* 1847, p. 33, 4 març).

Anomenaven així el *barranc de la Dòvia* al seu pas per la partida del Cap del Prat.

Capçanes, el camí de [tɔ ka'mi ðe kap'sanes]

S'inicia al camí (Vell) de Santa Marina, a la vora del mas d'en Vernet. Creua la carretera que puja al santuari, voreja una mica el barranc de l'Aguiler i, quan arriba a la carretera de Llaberia, entra al terme de Tivissa. Al començament, és transitable pels conreus que hi ha a la vora; però, quan entra a les Marrades, hi ha bosc i està fet malbé. També és conegut per *camí de les Moles* i per *camí de les Marrades*.

«el camí que ve de Capsanes» i «el camí que va de Capsanes a Pradip» (*Guia*, p. 159 i 223).

capella

V. *Sant Isidre*.

Capella

«lo honorable Juan Capella sindic de dita vila» (MN 1658, f. 9v).

Maristany (p. 173) l'anota a Vilanova d'Escornalbou només el 1620.

Capet

V. *Nevera de Cal C*.

Capet, cal ['kaɫ ka'pet]

A les Cases Noves, entre cal Fenàs i una casa de ca l'Olla. El carrer no té sortida.

«José Rovira (a) Capet» (Fundació 1846, any 1850).

Capet, la caseta de Cal

[ʦa ka'zɛtɛ ðe 'kaʦ ka'pet]

N'hi ha tres: al Guillemí, a la Nevera de Cal Capet i al Comellar d'en Ferrer.

Capet, l'era del

«La era del Capet» (Paga. 1530).

Capet, la nevera de Cal

[ʦa ne'verɛ ðe 'kaʦ ka'pet]

És en una falda al sud del poble, plantada d'avellaners, a l'esquerra del barranc de Santa Marina. S'hi veuen les romanalles del que havia estat un pou de gel.

Capet, la torre d'en

[ʦa 'toɾɛ ðɛŋ ka'pet]

Torre de 16 m d'alçada; el carrer del Portal passa per sota d'aquesta torre. Donava entrada al poble i des de dalt es controlava la població en temps bel·licosos. Més tard, es va utilitzar com a presó.

«Capitán Cortés», el carrer del

El mecanoscrit només diu «C. Cortés», i pensem que la C. és la inicial de la paraula «Capitán». El rètol fou imposat al *carrer del Corxé* l'any 1939, en un moment d'exaltació de l'espanyolisme delirant. Devia homenatjar Hernán Cortés, responsable significat de la invasió castellana de Mèxic i capità general de Nueva España.

«Capitán Galán», el carrer del

Va correspondre a un carrer curt que uneix el carrer de l'Onze de Setembre amb el de les Escoles. Es devia referir a Fermín Galán, que el 1930 es va insurreccionar contra la monarquia borbònica i va ser afusellat. També se l'anomena *carrer del Sindicat*.

Capons

Padró 1888 inscriu el cognom un cop de segon.

Capsa, el

«Juan Rovira capsa» (Exp. 1856).

Capsa, la font del

[ʦa 'fɔn ðɛʦ 'kapsɛ]

A la vora dreta del barranc de la Dòvia, a la partida del Cap del Prat. A poca distància de la font de Cal Blaiet. Hem trobat notícia (AHDP, Secció d'Obres públiques, 369 - 1925) d'un projecte, del mes de maig de 1933, de canalització d'aquesta aigua cap en un dipòsit regulador vora el camí de Santa Marina, amb una canonada de ciment d'uns 650 m.

Carabassa, el collet de la [tɔ ko'ʎed de tɔ kara'βase]

A les Carabasses. Hi ha dos colletons, és a dir, dos turonets, un que mesura 431 m i un altre, pròxim, de 427 m. Tanmateix, el document que ve a continuació potser es referia a una depressió.

«3 h. 50. Collet de la Carabassa, entre el recó de la Vidala, a la dreta, i el comellar d'en Ferrer» (*Guia*, p. 216).

Carabassa, el mas de la [tɔ 'maz de tɔ kara'βase]

A la vora de la font de les Carabasses, al mig del bosc. Està espatllat.

Carabasses, les [tɛs kara'βases]

El nom deu ser una variant de *crebassa*, que significa 'clivella, esquerdada grossa a terra', i no deu tenir cap relació amb el fruit de la carabassera. La documentació el dona sempre en singular. L'ortografia d'ara, *Carabasses*, surt poques vegades; altrament, *Carabasa* és predominant; però, també hi ha *Carabaça*, *Carabaçe* i *Carabaza*, quan s'arriba al segle XVII i al segle XVIII. És una partida de terra, amb ametllers i bosc, força espès, limitada per les Fonts, el Cap del Prat, la Tornera, el Borboll, la Maçona, el Coll de la Llena i el Mas d'en Marco. Hi ha la font de Cal Cisteller, la de les Carabasses i la de Ca l'Adelaida.

«La terra de la carabasa» (Paga. 1500); «La sort de la Carabassa» (Vàlues 1561, f. 21); «lo forn del Planas [...] et cum [...] qui ducit a la Carabasa a solis ocasu cum itinere que puja a les vinnes de les Fonts ab aquilone ab la roca tallada» (MN 1658, f. 671r-671v, 17.11.1690); «En lo terme del Pratedip, a la partida de la Carabaça» i «a la partida de les Fons, o coma d'en Vidal situada prop la Carabaza» (MN 1692, f. 106, setembre 1694, i f. 402v, 1 maig 1717).

Carabasses, el camí de les [tɔ ka'mi ðe tɛs kara'βases]

Parteix del camí de Colldejou, quan passa per la partida de la Maçona. A l'inici, és planer; però després es torna costerut. Passat un coll, novament planeja. S'encreua amb el camí de Falset i el sender de la Seda, voreja la font de les Carabasses i s'acaba en una propietat de cal Capet.

Carabasses, la font de les [tɔ 'fɔn de tɛs kara'βases]

És a la partida de les Carabasses, en un vessant vora l'inici d'una rasa que finalment fa cap al barranc del Mas d'en Porxo. Canalitzada amb una canal d'obra. Els matolls la tapen gairebé tota.

«a fer cap [...] al camí vell de Pratedip a Falset [...] es trobaria la font de la Carabassa» (*Guia*, p. 216).

Carbonera, cal [ˈkaɫ karβɔˈnere]

Al carrer de Santa Marina, entre cal Fuster i cal Tomaset. Feien carbó.

«Senyal de Manuel Casadó de la carbonera» (Lligallo 1716); «Jaume Casador de la Carbonera» (Rep. 1776).

Carbotera

«José Carbotera Riera» (Padró 1955).

Carcassona

Làpida funerària, de marbre, de 0,27 × 0,30 cm, de Jacobus de Carcassona, amb data de 1238, incrustada en una paret exterior de l'església.

Cardona

V. **Duc de C.*, **Folc i de C.*

«Càrio», cal [ˈkaɫ ˈkarjo]

Deu ser una afèresi, potser de «*Vicario*», utilitzada per renom.

V. t. «*Lelo*», *cal*.

Carme

V. «*Cisco*» *la C.*

Carme de ca l'Olla, la caseta de la [ʔa kaˈzete ðe ʔa ˈkarme ðe ˈʔɔʎe]

A l'Hortal.

Carme de cal Moreno, ca la [ˈka ʔa ˈkarme ðe ˈkaɫ moˈreno]

Fa cantonada al Raval, al costat de cal Catura i una casa de ca l'«Alino».

Carrabiner

V. *Font del C.*

Carrabiner, la font del [ʔa ˈfɔn ðeɫ karaβiˈne]

Fonèticament castellaneja, perquè fan simple el so de la consonant alveolar vibrant sonora múltiple. És una de les fonts més septentrionals del terme, pròxima a la línia de separació del terme de Colldejou. Entre el Coll d'en Gros, el Collet de la Terra Blanca i el terme de Colldejou. És a l'interior d'una petita construcció de pedra i l'aigua, poc abundant, és conduïda cap en una canal d'obra. També consta a Colldejou (Jassans, p. 54).

carrer

V. *Allà*, **Baixada de Burriel*, *Baixada de Jandó*, *Balmes*, *Cabanellas, *«*Calvo Sotelo*», *«*Capitán Cortés*», *«*Capitán Galán*», *Cases Noves*, *Castell*, *Corxé*, *Creu*, *Dalt, **Davall de la Plaça*, *Escaletes*, *Escoles*, *Forn, *Forn del Pa, *Forn del Vidre, *General Mola, **General «Sanjurjo»*, *Güena*, *Hospital, *Independència, *«*José Antonio*», *Major*, *Màrtirs, *Molí*, *Muralls*, *Nou*, *Onze de Setembre*, *«*Paz del Protectorado*», *Pla, *Pla de la Creu*, *Portal*, *Presó, *Primer de Maig, **Qui Baixa de la Plaça*, *Raval, *Sacsaventres*, *Santa Marina*, *Séquia, **Séquia a la Plaça*, *Séquia del Molí, *Sindicat*, *Sol, *Torre, *Torreta.

Carrer

V. **Cap del C.*, **Sòl del C.*

Carreter¹

V. *Portell del C.*

Carreter²

«ab lo pati de Juan Carater» (MN 1658, f. 466); «Juan Carater mestre de cases habitant en lo Pratdip» (MN 1658, f. 486v-487, 24.5.1681); «vobis Juani Carra-
ter magister domorum» (MN 1658, f. 630, 26.11.1684).

Carreter, el portell del

[tə por'tel ðel kare'te]

A la partida del Portell del Carreter. En un cingle al nord de la rasa de Cal Salsa. Permet el pas des del racó de la Dòvia cap al terme de Tivissa.

carretera

V. *Coll de Fatxes*, *Colldejou*, *Llaberia*, *Mont-roig*, *Planes*, *Santa Marina*, *Tivissa*.

«Carteno», cal

A les Cases Noves, al costat d'un pati de ca l'Olla. No queda ningú a la vila d'aquesta família. Jové, a Mont-roig (p. 193), també anota *cal Carteno*.

«Juan Juncosa (a) Carteno i Magdalena Juncosa (a) del Carteno» (Fundació 1846, 25 novembre).

casa

V. *Farga, *Font*, *Molí, *Porxos*.

Casa

V. **Davall C.*

Casa de l'Hospital [dels Pobres], el camí de la

«a la horta davall confrontat ex una cum itinere domus dicte Hospitalis ex alia cum horto Bernardi Spelta» (Rendes 1514); «hortum [...] in parte dicta a la Horta Davall [...] cum itinere domus dicti hospitalis [...] cum torrente de la Dubia» (*Capb.* 1553, p. 8); «ex una cum itinere domus dicti hospitalis [pauperum]» (Perg. 1571).

Casa de la Vila, la

[ʔa 'kaze ðe ʔa 'viʔe]

És a l'avinguda de Catalunya, al costat de la Cooperativa i una casa de cal Placeta. L'Ajuntament va comprar cal Bonic; l'any 2000 es van inaugurar les noves instal·lacions de tres plantes i magatzem.

Casa de la Vila vella, la

[ʔa 'kaze ðe ʔa 'viʔa 'veʎe]

Havia estat al començament del carrer del Portal, al costat de cal Zenon.

«afrente [...] ab casa de la Vila» (MN 1692, 23.10.1694).

Casadó i Casador

V. *Caçador*.

Casador

V. **Masia de Pere C.*

Casalot, el

[ʔo kaza'ʔot]

Al final del camí del Casalot hi ha un petit grup de cases, en terme de Mont-roig, on vivien dues famílies del poble i, a temporades, hi treballava més gent. Conreaven la terra dels voltants. A hores d'ara, sols queda el record d'haver-hi hagut una gran masada que la construcció d'una urbanització plena d'estatges ha fet desaparèixer. L'anomenem perquè la gent del poble hi va anar a treballar molts anys. Jové, p. 194, en dóna més detalls.

«llogarret de set o vuit cases, la meitat de les quals estan deshabitades. Es passa vora els Corral, enrunats gairebé» (*Guia*, p. 194).

Casalot, el camí del

[ʔo ka'mi ðeʔ kaza'ʔot]

Arrenca de la carretera, del costat de ponent del camp de golf de Mont-roig. Ara és asfaltat. Té a la vora petits conreus i pinars. Condueix a la urbanització que conserva el nom de *Casalot*.

«Es deixa [...] el camí que va al Casalot» (*Guia*, p. 194).

Casanoves

[kaza'noves]

A l'Exp. 1856 el trobem una vegada. Padró 1888 inscriu tres vegades *Casanovas* de primer, i tant el de 1930 com el de 1955 l'anoten dues vegades de primer i dues de segon. Aquest cognom va passar per Mont-roig (Jové, p. 195) al segle XVIII.

Cases Noves, les

[ʎes 'kazez 'noves]

Una petita barriada formada per un grup de tres illes compostes d'una trentena de cases. Formen quatre vies urbanes, dues de les quals són el carrer i el raval de les Cases Noves.

Cases Noves, el carrer de les

[ʎo ka're ðe ʎes 'kazez 'noves]

Marca l'extrem de ponent de la barriadeta de les Cases Noves. S'inicia enfront de l'avinguda de Catalunya, va cap al nord i només té sortida per una carrer inominat que hi és perpendicular, que surt cap a llevant, a la meitat del recorregut, i connecta amb el raval de les Cases Noves.

Cases Noves, el raval de les

[ʎa ra'vat de ʎes 'kazez 'noves]

Forma el límit sud-est de la barriadeta de les Cases Noves. Al començament és paral·lel al carrer Nou i, després, s'inclina cap al nord-est. Sovint es limiten a dir *el Raval* o *les Cases Noves* per referir-se al *raval de les Cases Noves*.

caseta

V. *Adelaida*, «*Alino*», «*Andiano*», *Anna*, *Anton Marco*, *Arboç*, *Baratat*, *Bartomeu*, *Bater*, «*Benardo*», *Bessó*, *Blai*, *Bleda*, *Bonic*, *Capet*, *Carme de ca l'Olla*, *Catura*, *Cecília*, *Cisa*, «*Cisco*» *la Carme*, «*Cisco*» *Ramon*, «*Cisquet*» *Fosser*, *Cisteller*, *Colomer*, *Compare*, «*Consuelo*» *de cal Poma*, *Coronat*, *Cupet*, *Damià*, *Electra*, *Enric de ca l'Abelles*, *Ermità*, *Estanquer*, *Estudiant*, *Fèlix*, *Fenàs*, *Fideu*, «*Fino*», *Flare Moles*, *Fosser*, *Francesc*, *Gargori*, *Griva*, *Guapo*, *Isidret*, *Jana*, *Jandó*, *Jaume Isidret*, *Jaume Poma*, *Jaume Porxo*, *Josep de Cal Salvat*, «*Juanito*» *Tomaset*, «*Lelo*», *Leprosos*, *Llana*, *Lleó*, *Maçona*, *Marco*, *Marian*, *Marinons*, *Marlès*, *Martí*, *Martina*, *Melós*, *Mercè*, *Mugues*, *Munda*, *Muntaner*, *Nen*, *Nicolau*, *Nolla*, *Olla*, «*Paco*», *Pavell*, *Pep*, *Pere Vives*, *Pilar*, «*Pintón*», *Placeta*, *Poma*, *Porxo*, *Puriol*, *Rabosa*, *Rafelet*, *Repau*, *Rovira*, *Sabateret*, *Salsa*, *Salvet*, *Sans*, *Sarina*, *Serafi*, *Soldat*, *Teixidor*, *Teresa Poma*, *Tomaset*, *Tortosa*, *Trumfo*, *Viola*, *Ximarret*, *Ximet*, *Xinco*, «*Xirico*», *Xollat*, *Zenon*.

Castell

V. *Mas d'en C*.

castell, el [ʔo kas'teʎ]

Al punt més alt del poble, a la part sud d'un penya-segat. Hi van passar diverses senyories: Ramon Berenguer IV, els Entença i els Medinaceli, fins que, entre els anys 1837 i 1841, l'Estat espanyol en va esdevenir senyor jurisdiccional. Durant les guerres carlines va ser utilitzat com a fortí i disposava d'un destacament permanent. Actualment, només hi queden uns petits murs. Entre els anys 1960 i 1970, s'hi va construir un dipòsit per a proveir d'aigua el poble. El 1991, durant la rehabilitació de les parets, s'hi van trobar ossos i restes de ceràmica del Neolític.

«l'any 1174, Anfós el Cast encomanava a Guillem de Castellví els castells de Tivissa, Móra, Garcia i Marça i, a canvi d'això, Guillem de Castellví prometia al rei “dare potestate castrí de Ippo”» (segons el *Liber Feudorum Maior*, citat per *OnCat*, IV, 433b28); «patium quod solebat esse domus intus castrum del Prasdip» i «quandam partem aree Castrí [...] ex alia cum castro dicti loci» (*Capb.* 1553, p. 7 i 34); «que dit Exm Sr te y posseheix de temps immemorial un castell situat y edificat prop lo present loch en pur y franch alou, in capite pena» (*Capb.* 1756, 13.3.1758).

Castell, del

«Jacobus Fortuny dit del Castell» (MN 1692, f. 65, any 1693); «Jaume Escoda del Castell» (Repart. 1741).

El renom també era a Mont-roig (Jové, p. 197) al segle XVI i XVII.

Castell, el carrer del [ʔo ka're ðeʎ kas'teʎ]

Arrenca del bocí del carrer de les Muralles que passa pel costat de l'església, a poca distància de la plaça de l'Església. És estret i, en direcció sud, condueix al peu de l'escalinata que puja al castell. Abans d'arribar a la meitat del carrer, a mà dreta, n'arrenca un altre que duu el mateix nom, que descriu una corba, passa per un portal, després va paral·lel al primer i acaba en un jardí, sota el castell, vora d'allà on comença el carrer de Balmes. Consta al padró de veïns del 31 de desembre de 1930, i en d'altres.

«en la via publica qui va al Castel» (MN 1658, f. 66); «in vico prop lo Castell» i «afronta a part davant ab lo carre que va al Castell» (MN 1692, f. 479, i f. 347v, 10 abril 1720).

Castell, l'era del

«La part de la era del castell» (Vàlues 1561, f. 7); «en Juan Fortuny balle del Prasdip pro area castrí» (*Capb.* 1572).

Castell, la font d'en

[ʦa 'fɔn deŋ kas'teʎ]

És un toll, no gaire ric d'aigua, al peu de la mola de la Viuda. El cognom que l'article personal *en* dona a entendre no s'ha trobat en cap dels documents examinats.

Castell, el mas d'en

[ʦo 'maz deŋ kas'teʎ]

De l'edifici de pedra picada del mas només queden uns residus i un petit resguard on refugiar-se. És vora el barranc del Coll Roig. Va donar nom a la partida de terra coneguda per *Mas d'en Castell*.

castellet

V. *Mugues*.

Castellet de les Mugues, la rasa del

[ʦa 'raze ðeʎ kaste'ʎed de ʦez 'muyes]

És un altre nom de *la rasa de la Vidala*.

Castellnou

[kasteʎ'nɔw]

El Cadastre de 1803 anota «*Mariano*» *Castellnou*. A *Fog*. 1826 apareix el cognom quatre vegades. Padró 1888 l'inscriu sis vegades de primer i cinc de segon; el de 1930, deu de primer i vuit de segon, i el de 1955, cinc de primer i deu de segon. Joan Castellnou i Expósito era pastor i vivia al carrer del «Capitán Galán», segons el cens electoral de 1934. Al de 1955, manté l'ofici, consta amb setanta-sis anys i viu al carrer de Santa Marina. A Colldejou, Jassans (p. 56) anota el cognom entre 1761 i 1855. A Mont-roig (Jové, p. 198) encara hi és, però decadent, perquè només el porten dues dones; el primer document que en parla és del segle xv.

«Jaume Castelnou» (MN 1658, f. 2v, 22.1.1657 [sic]); «Jaume Castelnou menor del mas den Castelnou parrochia de Capsanes terme de Tivisa vuj abitant en lo Pratedip» i «Angela Castelnova j Spelta» (MN 1658, f. 159v, 30.7.1668); «Jaume Castelnou abitant que fou en lo Prat Dip j de Angella Castelnova viuda relictada del dit quondam Jaume Castelnou» (MN 1658, f. 300).

Castellví

[kasteʎ'vi]

A *Fog*. 1826 trobem el cognom quatre vegades i a Exp. 1856, una vegada. Padró 1888 l'inscriu vuit cops de primer i quatre de segon; el de 1930, vuit de primer i quinze de segon, i al de 1955, set de primer i deu de segon. Jové (p. 198) l'anota també a Mont-roig, amb documents a partir de 1554, i sembla que amb intermitències. Maristany (p. 173) l'anota a Vilanova d'Escornalbou el 1553 i 1620 i novament a partir de 1778. El 1945 també és a l'Arbocet.

«horto Joannis Castellví» (Rendes 1514); «Joan Castelvi» (*Fog*. 1553); «Bernat Castellví» (Clavari 1560, any 1588); «lo honorable en Joan Castelvi jurat» (MN

1595); «Magdalena Castelvina» i «Testes Bernadus Castelvi [en la compra d'una mula]» (MN 1658, f. 15 i 21v); «Francesch Castelvi j Magdalena Arbos sa muller» (MN 1658, f. 373, 20.11.1677); «Testes sunt Agustinus Castelvi et Jusephus Castelvi» (MN 1658, s. f., 23.11.1686).

Català

«Bernat Cathla [amb una mena d'accent damunt l'última lletra] pagues del Prat dip» (MN 1658, f. 20); «Felip Català» (Rep. 1776).

Suposem que l'escrivà de 1658 volia escriure *Cathala*. A Mont-roig (Jové (p. 199) hi va ser als segles XVIII i XIX.

Català, l'hort de

«ex una cum horto Catla» [hi ha una titlla damunt de la -l-, i les dues paraules següents són il·legibles] (Perg. 1571).

L'amanuense devia haver d'escriure *Catala*.

Catalunya, l'avinguda de [təviŋ'guðe ðe kata'tujɲɛ]

Comença a l'entrada del poble per la carretera que ve de Mont-roig, vora el poli-esportiu i els rentadors; circula per la part baixa de la vila d'una manera una mica ondulada i arriba al carrer de les Escoles allà on arrenca el carrer Nou i el raval de les Cases Noves. És planer. Hi fan cap el carrer Major i el del Portal. Hi ha la Casa de la Vila nova, l'agrototiga de la Cooperativa i el cafè.

Caterino, cal ['kaʎ kate'rino]

Al carrer de Santa Marina, entre cal Marco i una casa de l'Anton Marco. El nom prové de la besàvia, que es deia Caterina. *Caterino* n'és una masculinització.

Catura, cal ['kaʎ ka'ture]

Al raval de les Cases Noves, al costat de cal Marinons i ca la Carme de cal Moreno. *Catura* era un renom.

«Juan Juncosa catura» (Exp. 1856).

Catura, la caseta de Cal [ʈa ka'zete ðe 'kaʎ ka'ture]

A la partida del Comellar d'en Ferrer.

Catura, el mas de Cal [ʈo 'maz de 'kaʎ ka'ture]

A la part dreta del camí de Colldejou, a la Maçona. Al davant, hi havia el corral (ara derruït). Hi havia ametllers i algun oliver.

Cau, el

«in via publica que ducit a coll de jou davall lo cau» (MN 1658, f. 639, 22.7.1685).

Cavall Bernat, el

[tə ka'vaɫ βer'nat]

Partida de terra. Hi ha bosc. Limita amb el Panxot, el Collet de la Terra Blanca i el terme de Colldejou, al collet del Cavall Bernat. Hi neix el barranc del Mas d'en Porxo. Pren el nom d'un monòlit bastant ample —un pilar— de roca calcària, de quinze o vint metres d'altura, que no té aspecte fàllic, malgrat el nom. És a uns 900 m d'alt, a la serra de Llaberia. És la *punta del Cavall Bernat*. Vegeu, a la introducció, «Els zoònims» (on s'afirma que no té res a veure amb el nom d'un animal), dintre l'apartat dedicat a «Les partides de terra». Jassans (p. 56) també en parla.

«serra amunt den Garriol y de alli al [...] de Cavall Bernat» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Cavall Bernat, el collet del

[tə ko'ɫɛd deɫ ka'vaɫ βer'nat]

A la serra del Mont-redon, on hi ha el molló que marca el punt de coincidència del terme municipal de Pratdip amb els de Tivissa i Colldejou.

Cavall Bernat, la punta del

«A la dreta es veu el cingle del Panxot, a l'esquerra la punta del Cavall Bernat» (*Guia*, p. 214).

Cavalla

V. **Serra C.*

Cavaller

[kava'ɫe]

Padró 1888 inscriu el cognom una vegada de primer i tres de segon, i el de 1930, dues de segon. També a Mont-roig (Jové, p. 200) i a Colldejou (Jassans, p. 57).

Cecília, ca la

[ˈka ʔa se'sitʲe]

Al carrer de les Escoles, entre cal Zenon i cal Sebastià. Referint-se a aquesta casa, es parla del *Jaume de ca la Cecília*.

Cecília, la caseta de Ca la

[ʔa ka'zete ðe ˈka ʔa se'sitʲe]

És a la partida del Coll Roig.

Cedó [se'ðo]

Padró 1888 inscriu el cognom *Cedó* una vegada de primer, i també *Sedó*, una de primer i dues de segon; el de 1930, tres de segon. S'ha ajuntat *Cedó* amb *Sedó* perquè les dues lletres inicials, C- i S-, són alveolars fricatives sordes. Es tracta, doncs, del mateix llinatge amb diferent representació gràfica. A Mont-roig, s. v. *Sedó* (Jové, p. 456), és un cognom bastant abundant, documentat des de 1544.

«Isidro Sedo pagues habitant en lo Pratedip» (MN 1658, f. 620v, 22.11.1689); «Joannes Sedo mayor agricola [...] del Mas Roigt [...] recepisse a Josepho Fortuny agricola [...] del Pratedip» i «Isidro Cedo pages y Elisabet Monet y Cedona» (MN 1692, 8.3.1693 i 16.2.1698).

cementeri

V. *Vell*.

cementeri, el [to semen'teri]

A la part de sota del poble, vora el barranc de Santa Marina. Data de l'any 1891. L'any 1932 es van fer condicionaments al seu interior. El dipòsit municipal va ser construït el 1967 a l'interior del cementeri. Hi ha la capella del Sant Crist, il·lustrada amb una foto de l'any 1977 a *Esglésies* (p. 108).

Cementeri, el camí del [to ka'mi ðet semen'teri]

Camí cimentat que uneix la part de sota del poble amb el cementeri. Morera, p. 430, al pla de la vila, l'anota després de «C. Corché». Fora del nucli urbà.

«Partida Calvario o Viñasa, linda [...] con el Barranquilló y camino del cementerio» (*Apèndix* 1924-1925).

Cèntims, cal ['kaʎ 'sentims]

És un altre nom de *cal Barber*. Sembla que anomenaven sovint els cèntims quan cobraven.

Cerdà

V. *Sardà.

Cerina

V. *Sarina*.

Cilici

«Angela Cericia [...] Dominicus Cerici» (MN 1658, f. 132v, 12.3.1668); «Joannes silisisi masabra jurati universitatis del Prat Dip» (MN 1658, f. 242,

2.12.1671); «cum Joanni Silici masabra» (MN 1658, f. 242v); «Joannes Felici» (MN 1658, f. 245v); «Angela Silici mas abra» (MN 1658, f. 298v); «Angela Celici viuda relictà del quoddam Toni Celici» (MN 1658, f. 326v-327); «Joan Silisi» (MN 1658, f. 365); «Domingo Selisi Pedrello» (MN 1658, f. 323v); «lo dit Domingo Celici Pradello [?]» (MN 1658, f. 464v); «Jaume Celici Masabra [...] fadri pages» (MN 1658, f. 494, 23.8.1681); «testes sunt Jacobus selici» (MN 1658, f. 505v, 15.12.1681); «Jaume Cilici pages» (MN 1658, f. 537v, 31.8.1683); «Maria Celici V(iu)da» (*Cad.* 1736).

De les set ortografies constatades (*Celici*, *Cerici*, *Cilici*, *Selici*, *Selisi*, *Silici* i *Silisi*) s'ha triat la que encapçala aquesta entrada perquè és la que *Llinatges* anota com a preferent de les tres que indica (*Cilici*, *Cirici* i *Sirisi*). Informa que el cognom va ser, inicialment, als primers temps remotíssims, un gentilici que expressava procedència de Cilícia, una regió d'Anatòlia, si fa no fa l'actual Armènia.

cingle

V. *Àliga*, *Arnes*, *Panxot*.

Cingle, l'avenc del

V. *Estel*, *l'avenc de l'*.

cingles

V. *Brancana*, *Grallera*.

Cirici

[si'risi]

Padró 1930 inscriu el cognom cinc vegades de primer, i el de 1955, dues també de primer. A les anotacions que segueixen de 1716, 1832 i 1888, *Cirici* i equivalents es poden interpretar com a renom. S'hauria pogut ajuntar aquesta entrada amb *Cilici*; però hem preferit donar-les per separat.

«Senyal de Francisco Vidal del Cirici» (Lligallo 1716); «Jayme Sirici» (Borràs, p. 33, 11 setembre 1764); «Jaume Cirisi» (*Test.* 1787, p. 284, any 1811); «Jaume Sirici» (Estimes 1815); «Senyal de Jayme Vidal y Cirisi» (Lligallo 1832); «Maria-no Castellnou Serici» (Padró 1888).

Cirici, cal

['kaʎ si'risi]

És al carrer de les Escoles, entre una casa de cal Jaume Isidret i un pati de cal Ramon Vives. La família Cirici actual va arribar a Pratdip procedent de Masriudoms. Es van establir a cal Pardalet fins que, cap al 1930, van construir la casa on viuen. Hi va haver diversos sacerdots. Jaume Sirisi Gil, de trenta-tres anys, era rector del Prat el 1910. Jaume Sirisi Mestre, de trenta-sis anys, ho era el 1924. Josep Sirisi Escoda va ser rector titular de l'Hospitalet des de 1984 i va col·laborar amb la parròquia del Prat fins a la seva defunció, el 1995. El seu germà Jaume, canonge

del capítol de Tortosa des de 1996, es va fer càrrec de la parròquia del Prat entre els anys 1995 i 1999. La família utilitzava *Sirisi* per cognom.

Cirici, el mas de Cal [to 'maz de 'kaʎ si'risi]

A la dreta de la carretera que puja a Santa Marina, poc abans d'arribar-hi, a la partida de Santa Marina. Els propietaris són els germans Sirisi.

Cisa

V. *Cova del C*.

Cisa, cal ['kaʎ 'size]

Vivien al carrer del Castell. No queda ningú d'aquesta família al poble. El renom deu ser una afèresi del prenom *Narcisa*.

Cisa, la caseta de Cal [ʃa ka'zete ðe 'kaʎ 'size]

A la Creveta.

Cisa, la cova del [ʃa 'kove ðeʎ 'size]

Al Grauet, bastant penjada a la paret d'un cingle del vessant OSO del puig de la Cabrafiga, però a un nivell cosa de 150 m inferior, a les envistes del poble. És una sola galeria de bones dimensions (cap a 16 × 18 × 20 m), d'estructura triangular. Al seu costat hi ha unes covetes de menor importància. I també hi és pròxima la cova del Grauet.

«**Cisco**» **la Carme, cal** ['kaʎ 'sisko ʃa 'karme]

A l'avinguda de Catalunya, entre cal «Cisco» de cal Salsa i cal «Marcelino».

«**Cisco**» **la Carme, la caseta de Cal** [ʃa ka'zete ðe 'kaʎ 'sisko ʃa 'karme]

A la partida de Santa Marina.

«**Cisco**» **de cal Salsa, cal** ['kaʎ 'sisko ðe 'kaʎ 'saʃe]

A l'avinguda de Catalunya. Confronta amb cal Correu i cal «Cisco» la Carme. Havia estat *cal Pans*.

«**Cisco**» **Ramon, cal** ['kaʎ 'sisko ra'mon]

A la plaça del Forn, entre cal «Lelo» i cal Perot.

«**Cisco**» **Ramon, la caseta de Cal** [ʃa ka'zete ðe 'kaʎ 'sisko ra'mon]

Una al Maset i una altra al Mas Vell.

Ciseta, cal [ˈkaʎ siˈzete]

El nom és un hipocorístic de *Narcisa*. D'aquesta casa no queda ningú al poble. Vivien al carrer de Santa Marina, entre cal Bessó, ca l'Estanquer i ca la Llana.

Ciseta, el mas de Cal [tə ˈmaz de ˈkaʎ siˈzete]

A la Font de les Benes. Ha estat renovat. La gent del poble el coneix també per *de la Xitxa*.

«Narcisa Ferré (a) Siseta» (Fundació 1846, 25 agost 1868).

«Cisquet», el portell del [tə pərˈteʎ ðeʎ sisˈket]

Pas per a persones. A ponent de la part alta del racó de la Dòvia, a poca distància i al sud de la Porta de la Dòvia. El portell s'utilitzava poc perquè la porta de la Dòvia és de trànsit més còmode.

«Cisquet» Fosser, cal [ˈkaʎ sisˈket foˈse]

Al costat de cal Mugues, al carrer Major. Els avantpassats eren els enterradors del poble.

«Cisquet» Fosser, la caseta de Cal [tə kaˈzete ðe ˈkaʎ sisˈket foˈse]

A la partida de l'Hortal.

Cisteller, cal [ˈkaʎ sisteˈʎe]

Al carrer de Balmes, al costat del cal Capet i ca la Viola. Hi feien cistells, canyissos i treballs derivats de la canya.

Cisteller, la caseta de Cal [tə kaˈzete ðe ˈkaʎ sisteˈʎe]

A la partida de les Carabasses.

Cisteller, la font de Cal [tə ˈfɔn de ˈkaʎ sisteˈʎe]

Semiabandonada, vora el camí de les Carabasses, en una timba i prop d'una bassa, a la partida de les Carabasses. Amb l'aigua es regava l'horta.

claper

V. *Borja, Jana, Nolla*, «Tèsio».

Claudella, la

«a la partida de la Claudella» (MN 1658, f. 380v).

Clausell

«Salvator Clausel vitriarius ville Mataro nunc habitator in loco del Pratedip» (MN 1658, f. 653, 23.7.1685).

Clement, cal [ˈkaɫ kɫeˈmen]

Era al costat de can Tortosa. Van posar en condicions l'antic molí del Mig i en van fer un habitatge, on ara viuen.

Climent

Padró 1955 inscriu el cognom una vegada de primer.

Clos, l'hort [ˈtɔr ˈkɫɔs]

És la peça de terra on hi ha el poliesportiu. Era terreny de ca la Torre.

«Lort de Gabalda dit lort Clos» (Vàlues 1561, f. 26); «Un ort te lo dit Pau Escoda en la horta del Prat dip en nomenat lort Clos afronta en lo camí qui va al moli» (*Capb.* 1672, 19 març); «Una pieza de tierra [...] a la partida de Hort Clos» (*Apeo* 1851).

clot

V. **Teresa de l'Anton*.

Clot, el

«Pesa de terra a la partida del Clot» i «Pesa de terra del Clot» (*Repart.* 1763).

Clot del Teix, el [tɔ ˈkɫɔd deɫ ˈteɟf]

Partida de terra, a la vora dreta del barranc de la Dòvia, a cosa de trenta minuts de la vila, amb bosc. Limita amb la Sajola i la Font de la Romiga, i a l'altra banda del barranc té el Cap del Prat i la Tornera. La travessa la pista forestal que puja al racó de la Dòvia. Hi ha dues coves conegudes amb el nom *del Clot del Teix*.

«pesa de terra dita la Tornera j lo clot del Teix» i «j lo clot del Teix» (MN 1658, f. 201v, 1670, i f. 202v, 22.6.1670); «En lo terme de la present vila del Pratedip dita vulgarment enomenada [...] Clot del Teix» (MN 1692, f. 11, setembre 1698); «Carrerada del clot del Teix» (Lligallo 1803); «A la partida del Clot del Teix» (*Test.* 1787, p. 580-581, any 1829).

Clot del Teix, el barranc del [tɔ βaˈraɲ deɫ ˈkɫɔd deɫ ˈteɟf]

Es forma al terme de Tivissa, creua la partida de la Brancana, s'endinsa a la partida de la Dòvia i enllaça amb el barranc de la Dòvia.

Clot del Teix, la cova del

[ʦa 'kɔvɛ ðɛʦ 'kʎɔd ðɛʦ 'teʃʃ]

Hi havia dues balmes contigües, al Clot del Teix, a la vora del camí que puja al racó de la Dòvia. Una de les quals va desaparèixer a causa d'una ensulsiada. La que es conserva, sota una gran roca que li fa de teulada, és coberta per la vegetació. El ramat les feia servir per posar-se a l'ombra, quan s'havia abeurat al barranc de la Dòvia.

Clotalló, el

«hereditatem terre [...] dictam lo Clotallo [...] cum terris de les Muges» (*Capb.* 1553, p. 23; Perg. s/d); «per altra [peça de terra] dita lo Clo[ta]llo» (*Capb.* 1572).

A l'últim document, la segona síl·laba del nom de la peça de terra es troba eliminada per deterioració de l'original.

Cobrador, cal

['kaʦ koβra'ðo]

Fa cantonada a la plaça de l'Església i al carrer de Balmes, al costat de ca la Jana. No queda ningú de la família al poble. Cobrava rebuts a la gent del municipi.

Coça, cal

['kaʦ 'kose]

Al Raval, entre ca l'Anton del Mas d'en Bisbe i cal Compare. Van anar a viure a Cambrils.

Coça, la font de Cal

[ʦa 'fɔn ðɛʦ 'kaʦ 'kose]

És a la vora de l'inici del barranc de l'Ortiguer. L'aigua va canalitzada cap en una casa d'allí a la vora.

cocó

V. *Jaume, Panxot*.

Cocó d'en Sabata, la cova del

[ʦa 'kɔvɛ ðɛʦ ko'ko ðɛn sa'βatɛ]

A la Brancana, en una paret roquera. A l'interior hi ha un forat d'uns 50 cm de longitud i estret; hi neix aigua. S'hi veu un marge que devia servir de tancament per a un habitatge. És curiós que a Colldejou (Jassans, p. 137) i també a Mont-roig (Jové, p. 444) hi hagi el renom *Sabato*, com si fos masculinització de *Sabata*. Jové comenta que a Mont-roig es diu que va procedir de Montbrió.

Cocó d'en Sabata, la font del

[ʦa 'fɔn ðɛʦ ko'ko ðɛn sa'βatɛ]

A la Brancana. És la font que hi ha dintre la cova del Cocó d'en Sabata.

codina

V. *Palmar Negre.

Codina

«Pere Martyr Vidal fa contracte de companyia sobre la fabrica del forn de vidre [...] ab Pau Martorell, Joan Boix y Joseph Codina de la vila de Mataro [...] mestres de fer vidre» (MN 1692, f. 490, 17.4.1730).

Codines, les [tes ku'ðines]

A la Cabrafiga, a sol ixent i vora de la cova d'en Quicà, a ponent i a tocar de la carretera general de Mont-roig. En una roca hi ha uns clots que s'omplen d'aigua quan plou.

Còdol, del

«Un pati dit lo pati del Codol» (*Cap. Mat.* 1692, [...] 1703); «Pere Fortuny del Codol» (Lligallo 1716); «Pere Marco dit del Codol» (*Òbits* 1759, f. 3, 24 juny 1760); «Francisco Fortuny (a) Codol» (Exp. *Jut.* 1846).

Cogul, el molí d'en

«Que pren sobre lo molí draper apelat lo moli den Cogul» (Paga. 1532).

Coixac, el [to koj'jak]

Partida de terra, amb botjar allà on hi havia garrofers i ametllers, al cantó meridional del terme, a sol ponent de les Planes del Rei. Limita amb la Solana de Ca la Torre i el terme de Vandellòs. Hi ha el mas de Cal Sardí a prop del barranc. Les formes gràfiques observades (entre les d'aquesta entrada i les de les entrades següents) són *Cochach*, any 1530, i *Coxach*, any 1569; i, molt tardanament, *Cochac*, any 1851, i *Coisach* i *Coixach*, any 1856. No és estrany que els escrivans vacillessin davant d'una paraula estranya. Hem optat per *Coixac*, que respon a la representació fonètica del primer document. A part, s'ha vist que *OnCat*, I, 121, s. v. *Cuixac*, parla de la font de *Cuxach*, any 1320, a Pollença (Mallorca), i dóna per probable que es pugui relacionar amb *Coissac*, abundant, diu, per terres d'Oc i d'Oïl. A. Dauzat i Ch. Rostaing (*Dictionnaire étymologique des noms de lieux en France*, París, Larousse, 1963), s. v. *Cuissai*, trobem *Cussac* en diversos llocs els anys 993, 996 i 1142.

«La masia dels pubills del Coxach ab ses posesions y tota sa honor» (Estimes 1569); «Partida Cochach» (*Apeo* 1851); «Partida Coisach» i «Partida Coixach» (Exp. 1856).

Coixac, el camí del [to ka'mi ðeɫ koj'jak]

És una bifurcació del camí del Mas d'en Pinyol i arriba fins al barranc de Vandellòs, al límit del terme. El feien servir com a camí d'arrossegament de fusta dels pins que es van cremar en un incendi. Abans era camí de bast.

Coixac, el mas del

«Juan Borràs del mas del Cochach» (Pag. 1530).

Coixet, el

«per pagar a Francisco Juncosa dit lo Coixet e porta lo relotje» (*Collecta 1828*);
«Francisco Juncosa (a) coixet» (Fundació 1846, any 1849).

coll

V. *Duera*, **Envistes de Santa Marina, Gros, Guix, Llena, Marquès, Pebrell, Presó, Roig, Santa Marina, Set Crestes, Terres Blancs, Viuda*.

Coll

[ˈkɔʎ]

Fog. 1826 inscriu el cognom nou vegades. Padró 1888, vuit de primer i cinc de segon; el de 1930, divuit de primer i nou de segon, i el de 1955, quinze de primer i nou de segon. Josep Coll i Vidal era pastor, tenia vint-i-tres anys i vivia a la plaça de la República, segons el cens electoral de 1934. Al de 1955, manté l'ofici, consta amb quaranta-cinc anys i viu al carrer de Santa Marina.

«ex una cum hereditate Raymundi Collam» (Perg. 1571); «Jaume Coll» (Clavari 1730, any 1733).

Coll, del

«Jordi del Coll» (Comptes 1541).

Coll d'en Gros, el

[tɔ ˈkɔʎ ðeŋ ˈgrɔs]

Partida de terra, amb botjar allí on hi havia avellaners i ametllers. Limita amb el Collet de la Terra Blanca, el terme de Colldejou i el Mas de Monet. S'hi inicia el barranc del Mas d'en Porxo. La travessa el camí de Falset. Hi ha diversos colls i la font de Cal Jaume l'Olla. També l'anota Jassans (p. 60) a Colldejou.

«Compro si lo coll den Gros» (Estimes 1600, any 1653); «Lo coll d'en gros, seté abeurador» (Lligallo 1716); «Partida Coll den Gros, [...] garriga sin producto» (*Apeo* 1851).

Coll d'en Gros, la cova del

[tɔ ˈkɔve ðeʎ ˈkɔʎ ðeŋ ˈgrɔs]

Al Coll d'en Gros, a prop del terme de Colldejou, en un collet, vora un corriol que puja al Mont-redon, pròxima al Collet de la Terra Blanca. Té un recorregut de més de 20 m, en pendent. A pocs metres d'aquesta cova, n'hi ha una altra de més petita.

Coll de Balaguer

V. **Hospital al C. de B.*

Coll de Balaguer, del

«les Sorts [...] cum vinea que fuit Georgij del Coll de Balaguer» (*Capb.* 1553, p. 23).

Coll de Balaguer, l'hospital del

«administrador del Infant Dn Pedro de Arago del Spital del col de Balaguer» (MN 1658, f. 50v, 1.6.1661); «Miquel Navarro prevere y administrador del hospital del Infant del Coll de Balaguer» (MN 1658, f. 323); «lo R^t Blaj Jardí pre. administrador del Infant D. Pedro olim de Arago beneficiat del ospital del coll de Balaguer constitueix procurador al R^t Mⁿ Joseph Pallares diaca della Auditoria [*sic*]» (MN 1658, f. 500, 11.11.1681).

Coll de la Duera, el pla del

«2 h. 40. Pla del Coll de la Duera (460 m.), vestit d'un bosc regular» (*Guia*, p. 227, després de la font de la Duera).

Coll de Fatxes, la carretera del [ʔa kare'tere ðe't 'kɔʎ ðe 'fatʃes]

No se'n parla gaire. Es prefereix dir-ne *de Santa Marina*, perquè passa per l'ermita, o *de Tivissa*. Surt del terme pel coll Roig i, al coll de Fatxes (terme de Vandellòs), connecta amb la de l'Hospitalet de l'Infant a Tivissa i Móra. Segons Bertran (p. 148), el tercer tram de la carretera de Reus al coll de Fatxes «que unirà Pradip amb Vandellòs i Tivissa» s'acabà el primer de novembre de 1927.

Coll de la Llana

V. *Plans del C. de la L.

Coll de la Llana, el [ʔo 'kɔʎ ðe ʔa 'ʎene]

Partida de terra que limita amb la Font de les Benes, la Balaguera, les Obagues, el Mas d'en Marco, les Carabasses, el Borboll i la Planeta. La travessa el camí de Colldejou. Hi neix la rasa del Pla del Porxo. *Cad.* 1954 hi situa garrofers i avellaners de secà i parla dels propietaris Josep Escoda Benavent i Joan Vidal Fortuny.

«in parte dicta al Coll de la Lena» (Rendes 1514); «in parte dicta lo Coll de la Lena [...] cum torrente de les Valls», «furnum ad opus coquendi panes intus mansiam dicti confitenti [Antoniú Marques] sive al Coll de la llegua [*sic, per Llana*], «quandam mansiam scitam al Coll de la Llana [...] cum itinere generali de Cambrils [...] cum torrente del Alfinach pro ut est fitata» i «in parte dicta al coll de la Llana [...] cum itinere de Cambrils [...] cum serra del Puig» (*Capb.* 1553, p. 5, 12, 18 i 26); «La casa de la masia [...] que te en la partida del terme dita coll de la Llana» (Comptes 1570); «a la partida del Col de la Llana qui va al Camp de Tàrragona» (MN 1658, f. 317v-318); «in partita del coll de la Llana vulgariter dicta lo pla den Roig [...] et termina ad solis ortum en los

anprios della villa» (MN 1658, f. 510v, 25.4.1682); «ovile sive corral [...] in partita vulgariter dicta lo coll della llena in via publica que ducit a coll de jou davall lo cau» (MN 1658, f. 639, 22.7.1685).

Coll de la Llena, el camí del [tɔ ka'mi ðet 'kɔɫ ðe tɔ 'ɫɛnɛ]

És el de Colldejou, que passa per la partida coneguda pel Coll de la Llena. Hi ha molts propietaris que conreen les terres que hi ha al llarg d'aquest trajecte.

«Lo camí que va a la partida del coll de la Llena» (*Cap. Mat.* 1692, 25 març 1698); «Se construya un camino vecinal [...] pasando por las partidas “Coll de la Llena”» (Edicte 1879); «El camino de que se intenta realizar conviene que desde el “Coll de la Llena” pase por [...] la izquierda al camino de Montroig» (Acta 1892).

Coll de Pebrell, el [tɔ 'kɔɫ ðe pe'βrɛɫ]

Rendes 1514 (V. *Pebrell, el coll de*) i *Capb.* 1572 (V. **Torrent de Pebrell*) en diuen *del Pebrell*. Partida de terra. La part de dalt de la carretera és emboscada i, a la de sota, hi ha botjar. Hi va haver avellaners, després de la vinya. La limiten els Solans i la Coma. La travessa la carretera de Santa Marina. Al voltant de l'any 1928 se'n treia pedra per fer la carretera.

V. t. **Barranc de Pebrell, el*, per a un comentari sobre *Pebrell*.

«La vinya del col de Pebrel» (Paga. 1500); «In termino in parte dicta lo coll de Pebrell» i «farragineale [...] in parte dicta lo Coll de Pebrell [...] cum itinere del Coll de Pebrell [...] cum muro dicti loci» i «vineam [...] in parte dicta al Coll de Pabrell [...] cum itinere generali quo itur ad villam Tivicie» (*Capb.* 1553, p. 4 i 12); «Pesa de terra [...] situada a la partida del Coll de Pravel» (*Cad.* 1735); «Partida lo coll de Padrell» (Actes 1781); «Toda aquella pieza de tierra llamada lo coll de Prevell» (*Test.* 1847, 3 març 1864).

Coll de Pebrell, el camí del [tɔ ka'mi ðet 'kɔɫ ðe pe'βrɛɫ]

És la continuació fora vila del carrer de Santa Marina. Puja a la carretera del santuari però aviat l'abandona i continua el camí. El fa servir tradicionalment la romeria que va a l'ermita el dia de la festa de la santa.

«cum itinere del coll de pebrell», «parte dicta a la Vinyassa [...] cum itinere generali quo itur al Coll de Pebrell» i «hortum contiguum domum suo [...] cum via publica quo itur ad collum de Pebrell» (*Capb.* 1553, p. 4, 14 i 30); «dicta de Monmaneu [...] cum itinere generali collis de Pebrell» (Perg. 1571).

Coll de Pebrell, la coma del

«La coma del col de Prebell» (Estimes 1491); «La coma del col de Pebrell» (Paga. 1532); «La coma del coll de Prebell» (Venda 1570).

Coll de Pebrell, la pujada del [ʔa puʝ'zaðe ðeʔ 'kɔʎ ðe pe'βreʎ]
A la sortida del poble, per la carretera que puja a Santa Marina.

Coll de les Valls, el

«in parte dicta lo Coll de les Valls» (Rendes 1514).

Coll Roig, el [ʔo 'kɔʎ 'rɔʦʝ]

Partida de terra, amb ametllers, avellaners i bosc. La terra és de color vermellós. Limita amb el terme de Tivissa i de Vandellòs, amb les partides de les Costes, les Marrades, el Goleró i el Mas d'en Xeco. La travessa, per un extrem, el barranc del Coll Roig. És a la cruïlla de la carretera del coll de Fatxes amb la de Llaberia.

«Partida lo coll Roig» (Actes 1781); «Partida Collrroig, sembradura [...] y gar-riga» (*Apeo* 1851); «pedazo de tierra que poseo en el Coll Roig» (*Test.* 1847, p. 53, 28 setembre 1851).

Coll Roig, el barranc del [ʔo βa'raŋ ðeʔ 'kɔʎ 'rɔʦʝ]

Al seu inici, són unes rases que es formen una al terme de Tivissa i l'altra al de Vandellòs i es reuneixen. El barranc, resultat d'aquesta reunió, creua la carretera de Llaberia, passa per les partides del Coll Roig, les Marrades i el Mas d'en Xeco, i s'uneix amb el barranc de Santa Marina. Hi enllacen els portadors d'aigua de les Costes, de la Cova Roja, del Maset i del Mas d'en Sabater.

Coll Roig, la creu del

«Traspasant la carretera, es troba la cruïlla coneguda per la Creu del Coll Roig» (*Guia*, p. 224).

Ja no se'n parla. Es referia a l'encreuament dels camins del Prat, Llaberia, el coll de Fatxes i Remullà.

Colldejou¹

V. **Envers C.*

Colldejou² ['kɔʎðe'ʒow]

Vila veïna la divisòria amb el terme de la qual ocupa un extens sector al nord del terme de Pratdip. Va del Cavall Bernat, de la serra de Llaberia, al molló dels Quatre Termes. Hi toquen les partides del Collet de la Terra Blanca, la Solana de les Perdigotes, la Font del Carrabiner, el Mas d'en Sanador i el Pla de l'Avenc. Uneix les dues viles el camí de Colldejou.

Colldejou, el camí de

[tə ka'mi ðe 'kɔʎðe'ʒow]

Arrenca de la carretera que puja a Santa Marina, a la vora del forn Teuler, travessa el barranquet de Tarragonella i pren una direcció ENE fins al coll de la Llena. A partir d'aquest punt, se'n va cap al nord, passa per la vora del mas d'en Porxo i puja al coll del Guix, on canvia de terme. L'any 1993 el van asfaltar i s'ha convertit en una carreterona. És transitat sobretot per la gent del poble, per anar a conrear les terres. Se'n desprèn un camí cap a sol ixent; al cap de poc, es bifurca: un és el de l'Aufinac i l'altre, el de Mont-roig.

«partida dels Plans del Coll de la Llena [...] en lo camí que va a Coll de Jou» i «lo coll della llena in via publica que ducit a coll de jou» (MN 1658, f. 362, any 1677, i f. 639, 22.7.1685); «Al cap d'un quart d'agafat, el camí de Colldejou bifurca» (*Guia*, p. 160).

Colldejou, la carretera de

V. *Colldejou, el camí de*.

collet

V. **Àlber, Cabrafiga, Carabassa, Cavall Bernat, Güena, Meners, Mugues, Oubi, Perdigotes, *Pla del Mas, *Roig, Seda, Tornera*.

Collet, el

«Partida el Collet» i «Por una pieza de tierra que administra por si en la partida del Collet, sembradura de 2ª» (*Apeo* 1851).

Sembla que era a la vora esquerra aigües avall del barranc de la Dòvia, a prop del Bassot, un tossal que mesura 588 m d'alt. Donava nom a una partida de terra.

Collet de la Seda, el

[tə ko'ʎed de tə 'seðe]

Partida de terra. Limita amb la Tornera, les Carabasses, els Aladerns, el Borboll i la serra de Llaberia, que ja és terme de Tivissa. És bosc i cingles grans i pelats. El doctor Joan Coromines, a DECat, VII, 730a57 i s., s. v. *Seda*, diu que «Seda ha tingut en català altres significats [...]. D'un no hem de dubtar gaire: sens dubte tingué en els Pirineus el sentit de 'línia de carena d'un serrat o serra'; l'usen per descriure afrontacions de termes o límits d'àrees pastorils». I aquest sentit, tot i que ens trobem una mica apartats dels Pirineus, també deuria ser aplicable en aquest cas nostre.

«Un tros de pinar o espriu [...] afronta [...] ab lo collet [...] dita lo pla [...] fins a la Seda» (*Cap. Mat.* 1692, 5 maig 1702); «Partida de la seda» (*Actes* 1781).

Collet de la Terra Blanca, el [tɔ ko'ʎed de tɔ 'tɛrɐ 'βtɔŋkɛ]

Partida de terra. Formada en una collada, que limita amb les partides de les Perdigotes, el Coll d'en Gros, el Mas de Monet i el Cavall Bernat. Al límit del terme confronta amb el de Colldejou. La travessen el barranc del Mas de Monet i el camí de Falset. Hi ha bosc i, en un extrem, la terra és blanquinosa.

Colom

Padró 1930 inscriu el cognom una vegada de primer. Molt abans, al segle XVIII, aquest llinatge també va passar per Mont-roig (Jové, p. 210).

Colomer

V. *Mas del C.*

Colomer, el [tɔ koʎo'mɛ]

Partida de terra, amb avellaners i ametllers i poc conreu. Limita amb el camí de Colldejou, el barranc de les Valls i el barranc de la Dòvia. La travessa el barranquet de Tarragonella. Hi ha el mas del Colomer. Amb el mateix nom hi ha una partida a Mont-roig (Jové, p. 211).

«Lo Colomer» (Paga. 1500); «terre troceum dictum la Argila [...] cum torrente de la Dubia [...] cum torrente de les Valls [...] cum hereditate del Colomer» i «parte dicta lo Colomer [...] cum torrente de les Fonts den Ruffes cum troceo quod est supra iter quo itur al Camp» (*Capb.* 1553, p. 24); «Joan Escoda [...] poseix una pesa de terra [...] a la partida dita lo Colomer» (*Cad.* 1735); «Se construya un camino vecinal [...] pasando por las partidas “Colomé”» (Edicte 1879, 7 juliol).

Colomer, la caseta del [tɔ ka'zɛtɐ ðɛt koʎo'mɛ]

A la partida del Colomer.

Colomer, el corral del

«4 h. 10. Es fa cap al camí de Prasdip a Colldejou vora el corral i pellissa del Colomer» (*Guia*, p. 217, falten cinc minuts per arribar a Prasdip).

Colomer, el mas del [tɔ 'maz ðɛt koʎo'mɛ]

Al Colomer, a pocs metres de la cruïlla de la carretera de Santa Marina i el camí de Colldejou, al cantó de sol ixent. Té l'entrada de cara a la muntanya. Hi ha corral i era, en bon estat de conservació. La gent diu que els avantpassats de la família Escoda hi tenien coloms, i que d'aquí ve el nom; però això és una falsa etimologia, d'origen popular. Tanmateix, els coloms són sens dubte a l'origen del nom.

«Lo mas del Colomer» (Paga. 1500).

Colomins

V. **Toll dels C.*

coma

V. **Aguiler, *Bargalló, *Coll de Pebrell, *Font, *Orenga, *Prat.*

Coma, la

[ʎa 'kome]

Partida de terra a la vora del poble, a ponent, tocant al Barranquilló i cenyida per un bocí de la carretera de Santa Marina; amb horta, petits claps d'avellaners, algun ametller i sense gaire bosc. Té per veïnes els Solans, l'Ortiguer i la Vinyeta. La Coma i el Coll de Pebrell són partides contigües, per això no ha de sorprendre que *Cad.* 1735 les confongui.

«La coma del col de Prebell» (Estimes 1491); «petiam terre [...] nominatam la Coma del Prat [...] cum la Madruguera, ex alijs partibus cum quadam Garriga» i «parte dicta la Madruguera [...] ex alia partibus cum Coma del Prat» (*Capb.* 1553, p. 22); «Lo tros dit la coma» (Comptes 1570); «Pesa de terra dita la Coma situada a la partida del Coll de prevell» (*Cad.* 1735).

Coma, el barranc de la

«Lo barranch de la Coma» (MN 1611, agost 1630).

Coma d'en Vidal, la

«Un tros de terra a la partida de les Fons, o coma d'en Vidal situada prop la Carabaza» (MN 1692, f. 402v, 1 maig 1717).

Coma el Tir, la

[ʎa 'komaʎ 'tir]

Devia ser *del* o *d'en* Tir, però la fonètica no ho aclareix. És equivalent a *la Coma* o, si més no, a la major part de l'extensió de la Coma, que és propietat de cal Tir.

«Comandino»

Padró 1930 inscriu aquest cognom un cop de primer.

comellar

V. *Ferrer.*

Comellar d'en Ferrer, el

[ʎo kome'ʎam fe're]

Partida de terra, a escassament un quart d'hora de la vila, travessada al cantó sud pel camí de Colldejou. És vorejada per la partida del Mas d'en Bornou, les Fonts, el Planàs i el Colomer. Hi ha la pedrera de Cal Marlès. Hi domina el bosc de pi blanc.

«Lo comellar de Ferrer» (Vàlues 1561, f. 7); «Una heretat ennomenada lo comella den ferrer» (MN 1611, maig 1626); «Prengué posescio de altre heretat dita lo Comella den Ferrer» (MN 1692, f. 409, 20 juny 1717); «Por una pieza de tierra [...] en la partida de Comellanfarré» (*Apeo* 1851).

Comellar de la Figuera, el

«in partida dicta la Masia de Pere Casador vulgariter vocata lo comela della Figuera [...] en lo pla den Roig [...] en los Comuns della villa» (MN 1658, f. 367v).

Comellar del Grau, el

«Partida comellà Grau» (Exp. 1856).

Es devia haver aplicat el nom a un comellaret que hi ha entre els cingles de la Grallera i el de la Brancana. Les aigües van cap al barranc de l'Ortiguier.

Comelles

«José Comelles» (*Fog.* 1826, l'hi trobem vuit vegades).

Compare, cal

[ˈkaɫ komˈpaɾe]

Fa cantonada al carrer del Raval, a les Cases Noves, entre cal Pavell i cal Coça.

«Senyal de Francisco Sabaté del Compare» (Lligallo 1716); «Juan Escrivá Compare» (Comptes 1760); «Josep Escrivà dit lo Compare» (Mat. 1759, f. 35, 25 desembre 1784); «Francisco Sabaté soltero (a) del compare» (Fundació 1846); «Josep Sabaté Compare» (Exp. 1856).

Compare, la caseta de Cal

[ˈta kaˈzete ðe ˈkaɫ komˈpaɾe]

Al Coll de la Llena.

Compare, la rasa de Cal

[ˈta ˈrazə ðə ˈkaɫ komˈpaɾe]

No és gaire llarga. Passa pel nord del Coll de la Llena i s'ajunta amb el barranc del Mas d'en Porxo.

comú

V. *Font.

Comú, la bassa del

«[di]scurrentem per torrentem versus Sanctam Marinam [...] cum bassa de Comu» (*Capb.* 1553, p. 13).

Comú, el terrat del

«domum [...] confrontatam ex duabus partibus cum vico maior ex alia cum tarrat del comu» (*Capb.* 1553, p. 18); «in vico quo itur y baixé del terrat de comu a la sequia [incomplet]» (MN 1692, 25.7.1695).

Comuna

V. **Plana C.*

comuns

V. *Güena, *Vila.

Comuns, els¹

[ʎos ko'muns]

Eren de l'Estat. Els administrava el Govern Civil. Eren terres a sol ixent del Mont-redon, que comprenien el bosc on hi ha la cova del Tabac i, pel cantó de ponent, la raconada del portell de la Dòvia, fins al terme de Tivissa. Cada dos anys es feien subhastes per a talar pins. També cada any se subhastaven pasturatges. No és segur que el document que s'aporta es refereixi a aquests Comuns; potser es referia als que eren de la vila.

«Afronta [...] en los comuns» (*Cad.* 1735).

Comuns, els²

Corresponien a la vila i eren administrats pels jurats o edils municipals. Eren un parell de centenars de jornals a la Cabrafiga, a banda i banda de la carretera que puja de Mont-roig. Van ser venuts a una empresa privada. També la nevera de Cal Capet era en terra comunal. Curiosament, a Mont-roig (Jové, p. 215) també hi ha dos llocs coneguts amb aquest nom i un dels quals es correspon amb aquest del Prat.

Constitució, la plaça de la

Morera, p. 430, al pla de la vila, la marca davant de l'església. També consta al cens electoral de 1910 i 1924 i al padró de veïns del 31 de desembre de 1930.

«Consuelo» de cal Poma, la caseta de la

[ʎa ka'zete ðe ʎa konsu'eto ðe 'kaʎ 'pome]

A la Cabrafiga.

consultori, el

[ʎo konsuʎ'tori]

Era a cal Perot, on residia el metge. El mes d'abril de 1996 es van inaugurar les noves instal·lacions, al carrer del Portal.

Cooperativa, la

[ʔa kopeɾa'tive]

Al seu començament, any 1916, es parla de la Sociedad Obrera y Cooperativa de Prasdip, que el 1917 adquireix terrenys per a la construcció del local. El 1935 fa noves adquisicions. Durant la guerra s'hi van establir la UGT i la CNT. La Cooperativa Agrícola i Caixa Rural va néixer l'any 1949. Té el domicili a l'avinguda de Catalunya, al costat de la Casa de la Vila. Hi havia hagut una premsa d'oli amb moles. Conté cups de vi, un producte que comercialitza, i magatzem per a altres mercaderies i serveis, inclosa una sala de cinema. Al pis del damunt hi ha un cafè.

Corall«Pasqual Corall» (*Fog. 1553*).**Coronat, cal**

['kaʔ koro'nat]

A la plaça de les Escoles. Dóna al carrer de Balmes, al costat d'una casa de ca la Bàrbara i cal Pardalet. Es diu que s'hi va traslladar l'Hospital quan va deixar cal Perot.

Coronat, la caseta de Cal

[ʔa ka'zete ðe 'kaʔ koro'nat]

A la partida dels Plans.

corral

V. *Aiats, *Altell, *Bàrbara*, *Barber*, *Bater de la Cabrafiga*, *Borja, *Cabrafiga, *Colomer, *Creveta, *Dòvia*, *Font, *Gallard*, *Jaume Porxo*, *Josep de Cal Salvat*, *Marc*, *Mas d'en Porxo*, *Molí de Ca la Torre*, *Oriola, *Panxot, *Pellisser, *Pinyol*, *Pla del Mas*, *Placeta*, *Plana, *Planàs*, *Poma*, *Prades, *Ramon, *Rovira*, *Sastre, *Torre*.

Corral d'en Vernet, elV. *Mas d'en Vernet, el*.**Corral del «Diego», el**«Partida lo corral del Diego» (*Actes 1791*).**Corral del Josep de Cal Salvat, l'avenc del**

[ʔa'veŋ deʔ ko'raʔ deʔ dʒu'zeb de 'kaʔ saʔ'vet]

A la vora esquerra, i a la part alta, del barranc de la Dòvia, a no gaire distància del corral de la Dòvia. En un turó hi ha unes esclotxes —gairebé enrunades per les aigües— que fan d'engolidors quan plou.

Corral del Josep de Cal Salvat, la font del

[ʦa 'fɔn deʃ ko'raʃ deʎ dʒu'zeb de 'kaʃ saʃ'vet]

Una mica més amunt del corral, hi ha uns aiguamolls i es forma un clot al mig del barranc. En temps passats, l'aigua es va canalitzar amb una canonada fins a la bassa del corral.

corredorV. *Voltes.**Correu, cal**

['kaʃ ko'rew]

A l'avinguda de Catalunya, cantonada al carrer Major, al costat de cal Blai i cal «Cisno» de cal Salsa. Hi viu el carter i hi ha la bústia del poble.

CortésV. *«*Capitán C.*».**Corxé, el**

[ʦo kort'ʃe]

Partida de terra. Limita amb el Tossal de l'Heura, la Vinyeta, el Barranquilló i el barranc de Santa Marina. Hi ha el cementeri municipal. És un nom que resulta estrany, i el trobem per escrit només en documentació recent.

«Una pieza de Tierra [...] en la partida llamada el corché» i «partida Corche: regadio de 2ª» (*Apeo* 1851); «Finca llamada el huerto del Corché» (*Amill.* 1867).

Corxé, el carrer del

[ʦo ka're deʃ kort'ʃe]

Devia prendre el nom de la partida de terra de l'anotació anterior. No s'han vist escrits de confiança per decidir si ha de ser *de* o *del* *Corxé*. Comença sota i a ponent del castell, aviat gira cap al nord i enllaça amb el carrer de les Escoles, a ponent de la plaça de l'Església. Un sector d'aquest carrer és conegut per *el Parc*. La gent que viu a les Cases Noves en diu *el carrer d'Allà*. Morera, p. 430, al pla de la vila, marca «C. Corché» a continuació del carrer de Güena, a l'arrencada del camí del Cementeri. També consta al padró de veïns del 31 de desembre de 1930. L'any 1939 fou retolat *del* «*Capitán Cortés*».

«Una casa en la calle corché» (*Amill.* 1897).

costaV. *Davall la Séquia.**Costa**V. *Mas de la C., Mas de la C. de l'Escoda*.

Costa, la [ʦa 'kɔstɛ]

Partida de terra, al vessant ESE del puig de la Cabrafiga, a una altitud bastant inferior, amb bosc i botjar on hi havia ametllers i garrofers. Confronta amb el Mas d'en Gallard, el Camp d'en Bosc, la Planeta, les Arenes i el terme de Mont-roig. Hi passen els camins de la Cabrafiga i de Mont-roig. Hi neix el barranc del Mas de l'Escoda, que s'uneix amb el de la Costa i, plegats, s'endinsen al terme veí. També es coneix per *la Costa de l'Escoda*.

«La masia de la Cabrafiga ab ses afrontaments y heretat de la Costa» (*Estimes* 1622); «Pesa de terra a la partida de la Costa» (Rep. 1776); «Comprenen [...] lo Aulinach, Costa y Cabrafiga» (*Arrend.* 1805).

Costa, el barranc de la [ʦo βa'raŋ de ʦa 'kɔstɛ]

Es forma al vessant de sol ixent del puig de la Cabrafiga i transita per terres de la Costa. Cap al final s'endinsa al terme de Mont-roig. Quan canvia de terme se'l coneix per *barranc del Ratolí*, segons un renom de la població veïna. Finalment, s'ajunta amb el barranc de la Palma Negra, de Mont-roig.

Costa, el camí de la [ʦo ka'mi ðe ʦa 'kɔstɛ]

Arrenca del camí de Mont-roig al cap de poc que aquest camí s'ha separat del de l'Aulinach, a sol ixent del Coll de la Llena. S'orienta cap al SE i aviat es bifurca. La branca de l'esquerra se'n va cap a la Costa i continua enllà fins que entra al terme de Mont-roig. Al principi, es nota que havia estat empedrat. Travessa conreus i boscos petits, matolls i garriga. També conegut per *sender del Canal*.

«Es fa cap a l'ample camí de la Costa» (*Guia*, p. 158).

Costa, el mas de la

«mansi de la Costa» (Rendes 1514); «Joannes Peleia agricula mansi de la Costa» i «quoddam furnum sive clibanum ad opus coquendi panes in dicto suo manso de la Costa» (*Capb.* 1553, p. 6; Perg. 1571); «per un forn de pa situat [...] sobre la masia de la Costa» i «en Joan Pelleja del mas de la Costa» (*Capb.* 1572); «la heretat dita del mas de la Costa» (MN 1595).

Devia ser el que modernament es diu *de la Costa de l'Escoda*. Jové (p. 219-220) comparteix aquesta opinió i troba un document de 1756 que el situa al terme de Mont-roig.

Costa de l'Escoda, el mas de la [ʦo 'maz de ʦa 'kɔstɛ ðe ʦas'koðɛ]

També conegut per *mas de l'Escoda*. A la Costa, format per una gran masada. Hi ha algunes petites edificacions al costat. El corral tenia una capacitat per a dos-cents caps. Ara aquest habitatge ha estat reparat. Es diu que es tracta d'una masada

de molts anys d'antiguitat a l'interior de la qual hi havia unes arcades suposadament romàniques. Al darrere del mas hi ha una alzina molt grossa i, allí a la vora, la font. Presidia una gran extensió de terreny cultivable.

«La masia de la Costa, plantada part della de alguns olivers, afrontant en lo mas de Pere Escoda» (*Cap. Mat.* 1692, 25 març 1698); «Pere Escoda te y poseeix altre pessa de terra dita lo Mas de la Costa» (*Cad.* 1735).

coster

V. *Diable*.

Costes, les

[ʎes 'kɔstes]

Partida de terra, a l'extrem de ponent del terme, al nord del Coll Roig, amb bosc a la part baixa. Limita amb el terme de Tivissa, i amb les Pedrisses, Terres Blancs, les Marrades i la Cova Roja. La carretera de Llaberia passa per un extrem d'aquesta partida.

«En la partida llamada de las Costas» (*Test.* 1847, p. 11, 10 gener 1848); «Partida les costes» (*Exp.* 1856); «Una porción de tierra viña y garriga sita en el término de Pratedip y partida Costas» (*Apèndix* 1922-1923).

Costes, el portador d'aigua de les

[ʎo porta'ðo 'ðajɣwe ðe ʎes 'kɔstes]

És al Solà de la Cova de l'Estaló. Passa per les Marrades i s'uneix al barranc del Coll Roig.

Costes de la Roca de Migdia, les

[ʎes 'kɔstɛz de ʎa 'rɔke ðe midʒ'diɛ]

Partida de terra de davant del poble, al cantó de sol ixent. La limita la carretera que puja de Mont-roig, la partida dels Avencs, la cinglera de la Cabrafiga i les Torres. Hi ha una paret roquera i bosc de pi blanc. Li dóna nom *la roca de Migdia*.

«Una pieza de tierra [...] en la partida Costes de la Roca de Mix día, garriga» (*Apeo* 1851).

coure

V. **forn de [c.] pa*.

Coure, el bancal de

«tros de terra anomenat lo bancal de coure» (MN 1658, f. 158v-159, 1.11.1669).

cova

V. *Bargalló, Blai, Cisa, Clot del Teix, Cocó d'en Sabata, Coll d'en Gros, Diable, Estaló, Estel, Font del Gat, Fontanelles, Foradada, Forestal, Gran, Grau, Grauet, Lla-*

dre, Llonga, Llop, Marco, Marian, Marinons, Marquès, Marquesa, Mas de Monet, Menut, Mosquit, Negra, Pep, «Pintón», Pla, Ponça, Porta de la Dòvia, Portell d'en Sabata, Portell de Madrocs, Prasdip, Quicà, Rei, Roja, Safraner, Salvet, Soldat, Tabac, Taller, Toixó, Torre, «Xirico», Xoles.

Cova, la

«dictam la Cova» (Rendes 1514); «aliam hereditatem sitam [...] in eodem parte [Madruquera] et dictam la Cova» (*Capb.* 1553, p. 23); «per altra eretat dita la Cova» (*Capb.* 1572); «hereditatem [...] dictam la Cova» (Perg. s/d); «la heretat de la Cova plantada de garrofes y la heretat de la Guinardera» (MN 1658, f. 365v [no diu a quin terme correspon]); «Un pedazo de tierra llamada de la Cova» (*Test.* 1847, p. 37, 24 agost 1849); «En la partida [...] la Cova, viña de 3ª, algarrobos de 3ª» (*Apeo* 1851).

Cova d'en Bargalló, la

[ʃa 'kove ðem barya'lo]

Partida de terra amb bosc. La limiten les partides de les Fontanelles, el Grauet, el Puig, la Cabrafiga i la carretera que puja al poble. La travessa el barranc d'en Bargalló.

Cova d'en Bargalló, el barranc de la

V. *Bargalló, el barranc d'en.*

Cova d'en Bargalló, el pont de la

[to 'pon de ʃa 'kove ðem barya'lo]

Permet a la carretera que ve de Mont-roig de travessar el barranc d'en Bargalló.

Cova d'en Roig, la

«In parte dicta a la cova den Roig» (*Capb.* 1553).

Cova de Ca la Torre, la

[ʃa 'kove ðe 'ka ʃa 'toɾe]

Partida de terra, amb pinar. La limiten el Mas d'en Pinyol, la Solana de Ca la Torre, les Fontanelles i la Cova d'en Bargalló, amb la carretera que puja al poble i el molí de Ca la Torre. Per un extrem, la travessa el barranc de la Dòvia. Hi ha l'avenc del Pal i la cova de Ca la Torre.

«Partida Cova la Torra» (Exp. 1856).

Cova de Cal Marian, la

[ʃa 'kove ðe 'kaʎ mari'an]

El propietari que li va deixar el nom era de Masriudoms. L'entorn de la cova és tingut per partida de terra, amb botjar on hi havia garrofers, avellaners i bosc. És limitada per l'Anxera i la Solana de Ca la Torre, el terme de Vandellòs i el riu de Llastres. S'hi feia horta, amb l'aigua de l'Anxera.

Cova de l'Estaló

V. *Solà de la C. de l'E.*

Cova de la Moneda, la

«Pesa de terra a la partida de la cova de la moneda [...] afronta [...] en la Plana» (Rep. 1776).

També l'anota Jové (p. 341) per un document de 1761, no com a nom de partida de terra sinó que cita la cova com a confrontació de la partida de la Plana. I a la p. 353 gosa identificar-la amb la *cova del Nas*, de Mont-roig, que era aprofitada per contrabandistes.

Cova del Cisa, la

[ʦa 'kɔvɛ ðeʦ 'sɪzɛ]

Partida de terra, amb bosc de pi blanc, abundant al municipi. La limiten els Avencs, el Puig i el Grauet. Va del poble al barranc de la Dòvia. Hi ha una cova.

Cova del Quicà, la rasa de la

[ʦa 'razɛ ðɛ ʦa 'kɔvɛ ðeʦ ki'ka]

Es forma a l'ESE del puig de la Cabrafiga. Al principi, és coneguda per la *canal Estreta*. Pren una direcció SE i s'ajunta amb el barranc de la Cabrafiga, quan és a la cova d'en Quicà, just després d'haver rebut la canal Ampla.

Cova del Salvet, el barranc de la

[ʦo βa'raŋ ðɛ ʦa 'kɔvɛ ðeʦ saʎ'veʦ]

Es forma a la Porta de la Dòvia. S'endinsa a la partida de la Dòvia i enllaça amb el barranc de la Dòvia.

Cova del Salvet, la font de la

[ʦa 'fɔn ðɛ ʦa 'kɔvɛ ðeʦ saʎ'veʦ]

En una paret roquera, a la vora dreta de la part alta del racó de la Dòvia, a la vora de la cova del Salvet, a poca distància de la font de la Dòvia, que és a l'altra banda de barranc.

Cova Negra, la

[ʦa 'kɔvɛ 'nɛvrɛ]

Partida de terra amb molta roca i matolls, terreny costerut. Limita amb el terme de Tivissa, a la serra de Llaberia. L'envolten la Tornera, la Dòvia i l'Obaga dels Avencs. Hi ha la cova Negra.

Cova Roja, la

[ʦa 'kɔvɛ 'rɔjzɛ]

Es tracta del petit territori dels voltants de la cova, d'accés difícil. Té per veïnes les Pedrisses, les Marrades i el Goleró. És un lloc amb abundància d'argelagues. S'observa que el primer document dóna tractament diminutiu al substantiu.

«una altra heretat nomenada la Coveta Roja» (*Capb.* 1572); «Partida la cova Roiija» (Actes 1781); «Partida la cova Roja, viña y hiermo» (*Apeo* 1851).

Cova Roja, el portador d'aigua de la [tə portə'ðo 'ðajɣwe ðe tə 'kəvə 'rɔjzɛ]

Es forma a les Marrades, passa per Terres Blancs, el Mas d'en Castell i s'uneix amb el barranc del Coll Roig.

Coves del Puig, la serra de les

«parte dicta lo Colomer [...] cum troceo de les Valls [...] usque ad serram de les Coves del Puig» (*Capb.* 1553, p. 24).

coves

V. *Sans*.

coveta

V. *Roja*.

covetes

V. *Fontanelles, Roges*.

Covetes, les [tɛs ko'vɛtɛs]

Un nom que correspon a dos llocs diferents. Un és a la vora del pont dels Dos Ulls, al barranc de la Dòvia. Pels anys cinquanta, hi havia una esplanada amb una font on l'anomenada Maria la Séquia anava a vendre llepolies els dies de festa. Actualment, l'esplanada ha quedat envaïda per la malesa, i tampoc ja no hi ha la font. Per a l'altre lloc també conegut amb aquest nom, v. *Rei, la cova del*. Atesa la proximitat dels dos indrets, no s'ha d'excloure que *les Covetes* d'aquesta entrada —un lloc en el qual no se sap que hi hagi cap cova— haguessin rebut el nom per trasllat de *les Covetes* a què es refereix la cova del Rei.

Covetes, la font de les [tə 'fɔn de tɛs ko'vɛtɛs]

S'ha perdut. Era vora el barranc de la Dòvia, per sobre el forn d'obra de cal Borràs.

Craques, cal [tə 'krakɛs]

El Craques vivia al carrer Major, entre cal Joan Marlès i de cal Correu. Actualment, la casa és coneguda per *cal Blai*. Durant les festes la dona d'aquesta família, la Maria la Séquia, anava pel voltant del pont dels Dos Ulls, en un indret anomenat *les Covetes*, a vendre ametlles garapinyades. Al poble no queda ningú d'aquesta família.

Craques, el tomb del

[tə 'tom deɫ 'krakes]

La carretera del Coll de Fatxes gira bruscament d'una direcció nord a una d'oest quan és a poca distància del coll Roig, pròxima a canviar de terme. Les terres de per allí eren de cal Craques. Hi havia avellaners. Ara coneixen l'abandó.

CrematV. **Mas C.***Cresella**«Na cresella viuda d'en Johan Fortuny» (*Fog.* 1497).

Sembla que correspongui a un prenom, que ens resulta desconegut.

crestaV. *Meners.***crestes**V. *Abelles, Seda, Taller.***Crestes**V. *Set C.***creu**V. **Coll Roig, Santa Marina.***Creu**V. *Pla de la C.***Creu, de la**

«Senyal de Jaume Marco de la Creu» (Lligallo 1716); «Jaume Marco de la Creu» i «Josep Bargalló de la Creu» (*Cad.* 1777); «Pedro Marco de la Creu» (Lleves 1793); «Senyal de Joan Sabaté de la Creu» (Lligallo 1805).

Devia ser indicador de domicili.

Creu, el carrer de la

[tə ka're ðe ʎa 'krew]

Comença a la Creu del Terme, i enllaça amb la carretera de Santa Marina. Està cimentat. Antigament es deia que era el *camí de les Eres*, perquè hi havia tres eres de gent del poble. Morera, p. 430, al pla de la vila, el marca com si fos el fragment de l'actual *avinguda de Catalunya* comprès entre el carrer del Portal i el de les Escoles.

Creu, l'hort de la

«lort de la Creu afronta a sol ixent en la sequia del moli a mijorn en los comuns de la Creu» (*Capb.* 1672, 20 agost).

Creu, el pla de la

[to 'pta ðe ta 'krew]

És al final de l'avinguda de Catalunya; a hores d'ara hi ha l'Ajuntament nou.

«Pere Rovira del Pla de la Creu» (*Rep.* 1776).

Creu del Terme, la

[ta 'krew ðeɫ 'terme]

És a la sortida del poble cap a ponent, a la confluència del carrer de Santa Marina i el de la Creu amb el camí (Vell) de Santa Marina. El dia de sant Isidre, en processó, la gent anava fins en aquesta creu, on el rector beneïa les terres.

Creueta

«Molí de farina (Creuete)» (*Morera*, pla de la vila, p. 430).

Morera el marca al sud de la vila, després del de la Farga; és el més allunyat de la vila, dels tres que indica. Deu fer referència a la partida de *la Creveta*.

Crevet, cal

['kaɫ kre'vet]

Al carrer del Portal, entre cal Cucuc i cal «Juanito» Tomaset.

Creveta, la

[ta kre'vete]

Partida de terra, amb pinar i botjar, on hi havia horta, avellaners, ametllers i olivers, travessada pel barranc de la Dòvia i la carretera de Mont-roig, al tomb dels Arcs, quan és a un quilòmetre i mig del poble. Limita amb el Grauet i les Fontanelles, a sol ixent del barranc, i amb el Marquès, la Vinya Joana i Sant Isidre, a sol ponent d'aquell barranc.

«En la Creveta» (*Apeo* 1851); «Una pieza de tierra. Viña, olivos y yermo en la partida Creveta» (*Apèndix* 1914).

Creveta, el corral de la

«Corral de la Creveta. S'és enfront de la magnífica tossa de la muntanya d'Engera [per *Anxera*]» (*Guia*, p. 193, a trenta minuts del poble, en direcció a l'Hospitalet).

Tot el que en queda són uns bocins de paret de pedra i argamassa vora d'allò que havia estat la bassa del molí de Cal Xenca, a prop de la carretera de Mont-roig, vora el barranc de la Dòvia.

Creveta, el toll de la [tɔ 'toʎ ðe ʎa kre'vetɛ]

Un toll al barranc de la Dòvia, prop de Sant Isidre; s'omplia quan el barranc portava prou aigua. Antigament els joves anaven a banyar-s'hi. També se'l coneix per *toll del Duro*.

«Al toll de la Creveta» (Lligallo 1716).

Creveta, el torrent de la [tɔ to'ren de ʎa kre'vetɛ]

Es forma a la partida del Marquès, vora el pouet del Marquès. És un tàlveg que enllaça amb el barranc de la Dòvia, davant per davant del molí de Cal Xenca.

Cristòfol, cal [ˈkaʎ kris'tɔfoʎ]

Al carrer de Balmes, entre ca la Llufa i cal Camea. Actualment, derruïda. D'aquesta casa, no queda ningú al poble. També se n'havia dit *cal «Patós»*.

«Josep Casadó christofol» (Repart. 1769); «Francisco Casador del Cristofol» (Rep. 1776); «Juan Casadó (a) Cristofol» (*Test.* 1847, p. 41, any 1849); «Maria Rovira y Espelta (a) Cristofol» (Fundació 1846, 18 novembre 1869).

Crivillé

Padró 1888 inscriu el cognom una vegada de segon.

Crusat

Padró 1888 inscriu el cognom una vegada de segon. Jové (p. 224) n'anota tres a Mont-roig del segle XVI. A Colldejou (Jassans, p. 68) va ser un cognom passatger. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 173) consta entre 1620 i 1846.

Cubells

Padró 1888 inscriu el cognom una vegada de primer i una de segon.

Cucota

«Partida Cucota» (Exp. 1856).

Cucuc, cal [ˈkaʎ ku'kuk]

Variante de *cucut*. La casa és en un carreró que dona la volta a l'església per la part del darrere. Dona al carrer del Portal. Té per veïnes ca la Munda, cal «Juanito» Tomaset, cal Crevet i l'abadia.

«Jaume Marco cucuch» (Exp. 1856).

Cugat [ku'ɣat]

A Padró 1888 el trobem tres vegades de primer cognom; al de 1930, tres de primer i dues de segon, i al de 1955, tres de primer i tres de segon.

Cupet, cal

[ˈkaʎ kuˈpet]

Al carrer de les Muralles. Fa cantonada; en un costat té cal Sardí i a l'altre, cal «Xirico».

Cupet, la caseta de Cal

[ʎa kaˈzete ðe ˈkaʎ kuˈpet]

N'hi ha dues: una al Maset i una altra al Coll de la Llena.

Dalt

V. **Horta de D.*

Dalt, el carrer de

«sitam in dicto loco del Prasdip in vico Superiori» (*Capb.* 1598).

No és segur que amb «superiori» volguessin dir 'de dalt'; potser volien dir 'Major'.

Dalt, l'horta de

«en la partida del Pont [...] a la horta de Dalt» (MN 1692, f. 161, 15.9.1697).

Devia ser una altra manera de conèixer l'*Horta d'Amunt*, tot i que ací, a la de Dalt, no diu que sigui partida.

Dalt, la serra de

«los Solans [...] cum serra de dalt» (*Capb.* 1553, p. 29).

Damià, cal

[ˈkaʎ damiˈa]

Al carrer Major, entre cal Moletes o una casa de cal Fosser.

Damià, la caseta de Cal

[ʎa kaˈzete ðe ˈkaʎ damiˈa]

Al Coll de la Llena.

Daminor

«Testes [...] et Petrus Daminor della plasa» (MN 1658, f. 646v, 10.7.1685).

damunt

V. **Séquia.*

Damunt del Palmar Negre

«en la partida dita damunt del Palmar Negre en lo cami dels Abelles la qual partida cau en lo terme del Prasdip» (MN 1658, f. 286v).

Damunt la Séquia, l'horta

«un ort en la orta damunt la Sequia» (MN 1658, f. 428).

Darrere

V. **Horta D. el Molí Fariner*.

Davall Casa

«quedam bançalia sita in dicto termino in parte dicta davall casa terminata cum hereditate Simonis Mestre et cum itinere quo itur ad dictum locum» (*Capb.* 1598).

Davall de la Plaça, el carrer

«en lo carrer davall de la Plasa» (MN 1658, f. 329).

Davall el Molí, l'horta

«a la horta davall lo moli» (MN 1658, f. 136v).

Davall el Molí Fariner

«daval lo moli fariner» (MN 1658, f. 390, 12.8.1678).

Davall la Séquia, la costa

«in orta del Prat vulgariter dicta la costa davall la sequia» (MN 1658, f. 708, 26.5.1690).

Davall la Séquia, l'horta

«la orta daval la sequia» (MN 1658, f. 493).

Davant del Cap del Pont

«partida davant del Cap del Pont» (MN 1658, f. 179).

Dellà del Barranc

«La partida Dellà del Barranch» (*Apeo* 1851).

«Delvalle»

«Dolores Grau Delvalle» (Padró 1955).

Padró 1930 inscriu el cognom *del* «Valle», en dues paraules, una vegada de primer i quatre de segon.

Diable, el coster del [ʔo kos'te ðeʔ di'abbte]

És un tema controvertit que hi hagi una partida coneguda per *el Diable*. Arribem a la conclusió que no hi és. Allò de què es parla és del coster, a la vora dreta del barranc de la Dòvia, a pocs metres per avall de l'aiguabarreig d'aquest barranc amb el de Santa Marina, tocant a les Vinyasses.

Diable, la cova del [ʔa 'kove ðeʔ di'abbte]

Al coster del Diable, dalt d'una paret roquera. S'utilitza poc a causa de la dificultat per a accedir-hi i per les petites dimensions que la caracteritzen.

Diago

«Na Diaga viuda» (*Fog.* 1553); «cum hereditate Catharine Diaga vidue», «cum horto venerabile Petri Diago», «cum horto heredum Nicholaj Diago qº», «Venerabilem Petrum Diago [...] et notarium publicum», «cum hereditate venerabile Petri Diago», «Catherina Diaga vidua uxor relictæ Nicholai Diago qº» i «venerabilis Petrus Diago presbiter» (*Capb.* 1553, p. 15, 17, 27, 28, 30, 31 i 32); «Catarina Diaga» (*Capb.* 1569); «fa Bertomeu Diago» (*Capb.* 1572).

Les anotacions que s'aporten són de la mateixa època que les de l'entrada *Drago*. A més, hi ha dos prenomes coincidents: Caterina i Nicolau, que corresponen tant a *Diaga / Draga* i *Diago / Drago*. I no és possible de decidir quina de les dues formes reflecteix la realitat del cognom. La diferència pot procedir de la dificultat de lectura per part nostra de *-i-* per *-r-* o, a la inversa, de *-r-* per *-i-*, la mateixa dificultat, en tot cas, que va experimentar el lector dels fogatges. Alguna vegada l'escrivà va optar per «*Diego*», segurament per influència del prenom castellà: «venerabile Petrus Diego», «cum horto Catharine Diega» i «cum vinea Petri Diego» (*Capb.* 1553, p. 3, 6 i 29). *Diago* és un cognom poc abundant; tanmateix, conegut, si més no a partir de l'historiador valencià Francesc Diago, d'aquell mateix segle *xvi*. És cert que també *Drago* se sap que ha existit (v. t. **Drago*). A Mont-roig, Jové (p. 228) també llegeix *Diago* al costat de *Diego*, en una època més tardana.

«Diego»

V. **Corral del «D.»*.

Dipans

«Testes sunt [...] et Joannes Dipans frances» (MN 1658, s. f., 23.11.1686).

Dolcet

«Pablo Dolcet» (*Test.* 1847, p. 6); «Francisco Sabate Dolset» (*Apeo* 1851).

Padró 1888 inscriu el cognom quatre vegades de primer i cinc de segon; el de 1930, una de primer i dues de segon.

Domènec [do'menek]

A *Fog.* 1826 el trobem inscrit tres vegades. Padró 1888 inscriu el cognom dues vegades de primer i quatre de segon; el de 1930, tres de primer, i el de 1955, dues de primer i quatre de segon. A Mont-roig, segons Jové (p. 229-230), tampoc no és un cognom gaire abundant; però hi és present des del segle XVI. A Vilanova d'Escornalbou i a l'Arbocet (Maristany, p. 174), no n'hi ha notícia fins a 1945.

«Vda. de Maria Domenech» (Exp. 1856).

Dominica, ca la

V. *Sivestre, cal.*

Dos Ulls, el pont dels [tə 'pɔn deʎ do'zuʎt]

Té dos forats, i permet a la carretera de Santa Marina de travessar el barranc de la Dòvia, una mica més amunt del poble.

Dòvia

V. **Horta del Torrent de la D., Porta de la D., *Torrent de la D.*

Dòvia, la [tə 'ðɔviɛ]

Partida de terra que ocupa la vall de la Dòvia, sobretot del Cap del Prat per amunt, fins al portell de la Dòvia. Al fons, al nord, la clou la serra de Llaberia, que fa de partió amb el terme de Tivissa. L'envolten el Grau, la Brancana, el Portell del Carreter, la Porta de la Dòvia, el Bosc Negre, el Fondo de la Fonteta Blanca, la Font del Gat, l'Obaga dels Avencs, la Cova Negra, la Tornera i la Font de la Romiga. Hi ha el mas de Cal Salvet, la font de la Dòvia, la de la Cova del Salvet i de Cal Tir. I les coves del Sans i del Salvet. Constitueix un gran paisatge, poc o molt ferreny. Hi va haver un gran bosc, convertit en una mena de garriga, a causa de les cremades que ha patit. *OnCat*, IV, 26b52 i s., arriba a la conclusió que el nom és un arabisme que podria voler dir «fet de maons», referit a alguna construcció que hi devia haver en aquells indrets». També l'anomena Jassans (p. 70).

«a la partida de la Dobia» i «in partida vulgariter dicta lo Cap del Pratedip [...] cum termino de la Dobia» (MN 1658, f. 315, 26.2.1674, i f. 540, 3.9.1683); «Partida de la Dòvia» (Actes 1781); «Una pieza de tierra [...] en la partida de la Dobia» (*Apeo* 1851); «Partida la Dobia» (Exp. 1856).

Dòvia, el barranc de la [tə βa'raŋ de tə 'ðɔviɛ]

Es forma a la fonteta Blanca. Travessa les partides de la Dòvia, la Font de la Romiga i el Cap del Prat. Voreja el poble, se li uneix el barranc de Santa Marina i va fins al terme de Mont-roig, sota les Planes del Rei, on és tributari del riu de Llastres. Té per afluents els barrancs de la Cova del Salvet, de Cal Tomaset, del Clot

del Teix, la rasa de la Tornera, el barranc de les Valls, el torrent de la Creveta i els barrancs d'en Bargalló, del Molí, de la Vidala o del Castellet de les Mugues. És a partir de 1612 que la paraula *torrent* és substituïda per la paraula *barranc*. El pont de què es parla a l'última anotació, i abans a la de 1553, deu ser l'antecessor del pont dels Dos Ulls. Hi ha algú que anomena *de Llastres* el bocí final d'aquest barranc, per confusió amb el *riu de Llastres* (o *barranc de Vandellòs*), que és pròxim.

«lort gran que afronta ab lo torrent de la Dubia» (Paga. 1532); «hortum [...] in parte dicta a la Horta Davall [...] cum itinere domus dicti hospitalis [...] cum torrente de la Dubia», «dicta la Murtrera [...] ex una cum torrente de la Dubia», «hortum [...] in parte dicta del Torrent de la Dubia [...] cum torrente de la Dubia [...] cum sequia molendini», «hereditatem terre campe [...] in parte dicta al Torrent de la Dubia [...] cum les Roques del Puig et cum torrente de la Dubia», «cum ponte de pedra dicti loci ex alia cum torrente de la Dubia», «terre troceum dictum la Argila [...] cum torrente de la Dubia» i «a las Sorts [...] cum torrente de la Dubia [...] et itinere quo itur al Camp» (*Capb.* 1553, p. 8, 17, 23 i 24); «Lo barranch de la Dubia» (MN 1611, febrer 1612); «Per compondre la sequia del barranch de la Dobbia per fer ana la aigua al Moli als jornalés» (Desc. 1777); «Quedó destruido el puente de piedra que existia en el barranco de la Dobia» (Actes 1867).

Dòvia, el camí de la

[to ka'mi ðe ʎa 'ðovie]

Quan surt del poble travessa la carretera que puja a Santa Marina. Actualment, s'enfila per la vora dreta del barranc de la Dòvia. Antigament, el creuava sovint. Ara és pista forestal. Arriba al racó de la Dòvia i després se'l coneix per *les Revoltes*; quan puja a la Porta de la Dòvia, és un camí de bast, i penetra al terme de Tivissa per arribar a Llaberia. És el camí que té més recorregut del terme.

«Cum itinere per quod itur del camí general al barranch de la Dubia» (Creació 1571a); «a la part de damunt la sequia [...] ab lo camí que va a la Dobia» (MN 1692, f. 348, 10.4.1712); «Un tros de terra al camí de Llaberia, afrontan en lo barranch baixa de la Dobia» (*Cap. Mat.* 1692, 1 setembre 1720).

Dòvia, el corral de la

[to ko'raʎ de ʎa 'ðovie]

A la vall de la Dòvia. Corral apte per a uns cinc-cents caps; sota teulada, hi ha un petit habitatge. Reconstruït després de la destrucció ocasionada per l'incendi de l'any 1978. També se'l coneix per *corral del Josep de Cal Salvat*.

«Per la part de la heretat y corral de la Dobia» (Estimes 1600, any 1653); «Pasturava y tancava lo bestia a la Dòvia» (Anot. 1804).

Dòvia, la font de la

[ʎa 'fɔn de ʎa 'ðovie]

Bastant amunt del racó de la Dòvia, una mica abans d'arribar al corral; surt a la vora esquerra, gairebé a la llera, del barranc. L'aigua, més abundant que a la

majoria de les altres fonts, s'aprofita per regar els horts de les dues bandes d'aquest barranc. Actualment, va canalitzada fins al poble.

Dòvia, la masia de la

«La meytat de la masia de la Dobia» (Vàlues 1561, f. 27).

Dòvia, la porta de la

[ʎa 'pɔrte ðe ʎa 'ðɔviɛ]

Pas per a persones i animals de bast, a l'extrem de ponent de la part alta del racó de la Dòvia. La gent hi passava quan baixava mercaderia de la serra de Llaberia cap al poble.

«la roca Tallada fins a la porta nomenada de la Dubia ahont travesa lo camí que baixa de Llaberia» (*Capb.* 1756, la rogalia del terme, 13.3.1758); «De les roques mitjaneres amunt [...] baixa de la porta de la Dovia» (Anot. 1804); «3 h. 35. Porta de la Dòvia (753 m.). El cingle s'avença a banda i banda i fa com un ample pas» (*Guia*, p. 191).

Dòvia, el racó de la

[ʎo ra'ko ðe ʎa 'ðɔviɛ]

Es troba per sota de la serra del terme de Tivissa. Es tracta d'una gran cubeta rodejada de muntanyes, on el silenci predomina. El paisatge hi és corprendor. També se'l qualifica de *vall de la Dòvia*.

«A mesura que es davalla, la grandiositat del paisatge impressiona més, puix que és possible de percebre millor les grans proporcions de la cinglera que forma el recó, tot pedra, de la Dòvia» (*Guia*, p. 191).

Dòvia, la vall de la

«Es veu, en tota la seva extensió la vall de la Dòvia» (*Guia*, p. 191).

V. *Dòvia, el racó de la*.

Drago

«Berthomeu Dragó» (*Fog.* 1497); «cum horto Catharina Draga» i «horto heredum Nicholai Drago qo» (Rendes 1514); «Mossen Drago» (*Fog.* 1553); «fa la viuda Draga relictia den Nicolau Drago» (*Capb.* 1572).

L'accentuació tònica de la paraula devia ser paroxítona. Sembla demostrar-ho la feminització a *Draga*, no a *Dragona*. Es pot pensar que l'accent del fogatge de 1497 és adventici.

V. t. *Diago.

Dragó

«Antonio Escrivá (á) Dragó» (*Apeo* 1851); «Antonio Escrivà Dragó» (Exp. 1856).

A Colldejou, Jassans (p. 70) no anota el renom, però l'indica per nom d'una casa.

Draper

V. **Molí D.*

Draper, el molí¹

«quoddam molendinum draperium cum suo casalj rodis et alijs suis juribus et pertinentijs et bassa [...] in parte dicta lo cami de la Farga» (*Capb.* 1553, p. 10); «cum la bassa del molí Draper» (Venda 1565); «quoddam molendinum draperium cum suo casal j rodilus» (Perg. 1571); «Pere Marcho perayre per un molí draper» (*Capb.* 1572).

Draper, el molí²

Es tractava de la bassa del molí de la Farga.

drecera

V. *Zenon.*

Duc de Cardona

«Joanni Fortunj bajuli del Excmo duci Cardona dominus dicti loci» (MN 1658, f. 673).

Duera

V. **Coll de la D.*

Duera, la [ta 'ðwere]

Partida de terra a redós de la serra de Santa Marina, territori abandonat on hi havia avellaners i vinya. Limita amb les partides de Santa Marina, el Pla del Jull, el Guillemí i l'Anxera. L'ermita és molt a la vora, al cantó de ponent. Hi ha la font de la Duera. La travessa una línia de conducció elèctrica.

«Partida de terra nomenada la Duera» (MN 1692, f. 27, 27 octubre 1700); «Dejo a mi hijo [...] un pedazo de tierra desde la roca abajo en la partida llamada de la Duera» (*Test.* 1847, p. 15, 31 març 1848); «Una pieza de tierra [...] en la partida la duera, viña y garriga» (Exp. 1856); «un camí que va a la partida de les Dueres» (*Guia*, p. 159, anant de Pradip a l'ermita).

Duera, el coll de la [tə 'kɔʎ ðe tə 'ðwere]

A la partida de la Duera; és un turó que mesura 528 m d'alt. Hi ha una lleugera depressió que permet de travessar la serra de Santa Marina a un camí que condueix a la vila de Vandellòs.

Duera, la font de la [tə 'fɔn de tə 'ðwere]

És a la vora del camí que puja cap al darrere de l'ermita de Santa Marina, a la cruïlla dels senders de Masboquera i de Vandellòs. Agafa el nom de la partida on es troba. Al costat hi ha una bassa quadrada que servia per a regar l'hort; a hores d'ara es troba quasi tapada pels esbarzers. El pouet d'en Borràs li és a la vora.

«La font de la Duera, 13º abeurado» (Lligallo 1716); «Font de la Duera, immediata, posada al dessota i a l'esquerra» (*Guia*, p. 226).

Duera, la punta de la [tə 'punte ðe tə 'ðwere]

A la serra de Santa Marina, un tossal que presideix la partida de la Duera.

Duera, la rasa de la [tə 'raze ðe tə 'ðwere]

Es forma a partir de la font i entronca amb el barranc de Santa Marina, per allà al seu començament, vora la urbanització de Santa Marina.

«Es travessa la rasa de la Duera i, a la dreta, es té el mas del Sabater» (*Guia*, p. 159).

Duro

«Juan Escriba Duro» (Rep. 1776); «Pere Escrivá dit duro» (*Test.* 1787, f. 439, any 1812); «José Rovira (a) Duro» (Fundació 1846, any 1855).

Duro, el toll del [tə 'toʎ ðet 'duro]

V. *Creveta*, *el toll de la*.

Eduard, l' [təðu'arðo]

De cal «Marcelino». Era ferrer. La gent del municipi l'anomenava *Eduardet*.

Eduardet, l' [təðuar'ðet]

V. *Eduard*.

Eixartigada, l'

«A la exortigada que la dita Catalina Figueras deixa a dit Francesc Casador» (MN 1692, any 1703).

Electra, la bassa de l' [ta 'βase ðe ta'tektɾe]

Electra és dialectalisme equivalent a 'electricitat'. La bassa és a les Fontanelles, dalt d'un turonet. Per allà a l'any 1929 F. Chavarria Fabregat hi va construir un embassament l'aigua del qual era conduïda per una canonada cap al fons del barrenc de la Dòvia, on un mecanisme generava electricitat per al poble, i també per a l'Hospitalet, Masriudoms, Masboquera, Vandellòs i Tivissa. Al voltant de 1948 la companyia Canadencia es va fer càrrec de la xarxa elèctrica. La construcció està deteriorada. Modernament, se l'havia coneguda per *la bassa del «Paco»*.

«El vell camí d'Hospitalet [...]. És molt poc transitat i no ho fóra gens si no fos per la central d'electricitat que, per donar llum a Vandellòs, hi ha barrancada avall» i «davant del salt i de la central elèctrica» (*Guia*, p. 193).

Electra, la caseta de l' [ta ka'zete ðe ta'tektɾe]

A les Fontanelles. Hi havia la maquinària que produïa l'electricitat. També coneguda per *del «Paco»*.

Elies

«Franci Alies» (*Fog. 1553*); «Franciscus Alies» i «cum hereditate Francisci Alies» (*Capb. 1553*, p. 2 i 16 i p. 15 i 17); «en Francesch Elies del Pratdip» (*Capb. 1572*); «March Alies» (MN 1658, f. 31, 1.2.1660).

Padró 1930 anota *Elias* de segon cognom del pagès Delfí Armengol. A Montroig el cognom només consta en documents del segle xvii (Jové, p. 232).

Emprius de la Vila, els

«in partita del coll de la Llena vulgariter dicta lo pla den Roig [...] et termina ad solis ortum en los anprius della villa» (MN 1658, f. 510v, 25.4.1682).

Encenedor, el mas d' [to 'maz densene'ðo]

V. *Sanador, el mas d'en*.

Enric, la rasa de l'

V. *Anxera, la rasa de l'*.

Enric de ca l'Abelles, la caseta de l' [ta ka'zete ðe tan'rig de 'ka ta'βeles]

A la Cabrafiga.

Envers Colldejou

«a la partida enves Colldejou» (MN 1692, f. 160v, 28.8.1697).

Envistes de Santa Marina, el coll de les

«l h. 45. [des de Llaberia] Coll de les Envistes de Santa Marina. A l'esquerra es deixa un camí que va a enllaçar amb el de Pratedip» (*Guia*, p. 223).

No se sap concretament a quin coll es referia. Devia ser una depressió i no un tossal. Des de diversos punts es pot veure l'ermita.

era

V. *Altell, *Ànimes, *Capet, *Castell, *Jaume Zenon*, *Maçona*, *Marco*, *Mariassa*, *Mas d'en Pellisser*, *Mas d'en Porxo*, *Mas de la Costa*, *Mas del Colomer*, *Molí de Ca la Torre*, *Pepet*, *Pla*.

Era, de l'

«Francisco Rovira del Era» i «Francisco Sabaté del Hera» (*Cad.* 1767); «Matheo Fortuny de la Hera» (*Lleves* 1793).

Era, el bancal de l'

«pro majore securitate prestat quandam ereditatem qui vocatur lo bancal della era» (*MN* 1658, f. 64).

Eres, les

[te'zeres]

La gent anomenava així aquell tros de terra on hi havia tres eres de batre, a prop de la Creu del Terme. No en queda cap.

Eres, el camí de les

«Jaume Marco de Pratedip sobre haver tancat lo camí que va a les heres» (*Exp.* CM 1761).

ermita

V. *Santa Marina*.

Ermità, ca l'

['ka ɫarmi'ta]

Al Raval, al costat de cal Gregori, tocant a cal Cadirer, al fons d'un carrer sense sortida. També és a Colldejou (*Jassans*, p. 71).

«Pere Juncosa hermità» i «Pere Juncosa del hermità» (*Rep.* 1776); «Juan Sabaté (a) Harmità» (*Fundació* 1846, any 1849).

Ermità, la caseta de Ca l'

[ɫa ka'zete ðe 'ka ɫarmi'ta]

Una és a la partida de Santa Marina i una altra, a la de les Arenes.

Ermità, la font de Ca l' [ʔa 'fɔn de 'ka ʔarmi'ta]

A pocs metres de la carretera, pel camí de la Duera. Més aviat són uns aiguamolls.

«Ermitaño»

«Juan Benavent hermitaño» (*Cad.* 1736).

El considerem un renom; però també podria ser el guardià de l'ermita.

Escagassats, el portell dels [ʔo pɔr'teʎ ðeʔz askaʔa'sats]

A sol ixent de la muntanya Blanca, ja al terme de Vilanova d'Escornalbou. Pas de bast. L'utilitzaven els de Colldejou quan baixaven per anar a treballar al terme de Mont-roig. És a prop del molló dels Quatre Termes. També l'anota Jassans (p. 71).

«1 h. 35. Portell dels Escagassats. El caminet continua, passat el portell, sobre el cingle, contornejant una mica la muntanya» (*Guia*, p. 163).

Escaleta, de l'

«et Petrus Monet della escaleta» (MN 1658, f. 535, 29.1.1683).

Escaletes

«Herederos de Maria Bargalló Escaletes» (*Apeo* 1851); «José Bargalló escaletes» (Exp. 1856).

Escaletes, el carrer de les [ʔo ka're ðe ʔez aska'ʔetes]

És format per divuit esglaons de pedra. Va des de la plaça del Forn fins al darrere de l'església i s'acaba en un passadís força estret.

«Li dona un tros de casa y son pati davant que afronta a part davant ab lo carrer de la escaleta» i «Afronten a part davant ab lo carrer de la escaleta» (*Cap. Mat.* 1692, gener i 1 juny 1707).

Escardívol

Fog. 1800 anota el cognom dues vegades. Padró 1888 l'inscriu dues de primer i vuit de segon, i el de 1930, dues de segon.

Escat

«Matheu Escat [...] fill [...] de Luis Fortuny Escat y de [...] Dominga Fortunya y de Escat natural de la villa de Coreca [dubtós, original corregit] regne de Franca bisbat de Aix» (*Cap. Mat.* 1650, 29.10.1662).

Encara que un dels papers digui que és del regne de França, el DCVB dóna el cognom *Escat* (altrament nom d'un peix) com a existent a Tarragona i Mallorca.

Escoda¹

V. *Costa de l'E.*, *Mas de la Costa de l'E.*, *Mas de l'E.*

Escoda²[as¹koðe]

El pas de *Scoda* a *Escoda* es produeix a partir de mitjan segle xvii. És un dels cognoms anotats més vegades. A *Fog.* 1826, n'hi ha seixanta anotacions. Padró 1888 l'inscriu setanta vegades de primer i cinquanta-una de segon; el de 1930, cent vuit de primer i vuitanta-set de segon, i el de 1955, vuitanta de primer i seixanta de segon. Els prenombs observats han estat Antoni, Francesc, Jaume, Joan, Josep, Juli, Miguel, Nicolau, Pau i Simeó, per als homes; Esperança, Gertrudis, Josepa, Maria i Marina, per a les dones. Pere havia exercit diversos càrrecs públics: batlle, jutge, escrivà, síndic i jurat administrador de Santa Marina. Josep Escoda Estalella consta com a pastor al cens electoral de 1910; llavors tenia seixanta-dos anys i vivia al carrer Major. Al mateix domicili i amb el mateix ofici, però amb una edat que no concorda amb el temps transcorregut, figura als de 1924 i 1934, quan se li n'atribueixen només setanta-quatre. L'any 1917 Enric Escoda Rovira era ermità de Santa Marina. També a Mont-roig és un cognom abundant, amb documents que l'anoten des del segle xv (Jové, p. 236). A Colldejou consta des del segle xvii (Jassans, p. 72). Maristany (p. 174) l'anota a Vilanova d'Escornalbou a partir de 1778 i a l'Arbocet no consta fins a 1945.

«Jaume Scoda» (*Fog.* 1497); «Nicolau Scoda» (*Fog.* 1553); «los honorables Pere Scoda, [...] Juan Scoda, [...] Jaume Scoda» (MN 1658, f. 14); «Pere Scoda batlle jutye ordinari» (MN 1658, f. 22); «Jaume Scoda *clavari*» (MN 1658, f. 29, 29.12.1659); «Simeon Scoda» (MN 1658, f. 75); «Geltrudis Scoda» (MN 1658, f. 77); «j dit Jaume Scoda tenint j portant lo basto de balle com a jurat de dita universitat» (MN 1658, f. 89, 12.3.1663); «cum hereditate sive mansia den Marco quae nunc posidet Paulus Escoda» (MN 1658, f. 258); «Josephus Escoda» (MN 1658, f. 260v-261, 19.3.1672); «Pere Scoda scriva de la villa del Pratdip» (MN 1658, f. 300v); «Julius Scoda» (MN 1658, f. 467v, 9.9.1680); «Pere Escoda sindich de dita universitat» (MN 1658, f. 542, 20.9.1683); «Pere Escoda y Pau Bargallo jurats de dit lloch, tots administradors de la hermita santuari de la gloriosa Sa Marina» (MN 1692, f. 288, 26.7.1701).

Escolà, l'

«Josephus Marcho scola» (MN 1658, f. 720v, 19.3.1688); «Pere Rovira, dit lo Escolà» (Mat. 1759, f. 3, 30 octubre 1760); «Antonio Fortuny (á) Escolà» (*Apeo* 1851).

Escoles, el carrer de les[to ka're ðe tez as¹koʎes]

És llarg, ondulat i costerut. Comença a la plaça de les Escoles, contigua a la de l'Església, passa pels Quatre Cantons i enllaça amb l'avinguda de Catalunya. Hi

connecten el carrer del Corxé, el del Portal i el de Santa Marina. Hi havia les escoles fins que es van traslladar al carrer de l'Onze de Setembre; l'any 1993, l'Ajuntament va adquirir els terrenys destinats a contenir les escoles noves. Durant el franquisme va ser retolat de «*Calvo Sotelo*».

Escoles, la plaça de les [ta 'ptase ðe tez as'koʎes]

Per sota de la plaça de l'Església. Hi ha les escoles. N'arrenca el carrer de les Escoles. Al voltant dels anys seixanta, es va arranjar. S'hi van trobar restes humanes, ja que era el lloc on hi havia hagut el cementeri primitiu. Segons la gent gran del poble, hi havia hagut un petit hospital. Havia estat retolada de *la Constitució*.

Escornalbou

V. *Vilanova d'E*.

Escrivà [askri'βa]

Segons els documents, ha estat un cognom abundant a partir del segle xvii. *Fog.* 1826 l'anota vint-i-sis vegades. Padró 1888 inscriu el cognom vint cops de primer i vint-i-set de segon; el de 1930, trenta-quatre de primer i vint-i-set de segon, i el de 1955, vint-i-nou de primer i catorze de segon. A Mont-roig (Jové, p. 238), aquest llinatge és anotat només en tres documents del segle xviii.

«Joan Escriva de la vila del Prat Dip» (MN 1658, f. 35v, 29.3.1660; f. 191; f. 342, 5.1.1676); «Juan Scriva major j Juan Scriva menor» (MN 1658, f. 419v, 16.7.1679, i f. 437, 25.12.1679); «testes [...] et Jacobus Scriva» (MN 1658, f. 522, 1.10.1682); «Juan Scriva menor pagues [arrendament del forn de pa]» (MN 1658, f. 673v); «Pedro Escrivá menor» (Exp. 1856).

Escrivania, l'

«Scribaniam baiuli [...] cum omnibus scripturis» (*Capb.* 1553, p. 31); «fa per la escrivania del balle» (*Capb.* 1572).

«**Escrivano**»

«Antonio Escrivano» (*Fog.* 1826).

església, l' [ti'ggɛzie]

A la plaça a la qual dona nom. És dedicada al Natalici de la Mare de Déu. Les primeres notícies documentals les aporten les butlles d'Anastasi IV, el 1154, i de Celestí III, el 1194. El document de la fundació de l'Hospital del pla del Coll de Balaguer és datat el «1346, setembre 12. Pratedip. Porta de l'església», segons la traducció de Manuel Romero Tallafigo i Maria Teresa Palet Plaja a la p. 121 de *Documents de la baronia d'Entença* (Ajuntament de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant, 1991). La

portalada d'entrada i l'absis són romànics. Hi ha una il·lustració de la part exterior de l'absis, a *Esglésies*, p. 107, foto de l'any 1967. A l'interior de l'absis es conserven dues portes laterals gòtiques i, al fons, hi ha una fornícula de punt rodó que serveix de sagrari, restaurat el 1959 (foto de l'any 1977 també a *Esglésies*). Els retaules que hi havia van ser cremats el 1936.

«ecclesiam de Pratodip et de Colleiouis» (25.3.1154, butlla d'Anastasi IV, *Arxi-ep.*, I, p. 91); «Francisco Betriu y Torres Rtor de la parroquial Iglesia del Pratedip» (MN 1692, f. 70, 16.8.1693).

Església, la plaça de l'

[ʎa ˈpʎase ðe tiˈg̞g̞ɫezie]

Davant de l'església; hi fan cap els carrers de les Muralles i de Balmes, i és contigua a la plaça de les Escoles.

«Esmeralda», ca l'

[ˈka ʎazmeˈraʎde]

És un altre nom de *cal Xenca*.

Espardenyer, ca l'

[ˈka ʎaspaɾðejˈne]

Fa cantonada al carrer de les Escoles i al de Santa Marina. Al costat de ca l'Estanquer i de ca la Llana. A mitjan segle XIX, hi feien i hi comercialitzaven espardeñyes. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 178) el 1682 consta com a renom. També es parla de *cal Pere Espardenyer*, que era al carrer del Portal, al costat de la torre d'en Capet i de cal «Juanito» Tomaset, que va comprar la casa quan els Espardenyer van anar a viure a fora. Podeu veure també l'apartat «La instrucció i la música» a la introducció, quant als músics d'aquesta casa.

«Jaume Sabater espardeñer» (Lligallo 1716); «Paula Dolcet (a) del Aspardeñé» (Fundació 1846, any 1853).

Espardenyeret

«Francisco Sabaté (a) Espardeñeret» (*Test.* 1847, p. 86, any 1854).

Espelta¹

[asˈpeʎte]

Padró 1800 inscriu el cognom quinze vegades. El de 1888, tres de primer i tretze de segon; el de 1930 i el de 1955, cadascun deu de primer i sis de segon. Bernat ha estat un prenom abundant. També s'ha vist Isidre, Joan i Marina. Ha estat un cognom que consta en documents entre el segle XV i el segle XVI, a Colldejou (Jassans, p. 74), i entre els segles XV i el XVII, a Mont-roig (Jové, p. 241). Jassans fa constar encertadament que, com a nom comú, *espelta* designa un cert tipus de blat (*Triticum spelta*). Maristany (p. 174) l'anota a Vilanova d'Escornalbou entre 1553 i 1710.

«Jaume Spelta» (*Fog. 1497*); «Bernat Spelta» (*Fog. 1553*); «Juan Spelta clavater» (MN 1658, f. 16); «Juan Spelta major clavari» (MN 1658, f. 35, 29.3.1660); «Marina Spelta viuda relictà quondam Joan Spelta y Isidro Spelta son fill» (MN 1658, f. 222v, 20.5.1671).

Espelta²

«en la masia den Bernat Bargallo alias Espelta» (*Capb. 1572*).

Espluga

«la honorable Isabet Spluga viuda relictà del quoddam Mateu Spluga» (MN 1658, f. 44v, 26.10.1660).

No queda clar que fos de Pratedip; potser era de Marçà. Al segle XVII, hi ha tres documents de Mont-roig que aporten aquest cognom (Jové, p. 241).

Esquarts, els

V. *Quarts, els*.

Estaca, l'

El portador del renom vivia a la plaça de l'Església.

Estalella¹

V. **Mas de l'E*.

Estalella²

[asta'ʎeʎe]

Fog. 1826 anota sis vegades el cognom. Padró 1888 l'inscriu disset cops de primer i dotze de segon; el de 1930, vint de primer i vint-i-cinc de segon, i el de 1955, dotze de primer i dinou de segon. Bernabé Estalella i Montaña va ser l'únic mosso que es va presentar a la quinta «de provinciales» de l'any 1852 (Coll, facsímil, p. 133). A Collejou, «R. d[e] Stellela» consta com a castlà l'any 1300 (Jassans, p. 75); a Mont-roig, *Estalella* no és anotat fins als segles XVII i XVIII (Jové, p. 242).

«Jaume Estalella natural del Prat Dip y habitant en dit lloch» (*Censals s/d*); «Matheus Stalella» (MN 1658, f. 64).

Estalella, el bancal de l'

«el bancal dit de la Estalella» (MN 1658, f. 333, 25.8.1675).

No diu de quin terme és, però sembla que podria ser de Pratedip.

Estalella, ca l' [ˈka ʔastaˈʎeʎe]

Al carrer Major, entre cal Puriol i cal Batista.

Estalella, el mas de l' [ʔo ˈmaz de ʔastaˈʎeʎe]

Una gran masada al terme de Tivissa; tot i que es troba al terme veí, se'n fa menció per l'extensió de terreny, per la proximitat i perquè la gent del poble hi anava a treballar.

«mansia de Stalella» (MN 1658, f. 64); «De venda a Maria Estalella, pagès del mas den Estalella, terme de Tivissa» (MN 1692, f. 10, 22 maig 1699); «es veu, a la dreta, la gran masia de l'Estalella» (*Guia*, p. 223).

Estaló

V. *Solà de la Cova de l'E*.

Estaló, la cova de l' [ʔa ˈkove ðe ʔastaˈʔo]

A l'Aguiler, vora els cingles de la Grallera. És espaiosa, amb 18 m de façana, 12 m de fondària i uns 3 m d'alçària. Té un pilar de pedra natural al mig de l'arcada, que la divideix. Es conserva el tancament de pedra en sec, construït per recollir el ramat.

Estanc, ca l' [ˈka ʔasˈtaŋ]

Venien tabac. Als anys cinquanta van tenir el telèfon del poble. Se l'havia conegut per *cal Peret Rei*.

Estanquer, ca l' [ˈka ʔastaŋˈke]

Dóna al carrer que va des del de les Escoles fins als afores del poble, entre ca l'Espardenyer i cal Ciseta. Hi havia hagut l'estanc.

Estanquer, la caseta de Ca l' [ʔa kaˈzete ðe ˈka ʔastaŋˈke]

Al Mas d'en Pinyol.

Estanquer, el mas de Ca l' [ʔo ˈmaz de ˈka ʔastaŋˈke]

A la partida del Mas de Monet, al SO del mas d'en Pellisser, amb bosc, ametllers i avellaners. El corral, mig destruït, hi és adossat. Al davant, hi havia l'era.

Estanquer, la rasa de l' [ʔa ˈrase ðe ʔastaŋˈke]

Es forma a les Perdigotes, vora el terme de Colldejou. Passa per la Font del Carrabiner, el mas de Ca l'Estanquer, els Plans i el Mas Vell. Se li ajunta el barranc del Mas d'en Sanador i el del Mas d'en Porxo. Hi ha qui l'anomena *de l'Aufinac*. Quan passa al terme de Mont-roig, agafa el nom de *barranc de la Porquerola*.

Estel, l'avenc de l' [ʔaveŋ de ʔas'teʔ]

A la Tornera, per sota i a migdia de la cresta del Mont-redon, entre el morral de la Seda i el Collet de la Seda. Té dues entrades, mig tapades per arbustos, al fons d'una esquerda llarga i estreta. Té una profunditat de 87 m, repartida en diversos pous. També se'l coneix per *l'avenc del Cingle* i *de la Tornera*.

Estel, la cova de l' [ʔa 'kove ðe ʔas'teʔ]

És en una paret roquera i de forma balmada, a la Tornera. Al migdia, quan hi entra el sol, illumina la paret i hi fa com un cercle. Agafa tonalitats vermelloses. El poble l'ha vist com un estel. També coneguda per *la cova Roja*. A poca distància, hi ha uns forats petits, mig balmats: són *les covetes Roges*.

Esteve

Padró 1888 inscriu *Esteve* un cop de segon cognom.

Esteve, de l'

«Jaume Folch de l'Esteve» (Lligallo 1805).

Estrada

Exp. 1856 anota «Pedro Marco Estrada», i no queda clar si s'ha de prendre com a renom o com a cognom. Padró 1888 inscriu el cognom *Estrada* un cop, també de segon.

Estreta, la canal [ʔa ka'naʔ as'trete]

A la Cabrafiga. És un barranquet, utilitzat per al pas del bestiar. El formen dos braços: el de més a ponent és la canal Estreta, i el de més a llevant, l'Ampla. Constitueixen el barranquet de la Cova del Quicà.

Estudiant, ca l' ['ka ʔastuði'an]

Dóna al raval de les Cases Noves i al carrer Nou, entre cal Manescal, cal Peó i ca l'«Andiano».

Estudiant, la caseta de Ca l' [ʔa ka'zete ðe 'ka ʔastuði'an]

N'hi ha més d'una a les partides de la Sajola, la Boella, l'Aguiler, el Maset i el Mas d'en Porxo.

Estudiant, la font de Ca l' [ʔa 'fɔn de 'ka ʔastuði'an]

Al Maset, a pocs metres a ponent de l'ermita de Santa Marina, a la part esquerra de la carretera, a la propietat d'una casa pairal del poble. Brolla aigua dins d'un clot, on els porcs senglars van a beure i a banyar-se.

Estudiant, els grauets de l'

V. *Estudiant, el portell de l'*.

Estudiant, el portell de l'

[tə por'teɫ ðe ɫastuði'an]

A la part mitjana del cingle de sota el camí de la Forestal, a l'Ortiguer. En una banda hi ha propietats de ca l'Estudiant i, a l'altra, n'hi ha de cal Joan del Forn. Per això també se'l coneix per *el portell del Joan del Forn*.

Eugeni, ca l'

['ka ɛw'ɟenio]

L'última casa del carrer de Santa Marina, al costat del Josep de Cal Salvat.

«Expósito»

«Juan Castellnou Expósito» (Padró 1955).

Es deia Joan Castellnou i feia de pastor.

Fabra

Padró 1888 inscriu el cognom un cop de segon cognom.

Fadrí

«Senyal de Jaume Rovira fadrí», «Josep Ferrer fadrí», «Senyal de Pere Sabaté fadrí del mas» i «Josep Sabaté fadrí del mas» (Lligallo 1716).

Interpretem *Fadrí* no com l'estat civil sinó com a renom.

Falguera

«José Pedamonte Falguera» (Padró 1955).

Falset

V. **Pratdip a F*.

Falset, el camí de

[tə ka'mi ðe faɫ'set]

Comença a prop del poble, a partir del camí de Colldejou. S'ha d'entrar al bosc i travessar el camí de les Carabasses. Continua planer i arriba al terme de Colldejou.

«hi ha el camí-drecera de Falset» (*Guia*, p. 158, a cinc minuts abans d'arribar a Pratdip, pel camí de Colldejou).

Farga

V. **Bassa de la F*, **Camí de la F*.

Farga, la [ʦa 'faryɛ]

Són els horts situats als voltants del molí. Alguns dels documents la citen com a partida de terra. Quan l'infant Pere va construir l'hospital de l'Hospitalet de l'Infant, al voltant de l'any 1350, va utilitzar ferro elaborat en aquesta farga, segons diu la tradició.

«han de tornar [l'aigua] a la sequia principal del moli y de la farga» (*Capb.* 1553, p. 4); «Lort de la Farga» (Vàlues 1561, f. 27); «damunt les Tosques prop la Farga» (*Censals* s/d); «Hort te prop de la farga» (*Estimes* 1622); «Partida de la Farga» (MN 1658, f. 246v, any 1671); «Un hort situat en la horta de dit lloch de Pradip en la partida de la Farga» (*Cap. Mat.* 1692, 24 novembre 1701); «un moli fariner ab dos moles molent situat en lo paratje y terreno nomenat la Farga» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758); «El huerto llamado de la Farga» (*Test.* 1847, p. 46, 27 setembre 1850).

Farga, el barranc de la

«Al barranch de la Farga» (MN 1611, desembre 1638).

Sembla que era el nom que aplicaven al *barranc de Santa Marina* quan passava per davant del molí.

Farga, la bassa de la

«cum bassa de la Farga» (Perg. 1552); «lo hortal del Moli [...] cum itinere del Spital [...] ex alia cum bassa de la Farga» (*Capb.* 1553, p. 25); «Part cum la bassa de la Farga et cum la bassa del molí Draper» (Venda 1565).

Farga, el camí de la

«a la horta del moli et dictum lort del moli draper [...] cum itinere molendini et de la farga» (*Capb.* 1553, p. 6 i 24); «Altre ort lo qual afronta ab lo camí de la Farga» (*Cap. Mat.* 1615, f. 13, octubre 1615).

Era el camí d'anar al molí; a hores d'ara s'anomena *carrer del Molí*. Amb el nom de *la Farga* es va conèixer una partida de terra.

Farga, la casa de la

«de una parte en torrente de Pebrell de alia cum domo Fargue» (*Capb.* 1598); «en la casa de la Farga» (MN 1658, f. 329v).

Farga, el molí de la [ʦo mo'ti ðe ʦa 'faryɛ]

Molí fariner, a la part esquerra del barranc de Santa Marina, a pocs metres de l'aiguabarreig amb el barranc de la Dòvia, al sector de la Farga. F. Chavarria, d'acord amb l'Ajuntament, hi va instal·lar una central elèctrica que es va anome-

nar «Energia de Vandellòs», per donar llum al poble. La benedicció de la turbina es va fer el febrer de 1928, amb una festa amb banda de música i refrigeri (Bertran, p. 89). Poc després Chavarria mateix va traslladar l'empresa més avall (V. *Electra, la bassa de l'*). A hores d'ara, el molí està molt derruït, per abandonó. Morera, p. 430, l'indica al seu pla de la vila: «Molí de farina (Farga)».

«Lo molí que an fet a la Farga» (Paga. 1532); «Confrontatum ad meridiem cum bassa de la Farga et ex alia parte cum via que itur ad molendinum farinerio dicti ospitalis» (Venda 1571); «Al molino harinero del común de este lugar llamado la Farga» (Exp. 1842).

Farga, la roca de la [ʎa 'rɔke ðe ʎa 'faryɛ]

Al vessant dret de la part final del barranc de Santa Marina, en un cingle que arriba fins per allà a la cova del Diable, enfront del molí de la Farga.

«Confrontant en la Roca de la Farga y ab los comuns de la Vila» (MN 1692, f. 27, setembre 1700).

Farga, la séquia de la

«daval del moli fariner [...] en lo ort de na Bernadina [...] sequia que va a la Farga» (MN 1658, f. 303, 10.5.1673).

Farguer

«Nicolau Farguer» (*Fog. 1553*).

Farina

V. **Molí de F.*, **Molí de la F.*

Fariner

V. **Davall el Molí F.*, **Horta Darrere el Molí F.*, **Molí F.*

Fariner, el molí, o el molí de Farina

«manifestaren que lo dit hospital y almoyna tenen en lo dit terme un moli fariner ab sa casa y moles y bassa y sequia y aygua» i «in parte dicta la horta darre-re lo moli fariner [...] ex una cum molendino farinerio [...] ex alia cum sequia de regar» (*Capb.* 1553, p. 3 i 10); «arrenda lo moli de farina [...] un moli molent y aigua corrent [...] per preu de noranta sis lliures» i «la horta del moli [...] cum pariete molinis farinari» (MN 1658, f. 12v, 25.11.1658, i f. 610, 1.2.1690); «un moli fariner ab dos moles molent situat en lo paratje y terreno nomenat la Farga» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Morera, al pla de la vila, p. 430, n'anota tres: «14. Molí de farina (runes)», «15. Molí de farina (Farga)» i «16. Molí de farina (Creuete)».

farmàcia, la [ʔa far'masiɛ]

Durant uns anys era en uns baixos de cal Marlès, a l'avinguda de Catalunya. Actualment, és en una casa nova, en un pati de cal Xenca, a l'entrada del poble, al davant dels rentadors.

farraginal

V. *Freginals*.

Farré

V. *Ferrer*².

Fatxes

V. *Coll de F*.

«Federico», cal

És un altre nom de *ca l'Hereua*.

Feliu, del

«Senyal de José Juncosa del Feliu» (Lligallo 1805).

Fèlix, cal ['kaʔ 'fɛtis]

A la plaça de l'Església, i per l'altra banda dona a la plaça de les Escoles. És al costat de ca la Bàrbara i de cal Coronat.

Fèlix, la caseta de Cal [ʔa ka'zɛtɛ ðɛ 'kaʔ 'fɛtis]

A l'Hortal.

Feló

«José Escoda Faló» (*Apeo* 1851).

Sens dubte, afèresi hipocorística de *Rafel*.

Fenàs, cal ['kaʔ fe'nas]

Al raval de les Cases Noves, en un carrer que no té sortida, a l'extrem de la vila. Entre cal «Benardo» i cal Capet.

«senyal de Francisco Vidal Fenàs» i «Pere Vidal fenàs» (Lligallo 1716); «Antón Vidal Fenàs» (Comptes 1760); «senyal de Jayme Rovira Fenàs» (Lligallo 1832); «José Casadó Fenàs» (Exp. AM 1842); «Maria Estalella (a) Fenàs» (Fundació 1846, any 1851); «José Rovira Fenàs» i «Pedro Vidal (á) Fenàs» (*Apeo* 1851); «Pedro Fenàs» i «Pedro Vidal fenàs» (Exp. 1856).

Fenàs, la caseta de Cal

[ʔa ka'zete ðe 'kaʔ fe'nas]

A la Tornera.

«Fernández»

Es deia Francesc Barrionuevo F., tenia vint-i-sis anys i era l'encarregat de correus. A Vilanova d'Escornalbou i a l'Arbocet consta el 1945 (Maristany, p. 174).

Ferran

«Testes sunt Joannes Ferran» (MN 1658, f. 617v).

Ferrando

Segons Padró 1930, Fèlix Ferrando Ruiz, de vint-i-vuit anys, era metge.

Ferré

V. *Ferrer*².

Ferrer¹

V. *Comellar d'en F.*

Ferrer²

[fa're]

Al *Fog.* 1826 surt anotat trenta-vuit vegades, amb els prenom Antonio, Arsis, Francisco, José, Juan i Pedro; Padró 1888 inscriu el cognom onze vegades de primer i vint-i-quatre de segon; el de 1930, nou de primer i tretze de segon, i el de 1955, nou de primer i vuit de segon. A Colldejou (Jassans, p. 78) també és abundant, des de l'últim terç del segle XIV. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 174) és anotat des de 1553 fins ara.

«Juan Ferrer» (MN 1658, f. 9v; f. 100v; f. 149v, 25.3.1667); «Juan Ferrer major Joan Ferrer menor pare j fil» (MN 1658, f. 613v, 26.8.1689); «testes sunt [...] et Jusephus Ferrer» (MN 1658, f. 619v, 18.9.1689); «Pau Ferre vidrie de la vila de Capellades» i «cum domo Emanuelis Ferrer» (MN 1692, f. 162, 21.9.1697, i f. 479); «Josep Farré de la Creu» (Actes 1783); «Ferré» (*Fog.* 1826); «Juan Escoda Farré» (Padró 1955).

Ferrer, cal

['kaʔ fa're]

Alguna vegada completen el nom dient *cal Jaume Ferrer*. És a l'avinguda de Catalunya, entre cal Manescal i ca la Maçona. El renom prové d'haver estat ferrer fins al voltant dels anys setanta del segle passat. Era un dels dos ferrers que hi havia hagut a la vila.

Ferrer, el comellar d'en [tə kome'lam̃ fa're]

Se'n parla una mica més avall de les Carabasses, per allà a les Fonts.

«3 h. 50. Collet de la Carabassa, entre el recó de la Vidala, a la dreta, i el comellar d'en Ferrer, a l'altra banda» (*Guia*, p. 216).

Ferreret

«Juan Ferré (a) Ferreret» (*Apeo* 1851).

Ferro, la font del [ta 'fɔn deɫ 'fero]

És al terme de Tivissa, al Mont-redon. Diuen que és una aigua forta, que no se'n pot abusar.

Fideu, cal ['kaɫ fi'ðew]

El renom devia tenir inicialment un sentit metonímic, per designar 'persona molt prima'. La casa fa cantonada al raval de les Cases Noves, amb un carrer que no té sortida, entre ca la Viola i cal «Benardo».

Fideu, la caseta de Cal [ta ka'zete ðe 'kaɫ fi'ðew]

Al Mas d'en Xeco.

Figuera

V. **Comellar de la F.*, **Planet de la F.*

Figuera, l'avenc de la [ta'veŋ de ta fi'ɣere]

És a la muntanya Blanca, a la partida del Pla de l'Avenc, arran de la línia imaginària que fa de partió amb el terme de Mont-roig, pròxim també al de Colldejou, a uns 460 m d'alt. Té una profunditat estimada de 14 m i una extensió de 46 m. Hi ha una gran figuera a la boca de l'avenc. També se'n parla a Colldejou (Jassans, p. 78).

Figueres [fi'ɣeres]

Al *Fog.* 1826 i Padró 1888 trobem el cognom anotat quatre vegades en cada un; al de 1930, cinc cops de primer i quatre de segon, i al de 1955, cinc de primer i nou de segon. Consta a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 174) només el 1620.

«fa Gabriel Figueres» (*Capb.* 1572); «ego Gabriel Figueres loci del Pratedip diocesi Dertusa cultor» (*Capb.* 1598); «honorable Jacinto Figueres pagesos» (MN 1658, f. 5v i f. 8v, 30.9.1658); «Jurats de la vila de Prat dip Jacinto Figueres» (MN 1658, f. 9v); «Juan Figueres habitant en lo Prat Dip [...] Madrona Figueres [...] Llorens Figueres» (MN 1658, f. 24-24v, 16.10.1659); «Catharina Figueres [uns de Capçanes li han comprat una vaca]» (MN 1658, f. 135, 24.5.1668); «Matheu Figueres prevere et R^r de Pratedip» (MN 1692, f. 288, 26.7.1701).

«**Fino**», **cal** [ˈkaʎ ˈfino]

Deu ser una afèresi de «*Rufino*», o d'un altre prenom amb aquesta terminació. Fa cantonada entre el carrer del Castell i el de les Muralles, al costat de cal Nicolau.

«**Fino**», **la caseta de Cal** [ʎa kaˈzete ðe ˈkaʎ ˈfino]

A la Tornera.

«la caseta del Fino» (*Guia*, p. 192, després de la font de la Romiga).

Flare Moles, cal [ˈkaʎ ˈfʎare ˈmoʎes]

Entre el carrer de Balmes i el del Corxé, entre cal Nen i cal Salsa. Era paleta i va fer les obres de la Cooperativa Agrícola.

Flare Moles, la caseta de Cal [ʎa kaˈzete ðe ˈkaʎ ˈfʎare ˈmoʎes]

A la partida del Mas de Monet.

Flauta, la font de la [ʎa ˈfon de ʎa ˈfʎawte]

A la Grallera, al cingle que fa partió amb el terme de Tivissa, al peu de les Moles, a poca distància de la cova de la Forestal. A un metre d'alçada d'aquest cingle, hi ha un forat. Amb un canut de canya es podia xuclar l'aigua. Vet aquí l'origen del nom.

fleca, la

V. *taverna.

«**Florence**»

«Bienvenida Lacueva Florence» (Padró 1955).

També a Vilanova d'Escornalbou i a l'Arbocet (Maristany, p. 174), s. v. *Florenza, el*, l'any 1945.

Folc [ˈfoʎk]

Fog. 1826 anota el cognom quatre vegades. Padró 1888 l'inscriu tres cops de primer i tres de segon; al de 1930 no el trobem però, actualment, és viu.

«Jaume Folch del Esteve» (Lligallo 1805).

Folc i de Cardona, Lluís

«ab lo segell real del exm dº Lluís Folc i de Cardona senor de dit lloc del Prat Dip» (MN 1658, f. 89, 12.3.1663).

Fondet, el [ʔo fon'det]

Al final del carrer de Santa Marina, al costat de ca l'Adelaida, hi havia un pedrís on la gent gran anava a prendre el sol, a jugar a cartes, i també les dones hi cosien. Ha desaparegut perquè han eixamplat la casa. S'entén que el Fondet va des d'allí on el carrer de Santa Marina ha travessat el de l'Onze de Setembre fins a la Creu del Terme. Al sud d'aquest bocí de carrer, que queda més fondo, hi ha avellaners.

fondo

V. *Fonteta Blanca*.

Fondo de la Fonteta Blanca, el [ʔo 'fondo ðe ʔa fon'tete 'βʔaŋke]

Partida de terra, al racó de la Dòvia, on hi havia un pinar que ara només és un record. L'envolten les partides de la Dòvia, el Solà del Portell de Madrocs i la Font del Gat. Hi ha la fonteta Blanca.

font

V. *Adelaida, Aguilera, Aladerns, «Andiano», Anxera, Aufinac, Barra, *Bartomeu, Benes, Bladers, Blaiet, Boella, *Brançals, Cabrafiga, Canaleta, Capsa, Carabasses, Carabiner, Castell, Cisteller, Coça, Cocó d'en Sabata, Corral del Josep de Cal Salvat, Cova del Salvat, Covetes, Dòvia, Duera, Ermità, Estudiant, Ferro, Flauta, Fontanelles, Gat, *Guix, Jana, Jaume l'Olla, Jaume Porxo, Marian, Mas d'en Bisbe, Mas d'en Pellisser, Mas d'en Porxo, Mas d'en Xeco, Mas de Cal Salvat, Mas de l'Escoda, Mas de Monet, Mont-redon, *Murtera, Ortiguer, Pentinat, *Pinyol, Placeta, Poble, Ponça, Porxo, Porxos, Puriol, Romiga, *Salut, Salvat, Santa Marina, *Tallades, *Tarragonella, Vaca.*

Font

Padró 1888 inscriu el cognom un cop de segon.

Font, la casa de la [ʔa 'kaze ðe ʔa 'fɔn]

V. *Porxos, la casa dels; Santa Marina, la font de.*

Font, la coma de la

«quandam petiam terre [...] dictam la coma de la Font [...] cum coma nominata la Madruguera» i «petiam terræ sortam [...] in parte dicta la Madruguera [...] cum comuni de la Font ex alia cum coma de la Font» (*Capb.* 1553, p. 22); «per una peça de terra dita la coma de la Font» (*Capb.* 1572).

Font, el comú de la

«parte dicta la Madruguera [...] cum comuni de la Font ex alia cum coma de la Font» (*Capb.* 1553, p. 22).

Font, el corral de la

«cum Corral de la Font» (Perg. s/d).

Font d'en Bargalló, la

«En la partida llamada de la fon den Bargalló» (*Test.* 1847, p. 86, 14 desembre 1854).

Font de les Benes, la

[ʎa 'fɔn de ʎez 'benes]

Partida de terra, amb bosc i botjar on hi havia avellaners i ametllers. Limitada per les partides de les Obagues i la Balaguera, el Coll de la Llena i el Camp d'en Bosc. La travessa una línia de conducció elèctrica i el camí de la Costa. Hi ha la font de les Benes.

«En la partida llamada de la font de les Benes, lindante con tierras de Juan Arbós» (*Test.* 1847, p. 56, 24 novembre 1851).

Font de la Romiga, la

[ʎa 'fɔn de ʎa ro'miɣe]

Partida de terra, amb bosc, travessada pel barranc de la Dòvia i, paral·lelament, pel camí forestal que puja al racó de la Dòvia. Es tracta d'una llenca de terra no gaire gran. La limiten les partides del Grau, la Dòvia, la Tornera, el Cap del Prat i el Clot del Teix.

«Partida les fonts de Romiga» (Actes 1781); «Abeurador de la font de la Romiga» (Lligallo 1803).

Font del Carrabiner, la

[ʎa 'fɔn deʎ karaβi'ne]

A l'entrada dedicada a *Carrabiner*, la font del ja s'ha notat que fonèticament castellaneja. Partida de terra. Limita amb les partides de Mas d'en Pellisser, les Perdigotes i Solana de les Perdigotes i amb el terme de Colldejou. Hi ha la font del Carrabiner i hi passa el barranc de l'Estanquer. Tot hi és bosc.

Font del Gat, la

[ʎa 'fɔn deʎ 'ɣat]

Partida de terra, amb matolls. Limita amb el terme de Tivissa, a la serra de Llaberia. L'envolten les partides del Solà del Portell de Madrocs, el Fondo de la Fonteta Blanca, la Dòvia i l'Obaga del Avencs. Hi ha la font i la cova de la Font del Gat, separades només per uns deu metres de distància. És cingle; alguns pins van quedar extingits pels incendis.

Font del Gat, la cova de la

[ʎa 'kɔve ðe ʎa 'fɔn deʎ 'ɣat]

Al racó de la Dòvia, a la partió del terme, en una paret roquera de la serra de Llaberia. El cingle hi fa tres raconades. Es diu que s'hi anava a posar trampes per a

capturar adalacs, gats fetgís, que hi abundaven (v. comentari a «Unes particularitats lingüístiques», a la introducció).

Fontanelles, les [tes fonta'neles]

Partida de terra, a l'extrem meridional del serrat que baixa del puig de la Cabrafiga i passa pel puig de les Mugues, al SO d'aquest puig, al cantó de sol ixent del barranc de la Dòvia, limitada per la Creveta, la Cabrafiga i les Mugues. Hi ha dintre seu la cova d'en Bargalló i el barranc d'en Bargalló. A l'altra banda del barranc de la Dòvia, té la cova de Ca la Torre. La travessa la carretera de Mont-roig. A la part de sobre, hi ha uns petits botjars, i la resta és bosc.

«Una heretat nomenada la Fontanella» (MN 1611, agost 1630).

Fontanelles, la cova de les [ta 'kove ðe tes fonta'neles]

A les Fontanelles, a la vora esquerra del barranc de la Dòvia, poc després que s'hi aiguabarregi el barranc d'en Bargalló. Es tracta d'una cova petiteta.

Fontanelles, les covetes de les [tes ko'vetez de tes fonta'neles]

A les Fontanelles, entre la carretera i el barranc de la Dòvia. Al capdamunt d'un cingle que fa un turó, hi ha un grupet de forats que es coneixien per les *covetes de les Fontanelles*. L'adreçament de la carretera, els anys 1992-1993, les ha mig destruïdes.

Fontanelles, la font de les [ta 'fon de tes fonta'neles]

A la partida de les Fontanelles, en un vessant de les Mugues. En una paret roquera de la part esquerra del barranc de la Dòvia, hi ha diversos punts dels quals surt aigua. És canalitzada cap a la urbanització de les Planes del Rei.

«Mes avall del qe se repren la aigua del paratge anomenat les fontanelles» (Acta 1794).

Fontanelles, la pujada de les [ta puj'zaðe ðe tes fonta'neles]

La fa la carretera que ve de Mont-roig quan s'encreua amb el barranc d'en Bargalló. Hi havia uns quants revolts que es van corregir quan es va endreçar la carretera, l'any 1993. Per allà a la vora, hi ha la cova de les Fontanelles.

fonteta

V. Blanca.

Fonteta Blanca

V. Fondo de la F. B.

Fonteta Blanca, el fondo de la [ʎo 'fondo ðe ʎa fon'tete 'βʎaŋke]

És un fondo, d'uns 500 m de diàmetre, que es troba a prop de la font. Hi ha bosc.

Fonts, les [ʎes 'fons]

Partida de terra, amb horta, limitada pel Planàs, la Boella, les Carabasses i el Comellar d'en Ferrer. Tot i que s'anomena *les «Fonts»*, només n'hi ha una: la de cal Puriol. Hi comença el barranquet de Tarragonella.

«La binya dells Fonts» (Paga. 1500); «In eodem termino in parte dicta a les Fons» i «in parte dicta a les Fons [...] cum torrent de la Dubia» (*Capb.* 1553, p. 24); «heretat del Coll de la Llena la vinyeta de la Solana de les fons lo ortiguer regada de la basa del moli» (*Cap. Mat.* 1650, f. 462, 27 juny 1678); «la vinneta de la Solana a la partida delles Fonts en [?] sol daval della Toreta» (MN 1658, f. 471v, 28.10.1680); «a la partida de les Fons, o coma d-en Vidal situada prop la Carabaza» (MN 1692, f. 402v, 1 maig 1717).

Fonts, la bassa de les

«un petit entollament no permanent d'aigua de pluja. És la bassa de les Fonts» (*Guia*, p. 190).

Fonts, el camí de les

«Es travessa el barranquet de la Tarragonella [...] ve un camí empedrat i més ample [...] de la partida de les Fonts» (*Guia*, p. 217).

Fonts, les vinyes de les

«in partita vulgariter dicta lo forn del Planas [...] a solis ocasu cum itinere que puja a les vinnes de les Fonts ab aquilone ab la roca tallada» (MN 1658, f. 671r-671v, 17.11.1690).

Fonts d'en Rufes, el torrent de les

«lo Colomer [...] cum torrente de les Fonts den Ruffes et cum troceo quod est supra iter quo itur al Camp» (*Capb.* 1553, p. 24).

Foradada, la cova [ʎa 'kove fora'ðaðe]

A l'Obaga, entre la vila i el puig de la Cabrafiga. Té a l'entrada un arc de pedra, natural. S'hi havia tancat el ramat.

forat

V. *Grauets, Ortiguer*.

Forat Micó, el

«un tros de terra plantat de olives enomenat lo Forat Mico» (MN 1658, f. 192 ν , 9.3.1670).

OnCat, V, 266a40 i s., diu que és topònim molt repetit sobretot al sector nord del país, que és paraula sorotàptica i equivalent a l'adjectiu 'petit'. *DECat*, V, 661a40 i s. (s. v. *Mica*) li dedica un llarg espai.

Forcada

«Joanne Forcada habitator loco del Prat Dip» i «la qual venda la fa al honorable Juan Forcada de natio francesa» (MN 1658, f. 304 ν , 10.5.1673, i f. 390, 12.8.1678); «en la vinya de Joan Forcada» (MN 1692, 1.5.1717).

Jové (p. 260), a Mont-roig, una trentena d'anys més tard, anota «Jaume Forcada», també «de nació frances» i d'ofici pastor.

Forestal, el camí de la

[to ka'mi ðe ʎa fores'taʎ]

Circula arredossat als cingles de la Brancana. Servia sobretot per a treure fusta del bosc.

Forestal, la cova de la

[ʎa 'kove ðe ʎa fores'taʎ]

Sota la més gran de les Moles i del grau de les Moles, a molt poca distància del terme de Tivissa. No és gaire gran. Vora seu passa el camí de la Forestal.

forn

V. *Borràs*, *Calç*, *Guix*, *Teuler*, *Tona, *Vidre.

Forn

V. *Joan del F*.

Forn, el

«manifestaren que lo dit hospital te lo forn dins lo present lloch del prat dip en lo qual son forçats tots los habitants en dit lloch de coure a la puja acostumada» (*Capb.* 1553, p. 3); «en la plasa de dita villa [...] en lo forn» (MN 1658, f. 334 ν).

Forn, del

«cum horto Bartholomei Çabater del Forn» (*Capb.* 1598).

Forn, el carrer del

«al carrer del forn» (MN 1658, f. 278, 14.8.1672; f. 393, 20.8.1678); «un pati [...] en lo carrer publich qui va al Forn» (MN 1658, f. 487, 24.5.1681); «En el horno

viejo y derruido situado en la calle del Horno» (*Actes* 1867, 8 desembre [sic]); «una casa en la calle del Horno, senyalada con el numero 4» (*Apèndix* 1913).

A partir d'algun document que s'ha vist, s'ha d'entendre que era el que ara es coneix per *del Portal*. Segons Morera, al pla de la vila, p. 430, era el que des del carrer de les Muralles puja fins a trobar el del Corxé. La gent del poble portava la massa al forn i els la coïen.

Forn, la plaça del [ʎa 'pʎaseʎ 'forn]

És petitona, al centre de la vila, a poca distància al nord de l'església. Hi ha el forn de pa, al costat de cal Quicà. També hi donen ca l'Anton Gran, cal «Cisco» Ramon, cal «Lelo» i cal Perot. Hi conflueixen els carrers de les Escaletes i del Portal i un carreró sense nom que fa cap al carrer Major. És *la Placeta* i havia estat la *plaça de Rovira*. La plaça consta al Padró de 1930. El 1932 la van endreçar. També se l'havia retolada «*de García Morato*» durant el franquisme.

Forn, la plana del

«la partida de la Plana cami del Hospitalet Puitxino y plana del Forn» (MN 1692, f. 181, 11.10.1696); «pren la part de Puitgxino y plana del Forn» (*Cap. Mat.* 1650).

No sembla que s'hagi de considerar partida de terra.

Forn d'en Reig, el

«in parte dicta al Forn den Reig» (Rendes 1514); «petiam terræ partim heremam et partem cultivam [...] in parte dicta al Forn den Reig [...] cum itinere de Llaberia» (*Capb.* 1553, p. 9).

forn de [coure] pa, el

«quoddam furnum sive clibanum ad opus coquendi panes in dicto suo manso de la Costa constructum» (Perg. 1571); «arrendament del forn de pa [a Pere Monet jurat, per 80 lliures]» (MN 1658, f. 40; f. 141v, 14.9.1665 [arrendament a Pere Rovira, per 50 lliures]; f. 121, 1.9.1667 [arrendament a Josep i Jaume Pelleja, per un any, per 37 lliures]); «Pere Aragones major j Pere Argones minor [...] se obliguen a ben pagar [...] al Rt Mo Blaj Jordi [...] la cantitat de sixanta una lliura per un arrendament del forn del pa» (MN 1658, 22.9.1682).

Forn de Vidre, el pati del

«ab lo pati del Forn de Vidre» (MN 1692, 21.11.1713).

Forn del Pa, el carrer del

«en la casa del carrer del Forn del Pa» (MN 1658, f. 397); «en lo carrer publich qui va al forn del pa» (MN 1658, f. 612v, 26.8.1689); «in via publica que tendit ad furnum panis» (MN 1658, f. 466); «in via publica que ducit ad furnum panis» (MN 1658, f. 636; f. 705v, 5.5.1690).

Forn del Planàs, el

«in partida vulgariter dicta lo forn del Planas [...] a solis ocasu cum itinere que puja a les vinnes de les Fonts ab aquilone ab la roca tallada» (MN 1658, f. 671r-671v, 17.11.1690).

Forn del Vidre, el carrer del

«al carrer del For del Vidre» (MN 1658, s. f., 4.4.1687); «lo carre qui baxe a la Sequia al forn del Vidre» i «ab lo carrer que baixava al Forn de Vidre» (MN 1692, 17.1.1697 i 21.11.1713).

Forn dels Plans, el

«In termino del Pratedip in parte vulgariter dicta lo Forn dels Plans» (MN 1692, 5.1.1693).

Fornet, serra d'en

«cum serra den Fornet» (Perg. 1552); «hereditatem terræ campæ [...] in parte dicta lo Bosquet [...] ex alia partibus cum serra d-en Fornet» (*Capb.* 1553, p. 25).

fornet

V. *Abella.

Fornet del Guix, el

«y una heretat partida dels Solans en lo fornet del Gig» (*Estimes 1622*); «In partida y vulgo dicitur lo fornet del Guix» (MN 1692, f. 89, 20 setembre 1694); «En lo terme de Pratedip a la partida vulgar dita del fornet del Guix» (MN 1692, f. 108v, 6 gener 1695, i f. 131v, 6 setembre 1695).

No se'n parla però se sap que era una partida de terra que confrontava amb el terme de Colldejou, amb un bosc força espès. Terres que s'havien conreat. Alguna vegada se sentia *Forn* en lloc de *Fornet*. El forn és a la partida. Sembla que hi havia hagut una font.

Fornet del Teix, el

«in partita que vulgo dicitur (lo fornet del Teix) in termino dicti popilis de Prat dip» (MN 1692, f. 98, setembre 1694).

Els parèntesis que inclouen «lo fornet del Teix» són a l'original, sense que se'n sàpiga la raó.

Fornets, els

[fos for'nets]

Partida de terra, amb ametllers, avellaners i botjar, limitada pel Castellet de les Mugues, les Planes del Rei, la Solana de Ca la Torre, el Molí de Ca la Torre i la carretera. La travessa la carretera de les Planes del Rei i el barranc de la Dòvia. Hi ha el barranquet de la Vidala. Segons diuen, el nom prové del fet que no hi toca gaire el vent i és un lloc càlid. Si no fos que hi hagués hagut un forn de pega, que podia formar part de l'explotació del bosc; se sap que pel terme s'havia fet quitrà.

«En la partida dels Fornets de las calidades siguientes, sembradura de 2^a, algarrobos de 2^a i viña de 3^a» (Apeo 1851).

Forns, els

«Partida Forns» (Exp. 1856).

Potser era una altra manera de designar *els Fornets* de l'entrada anterior.

Fortuny¹

V. **Jaume F.*

Fortuny²

[for'tujn]

És un dels cognoms anotats més vegades. S'han obviat múltiples anotacions reiteratives. Així i tot, els noms de fonts són poc diversos: Andreu, Bartomeu, Jaume, Joan, Josep, Miquel i Pere per als homes, i Caterina, Cresella, Isabel, Marina, Polònia i Tecla per a les dones, segons els documents fins al segle XVII. *Fog.* 1800 anota el cognom seixanta vegades, amb els prenomes José, Pedro i Mateo per als homes, i Josefa, Magdalena i Maria per a les dones. Padró 1888 l'inscriu trenta cops de primer i vint-i-set de segon; Padró 1930, dinou de primer i trenta de segon, i Padró 1955, setze de primer i vint-i-un de segon. A Mont-roig, la presència documental del llinatge comença el 1320 i encara dura (Jové, p. 262). A Colldejou, el cognom és escàs i molt recent (Jassans, p. 83).

«Joan Fortuny» (Estimes 1491); «Na Cresella viuda d'en Joan Fortuny», «Na Fortunya viuda d'en Andreu Fortuny» i «Pere Fortuny» (*Fog.* 1497); «orto Jacobi Fortuny alias Montagut» (Perg. 1552); «Jaumot Fortuny» i «Joan Fortuny» (*Fog.* 1553); «cum hereditate honorabile Jacobi Fortuny alias Montagut ex alia

partibus cum hereditate venerabile Bartholomej Fortuny», «cum horto pupille Joannis Fortuny q^o minoris», «Jacobus Fortuny parator pannorum lane», «venerabilis Bartolomej Fortuny dicto de na Mora», «cum horto venerabilis Bartholomei Fortuny Presbiteris», «Jacobus Fortuny alias Montagut tutor testamentarius Catharine Pupille filie Joannis Fortuny del Sol del Carrer, q^o» i «Joannes Fortuny [...] baiulus» (*Capb.* 1553, p. 4, 14, 15, 16, 20, 21, 27 i 34); «Joseph Fortuny jurat de ma menor» (MN 1658, f. 18, 25 març 1658); «Tecla Fortuny viuda relicta del quodam Jaume Fortuny [compra d'un macho de pèl negre, 30 lliures]» (MN 1658, f. 39, 19 març 1660); «Juan Fortuny ermita de Sancta Marina» (MN 1658, f. 71, 2.2.1662); «Juan Fortuny dit lo Padre» (MN 1658, f. 135v, 24.5.1668); «Joan Fortuny dit del ostal» (MN 1658, f. 316v, 26.2.1679); «Jacobus Fortunj de la Plasa» (MN 1658, f. 411, 15.2.1679); «Isabel Fortuny viuda relicta del quodam Miquel Fortunj j vuj dita Isabel Fortunjna habitant en Reus» (MN 1658, f. 447, 1.7.1680); «mandato Joanni Fortunj bajuli del Exc^{mo} duci Cardona dominus dicti loci» (MN 1658, f. 673, 17.11.1690); «Marine Fortuny» i «Joan Fortuny y Polonia Fortuny coniuges» (MN 1692, 8.3.1693 i 23.10.1694).

Fortuny³

«Pere Llaberia [dit?] Fortuny» (MN 1658, f. 14).

En aquest cas, sembla que *Fortuny* és utilitzat per renom.

Fossar, el

«cami publich qui va al barranch de pabrell a sol ponent ab lo fosa» (MN 1658, f. 209v-210).

Fosser, cal

[ˈkaʎ foˈse]

V. «*Cisquet*» F.

Fosser, la caseta de Cal

[ʦa kaˈzete ðe ˈkaʎ foˈse]

A Terres Blancs.

Franc, el

«Joannes Sabater dit lo Franc» (MN 1658, f. 411, 15.2.1679).

Francesc, cal

[ˈkaʎ franˈses]

V. *Cadirer, cal*.

Francesc, la caseta de Cal

[ʦa kaˈzete ðe ˈkaʎ franˈses]

Se n'anomenen dues: una al Cap del Prat i una al Coll de la Llena.

Franciscona

«Viuda Franciscona» (Exp. 1856).

L'interpretem com un renom.

Franquès

Trobem el cognom una sola vegada a Exp. 1856.

Frare, el

«Pau Bargallo dit lo Frare» (MN 1658, f. 714v, 29.8.1690).

També a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 178) l'any 1742.

Freginals, els

[ˈtɔs frejziˈnats]

Partida de terra, amb ametllers i algun avellaner. La limiten les partides de la Coma, la Vinyeta, el Barranquilló i les parets del poble. Hi passa el camí (Vell) de Santa Marina. Hi ha unes granges de gallines, ara buides; fins i tot n'hi ha que han estat reformades per destinar-les a habitatges. Algunes de les anotacions que vénen a continuació citen *farraginal* com a nom comú. Només les de 1607 i 1630 l'utilitzen com a nom propi.

«La vinya ab lo farreginal del Solans» (Paga. 1532); «La vinya dita del Farraginal» i «un Ferreginal» (Estimes 1600, any 1607 i any 1653); «Assituada en los Ferreginals» (MN 1611, agost 1630); «Et a bonis meis, [...] a quodam ferrigui-nali» (MN 1692, f. 72v, setembre 1693).

Fregit, cal

[ˈkaɫ frejˈzit]

Als Quatre Cantons. Fa cantonada al carrer del Portal i al de les Escoles.

«José Vidal Fregit» (Lligallo 1716); «José Vidal (á) Fregit» (*Apeo* 1851); «José Vidal Freixit» (Exp. 1856).

Freixes, les

[ˈtɛs ˈfrejʃes]

Partida de terra, d'extensió petita, on hi havia vinya, i ara hi ha avellaners i botjar. Limita amb el Mas d'en Castell, Terres Blancs, Sant Miquel i amb el barranc de Santa Marina.

Freixos, dels

«Pere Escrivà del Freijos» (Lligallo 1805).

Fumera, el salt de la [to 'saɪ de ʎa fu'mere]

També es coneix per *el salt de la Grallera*, entre les Pedrisses i els cingles de la Grallera. És una canal de roca; hi desemboca un barranquet que ve del terme de Tivissa. Més avall es converteix en el barranc dels Brolls i de l'Aguiler.

Fuster

V. **Pep F.*

Fuster, cal ['kaʎ fus'te]

Al carrer de les Escoles, entre ca la Prima i cal Ramon Vives. Tenien la fusteria al carrer de Santa Marina, entre cal Carbonera i cal Baratat. El nom, en aquest cas renom, prové del fet que tant el pare com el fill van ser fusters. El cognom *Fuster* va ser a Colldejou (Jassans, p. 85) entre 1297 i 1326. I a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 174), el 1778 i 1846.

«Pere Bonaventura Fusté» (*Cad.* 1767); «José Ventura (a) Fusté» (Fundació 1846, any 1849).

Fusteret

«José Ventura Fusteret» (*Apeo* 1851).

futbol

V. *camp de f.*

Gaig, cal ['kaʎ 'ɣatʃ]

Fa cantonada amb l'avinguda de Catalunya i el carrer Major, entre cal Marlès i ca l'«Esmeralda». També anomenada *cal Josepet Sí*.

«Galán»

V. *«*Capitán*» G.

Galera, cal ['kaʎ ɣa'tere]

Vivia al carrer Major. No queda ningú d'aquesta família, però n'hi ha record.

Galfasó

«ab cases de Jacinto Galfaro» (MN 1692, 10.4.1712); «José Galfasó» (*Apeo* 1851); «Antonio Galfasó Escrivà» (Padró 1888).

Unim *Galfaró* amb *Galfasó*, perquè la -r- deu procedir de confusió de l'escrivà o de dificultat de lectura de la -s- del manuscrit. També podria ser que la primera síl·laba hagués de ser *Gol-*, si el cognom procedís del renom format a partir de la

forma diminutiva de *Golfàs*, que el DCVB defineix com a ‘peix petit, cria de la tonyina (Tarr.)’. També s’ha vist *Gualfeson*, una altra variant, a *Fog*. 1800.

Gall

«Pedro Marco (a) Gall» (Fundació 1846, 10 maig 1850); «Antonio Marco Gall» (Exp. 1856).

Gallard¹

V. *Mas d'en G*.

Gallard²

[ga'kart]

El cognom es conserva a la vila. Joseph Gallard (s. v. *Gallart*) també consta a Mont-roig el 1713 (Jové, p. 267).

«Anton i Joan Gallart» (LLigallo 1716).

Gallard, el

«honor¹ Isidro Cassador alias lo Gallart. Pagès aquí present del dit lloch del Pratdip» (MN 1692, f. 230v, 20 octubre 1696); «Pau Escoda Gallart» (Comptes 1760).

Gallard, el corral d'en

[to ko'raɫ deŋ ga'kart]

A la Planeta. Capaç per a un centenar de caps de bestiar. Només en queda un gran pedregar i unes petites restes de mur de pedra, a dalt d'una esplanada, en una talaia.

Gallard, el mas d'en

[to 'maz deŋ ga'kart]

Al davant, formant-ne part, hi ha el corral. És a la partida a la qual el mas dóna nom, en un revolt del camí que fa cap al terme de Mont-roig, si es passa pel camí de la Costa. Segons la gent del poble, era el punt de trobada dels pastors de les rodalies i n'hi vivia un anomenat *Gallard*.

«Galón»

Padró 1888 inscriu el cognom una vegada de segon.

Garcés

«Pedro Navarro Garcés» (Padró 1955).

«García Morato», la plaça de

És el nom que les autoritats franquistes van donar a la *plaça del Forn*. Al cens electoral de 1955 consta com a carrer i, en alguna anotació, com a «Gl. Morató».

Gargori, cal [ˈkaɫ ɣarˈɣori]

Per metàtesi de *Gregori*. La casa és al raval de les Cases Noves. El pare i els quatre fills eren pastors. Van anar a viure fora vila. A Colldejou (Jassans, p. 86) hi ha una casa amb el mateix nom.

Gargori, la caseta de Cal [ʔa kaˈzete ðe ˈkaɫ ɣarˈɣori]

Al Coll Roig.

«Garrido», cal [ˈkaɫ ɣaˈriðo]

«*Garrido*» era un cognom. Fa cantonada entre el carrer del Castell i una place-ta que dona al darrere del castell. Entre cal Pere Vives i un pati de ca la Torre.

Garriga

«cum quadam Garriga» (Perg. s/d).

A Colldejou no hi ha anotat el cognom però hi devia haver estat, atès que es conserva per nom d'una casa (Jassans, p. 86).

Garriol, la serra d'en

«la Pedrafita del Mas den Monet y de alli serra amunt den Garriol y de alli al de Cavall Bernat» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

El nom *Serres del Garriol* figura al mapa de Pratedip (*Nomenclàtor*, p. 291), un rètol la major part del qual és al terme de Colldejou, a ponent del Pla de l'Avenc. Al Prat ningú no en sap res. Jassans (p. 86) anota la *serra del Garriol* i diu que fa de contrafort per la part del Cavall Bernat. També recull *els Garriols* com a nom en ús d'una partida de terra i el documenta des de l'any 1170, tret de *Cartas*. Designa, doncs, un lloc del terme veí.

Gat

V. *Font del G*.

Gat, la font del [ʔa ˈfɔn deɫ ˈɣat]

Al capdamunt de la Dòvia, al cingle que fa partió amb el terme de Tivissa, sector de Llaberia, al peu del Mont-redon. El nom es devia referir al gat mesquer.

Gavadà, el terme de

«cum horto den Marco termini de Gavada» (*Capb.* 1553, p. 4).

Gavadà és un poblat del terme de Vandellòs.

Gavaldà

«Lort de Gabalda dit lort Clos» (Vàlues 1561, f. 26).

Padró 1888 inscriu el cognom dos cops de segon, i Padró 1930, un de segon, que corresponia a Rosa Estalella; però ara no queda ningú que es digui així. A Coldejou (Jassans, p. 87) el cognom *Gavaldà* consta en documents del segle XIV i amb aquest nom s'havia conegut un mas que anota un paper de 1761-1762. El cognom també figura a Mont-roig (Jové, p. 271) al segle XVIII.

General Mola, el carrer del

Denominació del carrer *Major* durant la dictadura franquista.

General «Sanjurjo», el carrer del

Denominació del carrer *del Portal* durant la dictadura franquista.

«Generalísimo», l'avinguda del

Denominació de l'*avinguda de Catalunya* durant la dictadura franquista.

Genovent

«Juan Genovent» (MN 1658, f. 9v).

Gil

«Isabel Jil Valls» (Padró 1888); «Carmen Escoda Gil» (Padró 1955).

Padró 1930 inscriu el cognom una vegada de primer i una de segon.

Gili

Padró 1888 inscriu el cognom un cop de segon.

Giminells

«Testes sunt [...] Juan Giminells» (MN 1658, f. 11).

Giol

«Juan Giol» (MN 1658, f. 206, 15.10.1670).

És cognom present en documents de Mont-roig entre els segles XV i XVII (Jové, p. 275). I també a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 174) el 1665 i el 1710.

Goleró, el

[to ɣote'ro]

Partida de terra, amb avellaners, ametllers, bosc i garriga, cap a l'extrem de ponent del terme. Confronta amb la del Coll Roig, el Mas d'en Xeco, les Marrades

i les Pedrisses. La voreja la carretera del Coll de Fatxes. La paraula consta al *Diccionari Aguiló*, amb el significat de ‘pas obert en un cingle’.

«Partida Goleró [...] garriga» (*Apeo* 1851); «Partida el Goleró» i «Partida el Geleró» (Exp. 1856); «Pieza de tierra [...] partida Galero» (*Apèndix* 1920-1921).

Goleró, el salt del [to 'saŋ deŋ ɣote'ro]

És a l'inici del barranc del Coll Roig. L'aigua, que es recull per allà al coll Roig, hi salta després d'una pluja.

Gomis

Estatuts 1888 anota el cognom una vegada de primer.

«González» [gɔn'saŋes]

Padró 1930 anota el cognom una vegada de segon, corresponent a Francesca Colom. A Mont-roig (Jové, p. 276) hi és del començament del segle XVIII ençà.

«Testes Paschalis Gonsales» (MN 1692, 24.4.1725).

Gracia

«José Peralta Gracia» (Padró 1955).

Es deu haver de llegir *Gràcia*.

Grallera

V. *Obaga de la G*.

Grallera, els cingles de la [to'siŋgɫez de ʎa ɣra'kere]

Fan de partió amb el terme de Tivissa, sota les Moles, entre el grau de les Moles i les Pedrisses. Té el punt més distingit a 627 m d'alt. Sostenen la partida de la Grallera, que és al terme de Tivissa, on el territori és bastant planer. Hi ha bosc espès de pi blanc i botjar, amb diverses coves: la de l'Estaló, la del Soldat, així com l'avenc de l'Ortiguer, també dit *de la Grallera de l'Ortiguer*. A l'extrem occidental, hi ha el salt de la Grallera, on comença el barranc de l'Aguiler, amb la font de la Flauta.

Grallera, el portador d'aigua de la [to porta'ðo 'ðajɣwe ðe ʎa ɣra'kere]

Es forma al terme de Tivissa. Fa un revolt a la partida del Grau i enllaça amb el barranc de l'Ortiguer.

Grallera, la punta de la

«seguint la roca Tallada fins a la punta de la Gralleta» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758); «A l'esquerra, es veu la punta de la Grallera que dreça un

gran cingle per la banda de Pratedip» (*Guia*, p. 223, després de passar pel mas de l'Estalella).

Pensem que la *-t-* ben clara de *Gralleta* al primer document obeeix a error d'escrivà, en lloc de *-r-*.

Grallera, el salt de la [tə 'sət de tə ɣra'kerɛ]
V. *Fumera, el salt de la*.

Grallera, la tomba de la [tə 'tumbɛ ðe tə ɣra'kerɛ]
A la Grallera. Segons diuen, quan el gos del ramat no servia, els pastors el llençaven per aquest cingle d'uns 150 m de profunditat.

Gran¹
V. *Anton G.*

Gran²
Padró 1930 l'anota cinc vegades de primer i tres de segon. Padró 1955 inscriu el cognom una vegada de primer i dues de segon.

Gran, la cova [tə 'kɔvɛ 'ɣran]
És al racó de la Dòvia, la més gran del terme. És una balma d'uns trenta metres de llarg, uns deu de fondària i dotze d'alçada. A hores d'ara és inaccessible per la gran quantitat de malesa que se n'ha apoderat. Hi tancaven el ramat. A la dreta, es conservava intacte el corralet per al bestiar jove.

granges
V. *Baratat*.

grau
V. *Moles, Puig*.

Grau
V. **Comellar del G.*

Grau, el [tə 'ɣraw]
Partida de terra, amb bosc i serra. Limita amb el terme de Tivissa, amb les partides de la Brancana, la Dòvia, la Font de la Romiga, la Sajola, l'Ortiguer i l'Obaga de la Grallera. La travessa el barranc de l'Ortiguer. Hi ha el portell del Grau, la cova del Grau i un barranquet que desemboca al mateix barranc.

Grau, el camí del [tə ka'mi ðet 'ɣraw]

Arrenca del camí (Vell) de Santa Marina, a pocs metres del poble, creua la carretera de Santa Marina i s'enfila per un collet. Quan hi arriba, comença el sender per creuar el terme i arribar al de Tivissa. És un camí de bast. La gent l'utilitzava per anar a treballar a les Moles.

Grau, la cova d'en [tə 'kəvə ðeŋ 'graw]

És una balma petita, d'accés complicat, a la serra de Santa Marina, a sol ponent del santuari, arran de la carena que separa el terme de Vandellòs.

Grau, la cova del [tə 'kəvə ðet 'ɣraw]

A prop del grau de les Moles, en una paret roquera. Hi tancaven el ramat.

Grau, el portell del [tə pər'teɫ ðet 'ɣraw]

Pas de bast. A la Brancana. També és conegut per *el grau de les Moles*.

«En este corrent any [...] se comensará lo vedad en la partida de Santa Marina que es desde lo grau les Moles [...], afrontan en lo barranch de les hortigues. Que se entenen unicament les terres conreades, però no les maleses ni de bosch» (*Arrend.* 1805).

Grau, el sender del

V. *Grau, el camí del*.

grauet

V. *Mugues*.

Grauet, el [tə ɣra'wet]

Partida de terra, a sol ixent de la rasa de la Vinagrera, de la carretera de Mont-roig i el barranc de la Dòvia. Limita amb la Cova del Cisa, el puig de les Mugues, la Cova d'en Bargalló, les Fontanelles i la Creveta. Hi ha la cova del Grauet. Antigament, hi havia l'abocador de les escombraries del poble.

Grauet, la cova del [tə 'kəvə ðet ɣra'wet]

Al Grauet, una mica a llevant de l'inici de la rasa de la Vinagrera, en una gran paret roquera. És un forat triangular que s'interna cap a 30 m, amb una amplada d'uns 3 m. A poca distància de la cova del Cisa. Des d'aquest indret es veu la carretera, quan és poc abans d'arribar al poble.

Grauet, la pujada del [tə puj'zəðe ðet ɣra'wet]

En un revolt, poc abans d'arribar al poble per la carretera de Mont-roig. A dalt de la muntanya, al davant, es veu la cova del Grauet.

Grauet, el tomb del [tə 'tom deŋ ɣra'wet]

El fa la carretera que puja de Mont-roig, poc abans d'arribar al poble, quan passa pel Grauet.

grauets

V. *Estudiant, Joan del Forn*.

Grauets, els [təz gra'wets]

Són uns ressalts que hi ha al mig del sender que baixa del Mont-redon, a la partida del Grau.

«Comença la davallada dels Grauets. En rigor, acaba el camí i es baixa de manera dificultosa aprofitant els relleixos de la roca» (*Guia*, p. 215, baixant del Mont-redon).

Grauets, el forat dels [tə fo'rad deŋz gra'wets]

A la partida del Grau. El nom de *Grauets* l'agafa pels ressalts de pedra que hi ha al mig del sender, a prop del Grau. El forat és al mig del camí que va dels Solans al Grau. S'hi passava per anar a treballar al bosc. Quan el vent bufa, en surt aire calent.

Grauets, el portell dels [tə por'teŋ deŋz gra'wets]

Hi passa el sender que s'enfila al puig de la Cabrafiga, per uns trencalls de roca. També se'n diu *portell de Ca la Torre*.

Grec, el tros del

«la Argila [...] cum torrente de les Valls [...] cum troseo del Grech» (*Capb.* 1553, p. 24).

Gregori

V. *Gargori*.

Griva, cal ['kaŋ 'ɣrive]

Entre el carrer del Corxé i el de Balmes, entre cal Sans i cal Pepet.

Griva, la caseta de Cal [tə ka'zete ðe 'kaŋ 'ɣrive]

Al Borboll.

Gros

V. *Coll d'en G*.

Gros, el coll d'en [to 'kɔl ðej 'grɔs]

Collada a la partida del Coll d'en Gros. Hi havia un gran pinar, desaparegut a causa dels incendis. Com que *Gros* no s'ha trobat enlloc com a cognom, i malgrat que ací vagi precedit de l'article personal, considerem que havia estat un renom.

«Col den Gros» (*Capb.* 1672, 20 març).

Gros, la sort d'en

«la sort den Gros» (MN 1658, f. 297).

Guapa, ca la ['ka ʔa 'ɣwape]

En femení, tal com expressa el document que segueix. També se'n parlava en femení, per referir-se a la muller del Guapo. També havia estat a Colldejou (Jasans, p. 90).

«Lo farreginal que te ab la guapa» (Paga. 1532).

Guapo, cal ['kaʔ 'ɣwapo]

Al carrer de les Escoles, al costat de cal Jaume Marco i cal Lleó.

Guapo, la caseta de Cal [ʔa ka'zete ðe 'kaʔ 'ɣwapo]

N'hi ha dues: una al Coll de la Llena i una altra a la Costa.

Guarda, de la

«Pau Marco de la Guarda» (Lligallo 1716); «los horts de Pau Marco de la Guarda [...] cum torrente de Prebell [*sic*]» (MN 1692, 6.9.1729); «En la part parteix dita heretat ab Juan Sabater de la Guarda» (Exp. CM 1761).

Guardieta, la

«puija dalt en la plana y tira fins al paratje nomenat la Gordieta» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758); «Pesa de terra a la Guardieta» (*Repart.* 1763 i Rep. 1776).

Encara que els documents no ho diguin, entenem que és el nom d'una partida de terra.

Guardiola

Padró 1888 inscriu el cognom un cop de segon.

Guardiola, la serra de la

«usque ad valicem serræ vocatæ de la Guardiola» (Sent. 1437).

Güena [ˈgwɛnɛ]

Partida de terra al vessant nord del collet de Güena, a la vora dreta del barranc de Santa Marina, on hi havia avellaners i ametllers, i ara hi ha cirerers. Al SSO de la vila. Limita amb les Tosques, les Vinyasses, la Vinya Joana, el Guillemí, la Quebrà i la Pletassa. Una línia elèctrica passa per un extrem de la partida. No hem localitzat aquest nom en cap dels molts papers antics examinats. *OnCat*, IV, 369b36, s. v. *Gornal*, al sector dedicat als parònims, parla d'un mot que pot ser derivat de *Güena*: «*Güenal* o *Huertal*, una partida de la vall pallaresa d'Àssua», i passa de seguida a *Gornals*. A l'apartat dedicat a l'etimologia, de *Gornal*, és clar, diu que és una «forma alterada del *gorjablanc* 'espècie de mart', salvatgina de pell estimada». Tot això si *Güenal* fos, realment, un derivat de *Güena*. Pel que hem sabut, equival a 'Buena' pronunciat a l'andalusa.

Güena, el camí de [ˈto ka'mi ðe ˈgwɛnɛ]

Ara és pista forestal. Comença a l'entrada de la urbanització de Santa Marina; passa per la serra de Güena, i continua fins a la vora del barranc de la Dòvia, on hi ha una torre d'electricitat. A prop del repetidor, continua una pista per arribar al barranc de Santa Marina, utilitzada per treure pins.

Güena, el carrer de [ˈto ka're ðe ˈgwɛnɛ]

És un altre nom del *carrer del Corxé*, o d'un fragment d'aquell carrer; és paral·lel a un bocí del carrer de Balmes. Morera, p. 430, al pla de la vila, l'indica des de l'església cap a ponent. També consta al padró del 31 de desembre de 1930.

Güena, el collet de [ˈto ko'kɛd de ˈgwɛnɛ]

És un tossal que mesura 495 m d'alt, al capdamunt de la serra de Güena. Hi ha instal·lat un repetidor de televisió.

Güena, els comuns de

«En los comunes llamado Güena» (Actes 1867, 1 maig).

Güena, la serra de [ˈta 'sɛrɛ ðe ˈgwɛnɛ]

És un serrat que divideix les aigües que, cap a ponent, s'escorren en direcció al barranc de Santa Marina de les que, en direcció contrària, s'adrecen sobretot cap al riu de Llastres. És a no gaire distància al sud de la vila. És coronat pel collet de Güena.

«Es veu [...] la vall de la Dovia barrant la sortida la serra de Güena» (*Guia*, p. 191).

Güena, el torrent de [ˈto to'ren de ˈgwɛnɛ]

Es forma a la partida de Güena i s'uneix amb el barranc de Santa Marina.

Guerxo, cal

V. *Hereua, ca l'.*

Guerxo, el mas del

V. *Hereua, el mas de l'.*

Guillemí, el

[to ɣaʎe'mi]

Partida de terra redossada a la serra de Güena, amb alguns avellaners i últimament s'hi han plantat cirerers. Limita amb la Pletassa, Güena, l'Anxera i la Duera. Per un extrem, passa el barranc de Santa Marina. Hi ha la urbanització de Santa Marina. La resta és botjar. Tal com es pot observar, el nom —que era un hipocòric del nom de fonts *Guillem*— fonèticament —i també gràficament a l'últim document que s'aporta— ha experimentat una evolució per metàtesi.

«Partida de tierra al Guillimí» (*Apeo* 1851); «Pieza de tierra en la partida llamada Gallemi» (*Apèndix* 1912).

Guillemí, el mas d'en

«Lo mas den Guilamy ab la Anxera» (Paga. 1500); «Una heretat de lo mas den Gillemí y [...] de compte de la Vila segons consta de la venda de 65 fulls del llibre de la Cort» (Clavari 1560, any 1579); «Una heretat dit lo mas den Gillemy» (Paga. 1500, 8 març 1581); «Lo mas den Guillemí [...] confome ho te comprat [...] paga de peyta tres lliures» (Estimes 1600, any 1607).

Guinardera, la

[ta ɣinar'ðere]

Partida de terra amb pins i botjar on hi havia garrofers, al NE de les Planes del Rei, a ponent de les Sorts, a sol ixent del barranc de la Dòvia, entre la carretera general de Mont-roig, que és límit de terme, i la que puja cap al poble. Forma una fondalada a l'altra banda de la cova del Mosquit.

«Lo tros de garrofés de la guinardera» (Comptes 1570); «En la partida dita la guinardera» (MN 1611, octubre 1647); «Pesa de terra nomenada la Guinardera» (MN 1658, f. 365, any 1677).

Guineu

V. *Solà de la G.*

Guineu, el solà de la

[to so'ta ðe ta ɣi'new]

A l'extrem del terme, arran del de Mont-roig, a l'E del puig de la Cabrafiga, al mateix vessant on hi ha el cocó d'en Jaume, en una de les zones de més poca altitud del territori.

Guinyo

«Joannes Guinyo major dierum clavaterius loci de Pratedip» (*Capb.* 1598).

Guix

V. **Fornet del G.*

Guix, el coll del

[tə 'kɔʎ ðet 'ɣiʃ]

És un petit coll, en aquest cas una depressió (ca. 429 m), que el camí de Colldejou aprofita per canviar de terme. Hi ha restes del que va ser, temps enrere, un forn de guix.

«A la dreta, es troba un camí ample i poc precís, [...] a la seva vora es veu un antic forn de guix» (*Guia*, p. 161).

Guix, la font del

«Les dejo a cada uno de mis referidos hijos tres jornales de tierra a la partida del coll Roig, llamada font del Guix; pero la fuente quiero que quede para mi heredero» (*Test.* 1847, p. 201, 29 juny 1871).

Guix, el forn del

[tə 'forn det 'ɣiʃ]

Al coll del Guix.

«Lo fornet del Gig» (*Estimes* 1622, desembre 1638); «En el terme de Prat dip, en la partida dita lo for del gix» (MN 1611, octubre 1627).

Guixeres, les

[tɛz ɡij'feres]

Designa el mateix lloc que hem descrit abans sota l'entrada de *Guix, el coll del*. Jassans (p. 90) també parla de *la Guixera*, en singular. A Mont-roig (Jové, p. 284) és una partida, que no podem relacionar amb el coll del Guix, a sol ixent i una mica apartada del molló dels Quatre Termes. El molló, que el document de Pratip anomena, no pot ser altre que el dit *molló dels Quatre Termes*. El cognom *Pujol*, que surt en el mateix document, és un dels abundants a Mont-roig; n'hi ha constància des del segle XIV, segons Jové (p. 412). No és fàcil de relacionar el nom que trobem en els tres termes (en singular, la Guixera, a Colldejou, Jassans, p. 91) amb el document que s'aporta a continuació.

«lo Barranquet que baixa de les Guixeres del denpujol [*sic*] haont hia un Mollo que fa divisió de terme» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

«Heler»

Devia ser de procedència estrangera. Només a Padró 1930 el troben anotat un cop de primer cognom. Es deia Josep, era pagès i devia ser un jornalier de la família Vidal.

Hereua, ca l' [ˈka tɛˈrɛwɛ]

Al carrer de Balmes, entre cal Taller i cal Pla. També l'anomenaven *cal Guerxo*, ja que ell era borni, i *cal «Federico»*. No queda ningú d'aquesta família al poble.

Hereua, el mas de Ca l' [tɔ ˈmaz de ˈka tɛˈrɛwɛ]

A la partida del Coll de la Llena, entre l'inici del camí de la Canal i l'inici del camí de l'Aufinac, al sud de la Planeta. És en estat ruïnós. El corral era al davant i, a la part del darrere, hi ha bosc. També se'l coneix per *mas del Guerxo*.

«Hernández» [erˈnandes]

Padró 1888 inscriu el cognom dues vegades de segon. A Mont-roig ara és un cognom abundant, documentat des de 1815 (Jové, p. 285).

Heura

V. *Tossal de l'H*.

Heura, el portell de l' [tɔ pɔrˈteɫ ðe ˈtɛwɾɛ]

És vora el portell de Madrocs, al cantó de ponent d'allà on s'inicia el serrat que penetra, com una falca, al terme del Prat, i en el qual serrat s'aixeca el Mont-redon. El portell era utilitzat per pujar a la serra de Llaberia. La gent de per allà, amb fusta de l'heura, es feien socs, una mena d'esclops.

Homdedéu

«pagar al capita Joseph Homdedeu [...] 21 lliures [per 10 faneques de blat]» (MN 1658, f. 36v, 29.3.1660).

Homs

«Testes sunt [...] et Paulus Homs chilurgia ville de Figueres [...] omnes habitatores in presenti oppidi de Prasdip» (MN 1692, any 1697).

hort

V. *Abadia*, *Areste, *Avall, **Bassa de la Farga*, *Bernardina, *Català, *Clos, *Creu, *Molí, *Molí Draper, *Mora, *Moreres, *Noguer, *Pelós, *Pont, *Rectoria, *Santa Marina, *Tamarit, *Tançat, *Taronger, *Torner.

Hort de Pau Marco, el barranquet de l'

«en la casa de la Farga [...] en lo barranchet del ort de Pau Marco» (MN 1658, f. 329v).

Hort del Canyar

«Partida hort del Cañá, regadio de 2ª» (*Apeo* 1851).

horta

V. *Baix, *Barranc de Pebrell, *Dalt, *Damunt la Séquia, *Davall el Molí, *Davall la Séquia, *Molí, *Pratdip.

Horta, l'

«hortum [...] in parte dicta la horta» (*Capb.* 1553, p. 22).

Horta d'Amunt, l'

«en la horta damunt tenen una part de aygua», «in parte dicta la horta damunt [...] cum sequia molendinj» i «in horta damunt [...] cum horto Raimundi Serrador» (*Capb.* 1553, p. 4 i 16); «Lort que compra de Jordi Bargallo en la orta damunt» (Vàlues 1561, f. 6v); «Lo hort dit dels Noges en la orta Damunt que afronta en lo Torent de la Dubia» (*Estimes* 1622); «Un hort en la partida dita la horta damunt» (MN 1611, desembre 1627); «en la orta damunt de Pratdip dita y anomenada lo Cap del Prat» (MN 1692, f. 281, 24.8.1692).

Horta d'Avall, l'

«hortum [...] in Horta Davall», «hortum [...] in parte dicta a la Horta Davall [...] cum itinere domus dicti hospitalis [...] cum torrente de la Dubia», «hortum [...] in horta davall [...] cum sequia molendini», «hortum [...] in parte dicta la horta Davall [...] cum torrente de la Dubia [...] cum sequia Jacobj Fortuny», «hortum [...] in horta Davall [...] cum horto venerabilis Bartolomej Fortuny dicto de na Mora» i «in horta Davall [...] cum torrente de la Vinyasa» (*Capb.* 1553, p. 7, 8, 15, 21 i 32).

Horta Darrere el Molí Fariner, l'

«in parte dicta la horta darrere lo moli fariner [...] ex una cum molendino farinerio [...] ex alia cum sequia de regar» (*Capb.* 1553, p. 10).

Horta de Dalt, l'

«un hort en la horta de dalt» (*Cap. Mat.* 1692).

V. t. *Horta d'Amunt*, que és un nom de sentit equivalent.

Horta del Molí, l'

«in horta del Moli» (Rendes 1514); «in parte dicta a la horta del moli et dictum lort del moli draper» i «parte dicta la horta del Moli [...] cum itinere molendini

et de la Farga [...] cum torrent de Pebrell» (*Capb.* 1553, p. 5 i 7); «vulgariter dicta la horta del moli [...] cum torrent de la Dubia [...] cum pariete molinis farinari» (MN 1658, f. 610, 1.2.1690).

Horta del Pont, l'

«in parte dicta la horta del Pont continentem in se medium jornale» (Rendes 1514); «a la orta del Pont» (*Capb.* 1572).

Horta del Torrent de la Dòvia, l'

«hortum in parte dicta la horta del Torrent de la Dubia [...] ex una cum itinere generali quo itur al Camp [...] ex alia cum alia sequia que ipse [?] les Borateres» (*Capb.* 1553, p. 14); «per un ort situat en lo terme predict a la horta del torent de la Dubia» (*Capb.* 1572).

Hortals, els

[toz or'tats]

Una partida entre el poble i el Planàs, circuïda al nord per la carretera de Santa Marina. Territori planer, destinat a horta i a arbres fruiters.

«parte dicta dels Hortalls [...] cum itinere generali quo itur ad Campum», «parte dels Hortalls [...] cum torrente de la Dubia», «cum hortals Joannijs Castellvij» i «parte dicta lo hortal del Moli [...] cum itinere del Spital [...] ex alia cum bassa de la Farga» (*Capb.* 1553, p. 21, 24 i 25); «venda [...] d'una heretat situada al terme de Pratdip, anomenada "lortal"» i «per altra sort [a la par]tida dels Hortals» (*Capb.* 1572); «en la partida nomenada lo Hortal» (*Capb.* 1572 i MN 1611, febrer 1640); «una heretat anomenada lo Ortal que ajunte al camí de Lleberie» i «un tros del Hortal [...] en la horta del present lloch a la part de damunt la sequia» (MN 1692, f. 6, 13.6.1700, i f. 348, 10.4.1712).

Hortes, el barranc de les

«al morral Roig y de alli [...] devalla al Barranch nombrat de les hor[tes] tirant barranch avall fins á Riu de Llas[tres]» (*Capb.* 1756, la rogalia del terme, 13.3.1758).

Hortins, els

«Un hort situat en la horta del Pratdip dit los Hortins» i «del sobredit hort dit los hortins en la horta del present lloch del Pratdip» (MN 1692, f. 140v i 142, 1 i 16 novembre 1695).

hospital

V. *Coll de Balaguer, *Infant, *Pobres.

Hospital, l¹

«manifestaren que la dita almoyna del Infant te una Casa y Castell del spital situada en lo camí general y real de Tortosa a Tarregona», «per dicto hospitale Infantis Petri et sub dominio et alodium eiusdem» i «per dictum hospitale pauperum incliti Infanti Petri» (*Capb.* 1553, p. 3, 5 i 8); «Miquel Navarro economo del hospital del Infant» i «pagar al Rt Mⁿ Miquel Navarro administrador del hospital del Sr Infant» (MN 1658, f. 229v, 9.9.1671, i f. 364v, 1.8.1677).

Es refereix a l'actualment anomenat *Hospitalet de l'Infant*, terme municipal de Vandellòs. *Cartas*, II, p. 148, nota 163, adverteix que no s'ha de confondre la fundació de Blanca de Nàpols, muller de Jaume II, de 1308, d'un hospital per a vianants i pelegrins pròxim a la Font del Perelló, amb la realitzada l'any 1343 pel seu fill, l'infant Pere, no gaire lluny d'aquell paratge i que havia de donar lloc al poblat actual de l'Hospitalet de l'Infant. També un altre lloc que va ser donat a poblar per Pere I el 1201 a favor de Joan d'Almenara i Martí Vidal i altres germans de religió al desert d'Alfara, perquè hi erigissin un hospital a honor de sant Jordi (*Cartas*, I, doc. núm. 214, 24.9.1201); el mateix monarca, des de Montblanc, l'any següent, 1202, firmava carta de població i seguretat als hospitalers i pobladors d'Alfara i en confiava la defensa al batlle de Cambrils (*Cartas*, I, doc. núm. 216). Per tant, en una banda i a l'altra del coll de Balaguer hi va haver un interès ben marcat a protegir els viatgers.

Hospital, l²

«al costat del spital de dita villa [...] en lo camí qui va a Santa Marina» (MN 1658, f. 346v-347).

Aquest era el veritable hospital de la vila, que no s'ha de vincular amb l'Hospital de l'Infant Pere. Es diu que havia estat a cal Perot i que, més tard, es va traslladar a cal Coronat. Però no s'han trobat documents que ho confirmin.

Hospital, de l'

«Pere Aragonés del Hospital» (*Cad.* 1767).

Devia ser el mateix que s'ha trobat també com a *Hospitaler*.

Hospital, el camí de l¹

«hortum [...] in parte dicta a la Horta Davall [...] cum itinere domus dicti hospitalis [...] cum torrente de la Dubia», «cum itinere quo itur ad Hospitale» i «lo hortal del Moli [...] cum itinere del Spital [...] ex alia cum bassa de la Farga» (*Capb.* 1553, p. 8, 24 i 25); «Un tros de terra en la horta la qual horta afronta ab lo camí que va al Hospital» (MN 1692, any 1707).

Era el camí que baixava fins a l'Hospitalet actual, és a dir, l'Hospitalet de l'Infant, del terme de Vandellòs, arran de mar, a la vora dreta del tram final del riu de

Llastres. Des de mitjan segle xx, l'antic poblet de pescadors ha estat afectat pel turisme de platja i ha experimentat un creixement poblacional considerable.

Hospital, el camí de l²

«in parte nominata del Mas d'en Vernet [...] cum via Hospitalis» (MN 1692, f. 514, 6.7.1732).

Es refereix al *camí (Vell) de Santa Marina*.

Hospital, el carrer de l'

«Un solar en la calle del Hospital sin numero de treinta palmos de ancho» (Apèndix 1913); «sortint del carrer de l'Hospital» (*Guia*, p. 159).

A hores d'ara és anomenat *carrer de les Escoles*. Morera, p. 430, al pla de la vila, el dibuixa; desemboca al carrer de la Creu. També consta a Padró 1930.

Hospital, el molí de l'

«Confrontatum ad meridiem cum la bassa de la Farga et ex alia parte cum via que itur ab molendinum farinerio dicti ospitalis» (Venda 1571).

Hospital al Coll de Balaguer, el camí de l'

«ab lo cami publich qui va al hospital al coll de Balaguer» (MN 1658, f. 152, 15.10.1667).

Hospital dels Pobres

V. **Casa de l'H. [dels P.]*

Hospitaler

«Pere Aragones hospitale» (Rep. 1776).

Devia ser el mateix que hem anotat *de l'Hospital*.

Hospitalet, l'

«a cens de la administracio y causa pia del Hospitalet del Sr Infant» (MN 1692, f. 183v).

El 1696 és la primera vegada que trobem l'Hospital de l'Infant Pere anomenat amb el diminutiu *Hospitalet*.

V. t. *Hospital, l¹*.

Hospitalet, el camí de l'

[tə ka'mi ðe ɔspita'let]

Desaparegut, però se'l recorda. Creuava el barranc de la Dòvia en diversos llocs.

«A la partida de la Plana, camí del Hospitalet» i «dicta de la Plana [...] a solis occasu cum itinere quo itur ad Hospitale» (MN 1692, f. 181, 11.10.1696, i f. 284v, 19 juny 1701); «el vell camí d'Hospitalet [...]. És molt poc transitat, i no ho fóra gens si no fos per la central d'electricitat que [...] hi ha barrancada avall» i «hi ha el [camí] de carro d'Hospitalet» (*Guia*, p. 193).

Hostal, de l'

«Joan Fortuny del Hostal» (Paga. 1500, 8 març 1581); «A pagat per dit orde a Joan Fortuny del hostal per anar Arbeca y acompañar lo Gobernador y per flares y capellans y pelegrins que a donat posada en sa casa y servici del gobernador per tot dos lliures y divuit sous y sis dinés» (Clavari 1560, any 1624); «cum Jacobo Fortuny del ostal» (MN 1692, f. 19); «Josep Escoda del Hostal» (*Cad.* 1767); «Pere Rovira del Ostal» (Estimes 1815).

«Ibáñez»

Padró 1930 inscriu el cognom una vegada de primer i una de segon. Es tractava de la mare, muller del carboner Santos, i de llur fill, de només un any.

Ignasi, ca l'

[ˈka ɪg'nazi]

Al carrer del Portal, entre ca l'Anna i cal Rafelet. Dóna també al carrer de les Escoles. I confronta, encara, amb ca la Maçona i cal Toni Vives.

Independència, el carrer de la

Sembla que, en algun moment, va ser el nom de *l'avinguda de Catalunya*.

Infant, l'hospital de l'

V. *Hospital*, l¹.

«Inglés»

Padró 1930 inscriu el cognom dues vegades de segon. Una quarantena d'anys abans, Padró 1888 aportava la forma genuïna.

V. t. *Anglès*.

Isard

«Joan Isart de la vila de Mataro» (MN 1658, f. 342, 5.1.1576 [*sic*]).

Devia ser vidrier, com altres vidriers que havien procedit d'aquella vila.

Isidre

V. *Sant I*.

Isidret, ca l' [ˈka ʎaziˈðret]

Al carrer de Balmes, al costat de cal Sabater. També es parla de *cal Jaume Isidret*, al carrer de les Escoles, al costat de cal Muntaner i cal Cirici. I de *cal Joan Isidret*, al carrer del Corxé, al costat d'una casa de cal Pometa.

«José Espelta (a) Ysidret» (Fundació 1846, 3 novembre 1847); «Juan Espelta Ysidret» (Exp. 1856).

Isidret, la caseta de Ca l' [ʎa kaˈzete ðe ˈka ʎaziˈðret]

N'hi ha dues: una a la Duera i una altra al Comú.

Jana, ca la [ˈka ʎa ˈdʒane]

A la plaça de l'Església, al costat de ca la Bàrbara i cal Cobrador. Al voltant dels anys trenta del segle passat, hi havia una orquestra integrada per nou músics, un dels quals era en Pablo Ferré, de ca la Jana.

«Maria coll (á) Jana» (*Apeo* 1851).

Jana, la caseta de Ca la [ʎa kaˈzete ðe ˈka ʎa ˈdʒane]

N'hi ha dues: una a Terres Blancs i una altra al Coll de la Llena.

Jana, el claper de Ca la [ʎo kʎaˈpe ðe ˈka ʎa ˈdʒane]

És una barraca de pedra seca tan a la vora de la frontera amb el terme de Mont-roig que fins i tot es diu que és en aquell terme. Jové anota *ca la Jana* a Mont-roig, i també parla de la *barraca de Ca la Jana*.

Jana, la font de Ca la [ʎa ˈfɔn de ˈka ʎa ˈdʒane]

A la part septentrional del terme, a la partida del Mas d'en Pellisser. Neix a la vora dreta del barranquet del Mas d'en Pellisser, a sota d'una gran roca, per darre-re del mas.

Jandó

V. *Baixada de J*.

Jandó, cal [ˈkaʎ dʒanˈdo]

Al carrer del Castell, entre ca l'«Andianet» i cal «Garrido».

«Senyal de Josep Escrivà Jandó» (Lligallo 1716); «Juan Escrivà Jandó» (Rep. 1769); «José Escrivà (a) Jandó» (Exp. Jut. 1846, any 1847).

Jandó, la caseta de Cal [ʦa ka'zɛtɛ ðe 'kaʎ dʒan'do]

Se n'anomenen dues: una al Guillemí i l'altra al Coll de la Llena.

Jandó, el pont de Cal [ʦo 'pɔn de 'kaʎ dʒan'do]

A la segona entrada del poble. Per sota passa el barranc de la Dòvia. Només té un ull. Els de cal Jandó tenien una propietat allí a la vora. És el pont que antigament s'havia conegut per *pont de Pedra*.

Jardí

«Blai Jordi [...] administrador del Infant Dⁿ Pedro de Arago del spital del col de Balaguer» (MN 1658, f. 50v, 1.6.1661); «Blai Jordi prevere ad^{or} del Infant Dⁿ Pedro de Aragon [...] arrenda [...] al honorable Jaume Canalda [...] tota la tenda» (MN 1658, f. 97v, 5.8.1664); «lo R^t Blaj Jordi pre. Administrador del Infant D. Pedro olim de Arago beneficiat del ospital del coll de Balaguer constitueix procurador al R^t Mⁿ Joseph Pallares diaca della Auditor toria [sic]» (MN 1658, f. 500r, 11.11.1681); «Pere Aragones major j Pere Aragones minor [...] se obliguen a ben pagar [...] al R^t M^o Blaj Jordi [...] la cantitat de sixanta una lliura per un arrendament del forn del pa» (MN 1658, 22.9.1682).

Al segle XVI, Pere i Bartomeu Jardí consten en documents de Mont-roig (Jové, p. 292).

Jaume, el cocó d'en [ʦo ko'koŋ 'dʒawme]

A la falda del vessant SE del puig de la Cabrafiga, hi ha unes llosanques, pròximes al terme de Mont-roig, amb uns cocons, encarats a la solana. No se'n parla gaire. No sabem a quin Jaume es referia. Jové, a Mont-roig, el troba anotat en un cadastre de 1919, i desaparegut de la memòria de la gent d'ara.

Jaume Fortuny, la séquia de

«hortum [...] in parte dicta la horta Davall [...] cum torrente de la Dubia [...] cum sequia Jacobj Fortuny» (*Capb.* 1553, p. 21).

Jaume Isidret, la caseta de Cal [ʦa ka'zɛtɛ ðe 'kaʎ 'dʒawmezi'ðret]

Se n'anomenen dues: una al Mas d'en Pinyol i una altra al Mas d'en Marco.

Jaume Marinons

V. *Marinons, cal*.

Jaume l'Olla, la font de Cal [ʦa 'fɔn de 'kaʎ 'dʒawme 'ʦɔʎɛ]

Al Coll d'en Gros, neix a la finca d'aquest propietari, per allà al barranc del Mas d'en Porxo.

- Jaume Poma, la caseta de Cal** [ʔa ka'zete ðe 'kaʎ 'dʒawme 'pome]
Se'n parla de dues: una al Mas d'en Vernet i una altra al Coll de la Llena.
- Jaume Porxo, cal** ['kaʎ 'dʒawme 'pɔrtʃo]
Al raval de les Cases Noves, al costat de cal Marinons.
- Jaume Porxo, la caseta de Cal** [ʔa ka'zete ðe 'kaʎ 'dʒawme 'pɔrtʃo]
Al Mas d'en Porxo.
- Jaume Porxo, el corral de Cal** [ʔo ko'raʔ de 'kaʎ 'dʒawme 'pɔrtʃo]
Al Colomer, a la vora del camí de Colldejou, a prop del poble. Era capaç per a uns tres-cents cinquanta caps de bestiar. S'hi havia viscut. Actualment està inutilitzat.
- Jaume Porxo, la font de Cal** [ʔa 'fɔn de 'kaʎ 'dʒawme 'pɔrtʃo]
Perduda. En queden uns aiguamolls, a poca distància en amunt de la font del Mas d'en Porxo.
- Jaume Zenon, l'era de Cal** [ʔere ðe 'kaʎ 'dʒawme se'non]
A prop del camí de Colldejou, a la vora del camí de Falset. Era enrajolada. Només en queden unes restes.
- Jené**
Padró 1888 anota el cognom un cop de primer.
- Jep** ['dʒep]
Un renom. Forma contreta de *Josep*.
«Josep Arbós Gep» (Rep. 1776).
- Jesús de Santa Marina** [dʒe'zuz de 'santa ma'rine]
V. *Viola, ca la*.
- Joan del Forn, el** [ʔo dʒu'an deʔ 'forn]
Un renom que correspon al forner actual. Té l'establiment a la plaça del Forn. La fleca va ser fundada per un antecessor seu l'any 1846.
- Joan del Forn, els grauets del**
V. *Joan del Forn, el portell del*.
- Joan del Forn, el portell del** [ʔo por'teʎ ðeʎ dʒu'an deʔ 'forn]
V. *Estudiant, el portell de l'*.

Joan del Tracte, el

V. *Plàcita, ca la*.

Joana

V. *Vinya J*.

Joansalvi

«March Juansalvi» (MN 1658, f. 178, 3.2.1669).

Joc de la Pilota, el

«quandam domum scitam in dicto loco del Pratedip in parte dicta del [?] Joch de la Pilota» i «quoddam patium scitum intus [?] del prat dip juxta lo Joch de la Pilota» (*Capb.* 1553, p. 33); «fa per un pati prop lo Joch de la Pilota» (*Capb.* 1572).

La casa i el pati eren de Bartomeu Sabater.

Joncs, els

«troceum terre pina per a fer reina [...] in partita dicta los Jonchs» (MN 1658, s. f., 3.12.1686).

Jordi, el

«Maria Bargallona vidua relicta q° Josephi Bargallo (dit lo Jordi)» (MN 1692, f. 100, 20.10.1694).

Una mica abans, a l'últim quart del segle *xvi*, el renom *Jordi* era a Colldejou (Jassans, p. 95). I a Mont-roig (Jové, p. 295), en aquell segle *xvi*, *Jordi* era un cognom, i encara ho és avui. També a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 174) el 1846.

«José Antonio», el carrer de

Durant la dictadura franquista va ser el nom aplicat al *carrer de Balmes*.

Josep

V. *Corral del J. de Cal Salvat*.

Josep de Cal Salvat, cal

V. *Salvetet, cal*.

Josep de Cal Salvat, la caseta del [ʦa ka'zɛtɛ ðɛʎ dʒu'zɛb de 'kaʦ saɫ'vet]

Se'n parla de dues: una al Cap del Prat i una altra a la Font de les Benes.

Josep de Cal Salvat, el corral del [ʔo ko'raʔ ðeʎ dʒu'zɛb de 'kaʔ saʔ'vet]
V. Dòvia, el corral de la.

Josepet Sí, cal
V. Gaig, cal.

«**Juanito**» **Tomaset, la caseta de Cal** [ʔa ka'zɛtɛ ðe 'kaʔ χwa'nito toma'zɛt]
 Una a la Font de les Benes i una altra al Mas d'en Vernet.

Juiot

«Francisco Pons Juiot» (Padró 1888).

La lectura d'aquesta paraula del manuscrit ha plantejat dificultats.

Julià, cal ['kaʎ dʒuʔi'a]

Al costat de l'abadia i de ca la Munda. Hi havia una barberia a la qual s'entrava pel carreró que dona la volta a l'església. No queda ningú d'aquesta casa al poble; es van traslladar a Montbrió. El cognom *Julià* també havia estat a Mont-roig al segle XVIII.

«**Júlio**», **cal** ['kaʔ 'χuʔio]

Segons el prenom d'un foraster que va venir a treballar al poble i la va comprar. És al carrer de les Escoles, al costat de cal Rovira, cantonera amb un carrer sense nom i sense sortida. Havia estat *cal Molí*, antigament.

Jull

V. Pla del J.

Juncosa [dʒuŋ'koze]

Fog. 1800 anota el cognom trenta-dues vegades; els prenomes son Antonio, Jayme, José, Juan i Rosa. Padró 1888 l'inscriu vint-i-cinc cops de primer i vint-i-dos de segon; Padró 1930, quaranta de primer i trenta-vuit de segon, i el de 1955, vint-i-quatre de primer i vint-i-cinc de segon. El cognom també apareix a Mont-roig (Jové, p. 298) al segle XVIII, i a Colldejou (Jassans, p. 96) molt tardanament.

«Testes sunt [...] et Petrus Juncosa de Arboli nunc habitator dicti loci» i «Petro Juncosa agle loci de Arboli nunc habitator in loco del Pratedip» (MN 1658, f. 620v, 22.11.1689, i f. 671, 17.11.1690); «Testes Pere Juncosa de Arboli» (MN 1692).

«Labra»

«Concepción Lahuerta Labra» (Padró 1955).

«Lacueva»

«Bienvenido Lacueva Florence» (Padró 1955).

«Lahuerta»

[ˈtaˈwertɛ]

Padró 1955 inscriu el cognom una vegada de primer i dues de segon.

«Lara»

Padró 1930 inscriu el cognom un cop de segon; corresponia a Julio Sevillano, que era capellà i tenia vint-i-sis anys.

«Lelo», cal

[ˈkaɫ ˈɫɛto]

És al costat de cal Puriol, al carrer Major, i de cal «Cisco» Ramon, a la plaça del Forn, per on té l'entrada. També va ser *cal* «Càrio». El 1929 hi havia una taverna que pels anys cinquanta va deixar de funcionar.

«José Benavent Lelo» (Exp. 1856); «Joaquina Escardivol (a) Lela» (Fundació 1846, 11 novembre 1869).

«Lelo», la caseta de Cal

[ˈta kaˈzete ðe ˈkaɫ ˈɫɛto]

Al Mas d'en Sabater.

Leprosos, la caseta dels

[ˈta kaˈzete ðɛtʃ ɫɛˈprozos]

A poca distància al nord-oest del Borboll, una mica més a baix del pla dels Aladerns. Hi ha les romanalles d'una caseta, al costat d'un forn de pa. Es diu que s'hi confinaven els infectats de lepra. Quan els familiars els portaven vitualles, les deixaven una mica abans d'arribar-hi, perquè aquells malalts després les anessin a buscar.

Llaberia¹

«honorable Pau Llaberia» (MN 1658, f. 3v, 10.9.1658); «Pere Llaberia dit (?) Fortuny» (MN 1658, f. 14, 25.11.1658); «Testes sunt [...] Blasius Llaberia» (MN 1658, f. 36, 29.1.1660); «Francesch Llaberia del Segrista» (MN 1658, f. 119, 20.6.1667); «Guillem Llaberia [...] Francesch Llaberia son germa [...] Pere Llaberia son pare» (MN 1658); «Fransech Llaberia [...] amo posesor que es del forn de fer vidre comprat j fabricat en la dita villa del Pratedip per temps de quatre anjs» (MN 1658, f. 728, 20.8.1688).

Padró 1930 anota el cognom dos cops de segon, grafiat *Llaveria*. També consta a Mont-roig (Jové, p. 299), a partir dels documents del segle XVII, i ara en decadència. A Colldejou (Jassans, p. 97) és més antic, a partir de 1297, i encara avui el trobem.

Llaberia² [λαβα'ριε]

Serra i població agregades al terme municipal de Tivissa. És al NNO del terme de Prasdip.

«entro en aquelles penes altes de Labaria e passa per aquelles penes e daualla per aquell loch qui es dit Alguariol» (definició del terme de Siurana, 7 idus de setembre, any 1153 de l'Encarnació, transcripció d'E. TODA Y GÜELL, *Historia de Escornalbou*, 1926); «venerabili Joani Escoda presbiter et rector opidi de Llabaria» (MN 1658, f. 198, 9.3.1670).

Llaberia, el camí de

«cum itinere de Laberria [sic]» (Rendes 1514); «parte dicta la Murtrera [...] cum itinere de Llaberia» i «in parte dicta al Forn den Reig [...] cum itinere de Llaberia» (*Capb.* 1553, p. 9); «ex alia cum itinere de Laberria [sic]» i «cum itinere de Laberia» (Perg. 1571); «lo roge [...] in via publica que ducite a laberia» (MN 1658, s. f., 18.5.1689); «la Sort de la Murtrera a la partida qui va a Llaberia» i «lo Ortal que ajunte al camí de Lleberie» (MN 1692, f. 413, any 1697, i f. 6, 13.6.1700); «la roca Tallada fins a la porta nomenada de la Dubia ahont travesa lo camí que baixa de Llaberia al present lloch» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

V. t. *Dòvia, el camí de la*, que és el que condueix a Llaberia.

Llaberia, la carretera de [ʔa kare'tere ðe λαβα'ριε]

Al coll Roig, es desprèn de la que va al coll de Fatxes. S'encamina cap al nord, fa una giragonsa, surt del terme i hi torna a entrar de seguida; va cosa d'un quilòmetre paral·lela a la línia fronterera i, finalment, a les Pedrisses, la traspassa per entrar definitivament al terme de Tivissa.

Lladre, la cova del [ʔa 'kove ðeλ 'laðre]

A la vora dreta de la part final de la rasa de l'Estanquer, per allà al camí de Reus, no gaire lluny a ponent de l'Aufinac. Es tractava d'un amagatall de bandolers, que assaltaven la gent quan venia de Reus amb queviures.

Llamp, la roca del [ʔa 'rɔke ðeλ 'lam]

Al racó de la Dòvia. Es diu que un llamp va partir per la meitat una gran roca.

Llana, ca la ['ka ʔa 'lane]

Al carrer de Santa Marina, entre ca l'Espardenyer i cal Ciseta.

«Juan Rovira (á) Llana» (*Apeo* 1851); «Juan Rovira Llana» (Exp. 1856).

Llana, la caseta de Ca la [ʦa ka'zete ðe 'ka ʦa 'ʎane]
A l'Anxera, al vessant oriental de la serra de Güena.

Llapassa
V. *Llepassa.

Llastres, el barranc de [ʦo βa'ranj de 'ʎastres]
Hi ha gent —més aviat poca— que anomena així la part final del barranc de la Dòvia. S'ha produït contaminació nominal a causa de la proximitat del riu de Llastres.
V. t. *Llastres, el riu de*.

Llastres, el riu de [ʦo 'riw ðe 'ʎastres] o [ʦo 'ʎastres]
No se'n parla gaire, com si fos molt llunyà. Sovint no porta gens d'aigua. S'inicia per allà al coll de Fatxes, terme de Vandellòs. Fa de divisòria del terme de Pratdip durant un trajecte curt del seu recorregut, de per allà a l'Anxera, la Cova de Cal Marian, la Solana de Ca la Torre, el Coixac i la urbanització de les Planes del Rei. Hi aflueix el barranc de la Dòvia. Després, camí de la mar, també és frontera entre Vandellòs i Mont-roig. També se'l coneix per *barranc de Vandellòs*.

«usque ad torrentem de Riudellastres inclusive» i «usque ad radicem serræ vocatæ de la Batalla quæ est prope mansum den Marco del torrent deinde sequendo dictum iter usque ad intratam torrentum vocatorum de Valldellos et del Pratdip in pasu qui vocatur pas de Riudellastre de intrando dicto rivo de Riudellastres possent intrare in torrent de Pratdip» (Sent. 1437); «Esta en lo dit pas del riu de Llastres demunt lo forcall del torrent dits de Vandellos y del Prat Dip» (Fitació 1672); «Barranc nombrat de les Hortigues tirant Barranch avall fins à Riu de llastres» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758); «partida del Llepassa [...] a ponent en lo barranch del Riu de Llastres» (*Repart.* 1763).

Llena
V. *Coll de la L.*, **Plans del Coll de la L.*

Llena, de la
«Pere Fortuny de la Llena» (Lligallo 1805).

Llena, el coll de la¹ [ʦo 'kɔʎ ðe ʦa 'ʎene]
A uns dos quilòmetres del poble, pel camí de Colldejou. «Coll» no significa una depressió sinó un turó. Mesura 436 m d'alt. Hi ha un pinar força espès i conreus.

«Lo col de la lena» (Paga. 1532).

Llena, el coll de la² [tɔ 'kɔl ðe ʎa 'ʎene]

També és el nom de la depressió —una mica per damunt dels 300 m d'alt— que es forma entre el puig de la Cabrafiga i el tossal del coll de la Llena. És un territori planer que la gent no considera que sigui un coll amb el significat de 'depressió'. Hi passa el camí de Colldejou. S'hi veuen aiguamolls. Antigament, quan s'anava per aquest indret, amb els carros carregats, les rodes s'enfonsaven i havien de reforçar la tracció amb un altre animal. S'hi inicia, cap al SO, el barranc de les Valls.

«Pasada la dicha montaña [...] dixerón que era el coll o plana de la Llena» (Procés 1568); «Plans del Bater o coll de la Llena [...], de primer mostrant un bosquet feblíssim i breu, després extensament conreats, principalment de vinya i avellaners» (*Guia*, p. 158).

Llena, el portell de la

«de Cavall Bernat, serra, serra amunt [...] portell de la Llena» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Lleó, cal ['kaʎ ʎa'ɔ]

Al carrer de les Escoles, entre cal Guapo i cal Rafel de cal Bater. Padró 1955 inscriu el cognom tres vegades de primer i una de segon. Vicent Llaó consta a Padró 1930. També a Mont-roig (Jové, p. 302), modernament. Vegeu també l'apartat «La instrucció i la música» a la introducció, quant als músics d'aquesta casa.

«Francisco Joseph Llao» (*Bapt.* 1748, f. 13, any 1754).

Lleó, la caseta de Cal [ʎa ka'zete ðe 'kaʎ ʎa'ɔ]

A Terres Blancs.

Llepassa, la

«heretat dita la Llepassa en lo terme de Tivisa» i «tros de terra plantat de garrofers a la partida de la Llepassa» (MN 1658, f. 227v-228, 10.8.1671, i f. 190, 14.2.1679); «Pesa de terra a la partida del Llepassa [...] afronta a llevant en la Plana del Comu, a ponent en lo barranch del Riu de Llastres» (*Repart.* 1763).

Potser té raó el document de 1671, que diu que és a Tivissa. Quant a la grafia, s'ha respectat la síl·laba *Lle-* dels documents, tot i que amb el terme *llapassa*, amb *lla-*, es conegui una herba (*Arctium minus*) de la qual podia procedir el nom de la terra. Aquest nom coincideix amb el d'una possessió de la Marina de Lluçmajor (Mallorca), segons *OnCat*, I, p. 180, que no ofereix cap hipòtesi interpretativa.

Llonga, la cova [ʔa 'kɔvɛ 'lɔŋgɛ]
A l'Obaga de la Grallera. És una balma al fons d'un petit cingle.

Llop, cal ['kaɫ 'lɔp]
Segons un renom del poble. Era al carrer de Balmes.

Llop, la cova del [ʔa 'kɔvɛ ðeɫ 'lɔp]
A la Dòvia, en una paret roquera, és un gran forat. És fama que els animals salvatges i els llobatons anaven a refugiar-s'hi. Però podria ser que el nom de la cova procedís del renom de l'entrada anterior.

Llopeta
«Juan Rovira-Llopeta» (Lleves 1793).

Lloranques, les [ʔɛz ɫo'raŋkɛs]
Eren unes lloranques que hi havia a mig camí de Colldejou. Avui dia estan gairebé tapades perquè el camí està asfaltat. Els animals relliscaven quan passaven per aquell indret.

«Les lloranques, según abeurador» (Lligallo 1716); «a una abeurada de ganado de totes les especies anomenada les Lloranques» (Acta 1794); «Abeurada de les Lloranques» (Lligallo 1803).

Llorenç¹
«Rosa Figueras Llorens» (Padró 1955).

Padró 1888 inscriu el cognom dos cops de primer i un de segon; el de 1930, un de primer i dos de segon. El cognom és molt abundant a Colldejou (Jassans, p. 99), on ja consta en documents del segle XVI. També ho és bastant a Mont-roig (Jové, p. 304), on es comença a trobar al segle XVII. També és a Vilanova d'Escornalbou i a l'Arbocet, s. v. *Llorens* (Maristany, p. 175), però no hi arriba fins al segle XX.

Llorenç²
«Juan Vernet (à) Llorens» (*Tèst.* 1847, p. 65, any 1852).

Llufa, ca la ['ka ʔa 'ɫufɛ]
Segons un renom de la vila. La casa era al carrer de Balmes. No queda ningú d'aquesta família, que se'n va anar fora vila.

Lluís

V. **Folc i de Cardona*.

«Lourdes», ca la [ˈka ʎa ˈlurðes]

Als Quatre Cantons, entre cal Placeta i cal Ximarret. Pels anys setanta del segle xx, tenia la centraleta del telèfon del poble i anava a buscar a casa les persones per les quals demanaven, un servei que en aquella època era habitual en localitats poc poblades.

«Lucena»

Padró 1930 inscriu el cognom un cop de segon; corresponia a Francisca Ruiz de Luna.

«Luna»

V. *«Ruiz de L.».

Maçona, la [ʎa maˈsone]

Partida de terra, amb ametllers, avellaners, cirerers i una bona part de bosc, a la vora i al cantó de ponent del camí de Colldejou. És entre el Borboll, el Mas d'en Porxo i el Mas Vell.

«Tierra regadio en la partida llamada la Masona, lindante con tierras de Juan Rovira» (*Tést.* 1847, p. 54, 10 novembre 1851); «Pieza de tierra [...] a la partida de la Masona, sembradura» (*Apeo* 1851).

Maçona, el barranc de la [ʎo βaˈraŋ de ʎa maˈsone]

És una fondalada on es recullen les aigües del voltant; s'hi reuneixen i formen un barranquet. *Guia* sempre parla de *Maçones*, en plural.

«A la dreta s'apregoneix el barranc de les Maçones i en aquesta banda es veuen pins petits i bocins de garriga; a l'altra dominen els conreus» (*Guia*, p. 160).

Maçona, ca la [ˈka ʎa maˈsone]

A l'avinguda de Catalunya, al costat de cal Ferrer i cal Toni Vives. Quant a l'ortografia, hem optat per aquesta que utilitzem pensant que la paraula podria estar relacionada amb la maçoneria, 'obra de calç, ciment o algun altre material de cohesió, i pedra picada'. Tanmateix, no ha de quedar exclòs que no hagués estat preferible *Massona*, relacionada amb *massa*, d'amassar.

«Josep Marco de la Masona» (Lligallo 1716); «Jaume Marco de la Masona» (Paga. 1774); «Viuda Maria Sabaté (á) Masona» (*Apeo* 1851).

Maçona, la caseta de Ca la

[ˈta kaˈzete ðe ˈka ˈta maˈsone]

A la Boella.

Maçona, l'era de Ca la

[ˈtere ðe ˈka ˈta maˈsone]

A la vora de la Creu del Terme, a la part dreta de la sortida del poble que enllaça amb la carretera de Santa Marina. Hi havia tres eres, ara desaparegudes a causa del pla urbanístic que s'ha fet per aquests indrets. Aquesta família l'arrendava a la gent del poble que hi volia batre. Fins a l'any 1931 trillaven amb els animals. El pagament de l'arrendament era, per dues garbes, un cavalló i, per cada cavalló, pagaven un quartà de gra. Entre 1931 i 1932, van comprar una màquina de batre. Després de la guerra, va deixar de funcionar i, més tard, s'hi van plantar avellaners i ametllers.

Maçona, el mas de la

[ˈto ˈmaz de ˈta maˈsone]

Edificació composta de planta baixa i pis. Un nou propietari hi va fer reformes. Actualment, en bon estat de conservació. A la partida de la Maçona, a prop del camí de Colldejou.

«En la masia [...] dita la Masona» (MN 1692, f. 120, 28 març 1695); «Es veu [...] la masia de les Maçones, bastant gran» (*Guia*, p. 160, a uns tres quarts d'hora de camí per l'itinerari de Pratdip a Colldejou).

«Madicos»

«Testes sunt Petrus Madicos moliner» (MN 1658, f. 142, 14.9.1665).

Madrocs

V. *Portell de M.*, *Solà del Portell de M.*

Madrocs, el portell de

[ˈto porˈteɫ ðe maˈðrɔks]

És a la partida del Solà del Portell de Madrocs, al cantó de ponent d'allà on s'inicia el serrat del Mont-redon, un serrat que penetra, com una falca, al terme del Prat. És un pas per a persones. Hi passaven les que baixaven de Llaberia —amb fama d'expertes en les feines del bosc— al terme del Prat a treballar per a la gent de Colldejou. També pujaven amb el ramat a la serra de Llaberia per pasturar.

Madruguera, la

«quandam petiam terre [...] dictam la coma de la Font [...] cum coma nominata la Madriquera», «petiam terræ in parte dicta la Madruguera [...] cum comuni de la Font ex alia cum coma de la Font et ex alia partibus cum Coma del Prat» i «la Coma del Prat [...] cum la Madruguera» (*Capb.* 1553, p. 22); «cum Coma nominata la Madrugueras» (Perg. s/d).

Maig

V. **Primer de M.*

Maimó

«Juan Maimó Anguera» (Padró 1888).

Major, el carrer

[to ka're maj'ʒo]

Comença a l'avinguda de Catalunya i acaba a la mateixa avinguda, després de dibuixar mitja circumferència. Morera, p. 430, al pla de la vila, l'indica venint de l'església fins a la baixada Jaudó [per *Jandó*]. També consta a Padró 1930. Connecta amb el carrer de les Muralles, que és pròxim a l'església, i un bocí de carrer sense nom el comunica amb la plaça del Forn.

«domum [...] confrontatam ex duabus partibus cum vico maior ex alia cum tarrat de comu» (*Capb.* 1553, p. 18); «Casa [...] en un pati que compra [...] afronta al [...] carre majo» (Estimes 1600, any 1653).

Major, la plaça

Un dels diversos noms que ha tingut la *plaça de l'Església*.

Malalts, els rentadors dels

[to'renta'doz detz ma'ta'ts]

A prop dels rentadors, n'hi havia uns d'anomenats *dels Malalts*, perquè, segons deien, s'hi rentava roba de gent malalta. L'any 1993 es van tapar.

«Malandando»

[ma'tan'dando]

És un renom, tal com expressen els documents. Diuen que aquest personatge tenia unes propietats a la vora del Bassot, al barranc de la Dòvia.

«Senyal de Pedro Fortuny a Malandando» (Lligallo 1805); «Pedro Fortuny Malandando» (Lligallo 1832); «Maria Vidal (a) Malandando» (Fundació 1846, any 1846).

Maleneta

[ma'ta'nete]

Se'n parla a ca l'Estudiant.

«Magdalena Marco (a) Maleneta» (Fundació 1846, any 1851).

Mallenga

«Venda de Bernat Malenga, pagès de Prasdip a l'administració de l'hospital» i «fa Bernat Mallenga dotze sous per un censal a ell comprat» (*Capb.* 1572).

Manescal, cal

[ˈkaʎ manesˈkaʎ]

Fa cantonada al pla de la Creu i al carrer de les Escoles, al costat de cal Xollat i ca la Maçona.

«Viuda de Antonio Escardivol Menescal» (*Apeo* 1851); «Magdalena Escoda (a) dit Menescal» (Fundació 1846, any 1853).

Maneu, el

[ˈto maˈnew]

Partida de terra, amb botjar, limitada pels Solans, l'Hortal i la carretera de Santa Marina, a la sortida del poble.

V. t. *Montmaneu, que és com l'anota documentació tardana.

«Por una pieza de tierra que cultiva [...] en la partida llamada al Maneu» (*Apeo* 1851).

Marc

«Joanne March [...] presbitero» (*Capb.* 1553, p. 28); «Joan March ferrer» (*Fog.* 1553); «Joannes March dicti loci» (MN 1658, f. 67v); «Petrus March presbiter» (MN 1658, f. 68v); «Rⁿ mossen Pere March prevera j rector de la parroquia de N^{tra} S^{ra} del Prat dip» (MN 1658, f. 122v, 12.10.1667); «Joannes March studens theologia» (MN 1658, f. 222); «Pere March pages [...] de la orta daval la sequia» (MN 1658, f. 493).

A Mont-roig (Jové, p. 314) encara hi és, també des del segle XVI.

Marçà

V. **Camí de M.*

«Marcelino», cal

[ˈkaʎ marseˈʎino]

A l'avinguda de Catalunya, i també amb façana al carrer de les Muralles, entre cal «Cisco» la Carme i una casa de cal Rovira. Era un dels dos ferrers del poble. Al voltant dels anys setanta del segle XX va deixar la feina.

Marco¹

V. *Anton M.*, **Hort de Pau M.*, *Mas d'en M.*, **Pere M.*

Marco²

[ˈmarko]

Fog. 1800 anota aquest cognom trenta-quatre vegades; els prenomes són: Maria, Pedro, José i Francisco. Padró 1888 l'inscriu quaranta-tres cops de primer i trenta-quatre de segon; el de 1930, quaranta-vuit de primer i cinquanta-nou de segon, i el de 1955, quaranta-tres de primer i trenta-quatre de segon. És un altre dels cognoms abundants als manuscrits examinats. Els noms de baptisme observats han estat Antoni, Cebrià, Esperança, Guillem, Jaume, Joan, Josep, Maria, Mateu, Pau i Pere.

A Colldejou (Jassans, p. 104) hi va ser entre els segles XIII i XVII. A Vilanova d'Escornalbou, des del segle XVI fins al segle XIX, amb accent a l'última síl·laba, segurament adventici. A Mont-roig, s. v. *Marcó* (Jové, p. 315), hi abunda, des del segle XV, segons els documents, que només modernament escriuen *Marcó*.

«La vinya que compra den Antonio Marquo» (Estimes 1491); «Pere Marco del Torrent», «Cebrià Marco» i «Guillem Marguo» (*Fog. 1497*); «Macià Marquo i Johan Marquo» (Censal 1509); «Joan Marco» [als masos] i «Pere Marco» (*Fog. 1553*); «Petrus Marquo parator pannorum llane» i «Sperancia uxor relicta Mathie Marco q^o» (*Capb. 1553*, p. 10 i 11); «Jaume Marco amb Madalena Sabater» (*Cap. Mat. 1650*, 25.3.1598); «Pau Marco» (MN 1658, f. 14r; f. 34; f. 35, 29.3.1660; f. 76; f. 173v, 16.12.1668); «Juan Marco [...] jurats della villa de Pradip» (MN 1658, f. 439, 24.1.1680); «Paulus Marco et Maria Marca» (MN 1658, f. 718v, 22.1.1688); «Testes sunt [...] et Josephus Marcho scola» (MN 1658, f. 720v, 19.3.1688); «Josep Marco de la Masona» (Lligallo 1716); «anomenaren procurador per anar a captar per dita Santa [Marina] ço es a Joan Marco» (MN 1692, f. 441, 28.7.1726); «Pere Marco Codal» (Estimes 1815).

Marco, cal [ˈkaʎ ˈmarko]

És al carrer de Santa Marina. També hi ha *ca l'Anton Marco* al carrer de Santa Marina, al costat de cal Teixidor; antigament era coneguda per *cal Safraner*. I *cal Jaume Marco*, al carrer de les Escoles, on ocupa un gran espai.

Marco, la caseta de Cal [ˈta kaˈzete ðe ˈkaʎ ˈmarko]

A la Maçona.

Marco, el corral de Cal [ˈto koˈraʎ de ˈkaʎ ˈmarko]

Era a la Maçona, a la dreta del camí de Colldejou, a la vora d'un pinar. A hores d'ara ha desaparegut a causa de l'eixamplament de la finca i perquè s'hi ha fet neteja.

Marco, la cova d'en [ˈta ˈkove ðem ˈmarko]

És a la vora esquerra del barranc de la Costa, a poca distància del terme de Mont-roig. No és gaire gran. És tancada amb una paret de pedra seca.

Marco, l'era de Cal [ˈtɛre ðe ˈkaʎ ˈmarko]

A la sortida del poble, per sobre de ca la Maçona. Era enrajolada. En queden petites restes.

Marco, el mas d'en [ˈto ˈmaz dem ˈmarko]

Masada a la vora i al nord del camí de Colldejou, a la partida a la qual el mas dóna nom, a no gaire distància abans d'arribar al coll de la Llena. A la part de

darrere, hi ha bosc i, al davant, una plantació d'ametllers i avellaners. Terrenys amb marges. El primer document deixa clar que només podran coure pa per a ells, no per a altres.

«quoddam furnum sive clibanum ad opus coquendi Joannes [*sic per panes*] intus vestrum mansum den Marquo constructum et edificatum ad opus suum et familie sue» (*Capb.* 1553, p. 20); «La venda feta per Joan Scoda de la masia nomenada del mas den Marco» (MN 1611, setembre 1610 [*sic*]); «cum hereditate sive mansia den Marco quae nunc posidet Paulus Escoda» i «terra plantada de garrofes dita lo mas den Marco» (MN 1658, f. 258 i f. 345v, 16.3.1676).

Marco del Torrent, el mas d'en

«usque ad radicem serræ vocatæ de la Batalla quæ est prope mansum den Marco del torrent deinde sequendo dictum iter usque ad intratam torrentum vocatorum de Valldellos et del Pratedip in pasu qui vocatur pas de Riudellastre de intrando dicto rivo de Riudellastres possent intrare in torrent de Pratedip» (Sent. 1437).

Margalef

[marɣa'ʎɛf]

Padró 1888 anota el cognom set vegades de primer i dues de segon; el de 1930, sis de primer i vuit de segon, i el de 1955, tres de primer i vuit de segon. També a Mont-roig (Jové, p. 318) des del segle XVIII.

Maria la Séquia, la

V. *Craques, cal.*

Marian

V. *Cova de Cal M.*

Marian, la caseta de Cal

[ʎa ka'zɛtɛ ðe 'kaʎ mari'an]

Al Coixac. L'individu que hi ha deixat el nom no té casa al Prat; era de Masriudoms. Si bé al Prat no queda clar si és prenom, cognom o renom, a Mont-roig (Jové, p. 319), al segle XVIII, va ser en una ocasió segurament renom i després va formar part d'un prenom compost.

Marian, la cova de Cal

[ʎa 'kɔvɛ ðe 'kaʎ mari'an]

És a l'Anxera, a l'extrem sud del terme, a la vora esquerra del riu de Llastres. És una balma, en un gran cingle de color rogenc.

Marian, la font de Cal

[ʎa 'fɔn de 'kaʎ mari'an]

A l'extrem meridional del terme, a la partida de la Cova de Cal Marian, vora el torrent de la Solana, a la vora esquerra del riu de Llastres, a prop de la cova de Cal

Marian. No raja gaire. L'aigua és canalitzada per un rec —conegut per *la séquia de Cal Marian*— cap a la cova i, en un planellet, era aprofitada per fer una mica d'horta.

Marian, la séquia de Cal [ʔa 'sekie ðe 'kaʔ mari'an]
V. *Marian, la font de Cal*.

Mariassa, l'era de la [ʔere de ʔa mari'ase]
Al davant del mas. Era de terra. Queden les restes del que va ser, cobertes per la malesa.

Mariassa, el mas de la [ʔo 'maz de ʔa mari'ase]
És en estat ruïnós. A la partida del Mas d'en Bisbe, a prop de la carretera de Santa Marina. Era una gran masada. La meitat de la planta baixa era per als animals que llauraven i l'altra meitat, per a la gent de casa. Formaven part de l'edifici el corral del ramat i, a pocs metres, el corralet dels animals de casa. La teulada tenia dos vessants. S'hi entrava pel costat.

Marina
V. *Santa M*.

Marinons, cal ['kaʔ mari'nons]
És al Raval, entre cal Jaume Porxo i ca l'Abelles. Deu ser un hipocorístic de *Marina*, masculinitzat i en plural.

«Senyal de Antón Vidal Marinons» (Lligallo 1805); «José Vidal Marinons» (Exp. 1856).

Marinons, la caseta de Cal [ʔa ka'zete ðe 'kaʔ mari'nons]
N'hi ha tres: a la Duera, a les Fonts i a les Sorts.

Marinons, la cova del
V. *Sant Isidre, la capella de*.

Marinons, el pla del [ʔo 'pʔa ðeʔ mari'nons]
Al nord de les Fonts i sota les Carabasses. Hi passa el sender de la Seda. No és gaire gran. Hi havia hagut ametllers i avellaners. Ara és botjar.

Marlès [mar'ʔes]
Padró 1888 anota el cognom deu vegades de primer i cinc de segon; el de 1930, vint-i-tres de primer i dotze de segon, i el de 1955, vint-i-tres de primer i quinze de segon. El 1930 Joan Marlès Estalella consta com a mestre.

«Jayme Marlés» (Fog. 1800); «Pedro Marlés» i «Jaime Marlés» (Exp. 1856).

Marlès, cal [ˈkaʎ marˈʎes]

Al carrer Major, amb entrada també per l'avinguda de Catalunya. L'envolten cal Gaig, ca l'«Esmeralda», una casa de cal Fèlix i cal Moletes. A més es parla de *cal Joan Marlès*, també al carrer Major, entre cal Blai i cal Repau.

Marlès, la caseta de Cal [ˈʦa kaˈzete ðe ˈkaʎ marˈʎes]

N'hi ha dues: una a l'Aguiler i una altra al Mas d'en Xeco.

Marlès, la pedrera de Cal [ˈʦa peˈðrere ðe ˈkaʎ merˈʎes]

Al camí de Colldejou; a hores d'ara és inactiva.

Marquès

«Anthoni Marques» (*Fog. 1497 i Fog. 1553*, que aporta *Margues*); «Anthonius Marques agricula», «furnum ad opus coquendi panes intus mansiam dicti confitenti [Antoniū Marques] sive al Coll de la llegua [*sic, per Llèna*]» i «cum hereditate Anthonij Marques» (*Capb. 1553*, p. 12, 17 i 30).

També a Mont-roig (Jové, p. 321), no gaire abundant, anotat ja al segle XVIII.

Marquès, el [ˈʦo marˈkes]

Partida de terra, amb bosc, al sector nord del coll del Marquès i a redós del vessant oriental del collet de Güena. Limita amb la Solana de Ca la Torre, l'Anxera, la Vinya Joana i el barranc de la Dòvia. Hi ha el pouet i la cova del Marquès.

«Lo farreginal que afronta ab en Marques» (Paga. 1532); «Partida del Marqués» (*Actes 1781*); «En la partida del Marqués» (*Apeo 1851*).

Marquès, l'avenc del [ˈʦaˈveŋ ðeʎ marˈkes]

Al Marquès, unes esclertes de poca importància, a sol ponent i a la vora del pouet del Marquès.

Marquès, el coll del [ˈʦo ˈkɔʎ ðeʎ marˈkes]

Al Marquès. «Coll» entès com a 'turó', que mesura 502 m d'alt. Centra un territori rodejat per la Solana de Ca la Torre, el barranc de la Dòvia i la serra de Güena, i l'Anxera.

«la Artiga [...] ab lo bosch de la Anxera [...] ab lo barranc de la Anxera [...] fins al forn del Abella [...] fins al portell del Puitx [...] ab Joan Scoda al puitg del Serral y ab barranc del Serral fins al coll del Marques [...] fins a la roqueta dels hortigues» (MN 1692, f. 126v, censal mort, receptiu 2.9.1691).

Marquès, la cova del [ʔa 'kove ðeʔ mar'kes]

Al Marquès, al vessant NO del coll del Marquès, vora el pouet del Marquès. En una paret de roca, a la part dreta de l'inici del torrent de la Creveta.

Marquès, el pouet del [ʔo pu'wed ðeʔ mar'kes]

A la partida del Marquès, a la vora dreta del torrent de la Creveta. Hi ha un brocal circular, de pedra en sec, d'un metre de diàmetre, al voltant d'un pouet de poc més de fondària. S'utilitzava per abeurar el ramat. Semienrunat.

Marquès, la rasa del [ʔa 'raze ðeʔ mar'kes]

És una fondada que s'inicia a la Solana de Ca la Torre i se'n va cap al barranc de la Dòvia, enfront del molí de Cal Xenca.

Marquesa, la cova de la [ʔa 'kove ðe ʔa mar'keze]

És una balma. A l'Aguiler, a poca distància a ponent de la cova de l'Estaló. El document utilitza l'article de distinció personal. «*Marquesa*» sens dubte per feminització del cognom *Marquès*. També a les dues entrades que segueixen.

«In loco dicto la cova na Marquesa» (Procés 1568).

Marquesa, el pati de na

«quoddam patium [...] nominatum lo pati de na Marquesa» (*Capb.* 1553, p. 32).

Marquesa, la vinya de na

«La binya de na Marquesa» (Paga. 1500).

Marquet, el

«Jaume Bargallo alias dit lo Marquet» (MN 1692, f. 161, 15.9.1697).

«Marquez»

«José Martínez Marquez» (Padró 1955).

Potser caldria llegir *Márquez*.

Marrades, les [ʔez ma'raðes]

Partida de terra, una part de la qual passa pel barranc del Coll Roig i la travessa el portador d'aigua de les Costes. Limita amb les Pedrisses, les Costes, la Cova Roja, el Goleró, el Mas d'en Xeco, Terres Blancs i el Solà de la Cova de l'Estaló. Avellaners, ametllers i bosc.

«Una porción de las Marradas que linda con Pedro Vives» (*Apèndix* 1912); «Pieza de tierra en el mismo termino y partida conocida por Marrades, viña, bosque y garriga» (*Apèndix* 1919).

Marrades, el camí de les

V. *Capçanes, el camí de*.

Martí

Padró 1888 inscriu el cognom tres vegades de primer i quatre de segon; el de 1930, tres de segon, i el de 1955, dues de primer i sis de segon. És un cognom abundant a Mont-roig (Jové, p. 322), on apareix al segle XIV. A Colldejou (Jassans, p. 106) va ser renom entre els segles XVIII i XIX. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 174) el cognom consta entre els segles XVII i XIX.

Martí, cal

[ˈkaʎ marˈti]

A les Cases Noves, fa cantonada, al costat de cal Barber. Podeu veure també l'apartat «La instrucció i la música» a la introducció, quant als músics d'aquesta casa. També es parla de *cal Joan Martí*, al carrer del Portal, al costat de cal Tir i de ca l'Anton Mauri. La gent d'aquesta casa es va traslladar a viure a Cambrils.

Martí, la caseta de Cal

[ʎa kaˈzete ðe ˈkaʎ marˈti]

A l'Aguiler.

Martín

«Pedro Martín Vidal» (*Cad.* 1736).

Interpretem que *Martín* formava part del prenom compost *Pedro Martín*. Si s'interpretava com a cognom, llavors, *Vidal* seria renom. *Martín*, cognom, consta a Colldejou (Jassans, p. 106) fa quatre dies.

Martina, ca la

[ˈka ʎa marˈtine]

Fa cantonada al carrer del Portal, al costat de cal Pere del Mas d'en Bisbe i de cal Pujals, entre cal Forn i una casa de cal Tir. Van anar a viure al terme de Mont-roig.

Martina, la caseta de Ca la

[ʎa kaˈzete ðe ˈka ʎa marˈtine]

A Terres Blancs, a l'inici d'una rasa que baixa cap a Sant Miquel.

«Martínez»

«José Martínez Marquez» (Padró 1955).

Molt abans, el 1496, hi va haver *Martines* a Mont-roig (Jové, p. 324). A Colldejou (Jassans, p. 106) no se'n troba cap fins al 1998.

Màrtirs, el carrer dels

Denominació imposada durant la dictadura franquista. Es referia només als filofranquistes assassinats durant la contrarevolució de 1936. Va correspondre al *carrer del Castell*.

Martorell

«Pere Martyr Vidal fa contracte de companyia sobre la fabrica del forn de vidre [...] ab Pau Martorell, Joan Boix y Joseph Codina de la vila de Mataro [...] mes-tres de fer vidre» (MN 1692, f. 490, 17.4.1730).

Aquest cognom va passar per Mont-roig (Jové, p. 324) l'any 1429 i per Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 174) el 1778.

mas

V. *Abellar, Anton Bater, Aufinac, *Averany, *Bargalló, Bisbe, Borja, *Borràs, Cabrafiga, Cabrafiga de l'Anton Bater, Carabassa, Castell, Catura, Cirici, Ciseta, *Coixac, Colomer, *Costa, Costa de l'Escoda, Encenedor, Estalella, Estanquer, Gallard, Guerxo, *Guillemí, Hereua, Maçona, Marco, *Marco del Torrent, Mariassa, Monet, *Montoliu, *Mur, Oriol, Panxot, Pauet, Pellisser, Pepeta de cal Bater, «Pintón», Pinyol, Porxo, Quadrat, Ramon, Rovira, Sabater, Salvat, Sanador, Sardí, *Tallades, Toni Vives, *Vell, Vernet, Xeco, Xitxa.*

Mas

V. *Anton del M. d'en Bisbe, Pere del M. d'en Bisbe, Pla del M.*

Mas, el

«Por una pieza de tierra [...] en la partida llamada al Mas» (*Apeo* 1851).

Mas, del

«Pere Monet del Mas» i «Bernat Sabater del Mas» (Censal 1509); «cum horto Gabriellis Bargallo del mas» (*Capb.* 1553, p. 11); «En Pere Monet del mas, donare dites compte als jurats de lany present» (Clavari 1560, any 1588); «Joan Sabater del Mas» (MN 1658, f. 60v); «Que pague a Juseph Rovira del mas, per los treballs de jutje» (Clavari 1560, any 1684); «Senyal de Pere Sabater, fadrí del Mas» i «Josep Sabater, fadrí del Mas» (Lligallo 1716); «Joan Escoda del Mas» (Repart. 1800).

Eren *del Mas*, doncs, uns Bargalló, Escoda, Monet, Rovira i Sabater, entre el segle XVI i el segle XVIII.

Mas Cremat, del

«Juan Rovira del mas cremat» (MN 1692, 2 setembre 1724); «Heretat de Francisco Rovira del mas Cremat» (*Bapt.* 1748, f. 10v, any 1751).

Mas d'en Bisbe

V. Anton del M. d'en B., Pere del M. d'en B.

Mas d'en Bisbe, el

[tə 'maz dem 'bizbe]

Partida de terra, amb cirerers i avellaners, en bancals amargenats, i una mica de bosc, on hi havia avellaners i ametllers. És a la vora dreta del final del barranc de l'Aguiler, en el punt on aquest barranc s'ajunta amb el de Santa Marina, que li queda a sol ixent. Confronta amb Sant Miquel, Terres Blancs, l'Aguiler i el Mas d'en Vernet. Hi ha el mas d'en Bisbe, a la vora de la carretera que puja a Santa Marina, i el de la Mariassa.

«Una pieza de tierra situada en el termino y partida Mas den Bisbe» (*Apèndix* 1914).

Mas d'en Bisbe, la font del

[tə 'fɔn deɫ 'maz dem 'bizbe]

Són uns aiguamolls, com una mena de barranquet de l'Aguiler, per sota de la carretera de Santa Marina. Es formava dintre d'uns matolls. Lloc ple de fang on els porcs senglars anaven a rebolcar-se. L'anotació que segueix simplifica el nom prescindint de «mas del», i utilitza l'article definit en lloc de l'article personal; però es refereix a la mateixa font.

«A la dreta es veuen els dos masos del Bisbe i després, sota la carretera i vora uns pins, raja la font de aquest nom» i «la font del Bisbe» (*Guia*, p. 159).

Mas d'en Bornou, el

[tə 'maz dem bur'nɔw]

És partida de terra, al NE i a cosa d'un quart d'hora de la vila, travessada pel camí de Colldejou. Té per veïns el Comellar d'en Ferrer, el Mas d'en Marco i les Obagues. La travessa un barranquet que s'ajunta amb el barranc de les Valls. Bosc i botjar. No hi queda cap senyal d'haver-hi hagut una edificació. Però el nom fa pensar que, en temps passats, hi havia hagut un mas. Tenim *Boreda*, de la primera anotació, per un lapsus d'escrivà.

«Partida en el Mas den Boreda» i «Partida el Bornou» (*Apeo* 1851); «Partida Mas Bornou» (Exp. 1856); «Pieza de tierra, almendros [...] en la partida Mas den Bornou» (*Apèndix* 1914).

Mas d'en Castell, el

[tə 'maz deɫ kas'teɫ]

Partida de terra amb avellaners i ametllers, on hi havia vinya, redossada a l'obaga de la serra de Santa Marina. Limita amb el Mas d'en Xeco, el Maset i el Mas d'en Sabater i les Freixes.

«Pieza de tierra en la partida Mas den Castell, plantada de viña y tierra campa» (*Apèndix* 1912).

Mas d'en Gallard, el [to 'maz deŋ ga'ɫart]

Donaven com a partida els terrenys de les propietats d'en Gallard i els terrenys que hi tocaven, però era poc freqüentada.

«En la partida llamada Mas den Gallart» (*Apeo* 1851); «Dejo a mi hijo José Arbós la heredad llamada Mas de Gallart, esto es desde lo camí viejo hasta la confrontación de Juan Pentinat» (*Test.* 1847, p. 147-148, 1 gener 1864).

Mas d'en Marco, el [to 'maz dem 'marko]

Partida de terra, amb ametllers i avellaners, en bancals amargenats, i bosc. Limita amb el Coll de la Llena, les Carabasses, el Mas d'en Bornou, les Obagues i el camí de Colldejou.

«Pessa de terra [...] part garriga [...] y part roques situada a la partida dita lo Mas den Marco» (*Cad.* 1735); «Partida Mas de Marco, algarrobos» (*Apeo* 1851); «mas de Marco y mas den Marco» (*Exp.* 1856).

Mas d'en Meix, el

«li fa arendament [...] de un corral de bestia en la partida vulgarment dita lo mas den Meis» (MN 1658, f. 464v).

Mas d'en Pellisser, el [to 'maz dem pe'li'se]

Partida de terra, amb ametllers, avellaners, bosc i botjar. La limiten els Plans, el Mas d'en Porxo, les Perdigotes, la Font del Carrabiner, el Mas d'en Sanador i el terme de Colldejou. La travessa el barranc de l'Estanquer. Per un extrem passa el camí de Colldejou. Hi ha tres fonts: la de Ca la Jana, la del Carrabiner i la del Mas d'en Pellisser. El cognom *Pellisser* no s'ha trobat en cap document de Prasdip de cap època.

Mas d'en Pellisser, el barranquet del [to βaraŋ'ked deɫ 'maz dem pe'li'se]

És una mica de rasa poc transcendent. Es forma per allà a la font del Mas d'en Pellisser. Desapareix al cap d'un recorregut no gaire llarg.

Mas d'en Pellisser, l'era del [t'ere ðeɫ 'maz dem pe'li'se]

Per darrere del mas, a dalt d'un petit turó, queden les restes del que va ser l'era de batre. Era de terra.

Mas d'en Pellisser, la font del [ta 'fɔn deɫ 'maz dem pe'li'se]

A uns 200 m darrere del mas, a la part esquerra del barranquet del Mas d'en Pellisser, una mica més avall de la font de Ca la Jana. És a l'interior d'un petit nínxol de pedra en sec. L'aigua és canalitzada fins al mas.

Mas d'en Pinyol, el [tə 'maz dem pi'ɲot]

Partida de terra amb botjar on hi havia olivers i garrofers. Limita amb els Fornets, el Molí de Ca la Torre, la Cova de Ca la Torre i la Solana de Ca la Torre, que gairebé l'envolta. Hi ha la masada del Pinyol. El cognom *Pinyol* no s'ha fet present fins a mitjan segle XIX.

«Partida mas den Piñol, viña» (*Apeo* 1851); «partida Mas de Piñol» (Exp. 1856); «Pieza de tierra, olivos, almendros, algarrobos [...] en la partida Mas Piñol» (*Apèndix* 1914).

Mas d'en Pinyol, el camí del [tə ka'mi ðet 'maz dem pi'ɲot]

Era de bast. A hores d'ara quasi ha desaparegut. Comença a l'entrada de la urbanització de les Planes del Rei, passa per davant del mas i continua fins a Masriudoms.

«Del camí que va a lo mas del Pinnol» (MN 1611, març 1636).

Mas d'en Porxo, el [tə 'maz dem 'pɔrtʃo]

Partida de terra, amb ametllers, avellaners, olivers, bosc i botjar. Limita amb els Aladerns, el Coll d'en Gros, el Collet de la Seda, el Panxot, el Collet de la Terra Blanca, el Mas d'en Pellisser, els Plans, el Mas Vell, el Borboll, la Planeta i la Ponça. La travessen els barrancs del Mas d'en Porxo i del Mas de Monet. Hi passa el camí de Falset. Hi ha les fonts del Mas d'en Porxo i de Cal Jaume Porxo. *Cad.* 1954 hi situa cereal de secà i parla de la propietària, Carme Rovira Montaner.

«Pieza de tierra en la partida Mas den Porcho, plantada de almendros» (*Apèndix* 1912).

Mas d'en Porxo, el barranc del [tə βa'raɲ ðet 'maz dem 'pɔrtʃo]

Es forma a la partida del Coll d'en Gros. En el seu transcurs, passa per les partides del Mas de Monet i Mas d'en Porxo, i s'uneix amb la rasa de l'Estanquer, vora la font de la Ponça. Al cap de poc d'aquesta reunió, s'hi afegeix la rasa de Cal Compare i el resultat es coneix per *barranc de la Ponça*.

Mas d'en Porxo, el corral del [tə ko'raɲ ðet 'maz dem 'pɔrtʃo]

A la partida del Mas d'en Porxo, a poca distància de la part de darrere del mas. Amb una capacitat per a uns cent cinquanta caps de bestiar. La meitat és coberta.

Mas d'en Porxo, l'era del [tə'ere ðet 'maz dem 'pɔrtʃo]

Al davant del mas. És enrajolada i es conserva en bon estat.

Mas d'en Porxo, la font del [ʦa 'fɔn deʦ 'maz dem 'pɔrtʃo]

A la vora del barranc, una mica amunt del mas. És abundant i rega tota l'horta i les plantacions d'olivers i avellaners.

Mas d'en Sabater, el [ʦo 'maz den saβa'te]

Partida de terra, amb avellaners i ametllers, a la vora dreta del barranc de Santa Marina, separada per la carretera de Santa Marina de la urbanització de Santa Marina. La limiten el Mas d'en Castell, el Maset, el Pla del Jull i les Freixes; a l'altra banda de barranc té Sant Miquel. La travessa el barranquet del Mas d'en Sabater.

«Lo ort que te en lo mas den Sabater» (Estimes 1600, any 1607).

Mas d'en Sabater, el portador d'aigua del

[ʦo porta'do 'ðajɣwe deʦ 'maz den saβa'te]

Es forma a la partida del Mas d'en Sabater i s'uneix amb el barranc de Santa Marina.

Mas d'en Sanador, el [ʦo 'maz den sana'do]

Partida de terra, amb bosc, avellaners i cirerers joves. Limita amb el Pla de l'Avenc, el Pla de la Serena i el Mas d'en Pellisser, i amb el terme de Colldejou. Travessada pel camí de Colldejou i pel barranc del Mas d'en Sanador.

Mas d'en Sanador, el barranc del [ʦo βa'raŋ deʦ 'maz den sana'do]

Es forma arran del terme de Colldejou, passa pel Mas d'en Sanador i es reuneix amb la rasa de l'Estanquer.

Mas d'en Vernet, el [ʦo 'maz dem ver'net]

Partida de terra, planera, amb ametllers i avellaners, entre el barranc de l'Ortiguer i el de l'Aguiler, quan estan a punt de reunir-se, per separat, amb el de Santa Marina. A ponent té el Mas d'en Bisbe. La travessa la carretera de Santa Marina. També dita *Corral d'en Vernet*, que és en estat ruïnós. Per sota passa el camí (Vell) de Santa Marina.

«in parte nominata del Mas d-en Vernet [...] cum via Hospitalis» (MN 1692, f. 514, 6.7.1732); «Partida mas den Vernet, sembradura» (*Apeo* 1851).

Mas d'en Xeco, el [ʦo 'maz deŋ 'tʃeko]

Partida de terra a la qual el mas dóna nom, amb cirerers on hi havia vinya, ametllers i avellaners. És entre la carretera del Coll de Fatxes i el barranc de Santa Marina. La limiten el Maset, el Mas d'en Castell, Terres Blancs, les Marrades, el Coll Roig i el Goleró.

«Partida Mas de Checo» (Exp. 1856); «Pieza de tierra [...] partida Mas den Checo» (*Apèndix* 1915).

Mas d'en Xeco, la font del [ʔa 'fɔn deʔ 'maz deɲ 'tʃeko]

Vora l'extrem de ponent del terme, a poca distància del mas del qual pren el nom. Per aquells rodals hi ha uns aiguamolls. L'aigua va canalitzada i en reguen arbres per degoteig.

Mas de la Cabrafiga, el sender del [ʔo sen'de ðeʔ 'maz de ʔa 'kaβra'fiγe]

És un camí de bast. Arrenca del camí de Colldejou, al coll de la Llena. Més enllà del mas, s'uneix amb el sender que puja al puig de la Cabrafiga.

Mas de Cal Salvet, la font del [ʔa 'fɔn deʔ 'maz de 'kaʃ saʔ'vet]

A la part esquerra del barranc de la Dòvia, a prop del mas, a la vora d'un marge. Servia per a l'horta.

Mas de la Costa, l'era del [ʔere ðeʔ 'maz de ʔa 'kɔste]

És una era de terra. A la part del darrere del mas, només en queden les restes, plenes de malesa.

Mas de la Costa de l'Escoda, el camí del

[ʔo ka'mi ðeʔ 'maz de ʔa 'kɔste ðe ʔas'koðe]

Arrencava del camí de Mont-roig, cap al SE. S'hi passava per anar a conrear les terres del mas. Però aquest primer bocí ha estat inutilitzat. Ara l'accés al mas s'ha de fer partint de la carretera de Mont-roig quan passa pel terme d'aquella vila. Pren una direcció NE i planeja pel solà de la Guineu. Les notes documentals que se citen a continuació són tretes de Jové, p. 236, s. v. *Escoda, el camí del Mas de l'*:

«al terme de Pratedip y partida de la Costa que afronta [...] ab Pere Escoda [...] de Pratedip» (MN 1174, f. 208v, 1.8.1815); «en el término del pueblo de Pratedip y partida llamada de la Costa [...] con las [terres] de José Escoda» (MN-5737, f. 95v, 18.1.1880).

Mas de l'Escoda, el barranc del [ʔo βa'raɲ deʔ 'maz de ʔas'koðe]

Es forma a la partida de la Costa, pren una direcció ESE, passa prop del mas del qual pren el nom i s'ajunta amb la rasa del Tortosa. Plegats, s'endinsen al terme de Mont-roig, on agafa el nom de *barranc de la Palma Negra*, descrit per Jové (p. 371).

Mas de l'Escoda, la font del [ʔa 'fɔn deʔ 'maz de ʔas'koðe]

No és gaire generosa. Surt a la vora de dos xops, a poca distància a sol ixent del mas.

Mas de l'Estalella, el camí del

«Una pieza de tierra situada en el termino y partida Mas den Bisbe [...] linda [...] a poniente con el camino del Mas de la Estalella» (*Amill.* 1915).

Mas de Monet, el [ʔo 'maz de mo'net]

Partida de terra, amb ametllers i avellaners, al camí de Colldejou. Hi ha el mas d'en Pellisser i el de Ca l'Estanquer i diverses casetes. Els documents del segle XVII introdueixen el cognom amb l'article personal de distinció. *Guia* omet sempre la preposició d'enllaç, opta per *Mas Monet*, cosa que pot voler dir que els autors no la van sentir dels seus acompanyants, com tampoc no la va sentir Jassans (p. 107), ni l'escrivà de 1866 que ell cita, ja que tots dos opten per *Masmonet*, «partida del Prat», referint-se sens dubte a aquesta que acabem de descriure.

«in partida vulgariter dicta lo mas den Monet» (MN 1658, f. 611, 1.2.1690; f. 675r, 28.12.1690); «Partida mas Monet» (*Apeo* 1851); «En tierras del mas den Xeco, en la partida llamada Mas de Monet» (*Test.* 1847, p. 53, 28 setembre 1851).

Mas de Monet, el barranc del [ʔo βa'raŋ deʔ 'maz de mo'net]

Es forma al Collet de la Terra Blanca, al Mas d'en Porxo i a l'Aufinac. Enllaça amb el barranc del Mas d'en Porxo i s'encreua amb el camí de Colldejou.

«el camí que va a la font del Bartomeu i es passa el barranc de Mas Monet» (*Guia*, p. 160).

Mas de Monet, la cova del [ʔa 'kove deʔ 'maz de mo'net]

Actualment, és més coneguda per la *cova del Blai*. Quan en parla Jassans (p. 107) —perquè la cova és a tocar del terme de Colldejou— diu que aquest grup «que sembla que sigui un harmòni» és anomenat *el Piano*, segons la gent de Colldejou.

«Aquesta cova és una de les més riques en concrecions estalàctiques de les comarques tarragonines. S'hi entra per uns esgraons de lloses [...]. Encara que s'hi han fet grans estralls, és una preciositat. Les estalactites i estalagmites componen [...] els grups anomenats de l'Àngel i de la Llitera, el darrer dels quals, si es toquen les seves penjaralles, sembla que sigui un harmòni» (*Guia*, p. 161).

Mas de Monet, la font del

V. *Bartomeu, la font d'en*.

Mas del Colomer, l'era del [ʔere deʔ 'maz de koʔo'me]

Al darrere del mas, vora el camí de Colldejou. És enrajolada i s'aprofita per estendre-hi les ametlles, perquè s'assequin.

«es troben el mas i la gran era del Colomer» (*Guia*, p. 158, poc abans d'arribar a Pratedip, venint pel camí de Colldejou).

Mas Vell, el [tə 'maz 'veɫ]

Partida de terra, amb cultiu i bosc. Entre el camí de Colldejou i la rasa de l'Estanquer. La limita al sud un fragment del barranc del Mas d'en Porxo. A la vora d'uns ametllers, hi ha l'avenc dels Ametllers.

«La terra a la part del mas Vell» (MN 1611, 17 març 1650); «En lo terme de Pratedip dita lo Mas Vell, a la partida de lo coll de la Llena» (MN 1692, f. 110, 13 de setembre 1694); «Partida mas Vell, sembradura, olivos [...] y pinar» (*Apeo* 1851).

Mas Vell, el barranc del [tə βa'raŋ deɫ 'maz 'veɫ]

És el resultat de la unió de la rasa de l'Estanquer amb una que baixa del mas d'en Sanador, fins que arriba al barranc de la Ponça. Com que passa per la partida del Mas Vell, en pren el nom. Fa cap al barranc del Mas d'en Porxo.

«Afronta y termina a sol hixent ab lo barranch del Mas Vell» (MN 1692, f. 120, març 1695).

Masabra

«Angela Silici mas abra» i «Jaume Celici Masabra [...] fadri pages» (MN 1658, f. 298v, i f. 494, 23.8.1681).

L'interpretem com un renom, sense que tinguem la seguretat que ho fos.

masada

V. *Torre*.

Masboquera, el camí de [tə ka'mi ðe mazbɔ'kere]

És un camí de bast. Comença a l'ermita de Santa Marina, passa per la font de la Duera i entra al terme de Vandellòs pel coll Presó.

Maselacosta, dit

«Berthomeu Pelleya dit Mas de la Costa» (MN 1595).

Maset, el [tə ma'zet]

Partida de terra, amb avellaners i ametllers, a l'extrem occidental del terme, pròxima al terme de Vandellòs i veïna del Mas d'en Xeco, el Mas d'en Castell i el Mas d'en Sabater. A no gaire distància al NNO del santuari de Santa Marina. La travessa la carretera que va de Santa Marina al coll Roig. És a la serra de Santa Marina, a les envistes de la mola de la Viuda. Hi ha la font de Ca l'Estudiant.

«Una partida llamada al Maset, viña» (*Apeo* 1851); «Una pieza de tierra [...] en la partida Maset» (*Apèndix* 1914).

Maset, el portador d'aigua del [tə portə'ðo 'ðajɣwe ðeɫ ma'zɛt]

Es forma a la partida del Maset, creua la carretera del Coll de Fatxes, passa per la partida del Mas d'en Xeco i s'endinsa en el barranc del Coll Roig.

Maseta

«Senyal de Pere Castellnou, dit Maseta» (Lligallo 1805); «José Castellnou (a) Maseta» (Fundació 1846).

masia

V. *Aiats, *Bargalló, *Dòvia, *Mugues, **Plans d'Aiats*.

Masia de Pere Casador, la

«in partita dicta la Masia de Pere Casador vulgariter vocata lo comela della Figuera [...] en lo pla den Roig [...] en los Comuns della villa» (MN 1658, f. 367v).

Fonèticament, devia ser *Caçador*.

masies

V. *Santa Marina.

masos

V. **Plans d'Aiats*, *Santa Marina.

Masos de Santa Marina, els

«Juseph Rovira dels Masos de Santa Marina» (MN 1658, any 1678); «a la partida dels Masos de Sta Marina» (MN 1692, f. 131, 13.6.1695).

Masriudoms, el camí de [tə ka'mi ðe mariw'ðoms]

Comença darrere de l'ermita de Santa Marina. Travessa el camí de Masboquera, passa pel coll Presó, travessa la serra de Santa Marina i, finalment, entra al terme de Vandellòs.

Massona

V. *Maçona*.

Mateu, el

«Joan Sabater (dit lo Matheu)» (MN 1692, f. 256, 20.5.1697).

A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 174) és cognom el 1553.

Mauri

V. *Anton M.*

Meix

V. **Mas d'en M.*

Melós, cal

[ˈkaʎ meˈʎos]

Al carrer del Portal, entre cal Perot i una casa de cal «Pintón».

Melós, la caseta de Cal

[ˈta kaˈzete ðe ˈkaʎ meˈʎos]

N'hi ha dues: una al Coll Roig i una altra a la Borja.

Meners, els

[ˈtoz meˈnes]

Donen nom a una partida de terra, al nord del puig de les Mugues. A uns 456 m d'alt, hi ha quatre pous de 10, 15, 4 i 5 m de fondària, ara abandonats. Al segle passat, se n'havia extret mena. Però no van donar gaire bon rendiment.

Meners, el collet dels

[ˈto koˈʎed ðeʎ meˈnes]

Als Meners. És un pujol de cap a 478 m d'alt. Hi ha els forats de les mines.

Meners, la cresta dels

[ˈta ˈkreste ðeʎ meˈnes]

Més coneguda per *collet dels Meners*.

«Esguardant enlaire, a la coma, es veu la cresta dels Meners, on hi havia una explotació de ferro» (*Guia*, p. 193, a cinc minuts del corral de la Creveta).

Meners, el sender dels

[ˈto senˈde ðeʎ meˈnes]

Comença a la carretera que puja de Mont-roig. Quan creua el barranc d'en Bargalló, s'endinsa al bosc, avui cremat, i arriba en unes mines, de les quals s'extreia mena, i continua fins al sender del Puig de la Cabrafiga.

Menut

«Joan Sabater dit menut Torroné» (*Test.* 1787, p. 487, any 1812).

«Menut» era el renom i «Torroner», l'ofici.

Menut, la cova del

[ˈta ˈkove ðeʎ meˈnut]

A la part de sol ixent del racó de la Dòvia, a la Tornera. És una balma sota d'una gran roca, per sobre d'uns marges. A la vora es feien carboneres, de les quals es veuen senyals. Els carboners s'hi resguardaven, mentre durava l'elaboració del carbó.

Mercè

V. *Anton M.*

Mercè, ca la

[ˈka ʎa merˈsɛ]

Al carrer de Santa Marina, entre cal Ciseta i un pati de cal Rovira. Per la part del darrere, toca amb cal Bessó. També es parla de *ca l'Anton Mercè*, per equivalent de *Anton del Mas d'en Bisbe*.

Mercè, la caseta de Ca la

[ʎa kaˈzɛtɛ ðe ˈka ʎa marˈsɛ]

Se'n parla de dues: una al Mas d'en Bisbe i una altra al Mas de Monet.

Més Amunt, el molí de

«En el molí de mes Amunt» i «molí mes Amunt, regadio de 2ª» (*Apeo* 1851).

V. *Mig, el molí del*.

Messeguer

Padró 1888 anota el cognom un cop de primer.

Mestre

[ˈmɛstrɛ]

Padró 1888 inscriu el cognom un cop de primer i un de segon, que corresponia a Josep Sirisi, pagès; el de 1930, un de segon. Tant a Colldejou com a Mont-roig i a Vilanova d'Escornalbou és un cognom abundant i antic, sobretot a Colldejou, on ja consta l'any 1319. A l'Arbocet és més tardà: 1846 i 1945.

«fa en Mestre de la Badia» (*Capb.* 1572); «cum Simone Mestre» (*Capb.* 1598).

Mestre Miquel

«cum domo magistrij Michaelis» (*Capb.* 1553, p. 29).

Prenem «Mestre» com a tractament de cortesia.

Mestres

Numen Mestres Ferrando fou fill il·lustre de Prasdip. Va viure al carrer de Güena; el seu pare va ser secretari a l'Ajuntament de l'any 1916 al 1920. Numen va participar en diverses revoltes i va ser cap de la Brigada Girabau. El van condemnar el 1941. Havia nascut el 1923 i el van executar el 1949, quan tenia vint-i-sis anys (Pere Anguera, *Història dels pobles del Baix Camp*, 1989, i Josep M. Solé i Sabaté, *La repressió franquista a Catalunya*, 1936-1953). Modernament, unes poques persones duen el cognom a Mont-roig (Jové, p. 332).

Mestret

«Senyal de Miquel Muntaner mestret» (Lligallo 1805).

Micó

V. **Forat M.*

Mig, el molí del

[ˈto moˈti ðeɫ ˈmitʃ]

És per sota del castell. Aquest molí fariner és, actualment, un habitatge. De vegades, la gent del poble l'anomenava *el molí de Més Amunt* i també se li deia *el Molinet*. Morera, p. 430, l'indica al seu pla de la vila. És el marcat amb el núm. 14, sota el castell: «Molí de farina (runes)».

Migdia

V. *Costes de la Roca de M.*

Migdia, la roca de

[ˈta ˈroka ðe ˈmidʒˈdie]

Davant del poble, a sol ixent de la carretera, a la cruïlla d'entrada a la vila, al nord de la rasa de la Vinagrera. En un gran cingle, hi ha una savina que servia de rellotge: quan el sol il·luminava l'arbust, eren les dotze del migdia.

«Millán»

Padró 1955 inscriu el cognom dues vegades de primer.

Miquel¹

V. **Mestre M., Sant M.*

Miquel²

«Quod ego Bernardus Mormiach, alias Miquel loci de Prasdip» (Creació 1571c, 30 octubre).

Miralles

Padró 1888 inscriu el cognom un cop de segon, i es perd. A Mont-roig (Jové, p. 335) havia estat abans, segons documents del segle XVI al XIX.

Miret

«En Lorac Miret» (*Fog.* 1553); «En poder den Llorens Miret, sis lliures en poder den Fortuny Montegut vuit lliures un sou y un diner» (Clavari 1560); «Te en poder den Llorens Miret sis diners» (Clavari 1560, any 1577).

A Mont-roig (Jové, p. 337) és escàs i tardà, del segle XVIII.

Mitjana

V. **Serra M.*

Mitjanera

V. *Roca M.*

Mitjans, els

«Pesa de terra al Mitjans fins al Mullons» (Repert. 1763).

A l'entrada, posem en plural l'article, que l'escrivà devia deixar en singular per distracció. Entenem que era una partida de terra.

Moixó, cal

[ˈkaɫ mujˈʃo]

Dóna al carrer del Corxé i al de Balmes, entre cal Flare Moles i cal Nen. No queda ningú d'aquesta família al poble; van anar a viure a Reus.

«Ysidro Espelta del Muixo» (Rep. 1776); «José Vidal (a) Moixó» (Fundació 1846);

«José Vidal Espelta Moixo» (*Apeo* 1851); «José Vidal Moixó» (Exp. 1856).

mola

V. *Remullà, Viuda.*

Mola

V. **General M.*

Mola, la roca de la

«Pieza de tierra [...] partida de la Aubaga [...] linda a poniente con la roca llamada "Mola"» (*Apèndix* 1916).

Molassa, la

«Li deixo [...] un bosí de terra que tinch al barranch de les Ortigues, à la partida de la Molasa, que son tres jornals» (*Test.* 1813, p. 340).

Moles

V. *Flare M.*

Moles, les

[ˈtez ˈmoɫes]

A l'extrem de sol ponent del terme, el separen del de Tivissa. Són uns cingles que pugen fins a més de 600 m d'alt i que clouen el barranc de l'Ortiguier. A la partida, hi ha una bona extensió de bosc de pins. Antigament, es treballava al bosc

per aquest indret, per fer llenya i escarrotxa. Els feixos de rama eren duts als forns de pa de la ciutat de Reus.

«Terra a les Moles» (*Test.* 1787, p. 409, any 1817); «En la partida llamada las Moles» (Actes 1869, 31 març 1869); «un ample camí que ve de la partida de les Moles» (*Guia*, p. 159, al cap de poc de sortir del poble pel carrer de l'Hospital).

Moles, cal [ˈkaɫ ˈmoɫes]

Al carrer del Corxé, entre una casa de cal «Quico» el Trumfo i una de ca l'Isidret. A Mont-roig (Jové, p. 338) el cognom és anotat als segles XVI i XVII.

«Jayme Casado (Moles)» (*Òbits* 1842, 17 gener); «Antonia Sabaté (a) Moles» (Fundació 1846); «Juan Casadó Moles» (*Apeo* 1851); «Vda. de Juan Casadó Moles» (Exp. 1856).

Moles, el camí de les

V. *Capçanes, el camí de*.

Moles, el grau de les

V. *Grau, el portell del*.

Moles, la serra de les [ʎa ˈsɛrɐ ðe ʎɛz ˈmoɫes]

Fa de partió amb el terme de Tivissa; fa 668 m d'alt.

Molet

«Senyal de José Casadó molet» (Lligallo 1832).

Moletes, cal [ˈkaɫ moˈɫɛtes]

Al carrer Major, entre cal Damià i cal Marlès. No queda ningú d'aquesta família al poble.

molí

V. *Cogul, *Draper, *Farga, *Fariner, *Hospital, *Més Amunt, *Mig, *Oli, *Torre, *Xenca.

Molí

V. **Davall el M.*, **Davall el M. Fariner*, **Horta Darrere el M. Fariner*, **Horta del M.*, *«*Quico*» *M.*, **Séquia del M.*

Molí, del

«Antón Benavent del Quico Moly» (Lligallo 1805); «Senyal de Josep Benavent del Molí» (Exp. 1856).

Molí, l'aqüeducte del

«la horta Damunt [...] ex una cum torrente de la Dubia [...] ex alia cum perperio aqueducto molendini» (*Capb.* 1553, p. 30).

Molí, el barranc del [tɔ βa'raŋ deɫ mo'ti]

És molt curt. Es forma per allà entre les Fontanelles i les Mugues, pren una direcció SO, travessa la carretera que puja de Mont-roig i s'uneix amb el barranc de la Dòvia.

Molí, la bassa del

«Confrontatum de una parte [...] de la baça del molí ex alia cum sequia que vadit a la Farga et venit del torrent de la Dubia» (Creació 1571*b*); «rega de la basa del Molí» (*Cap. Mat.* 1650, f. 462*v*, any 1678).

Molí, cal ['kaɫ mo'ti]

És el nom amb què s'havia conegut la casa que ara es diu *cal «Júlio»*.

Molí, el camí del¹

V. *Molí, el carrer del*.

Molí, el camí del²

«cum itinere molendini» (Perg. 1552); «a la horta del moli et dictum lort del moli draper [...] cum itinere molendini et de la farga» (*Capb.* 1553, p. 6); «ab lo cami publici qui va al moli» (MN 1658, f. 152, 15.10.1667).

Molí, el carrer del [tɔ ka're ðeɫ mo'ti]

Comença als rentadors per anar cap en uns horts i uns estatges; s'hi passa-va per anar cap al molí de la Farga, que és al barranc de Santa Marina. És cimentat.

Molí, la casa del

«la casa de dit moli y lo ort que ha junt al moli» (MN 1658, f. 13*v*).

Molí, l'hort del

«vulgo dictum lort del molí» (Perg. 1552); «Lort de molí» (Vàlues 1561, f. 9); «Termino del Pratedip in parte dicta a la horta del molí et dictum hort del molí» (Venda 1565); «y lo ort que ha junt al molí» (MN 1658, f. 13v).

Molí, l'horta del

«hortum [...] in horta del Molí [...] ex una cum torrente de Pebrell» (*Capb.* 1553, p. 8); «Lo qual hort està en la horta del Molí» (MN 1611, 30 juliol 1629); «Un hort en la horta del molí» (*Comptes 1702b*, any 1702).

Es refereix als horts que hi ha a la vora del poble, prop del molí de la Farga.

Molí, la peixera del

«parte dicta la horta damunt [...] ex alia cuma Peixeria aque dicti molendini» (*Capb.* 1553, p. 23).

Peixera és equivalent a 'obstacle fet amb rames, pedres i fang, destinat a desviar l'aigua cap en un rec'.

Molí, la séquia del

«han de tornar [l'aigua] a la sequia principal del molí y de la farga», «hortum in parte dicta la Horta damunt [...] ex una cum sequia molendini», «parte dicta del torrent de la Dubia [...] cum sequia molendini» i «a la horta davall [...] cum sequia molendini» (*Capb.* 1553, p. 4, 7, 9 i 14); «Lort que afronta en la sequia del molí» (Vàlues 1561, f. 20v); «cum vico qui ducit ad assequiam que vadit ad molendinum» (MN 1658, any 1704 [*sic*]).

Molí, sobre el

«sobre el molí» (MN 1658, f. 205v).

Molí de Ca la Torre, el [tə mo'ʎi ðe 'ka ʎa 'toɾe]

Els encontorns del molí de Ca la Torre són considerats partida de terra. L'envolten la cova de Ca la Torre, el mas d'en Pinyol, els Fornets i la carretera que puja al poble.

Molí de Ca la Torre, el corral del [tə ko'ɾaʎ ðeʎ mo'ʎi ðe 'ka ʎa 'toɾe]

A la partida de Ca la Torre. A pocs metres del que va ser un molí fariner. És per a uns dos-cents caps de bestiar. La meitat era cobert. Ara és derruït.

Molí de Ca la Torre, l'era del

V. Torre, *el molí de Ca la*.

Molí de Farina, el camí del

«fabrica de fer tot genero de vidres [...] ab lo cami vehinal que va al molí de farina» (*Capb.* 1759, 17.1.1763).

Molí de la Farina, la séquia del

«devall la sequia del molí de la farina» (MN 1692, 23.9.1719).

V. t. **Molí Fariner, la séquia del.*

Molí de l'Oli, la séquia del

«ex una cum çequia molendini del oli» (Perg. 1552); «los bassots [...] cum sequia del molí olei [...] cum itinere de Sancta Marina» (*Capb.* 1553, p. 25); «Confrontatum ex una cum sequia del molí oleis ex alia cum itinere de Santa Marina» (*Capb.* 1553, 14 maig).

Molí Draper, l'hort del

«in parte dicta a la horta del Molí et dictum lort del molj draper» (Rendes 1514; *Capb.* 1553, p. 6, i Perg. 1571).

Molí Fariner

V. **Davall el M. F.*

Molí Fariner, el camí del

«cum via publica que ducit ad molinum farinarum» (MN 1658, s. f., 21.8.1689).

Era una altra manera de designar el *camí del Molí de Farina*.

Molí Fariner, la séquia del

«en la sequia del Molí Fariner» (MN 1658, f. 152, 15.10.1667).

Moliner

«Francisco Benavent (a) Moliné» (*Cad.* 1736).

Molinet, el

[to moti'net]

Era un nom que també s'aplicava al *molí del Mig*, perquè no era gaire gran. N'agafaven el nom els hortets que l'envoltaven.

«Afronta en lo hortet del Molinet» (MN 1611, febrer 1640); «Hort de Molinet» (Estimes 1600, any 1653); «arrendament de un molinet [...] situat en la orta del Prat dip» (MN 1658, f. 150, 9.5.1667).

molló

V. *Quatre Termes*.

Mollons, els

«Pieza de tierra [...] sita en la Plana Comuna [...] mas cercana a Pratedip con la linea divisoria de los mojones» (*Capb.* xvii); «Pesa de terra [...] afronta a llevant ab los Mullons» i «Pesa de terra al Mitjans fins als Mullons» (Repart. 1763); «Afronta a llevant ab los Mullons, a ponent en lo barranquet del Palmar Negre» (Rep. 1776); «Fins baix als mollóns» (*Test.* 1787, p. 433-434, any 1819); «Partida llamada al Mulló, viña y almendros» (*Apeo* 1851).

Tret de l'últim document que s'aporta, els altres donen el nom en plural i parlen de «peça de terra». Només el de 1851 l'anomena en singular i el qualifica de «partida». Com que desconeixem la localització de la majoria dels punts citats per aquests documents, no és possible de proposar on devien ser els Mollons. No creiem que coincidissin amb el *molló dels Quatre Termes*.

«Molluna»

Padró 1888 anota el cognom una vegada de segon.

«Mondieta»

«Juan Padilla Mondieta» (Padró 1955).

Moneda

V. **Cova de la M.*

Moner

«Pere Moner» (*Fog.* 1497); «Pere Moner, mayor del Mas» (Paga. 1551).

Monet¹

V. *Mas de M.*

Monet²

«Te Silvestre Profim fa'ls ara Mateu Monet» (Censal 1509); «cum vidua Moneta de la Sequia», «Bartholomeus Monet agricola dicti loci del Prat dip» i «Petrus Monet» (Rendes 1514); «Pere Monet major» [als masos], «Pere Monet menor» [als masos], «Bertomeu Monet» i «Moneta viuda» (*Fog.* 1553); «A pagat a Pere Monet per lo lloguer del macho per portar uns presos a Falset tres sous» (Clavari 1560, any 1624); «Joseph Arbos ab Maria Monet» (*Cap. Mat.* 1650, f. 461); «Jurats de la vila de Prat dip Juan Monet» (MN 1658, f. 9v); «Troben que lo sobre dit Juan Monet ha pagat per la campana que a fet per la iglesia del Prat dip- 3

lliures» (Actes 1661); «donen j lliuren dit basto de balle al sobredit honorable Pere Monet» (MN 1658, f. 89^v, 12.3.1663 [al f. 92^v i s., el duc de Cardona confirma el nomenament de Pere Monet i ara el text és en castellà fins al f. 94]).

A Padró 1888 el trobem anotat una vegada de segon cognom. També és un llinatge que s'ha trobat moltes vegades en documents antics, amb poca diversitat de noms de fonts: només Bartomeu; Joan, que va ser jurat; Mateu i Pere (el citat més vegades), que van ser jurat major i batlle, respectivament, i tres més de femenins: Caterina, Maria i Teresa. *Llinatges*, seguint Dauzat (*Dictionnaire étymologique des noms de lieux en France*, A. Dauzat i i Ch. Rostaing, París, Librairie Larousse, 1963), el dona per procedent de reducció del francès *Aymonet*. No com a *Noms propis del Voltreganès* (Vic, Eumo i Centre d'Estudis Voltreganès, 2008), on Emília Anglada, s. v. *Monet, can*, de la Gleva, argumenta que és afèresi de *Ramonet*. Jassans (p. 111) troba el cognom a Colldejou molt abans que nosaltres: l'any 1326. El document que cita diu: «nuc. [potser *nunc*] h[a]bitatore vill[a] nov[a]», de manera que aquell Miquel Monet vivia a Vilanova d'Escornalbou. Després en continua anotant dels anys 1351 i 1540.

Monet, el mas de

[to 'maz de mo'net]

Queda el record d'haver-hi hagut una gran masada, unes pedres de la qual resten per testimoni. Alguns dels documents introdueixen el cognom amb l'article de distinció personal. El document de 1553 deixa clar que el forn ha de servir només per al pa que coquin per a ells. Jassans, a Colldejou (p. 106, s. v. *Mas d'en Monet, el*), n'aporta dues notícies documentals anteriors a les que hem trobat nosaltres. La primera testimonia l'existència del mas al segle XIV. Les reproduïm a continuació: «nobi[s] raymu[n]d[us] monet d[el] manso t[er]myni d[e]l pra[tus] dip» (MN fragment 1351); «vob[is] joha[n]ni monet d[el] ma[n]so termini del prat» (MN 1524-1530).

«furnum sive clibanum scitum constructum et edificatum intus dicti confitentis mansiam den Monet ad opus coquendi panes suos» (*Capb.* 1553, p. 29); «a la partida del Coll de la llana que afronta en lo mas de Monet» (Paga. 1577); «Lo mas den Monet ab tots sos bens y posesions, era avaluada en mil y nousens sous» (Estimes 1600, any 1653); «Pere Casador Cathalina sa Mr Sperança bargalona mare de dita Catharina Casadora pagesos de la masia del mas de Monet del lloch del Pradip» (MN 1658, f. 485^v); «de alli a la Pedrafita del Mas den Monet» (*Capb.* 1756, rodalia del terme, 13.3.1758); «Mas Monet, gran masia presidint una considerable extensió de conreus» (*Guia*, p. 161).

Monmaneu

V. *Montmaneu.

Montagut¹

«fa'ls Francesch Montegut» (Censal 1509); «Francesch Montagut» (*Fog.* 1553); «cum hereditate Francisci Montagut» (*Capb.* 1553, p. 9); «Miquel Montagut» (MN 1658, f. 34-35, 29.3.1660; f. 75v, 27.7.1662); «Grabiell Montagut» (MN 1658, f. 46); «Jaume Montegut pages» (MN 1658, f. 233v).

Padró 1930 l'anota un cop de segon cognom del pagès Josep M. Pujol, i un altre corresponent a Carmen Oriol. A Mont-roig (Jové, p. 342) *Montagut* només és citat el 1554.

Montagut²

«cum horto Jacobi Fortuny al[ia]s Montagut» (Perg. 1552); «honorabilis Jacobus Fortuny alias Montagut mercator» (*Capb.* 1553, p. 23).

Montana

Padró 1888 inscriu el cognom una vegada de segon.

Monte Calvari Vell

«partita dicta Montmaneu eo Monte Calvari vell [...] a meridie cum via publica qua itur ad heremitorio Sanctæ Marinæ» (MN 1692, f. 503, 10.10.1731).

Montmaneu

«Lo ferreginal de Monmaneu ab la binya» (Paga. 1500); «hereditatem terræ campæ partim vineæ plantatam [...] in parte dicta de Monmaneu [...] cum itinere generali collis de Pebrell» (*Capb.* 1553, p. 30); «Dicti oppidi de Pratedip in partita dicta lo Monmaneu [...] in terris Petri Rovira dit lo Teixidor» i «partita dicta Montmaneu eo Monte Calvari vell [...] a meridie cum via publica qua itur ad heremitorio Sanctæ Marinæ» (MN 1692, f. 100v, 20 octubre 1694, i f. 503, 10.10.1731); «Pieza de tierra en la partida llamada Montmaneu (Vinyeta)» (*Apèndix* 1912).

Només hem vist un document de 1572 que escrigui *-e-* a la segona síl·laba. Només un document de 1694 posa l'article *lo* davant del substantiu. Actualment, la gent ha escurçat el nom amb el sacrifici de la primera síl·laba. V. t. *Maneu*. L'ortografia aconsellable és *Montmaneu*, nom d'una població de l'Anoia i d'un tossal de Seròs (Segrià).

Montoliu, el mas d'en

«Lo mas de Montuliu» (Vàlues 1561, f. 31v).

Mont-redon, la font del [ʔa 'fɔn deʔ 'monre'ðon]

Sembla que queda a la part de dins del terme de Llaberia, arran de la línia fronterera amb el terme de Pratedip, al sud del Mont-redon.

«Per anar del cim del Montredon a la font i abeurador del mateix nom [...] es davalla al caminet que ve de Colldejou [...] a la dreta es veu el cingle del Panxot, a l'esquerra la punta del Cavall Bernat» (*Guia*, p. 214).

Mont-redon, la serra del [ʔa 'sere ðeʔ 'monre'ðon]

Al terme de Tivissa, sector de Llaberia. És formada per uns penya-segats de roca grisa, amb poca vegetació, a ponent dels quals s'esbadella la vall de la Dòvia i per la banda de sol ixent s'inicia el barranc del Mas d'en Porxo. El capdamunt és arrodonit, com si fos una cúpula. El punt més alt mesura 862 m.

Mont-roig [mon'rɔtʃ]

Vila veïna, a uns vuit quilòmetres de distància, al NNE. La línia de contacte dels dos termes és gairebé de 9 km en direcció NS, des del molló dels Quatre Termes fins al barranc de la Dòvia, passant per la muntanya Blanca, l'Aufinac, la Costa i les Planes. Alguns dels cognoms del Prat també són anotats per Jové a Mont-roig, sense coincidència cronològica.

Mont-roig, el camí de

«travesant lo camí general qui va Monroig» (MN 1692, f. 231); «las Ribas altas y de allí tirant amunt ahont hia un molló sota del qual passa lo camí Real que va des del present lloch a la vila de Montrouig» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758); «se construya un camino vecinal de carro que [...] pasando por las partidas “Colomé” “coll de la Llena y el Canal” llegue a enlazar con el de la villa de Montrouig» (Edicte 1879, 7 juliol).

Antigament, s'acostumava a anar a la vila veïna igualment pel camí de l'Aufinac. També es feia servir per anar a Cambrils.

V. t. *Costa, el camí de la.*

Mont-roig, la carretera de [ʔa kare'tere ðe mon'rɔtʃ]

Uneix el dos pobles. Fou construïda en dues etapes: des de la cova del Mosquit fins al poble el 1910 i, uns anys després, va arribar a Mont-roig. Als anys 1993 i 1994 es va dur a terme l'eliminació d'alguns revolts i la van eixamplar.

Mont-roig, la carretera general de

Entenem que és la que va de Mont-roig a trobar la que puja de l'Hospitalet de l'Infant a Móra. N'arrenca la que puja a la vila i continua fins al coll de Fatxes.

Mora, de la o na

«cum horto Joannis Fortuny dicto de la Mora» (Rendes 1514); «venerabilis Bartolomej Fortuny dicto de na Mora» i «in horta daval [...] cum horto Joannis Fortuny dicto de la Mora» (*Capb.* 1553, p. 21 i 28).

Podria ser feminització del cognom masculí *Mor*, un cognom no anotat al Prat. A Mont-roig, al segle XVIII, hi va haver Maria Mora, viuda, probable deixada d'un *Mor*. A Pratedip crida l'atenció que dues de les tres vegades que s'anota *Mora*, el nom vagi introduït per l'article *la*, com si fos equivalent a 'musulmana'.

Mora, l'hort de na

«Vocatur lortal de na Mora confrontatur Michaelle» (Venda 1413); «Lort de na Mora» (Paga. 1500); «Lort de Namora» (Paga. 1532); «hortum [...] in parte dicta de na Mora [...] cum horto Sancte Marine» (*Capb.* 1553, p. 25); «Alterunt vero vocatur lortal de na Mora [...] et orto de la Badia» (Venda 1565).

En un parell d'ocasions s'ha llegit «hortal» en lloc de «hort».

«Morato»

V. *«García M».

Morell

«del honorable Matheu Morell moliner» (MN 1658, f. 434, 8.10.1679).

El cognom, a Mont-roig (Jové, p. 346), és intranscendent; però serveix per a designar una casa d'aquella vila i una barraca d'aquell terme, en un sector pròxim al del Prat.

Moreno

V. *Carme de cal M.*

Moreno, cal

[¹kaʎ mo'ɾeno]

Feia cantonada, al costat de cal Catura i d'una casa de ca l'«Alino». Van anar a viure a Mont-roig.

«Francisco Fortuny Moreno» (Exp. 1856); «Francisco Fortuny (a) Moreno» (Fundació 1846, 7 agost 1868).

Moreres, l'hort de les

«per lort de les Moreres que esta damunt les Tosques prop la Farga» (*Censals* s/d).

Mormiac

«Casa de miql Mormiach» (Vàlues 1561, f. 14); «Quod ego Bernardus Mormiach alias Miquel loci del Prasdip» (Creació 1571c, 30 octubre).

morral

V. *Roig, Seda.

Mosquit, la cova del [ʔa 'koveʔ mos'kit]

Diuen que el nom li venia de les exigües dimensions que tenia: petita com un mosquit. Tanmateix, és més probable que l'hi hagués deixat un veí de Mont-roig conegut per aquest renom, segons Jové (p. 348). Era a la Vidala, en una paret roquera damunt la carretera que ve de Mont-roig i prop d'on se'n desprèn un bocí que baixa a les Planes del Rei. De forma triangular, tenia 2 m d'alçària i uns 3 m de fondària. Va desaparèixer quan van eixamplar la carretera. La freqüentaven transeünts. La recorden.

«Es veu, a l'esquerra, un forat insignificant conegut per cova del Mosquit» (*Guia*, p. 193, a cosa d'una hora de Prasdip, anant cap a l'Hospitalet).

Mosset, cal ['kaʔ mo'set]

Vivien al carrer de Balmes, al costat de cal Cobrador. No queda ningú d'aquesta família a la vila; van anar a viure a Cambrils.

«Juan Arbós Moset» (*Cad.* 1767); «Senyal de Joan Folch de casa Moset» (Lligallo 1805); «José Batista (a) Moset» (Fundació 1846, any 1849).

Mosseta, de la

«Juan Folch (a) de la Moseta» (Fundació 1846, 14 desembre 1850).

Mounar

«Michael Mouinar [...] magister domorum» (*Capb.* 1553, p. 3 i 5-6).

A la primera de les pàgines d'aquest document, sembla que digui *Moimach*. Després, també es pot llegir *Morinar*. Era «habitor» al Prasdip, potser foraster, però hi tenia un hort d'una quarta part de jornal.

Mugues

V. *Castellet de les M.*

Mugues, les [ʔez 'muyes]

Partida de terra, tot bosc i botjar, on hi havia garrofers, cap al cantó sud-est del terme, sota el castellet de les Mugues i a sol ixent del barranc de la Dòvia. És veïna

de les Fontanelles, la Cabrafiga, la Borja, els Fornets i la Vidala. Enllà de la carretera que puja al poble, encara té les Sorts i la Guinardera. Hi ha el barranc de la Vidala. *OnCat*, V, 417b55, defensa amb energia que «era un error» creure que «la Muga venia del basc *muga* “borne”, “límite”», i pensa en el saüquer. Tanmateix, quant a *les Muges*, només diu que és una partida de Vinebre.

«terris de les Muges» (Perg. s/d); «hereditatem terre [...] in eodem partita [la Madruguera] [...] et dictam lo Clotalló [...] cum terris de les Muges» (*Capb.* 1553, p. 22-23); «Un pedazo de tierra llamada de la Cova, del camino arriba hasta la Vasa y baja a las Muges» (*Test.* 1847, p. 46, 27 setembre 1850); «Partida les Muges, viña, garriga y peñas» i «Partida les Mogue, olivos y almendros [...] y pinar» (*Apeo* 1851).

Muges, cal [ˈkaʎ ˈmuɣes]

Al carrer Major, entre cal «Tiriro» i cal Fosser.

Muges, la caseta de Cal [ˈta kaˈzeta ðe ˈkaʎ ˈmuɣes]

A la Cabrafiga.

Muges, el castellet de les [ˈto kasteˈʎed de ˈtez ˈmuɣes]

Són els residus que queden d'una construcció qualificada de *castell*, feta de lloses seques, al capdamunt del puig de les Muges, a uns 314 m d'alt. Hi ha dues estructures rectangulars, en una mena de mur de tancament. Devia ser una talaia per a controlar la presència de corsaris sarraïns, un perill constant durant segles.

«La terra comprada al Castellet» (*Cad.* 1767).

Muges, el collet de les

V. *Muges, el castellet de les*.

Muges, el grauet de les [ˈto ɣraˈwed de ˈtez ˈmuɣes]

Facilita el pas a un sender que va per vora la Torratxa i s'enfila al castellet de les Muges.

Muges, la masia de les

«La masia de les Muges» (Vàlues 1561, f. 29v).

Muges, el pouet de les [ˈto puˈwed de ˈtez ˈmuɣes]

Al sud del puig de les Muges. És un pouet revestit de pedra seca, amb un brocal de cap a 70 cm de diàmetre i d'uns 3 m de profunditat. És eixut.

Mugues, el puig de les [to 'puðz de tɛz 'mujes]

És la prominència meridional del serrat que baixa del puig de la Cabrafiga i que separa les aigües que van a ponent, cap al barranc de la Dòvia, de les que van cap a l'altra banda, en direcció al terme de Mont-roig. El capdamunt mesura uns 477 m d'alt.

Munda, ca la ['ka ʎa 'munde]

Afèresi del prenom *Raimunda*. La casa és a la plaça de l'Església; fa cantonada i l'envolta cal Cucuc.

«Juan Vidal (a) de ca la Munda» (*Test.* 1847, p. 33, 6 juny 1849); «Juan Vidal de la Munda» (*Apeo* 1851); «Juan Vidal Munda» (*Exp.* 1856).

Munda, la caseta de Ca la [ʎa ka'zete ðe 'ka ʎa 'munde]

Al Coll de la Llena.

Muntaner [munta'ne]

Fog. 1800 anota el cognom sis vegades. Padró 1888 l'inscriu cinc cops de primer i un de segon; el de 1930, dotze de primer i disset de segon, i el de 1955, tretze de primer i setze de segon. A Colldejou (Jassans, p. 114) es veu amb intermitències: anys 1351, 1873 i 1998.

Muntaner, cal ['kaʎ munta'ne]

Al carrer del Corxé, al costat de cal Pometa i de cal Jaume Isidret, encara que aquesta casa ja sigui al carrer de les Escoles, que és la continuació del del Corxé. També és a Mont-roig (Jové, p. 349), on, curiosament, no s'ha trobat el cognom.

Muntaner, la caseta de Cal [ʎa ka'zete ðe 'kaʎ munta'ne]

Es parla d'una al Comellar d'en Ferrer i d'una altra als Plans.

muntanya

V. Blanca, *Pebrell.

«Muñoz»

«Pedro Muñoz Riera», «Pedro Muñoz Escoda» i «José Muñoz Escoda» (Padró 1930).

Pere, el cap de la família, de setanta-sis anys, era metge. L'altre Pere, de vint-i-quatre anys, era procurador, i Josep, que en tenia vint-i-dos, consta com a estudiant. La primera vegada que hem vist Pere Muñoz Riera, metge, amb seixanta-quatre anys, al carrer de la Creu, ha estat al cens electoral de 1910. Al de 1912, hi

ha un error flagrant perquè hi consta amb trenta-vuit anys. Al de 1924, el primer cognom és adulterat i se li atribueixen cinquanta-dos anys. Al cens de 1932, torna a constar, ara amb setanta-vuit anys. Aquests censos electorals són mecanografiats i, doncs, no hi ha possibilitat de falses lectures per part nostra. Pel que es veu, no es filava gaire prim a l'hora de posar l'edat.

«**Muñoz**», cal [ˈkaʎ muɣˈnos]

Fa cantonada al carrer Nou i al Raval, tocant a ca l'Estudiant.

Mur, el mas d'en

«La masia del mas den Mur» (*Capb.* 1663); «Heretat que vuy dia te y poseheix en lo terme del present lloch del Prat dip a la partida del coll de la Llena, anomenada dita masia lo mas den Mur, afrontan a solhixent ab Pere Scoda» (MN 1692, f. 231, 20 octubre 1696).

Muralla, la

«in parte dicta lo Coll de Pebrell [...] cum muro dicti loci» (*Capb.* 1553, p. 4); «cum itinere del Coll de Pedrell et ex alia partibus cum muro dicte loci» (Perg. 1571).

Muralles, el carrer de les [tə ka're ðe tɛz mu'raʎes]

És bastant llarg, costerut i sinuós. Comença a l'avinguda de Catalunya, vora els rentadors, i s'acaba a la plaça de l'Església, després de fer dues recolzades. Recorda les muralles que antigament cloïen el poble. Durant la dictadura franquista era retolat «*bajada de Burriel*».

Murtera, la

«in parte dicta la Murtrera» (Rendes 1514); «quoddam troceum terre heremum [...] in parte dicta la Murtrera [...] ex una cum torrente de la Dubia [...] ex alia cum itinere de Llaberia» (*Capb.* 1553, p. 9); «in parte dicta la Murtrera» (Perg. 1571); «una vinya dita la Sort de la Murtrera a la partida qui va a Llaberia» (MN 1692, f. 413, any 1697).

S'ha optat per *Murtera*, collectiu de *murta*, arbust d'aquest nom, malgrat *Murtrera* a les anotacions documentals d'aquesta entrada; en canvi, *Murtera* a les de les dues entrades següents, de la mateixa època.

Murtera, la font de la

«La font de la Murtera» (Paga. 1500).

Murtera, la sort de la

«La sort de la Murtera del cap del Prat» (Paga. 1532); «Lo tros de la Murtera» (Vàlues 1561, f. 17); «Un tros de terra herma situaten lo terme de Prat dip, dita la Murtera» (*Capb.* 1569); «Dita la sort de Murtera a la partida qui va a Llaberia que afronta ab lo barranch de la Dubia» (MN 1692, f. 39r, any 1697).

Murtrera

V. *Murtera*.

Nas de Pollí, la roca del

«usque ad rupem vocatam nas de polli» (Sent. 1437); «puija tot dret a una roca nomenada Nas de Pullí ahont hia un Molló y de allí al portell de la Birla» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Jové (p. 354) també l'anota com a lloc fora terme, trobat en documents d'èpoques diverses: 1437, 1673 i 1675, tots anteriors al nostre capbreu i sense prou informació perquè se'n pugui proposar la localització.

Navarro

[na'βaro]

Padró 1955 inscriu el cognom tres vegades de primer. Hi ha molta gent que s'obliga a pagar quantitats al prevere Miquel Navarro que citen els documents que s'aporten.

«Miquel Navarro economo del hospital del Infant» (MN 1658, f. 229v, 9.9.1671); «Miquel Navarro prevere y administrador del hospital del Infant del Coll de Balaguer» (MN 1658, f. 323v, 19.8.1674); «pagar al R^e Mⁿ Miquel Navarro administrador del Hospital del Sr Infant [...] per dos ayñades de Peita» (MN 1658, f. 364v, 1.8.1677) i «R^e Miquel Navarro prev^e beneficiat della iglesia de Tivisa» (MN 1658, f. 439, 24.1.1680); «Mariana Poll Navarro» (Padró 1888).

Nebot

«fa en Joan Nebot quiscun any» (*Capb.* 1572); «Dionis Nebot [...] confeso hestar content j pagat de Madalena Casado viuda [...] la present rebuda vui als 29 de juliol 1689 Dionis Nebot argenter» i «fan venda [...] al honorable Dionis argenter della villa de Tivissa de un macho pel roig tal j com se es un sac de osos» (MN 1658, f. 460v-461 i f. 462).

Era de Tivissa; però es veu que tenia relació freqüent amb gent de Pratedip.

Negra

V. *Cova N*.

Negra, la cova [ʦa 'kɔvɛ 'neɣɾɛ]

És de difícil accés, al vessant oriental del racó de la Dòvia, vora l'extrem meridional del serrat del Mont-redon, que, com una falca, penetra al terme del Prat. El cingle és d'un color fosc. Ha comunicat el nom a una partida de terra.

Negre

V. *Bosc N.*, **Damunt del Palmar N.*, **Palmar N.*

Nello, cal ['kaʦ 'neʎo]

El renom podria ser una variant amb afèresi de *Manuel*. La casa és al carrer Major. No queda ningú d'aquesta família al poble. Va anar a viure a Mont-roig, on havia donat nom a una casa, segons Jové.

«Manuel Jornis Nello» (Padró 1888).

Nen, cal ['kaʦ 'nen]

Entre el carrer de Balmes i el del Corxé, entre cal Flare Moles i una casa de cal Pepet.

«Senyal de Pere Casadó Nen» (Lligallo 1716); «Christofol Casadó del Nen» (Comptes 1760); «Pedro Casadó (á) Nen» (*Apeo* 1851).

Nen, la caseta de Cal [ʦa ka'zɛtɛ ðɛ 'kaʦ 'nen]

A les Sorts.

Nen, el portell de Cal [ʦo por'tɛʎ ðɛʦ 'nen]

Pas per a persones. Puja al terme de Colldejou, pel camí de l'Aufinac, a la partida de l'Aufinac. Els de cal Nen tenies terres en aquest portell.

nevera

V. *Capet*.

Nevera, la [ʦa ne'veɾɛ]

A la propietat de cal Capet, davant del poble, a la Güena. És un indret obagós i coster; a l'hivern ben poc hi toca el sol. Queden unes petites restes del que va ser un pou de neu. La Rosa de cal Capet explica que el seu pare, l'any 1927, va comprar la terra. Hi havia un pinar força espès. Hi va trobar una edificació circular, sòlida, que, al fons, formava una mena d'olla gran. Era un pou de neu. Hi emmagatzemaven gel. Segons diuen els veïns del poble, un home, amb dos rucs, el portava a fora del poble per comercialitzar-lo. Posteriorment, es va utilitzar com a nevera de carn. Al voltant dels anys trenta es va destruir.

Nevera, el barranc de la [ʔo βa'raŋ de ʔa ne'veɾɛ]

És un fragment, pròxim al nucli urbà, del barranc de Santa Marina, quan és a punt de reunir-se amb el de la Dòvia. Li ha deixat el nom l'antic pou de gel del qual parlem a l'entrada anterior.

Nevera de Cal Capet, la [ʔa ne'veɾɛ ðe 'kaʔ ka'pet]

És una petita partida de terra a la qual dóna nom el pou de gel que hi havia en terres de cal Capet.

Nicolau, cal ['kaʔ miko'ʔaw]

Al carrer del Castell, entre cal «Fino» i ca la Torre. Un Nicolau va ser secretari a la Cooperativa Agrícola. Jassans (p. 115) troba aquest nom en un document de 1272, però no està segur que designés un habitant de Colldejou perquè potser només designava un propietari que hi tenia terres.

Nicolau, la caseta de Cal [ʔa ka'zɛtɛ ðe 'kaʔ miko'ʔaw]

A la Tornera.

Noguer, l'hort del

«l'ort del Noguer» (Estimes 1491); «lort del noguer que era de Jordi del Coll» (Vàlues 1561, f. 26); «Lo hort dit dels Noges en la orta Damunt que afronta en lo Torrent de la Dubia» i «Lo hort dit dels nogués» (Estimes 1622).

Encara que els documents de 1622 l'anotin en plural no vol dir que es tracti d'un altre lloc. Es devia referir a un arbre, ja que *Noguer* no s'ha trobat com a llinatge.

Nolla ['noʎɛ]

Padró 1888 inscriu el cognom cinc vegades de primer; el de 1930, tretze de primer i tres de segon, i el de 1955, dotze de primer i tres de segon. La presència del llinatge a Mont-roig (Jové, p. 357) és molt anterior, de 1323, escrit *Noya*, i abundant actualment. A Colldejou (Jassans, p. 115) encara ve d'abans, de 1297, escrit *anola*, i fins a 1661. També a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) fins ara; i al seu agregat de l'Arbocet, si més no el 1553 i el 1846.

«Marianna Nolla» (MN 1658, f. 147); «Marianna Nolla vidua relicta del quondam March Juan Nolla» (MN 1658, f. 412, 21.2.1679); «Testes sunt [...] et Joannes Nolla dicti loci habitatores» (MN 1658, f. 517v).

Nolla, cal ['kaʔ 'noʎɛ]

Al carrer de Santa Marina, entre cal Serafi i ca la Plàcita. Es parlava del *Ramon de cal Nolla*. No queda ningú a la vila d'aquesta família.

Nolla, la caseta de Cal [ʔa ka'zete ðe 'kaʔ 'noʎe]

N'hi ha dues: una als Solans i una altra al Comú.

Nolla, el claper de Cal [ʔo kʎa'pe ðe 'kaʔ 'noʎe]

Als Solans, on la família Nolla té una propietat. És una cabana circular amb coberta de volta. A la vila aquestes construccions de pedra seca són conegudes per *claper*.

Nolleta, cal ['kaʔ no'ʎete]

Era al carrer del Portal, al costat de cal Tir i cal Cantó. Es van traslladar fora vila.

Nou

V. **Camí N.*

Nou, el carrer [ʔo ka're 'now]

S'inicia a l'extrem nord de l'avinguda de Catalunya, vora les Cases Noves; surt al camp, i és continuat per un camí que té horts a banda i banda i condueix a la carretera, davant del camí de Colldejou.

Noves

V. *Cases N.*

Obaga de la Grallera, l' [ʔaw'βaye ðe ʔa ɣra'ʎere]

A la falda dels cingles de la Grallera, a l'extrem de ponent del terme, no gaire lluny de la partió amb el terme de Tivissa; es considera que és una partida de terra. Hi ha un pinar força espès.

Obaga dels Avencs, l' [ʔaw'βaye ðetz a'veɲs]

Partida de terra. Pràcticament és cingle, ja que el pinar gairebé n'ha desaparegut. Hi toca poc el sol. Confronta amb el terme de Tivissa, a la serra de Llaberia. L'envolten les partides de la Cova Negra, la Dòvia i la de la Font del Gat. Als límits de la partida de la Cova Negra hi ha unes esclertes de poca profunditat.

Obagues, les [ʔez aw'βages]

Partida de terra, amb pi blanc, força espès, al NO del puig de la Cabrafiga, limitada pels Avencs, el Colomer, el Mas d'en Bornou i la Balaguera. El camí de Colldejou li passa pel nord així com el barranc de les Valls. Hi ha la font del Pentinat.

«La Aubaga» (*Cap. Mat.* 1615, f. 354, març 1631); «tierra de garriga encima del conreu en la partida de la Aubaga» (*Test.* 1847, p. 35, any 1849); «Pieza de tierra situada en el mismo termino y partida de la Aubaga [...] linda a poniente con la roca llamada “Mola”» (*Apèndix* 1916).

Obagues, el camí de les

[to ka'mi ðe tɛz aw'βayes]

Arrenca del camí de Colldejou, cap a sol ixent, encara no a un quilòmetre del punt on s'ha després de la carretera de Santa Marina. És de carro fins per allà al mas d'en «Pintón». El sender que el continua va cap al coll de la Llena i un que se'n desprèn puja a la Cabrafiga.

Obrador de l'Oli, l'

«ex alia partibus cum operatorio oleij» i «in parte dita lo obrador del oli» (Rendes 1514); «in parte dicta lo Obrador del Oli [...] cum itinere generali Tivicie [...] ex alia partibus cum operatorio olej» (*Capb.* 1553, p. 4); «Lort ab lo obrador del oli» (Vàlues 1561, f. 15v); «in par dita lo Obrador del Oli» (Perg. 1571).

Oli

V. **Molí de l'O.*, **Obrador de l'O.*

Oli, el molí de l'

«quoddam operatorium et molendinum olei» (Perg. 1571).

Oliva

«Josefa Vernet Oliva» (*Cad.* 1888).

A Mont-roig (Jové, p. 363) encara hi és, com a mínim des de 1427, potser amb intermitències. Per Colldejou (Jassans, p. 117) el cognom va passar molt abans: el 1316. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 178) no és cognom, sinó renom.

Olivar, l'

[tawti'va]

És una partida de terra, tocant al poble, pel cantó NO, entre els Tres Quarts, el Planàs i els Solans. Pel seu cantó de sol ixent puja el camí de la Dòvia. Pel sud passa la carretera de Santa Marina. Dintre el bosc, encara es poden veure alguns dels olivers que van generar el topònim.

«Por una pieza de tierra que, administra por si en la partida del Olivá» [Francisco Vidal Mayor] (*Apeo* 1851).

Olla

V. *Carme de ca l'O.*, *Jaume l'O.*

Olla, ca l'

['ka 'ɔɫɛ]

A les Cases Noves. Confronta amb cal Jaume Marco, entre cal Cadirer i una casa de cal Trumfo. Hi devia haver una màquina de fondre, a l'època de producció d'aiguardent. Quant a la producció d'aquest licor, vegeu el renom *de l'Aiguardent*.

I l'apartat «La instrucció i la música» a la introducció, quant als músics d'aquesta casa. També es parla de *cal Jaume l'Olla*, al mateix carrer, entre cal Barber i ca l'Anton del Mas d'en Bisbe.

«Pere Escoda del Olla» (Comptes 1760); «Pere Escoda de la Olla» (*Cad.* 1777); «Senyal de Josep Sabaté del Olla» (Lligallo 1805); «Francisco Escoda Olla» (*Apeo* 1851); «José Sabaté Olla» (Exp. 1856).

Olla, la caseta de Ca l'

[ʔa ka'zɛtɛ ðe 'ka 'ʔɔʎɛ]

Se'n parla de tres: una a Santa Marina, una al Coll Roig i una a la Borja.

Oller

«Mossen Gabriel Oller, arrendador o vicari» (*Fog.* 1497); «Testes sunt Miquel Oller y Narcis Serra vidries de la vila de Mataro habitant en lo Prat Dip» (MN 1658, f. 379).

També va ser a Mont-roig (Jové, p. 365) al segle xv i al segle xviii, a Colldejou (Jassans, p. 118) al segle xv i a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) més tard, a partir de 1775.

Olleta

V. *Toll de l'O.*

Olleta, l¹

[ʔo'ʎɛtɛ]

És un gorg força considerable al fons del barranc de Santa Marina, en un revolt. De forma arrodonida. Els joves del poble hi anaven a banyar-se.

Olleta, l²

[ʔo'ʎɛtɛ]

Alguna vegada també en diuen *el Toll de l'Olleta*. El gorg de l'entrada anterior havia donat nom als terrenys dels voltants.

Onze de Setembre, el carrer de l'

[ʔo ka're ðe 'ʔonze ðe se'tembre]

És l'últim carrer, força llarg i rectilini, a l'extrem occidental del poble. Hi fa cap un ramal del carrer de les Escoles, s'encreua amb el carrer de Santa Marina i s'enfila per trobar-se amb la carretera que puja a l'ermita; poc abans d'arribar a la carretera, hi ha les escoles.

Orenga, la coma de n', o la sort de n'Orenga

«la sort de Orenga» i «Una font a la coma den Orengua» (Paga. 1500); «la coma de la Orenga» (Vàlues 1561, f. 17v).

Optem per utilitzar l'article personal, tal com fa el segon dels documents que s'aporten, perquè *Orenga* és cognom conegut, sobretot pel País Valencià, segons el DCVB.

Oriol

«Mariano Oriol» (*Cad.* 1803); «Carmen Oriol Montegut» (Padró 1930); «José Sabaté Oriol» (Padró 1955).

El mateix Padró 1930 també l'anota de segon cognom dels germans Josep i Maria Sabater. A Mont-roig (Jové, p. 365) els *Oriol* van arribar molt abans, el 1321, i n'hi ha notícia fins a 1811.

Oriol, el mas de l' [to 'maz de to'ri'ot]

Podria ser una masculinització de la partida *Oriola* anotada a l'entrada que segueix. El mas també es coneix per *del Toni Vives*.

«L'ermita és enfront. Es deixa a l'esquerra, el mas de l'Oriol i es troba una creu a la dreta» (*Guia*, p. 159).

Oriola

«Posesión nombrada Oriola de su propiedad» (*Amill.* 1854, f. 18v); «Pieza de tierra en la partida Oriola» (*Apèndix* 1912); «Pieza de tierra situada en el propio termino y partida Oriola llamada tambien Santa Marina» (*Apèndix* 1915).

L'últim document aclareix que era equivalent a *Santa Marina*. També hem anotat *l'Auriola*.

Oriola, el corral de l'

«conteniendo un corral para ganados lindante [...] con el barranco de la Due-ra» (*Apèndix* 1912).

Ortiguier, l' [to'ri'ye]

El nom deu ser equivalent a *Ortigar*, 'conjunt d'ortigues'. Designa una partida de terra al cantó occidental de la vila. S'estén fins sota els cingles de la Grallera, al vessant oriental de l'extrem de les Moles. És travessada pel barranc que pren el nom de la partida i que va a trobar-se amb el de Santa Marina. Té per veïnes la Sajola, l'Olivar, els Solans i l'Aguiler. Hi ha l'avenc de l'Ortiguier i una font. Una gran part és ocupada per bosc i gairebé s'han perdut els avellaners que hi havia hagut.

«Lo Ortiguier» (Vàlues 1561, f. 23); «ab dos horts y una heretat dita lo ortiger» (*Estimes* 1622); «Partida llamada el hortigué» (*Test.* 1847, p. 47, 4 octubre 1850); «En el referido termino y partida Hartigué» (*Apèndix* 1920).

Ortiguier, l'avenc de l', o el forat de l'Ortiguier [ʔa'veŋ] o [ʔo fo'rad de ʔorti'ye]

A la partida de l'Ortiguier, a la part alta del barranc de l'Ortiguier, per sota els cingles de la Grallera. També se'l coneix per *de la Grallera de l'Ortiguier*. Té una profunditat de 69 m. En surt aire calent. Una galeria plena de ressalts i blocs de roca el connecta amb l'avenc de l'Aguiler.

Ortiguier, el barranc de l' [ʔo βa'raŋ de ʔorti'ye]

Es forma sota les Moles i passa pel Grau i per l'Ortiguier, travessa la carretera que puja a Santa Marina, passa per la partida del Mas d'en Vernet, i enllaça amb el barranc de Santa Marina, poc abans que arribi al toll de l'Olleta. A la part alta rep el torrent de la Grallera.

«cum torrente discurrente de Aguiler ex alia cum torrente de Ortiguier» (Rendes 1514).

Ortiguier, el camí de l' [ʔo ka'mi ðe ʔorti'ye]

Ès de carro. S'inicia al camí (Vell) de Santa Marina, a la part dreta. Creua la carretera de Santa Marina, voreja el barranc de l'Ortiguier per la part esquerra, aigües avall, i el camí s'acaba a pocs metres d'on neix el barranc.

Ortiguier, la font de l' [ʔa 'fɔn de ʔorti'ye]

A la vora dreta del barranc de l'Ortiguier, al peu de les Moles, al cantó occidental del terme.

«La font del Ortigué» (*Orden*. 1716).

Ortiguier, el pont de l' [ʔo 'pɔn de ʔorti'ye]

Permet a la carretera que puja a Santa Marina de creuar el barranc de l'Ortiguier.

Ortiguier, la roquera de l' [ʔa ro'keɾe ðe ʔorti'ye]

Interpretem *roquera* com a equivalent de 'cingle'. És a l'Ortiguier, una petita cinglera, blanquinosa, sense vegetació. El fet que al primer document s'hagi llegit «roqueta» en lloc de «roquera», pot venir de distracció d'escrivà o de dificultat de lectura de la calligrafia siscentista.

«la Artiga [...] ab lo bosch de la Anxera [...] ab lo barranc de la Anxera [...] fins al fornet del Abella [...] fins al portell del Puitx [...] ab Joan Scoda al puitg del Serral y ab barranc del Serral fins al coll del Marques [...] fins a la roqueta dels hortigues» (MN 1692, f. 126v, censal mort, receptio 2.9.1691); «La roquera del Hortigues» (MN 1692, f. 126, març 1695).

Ortigues, les

«La heretat de la Ortiga» (MN 1692, f. 128v, 4 abril 1695); «En la partida Ortigues» (*Apeo* 1851); «Partida la Hortiga» (Exp. 1856).

Ortigues, el barranc de les

«lo barranch de les Hortigues» (MN 1692, f. 182, 11.10.1696); «lo barranch de les Ortigues» (Cadastré 1738); «un bosí de terra que tinch al barranch de les Ortigues à la partida de la Molasa» (*Test.* 1813, p. 340).

Osset

Padró 1930 anota el cognom *Oset*, corresponent a Enric Bret, una vegada de segon.

Oubi, el collet de l'

[to ko'ʎed de 'tɔwβi]

Situat al Mas d'en Pinyol. S'hi aixeca una edificació construïda per Francesc Lebasque, promotor de la urbanització de les Planes del Rei.

pa

V. **forn de [coure] p.*

Pa

V. **Forn del P.*

Pabell

V. *Pebrell, el barranc de.*

Paciència

«Juan Rovira Paciència» (Repart. 1763).

«Paco», la bassa del, i la caseta del «Paco»

V. *Electra, la bassa de l'; Electra, la caseta de l'.*

«Paco» Pavell, cal

V. *Pavell, cal.*

«Padilla»

«Juan Padilla Mondieta» (Padró 1955).

«Padre», el

«Juan Fortuny dit lo Padre» (MN 1658, f. 634); «In Joanne Fortuny (dicto lo Padre)» (MN 1692, f. 98, 20 setembre 1694).

Padrell

V. *Pebrell, el barranc de*.

Pagès

«fa Francesch Pages 15 sous anuals per quinze liures censal del comprat» (*Capb.* 1572).

Pal, l'avenc del

[ta'veŋ deɫ 'paɫ]

És a la vora dreta del barranc de la Dòvia, a continuació del toll de la Savinosa, a ponent del barranc i de la carretera de Mont-roig, vora l'embassament que utilitzava una central elèctrica. És format per un forat de cap a 9 m de fondària, al capdamunt d'un cinglet. Al costat, hi ha un pal —ara en desús— que sostenia cables conductors d'electricitat. També se'l coneix per *avenc de la Bassa*.

«Palacios»

«Catharina uxor Anthonij Palacio» (Rendes 1514); «in parte dicta al Coll de la Lena [...] cum Catherina Anthonia Palacios» i «cum vico Maiori [...] cum domo Catharine Palacios» (*Capb.* 1553, p. 9 i 18); «ex alia partibus cum Catharina Anthonia Palatios» (Perg. 1571); «la dona na Chaterina muller del senyer n-anthoni Palacio qo del loch del Pratedip» (*Capb.* 1572).

Palau

«cum Catharina Anthona Palaua» (Rendes 1514); «Mestre Ramon Ralau [*sic*]» (*Fog.* 1553).

S'ha de substituir *R-* per *P-* en el *Fog.* 1553, convençuts que la *R-* obeeix a qualsevol tipus d'error. Curiosament, es tracta de la forma catalana del cognom de l'entrada anterior, en un capbreu del mateix any 1553, però d'escrivans diferents, un d'ells més conservador que l'altre, quant al respecte per la llengua. A Mont-roig aquest cognom és més tardà: no hi consta fins a 1811 (Jové, p. 369).

Pallarès

«lo R^t Blaj Jardi pre. administrador del Infant D. Pedro olim de Arago beneficiat del ospital del coll de Balaguer constitueix procurador al R^t Mⁿ Joseph Pallares diaca della Auditor toria [*sic*]» (MN 1658, f. 500, 11.11.1681).

A Mont-roig (Jové, p. 369) aquest cognom ja consta el 1480 i n'hi ha anotacions cada segle, fins a 1782. No és com al Prat, on va ser només un cognom adventici.

Pallejà

V. *Pellejà.

Pallerola

[paʎe'ɾɔʎe]

Padró 1888 inscriu el cognom dos cops de primer; el de 1930, quatre de primer i cinc de segon, i el de 1955, un de primer i set de segon.

Palmar

V. **Damunt del P. Negre*.

Palmar Negre, la codina del

«al paratje anomenat la cudina del Pauma negre y de alli tirant al dret al barranch de la Porquerola» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Palmar significa 'palmerar', 'lloc poblat de palmeres', és a dir, de margallons.

Palomera

«Josefa Coll Palomera» i «Maria Palomera Sanz» (Padró 1930).

La primera, nascuda el mes de juny d'aquell any, era filla de la segona.

«Panchón»

«Pedro Arbós (á) Panchón» (*Apeo* 1851).

Panissot

«Pablo Sabaté (a) Panisot» (Fundació 1846); «Pedro Sabaté (á) Panisot» (*Apeo* 1851).

Pans, cal

['kaʎ 'paʎs]

Forn de pa, propietat del Sindicat, de l'any 1916 al 1918. És a l'avinguda de Catalunya. Ha passat a ser *cal* «*Cisco*» de *cal Salsa*.

pantà

V. *Pla de l'Avenc*.

«**Pantaleón**»

«Jaume Escoda Pantaleón» (Repart. 1772).

Encara que sigui el nom d'un màrtir cristià dels primers temps, ací és utilitzat per renom.

«**Pantano**», el [tə pan'tano]

En diverses ocasions, els propietaris dels terrenys anomenaven «*Pantano*», com si fos una partida, uns bassals de poca importància que la naturalesa formava; n'hi havia en diverses partides i eren coneguts només per aquells voltants, sobretot sota el Pla de l'Avenc, vora la muntanya Blanca, a l'extrem NE del terme.

«Una pieza de tierra [...] en la partida el Pantano, regadio» (*Apeo* 1851).

«**Pantano**», la rasa del [tə 'raze ðeɫ pan'tano]

Es forma per allà al Pla de l'Avenc, a l'extrem NE del terme, i, poc després, un petit mur obstrueix el pas de l'aigua que porti perquè el ramat s'hi pugui abeurar. Finalment, es reuneix amb el barranc de la Canaleta.

Panxot, el [tə pan'tʃot]

Partida de terra al SE del Mont-redon. Limita amb el Mas de Monet, el Cavall Bernat i la serra de Llaberia. Hi ha el portell de la Vaca, format per un passadís per a les persones, i la cova del Tabac. Cap al sud, trobem el collet de la Seda. Hi ha uns grans cingles i bosc. Fa de partió amb el terme de Tivissa. Amb el nom de *Panxot* es va batejar, el 12 de maig de 1998, el gegant del poble.

Panxot, el cingle del [tə 'siŋgɫe ðeɫ pan'tʃot]

A la partida del Panxot, a l'extrem meridional del serrat del Mont-redon, que, com una falca, s'interna al terme de Pratedip. És un gran cingle amb la part superior aplanada, el capdamunt del qual és a una altitud d'uns 800 metres, a la partió amb el terme de Tivissa, sector de Llaberia, al nord i a no gaire distància del morral de la Seda. És de forma ovalada —fa panxa—, amb paret completament llisa.

«si hom s'aboca a l'esquerra, podrà veure la gran paret del cingle del Panxot» (*Guia*, p. 214, fent camí cap al morral de la Seda).

Panxot, el cocó del [tə ko'ko ðeɫ pan'tʃot]

A l'extrem septentrional del terme, al peu del cingle del Panxot, entre el Mont-redon i el Cavall Bernat. El cocó es un clot que es manté ple d'aigua, tapat amb una roca per evitar que les salvatgines l'embrutin. Era un recurs per a pastors i caçadors.

Panxot, el corral del

«el corral del Panxot. [...] L'ermita [de Santa Marina] és enfront» (*Guia*, p. 159).

No en queda res. Quan al mas d'en Panxot van fer l'edifici nou, el corral va desaparèixer.

Panxot, el mas d'en [to 'maz deŋ paŋ'tʃot]

Poc abans d'arribar a l'ermita de Santa Marina per la carretera que hi puja des del poble. Fa una quarantena d'anys s'hi va fer un edifici nou i queda molt poca cosa del que havia estat el mas.

«Jaume Margalef Caballé del mas den Panchot» (Acta 1892).

Paradís, del

«Esperança doncella filla den Joan del Paradis y de na Joana muller» (MN 1692, f. 1).

El considerem un renom, sobretot per la presència de la contracció de preposició i article que precedeix el substantiu.

Parc, el [to 'parke]

Ho diuen al carrer de Balmes i també a un sector del carrer del Corxé, perquè hi ha una colla de cases que porten nom d'animal: cal Griva, cal Llop, cal Moixó, cal Pardalet i cal Rabosa.

Pardalet, cal ['kaʎ paɾða'tet]

Era al carrer de Balmes, al costat de ca la Jana i cal Coronat. Actualment no queda ningú de la família al poble.

Parra, de la

«Joseph Fortuny de la parra» i «Jaume Rovira de la parra» (Repart. 1741).

Parreu¹ [pa'rɛw]

A *Fog.* 1826, trobem deu vegades el cognom. Padró 1888 l'inscriu onze vegades de primer i sis de segon; el de 1930, vint-i-cinc de primer i vint-i-cinc de segon, i el de 1955, vint-i-cinc de primer i vint-i-un de segon. La documentació alterna *Parreu* amb *Pareu*. Ferrer és l'ofici predominant. Però el 1625 Joan Parreu va anar a aprendre de fer de sastre a Riudecanyes, segons *Baronia*. Josep Parreu i Sabater era pastor, tenia trenta anys i vivia a la baixada de Jandó, segons el cens electoral de 1920; es manté amb el mateix ofici fins al 1955; al cens electoral d'aquest any es

diu que en té seixanta-tres i que viu al carrer de Burriel. Els noms de fonts observats es limiten a Jaume, Josep i Pau, i Magdalena per a les dones.

«honorabilis Josephus Pareu faber dicti loci de Pratedip» (MN 1658, f. 71v, 1.11.1669); «Josephus Parreu opidi del Prat Dip» (MN 1658, f. 168, 1.11.1669); «Joseph Pareu ferrer» (MN 1658, f. 188v, 1.11.1669); «Joseph Pareu pages» (MN 1658, f. 419v, 16.7.1697); «Magdalena Pareua» (MN 1658, f. 420, 29.1.1683); «Jacobus Pareu ferri faber» (MN 1658, f. 534, 29.1.1683); «Josephus Pareu bajulum dicte ville» (MN 1658, f. 637, 3.9.1690); «Testes [...] et Paulus Parreu» (MN 1658, f. 716, 3.9.1690); «Pere Rovira y Joseph Parreu jurat mayor y menor» i «Pau Parreu ferre [...] habitant en la vila de Peniscola» (MN 1692, f. 67, 18.11.1693, i 1.11.1695).

Parreu²

«Senyal de Josep Farré dit Parrey» (Lligallo 1805).

En el document s'hauria hagut d'escriure, o llegir, *Parreu*.

pas

V. *Bargalló*, *Riudellastres.

Pas

«Pesa de terra a la partida del Pas» (Rep. 1776).

Pastor¹

Padró 1888 inscriu el cognom dos cops de primer i un de segon.

Pastor²

«Juan Casadó Pastó» (*Cad.* 1767).

L'interpretem com a renom; però també podria ser una indicació d'ofici.

pati

V. *Arbec, *Forn de Vidre, *Marquesa, *Torre*, *Xenca*.

«Patós», cal [ˈkaʎ paˈtos]

És el castellà *Patoso* (derivat de *pato*) que, amb la supressió de la -o final, s'ha pretès presentar com a paraula catalana. És un renom atribuït a un pastor. La casa també era coneguda per *cal Cristòfol*.

Patrau

«Jaume Coll dit Patrau» (*Test.* 1787, p. 530, any 1812); «José Coll Patrau» (Exp. 1856).

Pau

V. **Hort de P. Marco*.

Pau, del

«Senyal de Josep Baté del Pau» (Lligallo 1805).

Pauet, el mas de Cal

[tə 'maz de 'kaʎ pa'wət]

Al Mas d'en Bisbe, a la dreta de la carretera que puja a Santa Marina. És un edifici construït no fa gaires anys. Cal Pauet és de Masboquera. Residència intermitent.

Paumelles, les

[təs paw'meʎes]

Partida de terra al terme de Vandellòs, on diversos propietaris del poble tenien terra. Hi ha bosc i una font que té el mateix nom.

Pavell, cal

['kaʎ pa'veʎ]

Al raval de les Cases Noves, al costat d'una casa de cal «Garrido». També dita cal «Paco» *Pavell*.

Pavell, la caseta de Cal

[tə ka'zete ðe 'kaʎ pa'veʎ]

A la Costa.

«Paz del Protectorado», el carrer de

Per acord municipal del 12 d'octubre de 1927, es va donar aquest nom «a un tros del carrer Major, des del rentador públic fins a la carretera», per celebrar el final de la guerra del Marroc (Bertran, p. 33). Cal aclarir que els rentadors d'aquell any eren en un carrer desaparegut que arrencava de l'avinguda de Catalunya cap als horts, un espai que quedava entre l'actual Casa de la Vila i la Cooperativa.

Pebrell¹

V. **Barranc de P.*, *Coll de P.*, **Torrent de P.*

Pebrell²

«quandam mansiam [...] in parte dicta á Pebrell [...] cum torrente discorrente de Aguiler [...] cum torrente de Ortiguer» (*Capb.* 1553, p. 30).

Pebrell, el barranc de

[tə βa'raŋ de pe'βreʎ]

És un fondet que recull l'aigua de pluja dels voltants del coll de Pebrell i la condueix al barranc de Santa Marina. Fins al segle XVI, la part genèrica és *torrent*;

a partir del segle XVII, es passa a *barranc*, amb algun cas escadusser de *torrent* observat fins a 1736. Per a un comentari sobre aquest nom, v. t. **Barranc de Pebrell, el*.

«in horta del Moli [...] ex una cum torrente de Pebrell», «la Vinyassa [...] cum torrente de Pebrell», «in parte dicta lo hortal del Moli [...] cum itinere del spital [...] ex alia cum bassa de la Farga [...] cum torrente de Pebrell» i «ex alia cum itinere molendinum et de la Farga, et ex alia partibus cum torrente de Pebrell» (*Capb.* 1553, p. 8 i 14); «Confrontatur ab oriente cum torrente de la Dubia a meridie cum torrente de Pebrell» (Venda 1565); «ab lo barranch de prabrell» (MN 1611, abril 1611); «ab lo barranc de Pabell» (MN 1658, f. 191v); «Lo barranch de Prevell» (*Capb.* 1672); «Situada en lo lloch del Pratdip en lo carre publich qui baixa de la plasa al barranch del Pedrell» i «Fa venda de una partida de terreno, confrontan ab lo barranch de Prevell» (MN 1692, f. 31, 26 juny 1697, i f. 27, 27 octubre 1700); «Li donen un hort en la horta que mira al barranch den Pebrell» (*Cap. Mat.* 1692, any 1704); «Con el barranco de Pravell» (*Cad.* 1736); «terreno nomenat la Farga [...] a sol ixent y migdia ab lo barranch nomenat de Pradell» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Pebrell, el coll de

[tɔ 'kɔʎ ðe pe'βreʎ]

Muntanya travessada per la carretera que va a Santa Marina, a la sortida del poble. La terra hi és argilosa.

«col de Pebrell» (Estimes 1491); «cum itinere del coll del Pebrell» (Rendes 1514); «fins al coll de Prevell» (Lligallo 1716); «Coll de Prevell» (*Arrend.* 1805); «el camí, que s'enfila cap al collet de Prevell» (*Guia*, p. 159, entre Pratdip i l'ermita de Santa Marina).

Pebrell, la muntanya de

«Una pessa de terra situada en la montanya de Pebrel» (MN 1611, novembre 1612).

«Pedemonte»

Padró 1955 inscriu el cognom quatre vegades de primer. Va ser el metge del poble durant uns quants anys. Van viure en una casa de cal Crevet.

Pedra

V. **Solsida i P.*

Pedra, el pont de

«a les Sorts [...] cum itinere quo itur ad Campum [...] cum ponte de pedra dicti loci» (*Capb.* 1553, p. 23); «quedo destruido el puente de piedra que existia en el barranco de la Dobia» (Actes 1867, 7 abril); «previa la recomposició del

puente derruido y que da paso al Barranco de la Dovia en las inundaciones de la población» (Provi. 1892, 18 setembre).

Dels tres ponts que serveixen per a travessar el barranc de la Dòvia, vora el poble, és el del mig, ara conegut per *pont de Cal Jandó*.

Pedra, el tros de la

«lo Colomer [...] asendit usque ad serram de les Coves del Puig ayguavessant et ex alia partibus cum troceo de la Pedra» i «hereditatem [...] dictam la Solsida [?] y Pedra [...] ab lo torrent delles Valls hi ab lo torrent della Dubia hi ab laretat del Colomer» (*Capb.* 1553, p. 24).

Pedrafita, la

«entro en aquelles penes altes de Labaria e passa per aquelles penes e daualla per aquell loch qui es dit Alguariol et ve entro en la pedra fita e pren tot lo semonta de Monroig» (definició del terme de Siurana, 7 idus de setembre, any 1153 de l'Encarnació, transcripció d'E. Toda y Güell, *Historia de Escornalbou*, 1926); «La pedra fita ab lo camp redo» (Paga. 1530); «En la partida de la Pedrafita» (Paga. 1577); «al portell de la Birla y de alli a la Pedrafita del Mas den Monet» (*Capb.* 1756, la rogalia del terme, 13.3.1758).

Deu correspondre a l'anotació de Jassans (p. 63), que il·lustra servint-se de *Guia*, p. 164, *el camí del Collet de Pedrafita*, un nom viu a Colldejou, que designa un lloc situat al migdia del pla de l'Avenc, per allà al trifini Colldejou, el Prat i Mont-roig. Quan parla de *la serra de Pedrafita* (p. 120), insisteix en la coincidència dels tres termes. No hauria d'estranyar, doncs, que la *Pedrafita* d'èpoques anteriors al Prat fos equivalent al *molló dels Quatre Termes*. També l'anota Jové (s. v. *Pedrafites*, p. 379), però l'emplaçament que descriu no lliga amb el que es pot deduir del que indiquen els documents de més amunt. És, doncs, una coincidència toponímica: el mateix nom per a territoris diferents.

Pedral, el

[to pe'ðrat]

Es tracta d'uns aiguamolls per on, quan plou, brolla l'aigua que desemboca al barranquet dels Aladerns. És a prop del camí de Falset, a la partida dels Aladerns.

«Davall dels padrals dels trosos Santa Marina, entre la heretat de Joan Rovira del Mas y Joan Sabater del Mas» (Lligallo 1716).

Pedrell

V. *Pebrell*, *el barranc de*.

pedrera

V. *Marlès*.

Pedret

«y Pere Pedret paguesos» (MN 1658, f. 172, 14.9.1668).

Padró 1888 inscriu el cognom dos cops de segon. A Mont-roig (Jové, p. 381) porta aquest cognom una persona, però els documents en parlen cinc vegades entre 1623 i 1815. A l'Arbocet (Maristany, p. 176) consta el 1846.

Pedrisses, les

[tes pe'ðrises]

És un terreny pedregós, a les Costes, vora la partió amb el terme de Tivissa, cap a les Marrades.

Pedrola

«Antonio Vidal Pedrola» (Padró 1888).

A Colldejou (Jassans, p. 121) aquest substantiu apareix per renom l'any 1297. No és segur que ací, a Pratdip, també no ho fos.

Peguer

«Joannis Peguer» (Perg. 1571).

Pegueroles

«Joannis Pegueroles testium» (Rendes 1514; *Capb.* 1553, p. 8 i 19; Perg. 1571).

Peirí

Padró 1930 inscriu tres vegades *Pairi* de primer cognom. Padró 1955 inscriu *Peiri* també tres vegades de primer. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) va ser abundant entre 1620 i 1846.

Peisaroya

Segons Padró 1930, era el segon cognom de Llätzer Calvo, l'ajudant de pastor de la família Juncosa.

peixera

V. *Molí.

Pelegrina

«Catalina Sofia Pelegrina» (Padró 1930).

Pellejà

«personaliter Joannes Pelleja agricola mansi de la Costa» (Rendes 1514); «Joan Pillegia» [als masos] (*Fog.* 1553); «Joannes Peleja, agricola, mansi de la Costa» (*Capb.* 1553, p. 6); «los hereus den Berthomeu Pelleya dit Mas de la Costa» (MN 1595); «Andreu Peleia» (MN 1658, f. 2); «Andreu Peleja» (MN 1658, f. 34, 34v i 35v, 29.3.1660; f. 172, 14.9.1668; f. 208); «Joseph Peleja» (MN 1658, f. 34v i 35v, 29.3.1660); «Jaume Andreu Pallega» (MN 1658, f. 173v, 30.12.1668); «testes sunt [...] et Ludovicus Peleja» (MN 1658, f. 505v, 15.12.1681); «Marina Peleja Mr de Andreu Peleja» (MN 1658, f. 506v, 14.12.1681); «Juseph Peleja j Tomasa Peleja» (MN 1658, f. 664, 4.9.1690).

Un cognom també bastant abundant, amb predomini gairebé absolut de la vocal *-e-* a la primera síl·laba. La variant amb *-a-* a la primera síl·laba no s'ha vist fins a MN 1658 i després a Padró 1888, que l'inscriu un cop de primer i quatre de segon. Padró 1930 inscriu Maria Pallejà, cap de casa amb un fill, i quatre anotacions més amb *Pallejà* de segon. I Padró 1955, porta tres anotacions de segon. Els noms de baptisme són bastant diversos: Andreu, Bartomeu, Jaume, Jaume Andreu, Joan, Josep i Lluís; per a les dones, Maria, Marina i Tomasa. A Mont-roig (Jové, p. 369, s. v. *Pallejà*) aquest cognom és abundant des del segle XIV, amb *Pe-* a la primera síl·laba, fins a mitjan segle XVIII. També *Pellejà* a Colldejou (Jassans, p. 121) durant la cent-seixantena d'anys que van de 1465 a 1624, amb sis individus anotats. Igualment a Vilanova d'Escornalbou, *Pallejà*, entre 1550 i 1710 i, novament, el 1945. Curiosament, *Llinatges*, sempre tan ben informat, no va tenir ocasió d'observar la síl·laba *Pe-*, tan abundant en aquest zona i al Priorat.

Pellisser

V. *Mas d'en P.*

Pellisser, el corral de

«al barranch de la Porquerola ahon hia un molló devant lo corral de [?] Pellice de Montrroig» (*Capb.* 1756, la rogalia del terme, 13.3.1758).

No queda clar si havia correspost al terme de Mont-roig; però aquest document és de Pratedip i Jové no l'anota al terme veí.

Pellisser, el mas d'en

[to 'maz dem pe.ɫi'se]

A la partida del Mas de Monet, a ponent del camí de Colldejou, a no gaire distància de la frontera d'aquell terme veí. És una gran masada. L'edifici es troba en bon estat de conservació, després d'haver-s'hi practicat reformes. S'hi havia viscut. Presideix una partida de terra a la qual ha comunicat el nom. Es diu que al poble hi ha hagut diverses generacions d'aquest llinatge, que, tanmateix, no s'ha fet present a la documentació examinada. En canvi, a Mont-roig, és copiosament documentat

des del segle XVII, segons Jové (p. 383). A Colldejou (Jassans, p. 119, s. v. *Pallisser*) hi és, amb pocs portadors, d'època moderna.

Pelós, l'hort d'en

«Lort den Pelos» (Paga. 1500); «Partium cum orto meo dictum lort den Pelos» (Venda 1565).

Pena

«José Fortuny Pena» i «Teresa Fortuny Pena» (Padró 1888).

L'entenem com un cognom. La paraula és equivalent a 'penya'. A Mont-roig (Jové, p. 383) és cognom i va ser renom al segle XVIII.

Pendó, el [ˈto penˈdo]

És un toll al fons del barranc de Santa Marina. És el primer, pujant, abans d'arribar al Bracet i a l'Olleta. S'omplia d'aigua quan el barranc en portava.

Pentinat

«Antoni Pentinat» (*Fog.* 1497); «Lort que compra den Pintinat» (Paga. 1532); «Dicto Joanni Pintinat predicta cantitate» (MN 1692, f. 59, octubre 1692); «Ambrós pentinat» (Repart. 1741); «Teresa Pentinat» [l'hi trobem quatre vegades] (*Fog.* 1800); «Juan Pentinat» (*Apeo* 1851).

Pentinat és cognom abundant a Tivissa. A Vilanova d'Escornalbou hi ha una anotació de l'any 1778.

Pentinat, la font del [ˈta ˈfɔn deɫ penˈiːnat]

És arran del camí de les Obagues i a la vora esquerra del barranc de les Valls, a l'interior d'un albelló d'obra. A temporades, deixa de rajar.

«Conduciendo el camino hasta la fuente llamada del Pentinat» (Actes 1867, 7 abril).

«Peñas»

«José Heler Peñas» (Padró 1930).

Era pagès, jornaler de la família Vidal.

Peó, cal [ˈkaɫ peˈo]

Al Raval, entre ca l'Estudiant i l'hort de Ca l'Espardenyer. Era el peó caminer encarregat de conservar en bon estat la carretera del terme. La muller d'aquesta casa era la Pepa, però la cronologia no permet de relacionar-la amb l'anotació de

més avall, corresponent a l'any 1849. També havia estat el nom d'una casa de Colldejou, desapareguda. L'origen del renom devia ser el mateix que a Pratedip.

Pep, cal [ˈkaʎ ˈpep]
Al carrer de les Muralles, al costat de ca l'Andreu.
«Senyal de Josep Arbós dit lo Pep» (Lligallo 1805).

Pep, la caseta de Cal [ʦa kaˈzete ðe ˈkaʎ ˈpep]
A l'Aufinac.

Pep, la cova de Cal [ʦa ˈkove ðe ˈkaʎ ˈpep]
Al Comellar d'en Ferrer, a prop del camí de Colldejou, en una paret roquera. La formen diversos forats.

Pep Fuster
«José Ventura, soltero (a) Pepe fuste» (Fundació 1846, 26 maig 1868); «José N. (a) Pep Fusté» (*Apèndix* 1919).

Pep Sord
«José Sabaté Pep Sort» (Exp. 1856).

Pepa, de ca la
«José Casadó (a) de ca la Pepa» (Fundació 1846, 24 octubre 1849).

«Pepe», cal [ˈkaʎ ˈpepe]
Entre el carrer del Raval i el carrer Nou. És l'última casa del poble, al costat de ca l'«Andiano» i cal Peó. El «Pepe» va venir de fora a treballar al poble.

Pepet, cal [ˈkaʎ peˈpet]
Entre els carrers de Balmes i del Corxé, al costat de cal Nen, per una banda, i de cal Sans i cal Griva, per l'altra. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 178) l'any 1846 era un renom.

«Josep Escoda, dit Pepet» (Lligallo 1716); «Senyal de Escoda dit Pepet» (Lligallo 1805); «Teresa Montaña (a) de casa el Pepet» (Fundació 1846); «José Escoda (á) Pepet» (*Apeo* 1851).

Pepet, l'era de Cal [ˈʦere ðe ˈkaʎ peˈpet]
Per sota del poble, a la vora del Barranquilló. Era d'obra. No en queda res.

Pepeta de cal Bater, el mas de la [tɔ 'maz de tɔ pa'pete ðe 'kaʃ βa'te]

A la Cabrafiga, al costat de la rasa de la Cova del Quicà. Al costat i darrere del mas hi havia el corral. En estat ruïnós.

Pepeta Batera, la [tɔ pe'pete βa'tere]

A l'avinguda de Catalunya, fent cantonada al carrer de les Muralles, aquesta veïna, relacionada amb la família de cal Bater, tenia una botiga de diversa mena de roba.

«Pepito» de ca la Bleda, el [tɔ pe'pito ðe 'ka tɔ βɛðe]

La seva família va vendre la casa i se'n va anar a viure fora. Ell es va casar amb una noia de ca la Bleda.

Peralta

«José Peralta Gracia» (Padró 1955).

Perdigotes

V. *Solana de les P.*

Perdigotes, les [tɛs perði'ɣɔtes]

Partida de terra, amb avellaners, ametllers, bosc i botjar, a l'extrem septentrional del terme. S'interina cap al de Colldejou. Hi limiten el Mas d'en Pellisser, el Collet de la Terra Blanca, la Solana de les Perdigotes i la Font del Carrabiner. També l'anota Jassans (p. 122), trobada només de viva veu.

«Una pieza de tierra [...] en la partida Pirdigotes viña y hiermo» (*Apeo* 1851);
«En la partida llamada de las Perdigotes» (*Test.* 1847, p. 73, agost 1853).

Perdigotes, el collet de les [tɔ ko'kɛd de tɛs perði'ɣɔtes]

És un tossalet, que mesura 608 m. A les Perdigotes. Fa partió amb el terme de Colldejou.

Perdiu

«Antonia Parreu, soltera, (a) Perdiu» (Fundació 1846, any 1850).

Perdut

«José Sabaté (á) Perdut» (*Apeo* 1851); «José Sabate Perdut» (Exp. 1856).

Pere

V. **Masia de P. Casador.*

Pere Blai, cal [ˈkaɫ ˈpere ˈβɫaj]

Al carrer del Portal, entre cal Coça i ca la Martina. No en queda ningú al poble. Havien posseït el mas d'en Pellisser.

Pere del Mas d'en Bisbe, cal [ˈkaɫ ˈpere ðeɫ ˈmaz dem ˈbizbe]

A la plaça del Forn i al carrer de les Escaltes. Dóna al darrere de l'abadia, al costat de cal Quicà.

Pere Marco, les rocalles de

«in parte dicta lo Colomer [...] et cum torrente de les Fonts den Ruffes [...] et cum les rocales Petri Marco aygua vessant» i «lo Colomer [...] ascendit usque ad seram de na Servera aygua vessant et cum les rocales Petri Marcho aigua vessant [...] et cum troceo de les Valls heredum Andree Fortuny» (*Capb.* 1553, p. 24).

Pere Vives, cal [ˈkaɫ ˈpere ˈvives]

Al carrer del Castell, al costat de cal «Garrido».

Pere Vives, la caseta de Cal [ʔa kaˈzete ðe ˈkaɫ ˈpere ˈvives]

Al Camp d'en Bosc.

Perelló, el

«parte dicta lo Perello [...] et ex alia partibus cum serra del Puig» (*Capb.* 1553, p. 26); «per altra heretat al Perello» (*Capb.* 1572); «in termini dicti loci del Pratdip in parte dicta del Perello» (*Capb.* 1598).

Peresó, el tossal d'en

«enves Sta Marina y de dita serra, serra [*sic*] tira, al tosal dit den Perezó des [...] ahont devalla al morral Roig» (*Capb.* 1756, la rogalia del terme, 13.3.1758).

La possibilitat d'un castellanisme en aquella època no pot quedar exclosa, però és estranya, tanmateix. Qui sap si l'escrivà no volia expressar una altra cosa. Es deu referir al *coll Presó* d'una de les entrades posteriors.

Peret Rei, cal [ˈkaɫ peˈret ˈrej]

Havia estat *ca l'Estanc*, a l'avinguda de Catalunya.

«Pérez» [ˈperes]

Una família conserva aquest cognom.

«Sandalio Pérez Sanchez» (Padró 1888).

Perot, cal [ˈkaʎ peˈrɔt]

Per la part del davant, dóna a la plaça del Forn, al costat de cal «Cisco» Ramon, mentre que, per la del darrere, al carrer del Portal, on, actualment, hi ha el consultori mèdic, entre cal Sabateret i cal Melós. És propietat de l'Ajuntament i hi resideixen els metges. Segons el dir de la gent, hi havia hagut l'Hospital —que després va passar a cal Coronat— i s'hi havien trobat unes galeries que comunicaven amb diferents indrets del municipi. A més, expliquen que a la casa hi havia un sant Crist al qual l'amo va donar un cop de bastó i li van sortir monedes d'or. Perot n'era l'antic propietari. En un document dels abellers de l'any 1716 es fa referència a Joan Perot. També coneguda per *cal* «Redondo».

«Joan Benavent Perot» (Lligallo 1805); «Juan Benavent (a) Perot» (Fundació 1846, any 1851); «Juan Ventura de casa el Perot» (*Test.* 1847, p. 77, 2 gener 1854).

«Perucho»

«Rosa Cot (a) Perucha» (Fundació 1846, 8 març 1849); «Pedro Escoda (á) Perucho» i «Pedro Escoda Perucho» (*Apeo* 1851).

Perxet, cal [ˈkaʎ perˈtʃet]

Havia estat un altre nom de *ca l'Anna*, al carrer del Portal.

«Pedro Fortuny (á) Perchet» (*Apeo* 1851); «Juan Fortuny perche» (Exp. 1856).

Pesat

«Pedro Arbós Pesat» (*Apeo* 1851); «Vda. de Pedro Arbós Pesat» (Exp. 1856); «Jaume Arbós dit Pesat» (*Amill.* 1867).

Pi, l'avenc del [ˈtaˈvɛŋ deˈt pi]

Es tracta d'un forat d'accés difícil, pròxim al barranc de la Canaleta. Al costat hi ha un pi.

Pi, cal [ˈkaʎ pi]

La casa és al carrer de l'Onze de Setembre. El padró de l'any 2005 anota el cognom tres vegades de primer i dues de segon. Tanmateix, no ha estat observat en documentació anterior.

Picalquer, el [ˈto pikaˈtke]

És una fondalada, amb ametllers i cirerers, que hi ha a l'altra banda del camí de Colldejou i a prop de la pedrera de Cal Marlès. D'aquest nom, trobat en altres

llocs, en parla *OnCat*, III, 203a57, s. v. *Calquers, pi*, i conclou que pot equivaler a ‘puig calcari’.

«Una finca llamada Picalque» (*Amill*. 1867).

Picardies, el

Era el renom d'un veí del carrer Major.

Pilar, la caseta de la

[ʔa ka'zɛtɛ ðe ʔa pi'ʔar]

Al Clot del Teix, entre el barranc de la Dòvia i el camí que hi puja. Hi havia un pis per a estades ocasionals. Ha estat destruïda per la malesa.

Pilota

V. *Joc de la P.

pinar

V. *Santa Marina*.

«Pintón», cal

[ˈkaʔ pin'ton]

Al carrer del Portal, entre ca l'«Alino» i cal Melós.

«Senyal de Antón Escoda pintón» (Lligallo 1805); «Juan Escoda (á) Pintón» (*Apeo* 1851); «Jaime Escoda Pintón» (*Exp.* 1856); «José Escoda Vernet (Pintón)» (*Padró* 1888).

«Pintón», la caseta de Cal

[ʔa ka'zɛtɛ ðe ˈkaʔ pin'ton]

N'hi ha dues: una a l'Obaga i una altra al Mas Vell.

«Pintón», la cova del

[ʔa ˈkɔvɛ ðeʔ pin'ton]

És a la Tornera, de difícil accés a causa de la malesa.

«Pintón», el mas d'en

[ʔo ˈmaz dem pin'ton]

Era a les Obagues, no gaire lluny de la vila, al seu cantó NO, a sol ixent del camí de les Obagues. Com tots els masos, tenia corral per al bestiar. No en queda res: ha estat substituït per un habitatge de nova construcció.

«Pintones», ca les

[ˈka ʔes pin'tones]

A l'avinguda de Catalunya. És la segona casa a la dreta, a l'entrada del poble, davant dels rentadors.

Pinyol'

V. *Mas d'en P*.

Pinyol²

El cognom no s'ha fet present aplicat a una persona, sinó només com a part específica de diversos llocs dels quals deixen constància documents dels segles XVI i XVII, tal com es veu a les tres entrades amb genèrics. La notícia més antiga del cognom a Pratdip la devem a un document de Vandellòs, del 3 de juliol de 1342, que parla de *Pinyol*: «oriundus del prat dip» (informació rebuda de Ferran Jové). A Mont-roig (Jové, p. 392) es comença a trobar al segle XVII i encara hi és abundant avui. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) no n'hi ha notícia fins a 1945.

Pinyol³

«Vda. de José Marco Pinyol» (Exp. 1856).

Interpretem *Pinyol* per malnominació de *Marco*.

Pinyol, el corral d'en

[tə ko'raʎ dem piŋ'joʎ]

Tocant al mas. Té dos compartiments. En estat ruïnós.

«corral de bestiar dita lo mas den Pinyol» (MN 1692, f. 409, 20 juny 1717).

Pinyol, la font de

«La font de Pinyol» (Vàlues 1561, f. 15v).

Pinyol, el mas d'en

[tə 'maz dem piŋ'joʎ]

Al Coixac, entre la Solana de Ca la Torre i el molí de Ca la Torre. En estat ruïnós. Va ser força saquejat per les flames de l'11 d'abril de 1994. Era una masada important. En època de collita, residia al mas més d'una família. Adossada al mas, es conserva una gran cisterna.

«Lo mas den Pinyol» (Paga. 1532); «La eretat li resta del mas d'en Pinyol» (Estimes 1569); «lo mas den Piñol» (Estimes 1607); «Ab una masia ques diu lo mas den Pinyol» (MN 1611, setembre 1610 [sic]); «Lo mas den Pinol situat en lo terme del Prat Dip» (MN 1658, f. 250, any 1672).

Piqueta, la

[tə pi'ketə]

Partida de terra. Queda per sobre de la cruïlla del barranc de la Dòvia i el de Santa Marina i uns petits hortets, actualment perduts, a les parets del poble.

Piqueta, el toll de la

[tə 'toʎ ðe tə pi'ketə]

A poca distància de l'enllaç dels barrancs de Santa Marina i de la Dòvia. La gent del poble anava a banyar-s'hi. Només queda el record del toll.

Pirineus

«Partida Pirineus, viña y garriga» (*Apeo* 1851).

Aquest nom resulta estrany per a una partida de terra. Potser alludia a alguna característica que es considerava semblant a la de la muntanya del nord del país.

pla

V. *Àlber, *Avenc*, *Bargalló, *Bisbe*, *Coll de la Duera, *Creu*, *Marinons*, *Pubill, *Roig.

Pla, el

«Lo collet de la heretat dita lo pla» (*Cap. Mat.* 1692, 5 maig 1702).

Pla, del

«honorable Joan Marco dit del Pla» (MN 1692, f. 8, 9 març 1695); «Senyal de Juan Marco del Pla» (Lligallo 1716); «Dit Marco del Plà» (*Bapt.* 1748, f. 7, any 1751); «Josep Vidal del Pla, fadrí» (Rep. 1776); «José Marco Plá» (*Apeo* 1851); «Maria Ferré (a) Plà» (Fundació 1846, any 1851).

Pla, cal

[ˈkaɫ ˈpɫa]

Fa cantonada al carrer de Balmes. Per la part del darrere, hi ha ca la Bleda, ca l'Hereua, cal Cristòfol i cal Camea.

Pla, el carrer del

«Una casa al carrer del Pla» (MN 1692, 2 setembre 1724); «fabrica de fer tot genero de vidres [...] afronta ab lo carre del Pla ab lo camí vehinal que va al moli de farina» (*Capb.* 1759, 17.1.1763).

Posats a imaginar, potser es referia al carrer on vivia un veí que tenia Pla per cognom o sobrenom, semblant al que va deixar el nom a la casa de l'entrada anterior. Sinó que es referís al Pla de la Creu.

Pla, la cova de Cal

[ˈɫa ˈkove ðe ˈkaɫ ˈpɫa]

És una cova peticona, al vessant NO de la mola de la Viuda i, per tant, vora la frontera del terme de Vandellòs.

Pla, l'era de Cal

[ˈɫere ðe ˈkaɫ ˈpɫa]

A la vora de la Creu del Terme, per sota del camí (Vell) de Santa Marina. Hi ha unes petites restes d'obra.

Pla d'en Roig, el

«in partita del coll de la Llena vulgariter dicta lo pla den Roig [...] et termina ad solis ortum en los anprius della villa» i «vocata lo pla den Roig» (MN 1658, f. 510v, 25.4.1682, i f. 514, 28.5.1682).

Pla de l'Avenc, el

[lo 'p̄ta ðe ʔa'veŋ]

Una partida de terra al cantó de llevant de l'extrem septentrional del terme. Confronta amb el de Colldejou, vora el molló dels Quatre Termes. Cap al sud, li queda el Pla de la Serena.

Pla de l'Avenc, l'avenc del

[ʔa'veŋ ðe ʔp̄ta ðe ʔa'veŋ]

És al sector NE del terme, vora el de Mont-roig i el de Colldejou, a ponent de la muntanya Blanca, sota el molló dels Quatre Termes. És l'avenc més profund del municipi. Arriba als 69 m, amb un recorregut de 165 m. Hi ha diversos pous i tres sales; a les dues últimes, la naturalesa dóna unes belles imatges d'estalactites i estalagmites.

Pla de l'Avenc, el bassot del, o el pantà del Pla de l'Avenc

[ʔo βa'sot] o [ʔo pan'tano ðe ʔp̄ta ðe ʔa'veŋ]

Al Pla de l'Avenc, a la propietat del mas d'en Pellisser. Aprofitant una gran llosanca, s'hi va construir un mur de banda a banda del barranc; s'hi acumulava una gran quantitat d'aigua, quan plovia, per a ús del ramat.

Pla de la Creu, el carrer del

[ʔo ka're ðe ʔp̄ta ðe ʔa 'krew]

S'anomena així un tros de l'avinguda de Catalunya que va de la bàscula de la Cooperativa a l'encreuament del carrer de les Escoles, el raval de les Cases Noves i el carrer Nou.

Pla de la Serena, el

[ʔo 'p̄ta ðe se'rene] o [ʔa 'p̄tane se'rene]

També se'n sent dir *la Plana Serena*. Hem preferit la forma que encapçala aquesta entrada perquè Jové, a Mont-roig (p. 460), terme veí en el qual també s'anomena aquesta partida, ha localitzat el renom «de Serena», aplicat a Guillem Cabrer, en un document de l'any 1489, i aquest és el renom que va donar nom a la partida. Tanmateix, un document modern de Pratedip escriu «Pla Serena». I Maristany, a Vilanova d'Escornalbou (p. 111), anota *el pla de la Serena*, sense suport documental, als termes de Colldejou i de Pratedip. Al Prat, és una partida de terra d'una gran extensió de territori bastant planer, amb coscoll després de desaparèixer els pins, devorats pel foc, cap a la muntanya Blanca, al sud del Pla de l'Avenc. Limita amb el Mas d'en Sanador, els Plans i amb la Canaleta i arriba al molló dels Quatre Termes. S'hi inicia el barranc de la Canaleta. Hi ha la cova del Blai, l'avenc del Pi, el del Pla i el de

la Figuera. Al final de la partida, hi ha l'embassament anomenat *el «Pantano»*. Cadastre 1954 diu que hi havia fruiters de secà i anomena Llorenç Marco Rovira per propietari.

Pla del Jull, el [tɔ 'pʎa ðeɫ 'dʒuɫ]

Partida de terra, amb avellaners, ametllers i bosc, a ponent de la urbanització de Santa Marina. Hi passa la carretera de l'ermita. Limita amb les partides de Santa Marina, la Duera i el Mas d'en Sabater. El *jull* (*Lolium temulentum*) és una herba també coneguda per *margall*.

«Se li dona [a] la Teresa [...] al Pla del Jull, que no està donada à rabasa morta» (*Test.* 1787, p. 417-418, any 1818); «Una pieza de tierra nombrada lo Pla de Jull» (*Test.* 1847, p. 21, 26 octubre 1848); «un camí que remunta la rasa de la Platassa i va al pla del Jull» (*Guia*, p. 159).

Pla del Jull, el portador d'aigua del [tɔ porta'ðo 'ðajɣwe ðeɫ 'pʎa ðeɫ 'dʒuɫ]

Es forma al Guillemí i s'uneix amb el barranc de Santa Marina.

Pla del Mas, el

No se'n parla però se sap que era per allà a la línia imaginària que separa el terme de Prasdip del de Colldejou. Figura en un pla que hem pogut examinar a la Casa de la Vila, entre el camí de Colldejou i el molló dels Quatre Termes.

Pla del Mas, el collet del

«1h. 40. Collet del Pla del Mas (415 m.). Colldejou es veu enfront» (*Guia*, p. 161, l'horari és calculat des de Prasdip).

Jassans (p. 125) el dóna per nom que coneix la gent de Colldejou i n'aporta una localització precisa: «just on creua els termes la carretera que mena de Colldejou a Prasdip».

Pla del Mas, el corral del [tɔ ko'raɫ ðeɫ 'pʎa ðeɫ 'mas]

Havia estat gran, amb un espai per a viure-hi, però ara és ruïnós. És en un tàlveg a la línia imaginària que separa el terme de Prasdip del de Colldejou; potser ja correspon al terme veí, tot i que Jassans, que parla del *collet* i del *pi del Pla del Mas*, no anomena el corral.

«Se'n deixa, a la dreta, un [camí] que ve del bosc i es troba el corral del Batista o del Pla el Mas» (*Guia*, p. 164, a cosa d'una hora abans d'arribar a Colldejou).

Pla del Porxo, la rasa del [tɔ 'raʒe ðeɫ 'pʎa ðeɫ 'pɔɾʃo]

Es forma al Coll de la Llena. S'endinsa a la partida de l'Aufinac i s'uneix al barranc del Mas d'en Porxo.

plaça

V. **Constitució, Escoles, Església, Forn*, *«*García Morato*», *Major, *República, *Rovira.

Plaça

V. **Davall de la P.*, **Qui Baixa de la P.*, **Séquia a la P.*

Plaça, la

«En la plasa de dita villa [...] en lo forn» i «villa de Pratedip in platea dicte ville» (MN 1658, f. 335 i f. 661v, 5.9.1690).

Plaça, de la

«Bertomeu Sabater de la plaça peraire de la vila del Prat» (*Censals* s/d); «Jacobus Fortunj della Plasa» i «Juanes Cassador de la Plasa et Magdalena Cassador mater» (MN 1658, f. 34, f. 113v-114, 28.5.1665; f. 411r, 15.2.1679, i f. 630r, 26.11.1684); «Un horto Petri Scoda (dit de la Plasa)» (MN 1692, f. 116v, març 1694); «Pere Fortuny fadri de casa la Plasa» (*Repart.* 1763); «Pere Marco de la Plasa» (*Comptes* 1760); «Francisco Marco de la Plaza» (*Lleves* 1793); «Senyal de Jaume Fortuny del Pere de la Plaza» (*Lligallo* 1805); «José Fortuny (a) Plaza» (*Exp. Jut.* 1846).

Placeta, la

[ˈta pˈtaˈsete]

És com sovint s'anomena *la plaça del Forn*.

Placeta, de la

«Joanne Marco pages dit de la Plaseta» (MN 1692, f. 144, 23.2.1696).

Placeta, cal

[ˈkaɫ pˈtaˈsete]

A l'avinguda de Catalunya. Entre cal Bonic i ca l'Estanc.

«Juan Rovira Plaseta» (*Exp.* 1856).

Placeta, la caseta de Cal

[ˈta kaˈzete ðe ˈkaɫ pˈtaˈsete]

Al Mas de Monet.

Placeta, el corral de Cal

[ˈto koˈraɫ de ˈkaɫ pˈtaˈsete]

Al Mas de Monet, vora el camí de Colldejou. A dalt d'un collet, hi havia aquest corral per a uns setanta caps de bestiar. És una ruïna.

Placeta, la font de Cal

[ˈta ˈfɔn de ˈkaɫ pˈtaˈsete]

Als Aladerns. Neix a la vora d'una timba, amb poca aigua. S'hi havia fet una mica d'horta.

Plàcita, ca la [ˈka ʎa ˈpʎasite]

Al carrer de Santa Marina, al costat de cal Nolla. És l'última casa del poble, també dita *ca l'Adelaida*. Era conegut per *el Joan del Tracte* un convilatà que hi vivia, que comercialitzava animals de tir.

plana

V. *Forn, *Santa Marina, *Torrent de Rifà.

Plana

«Juan Rovira (a) Plana» (*Apeo* 1851).

Plana, la [ʎa ˈpʎane]

Partida de terra, amb bosc i botjar. Limita amb la Borja, la Cabrafiga, la carretera del poble i amb el terme de Mont-roig. La travessen dos barrancs: el de les Planes i el de la Cova del Quicà. Tal com indica el nom, és planera. Pel que diuen els documents, era *la Plana Comuna* o *del Comú*.

«les sorts de la Plana» (Estimes 1491); «a la partida de la Plana camí del Hospitalet» (MN 1692, f. 181, 11.10.1696); «L'Ajuntament de Batlle y Regidors del Lloch de Prasdip, [...] manar als vehins de dit Lloch, que cultiven viñas en la porció de la Plana comuna que los está señalada, [...] transporten a sos gastos a la Vila de Montroig» i «La distancia que media desde dit Lloch de Prasdip a la part dita Plana» (Delme 1784).

Plana, el corral de la

«Lo corral de la Plana» (Vàlues 1561, f. 8v).

Plana Comuna, la, o la Plana del Comú

«Pieza de tierra de [...] viña vieja sita en la Plana Comuna» i «viña de unos 25 años sita en la Plana Comuna» (*Capb.* xvii); «partida del Llepassa [...] a llevant en la Plana del Comu, a ponent en lo barranch del Riu de Llastres» (*Repart.* 1763).

V. t. *Plana, la*.

Planàs

V. **Forn del P.*

Planàs, el [to pʎaˈnas]

Partida de terra, amb bosc i conreu, que abans era d'avellaners, al nord dels Hortals. La limiten els Tres Quarts, la Boella, les Fonts, el Mas d'en Bornou i el Comellar d'en Ferrer. El camí de Colldejou passa per l'extrem del SE d'aquesta partida.

Hi comença el camí de Falset, que la travessa. Hi havia hagut el camp de futbol, avui abandonat. Hi ha unes granges i uns xalets. També a Colldejou (Jassans, p. 126); però hi designa un territori que no té res a veure amb el del Prat, que n'està molt allunyat.

«Una pieza de tierra situada en este termino y partida Planàs» (*Apèndix* 1917).

Planàs, el camí del [tə ka'mi ðet pɫa'nas]

Està asfaltat i urbanitzat.

Planàs, el corral del [tə ko'raɫ ðet pɫa'nas]

A la vora del camí de les Fonts o camí de Falset. Hi queden unes petites restes del que va ser el corral. S'hi ha construït una granja de conills.

Planelles, les

«in parte dicta de les Planelles» (Rendes 1514); «in parte dicta de les Planelles [...] ex alia partibus cum itinere quo itur al Camp» (*Capb.* 1553, p. 35); «Lo ort de les Planelles» (Paga. 1577).

Planells, els [təs pɫa'neɫtʃ]

És un espai dedicat a petites peces d'hort, a sol ixent de la vila, entre les cases i el barranc de la Dòvia, a l'altra banda del qual hi ha la carretera.

«Lort dels Planells» (Paga. 1500); «hortum [...] in parte dicta dells Planells» (*Capb.* 1553, p. 4); «Lo ort dels Planells que afronta ab lo camí general» (Paga. 1577); «Lo ort llarg dels planells» (Estimes 1600, any 1607); «Poseeix lo hort dit dels Planeylls» (MN 1692, f. 470, 29 abril 1729).

Planes

«Bernardo Planes» (*Fog.* 1553).

Planes, les [təs 'pɫanes]

És el nom d'una planura travessada pel barranc de les Planes. Aquest territori era de cal Pla. Hi havia ametllers, garrofers i olivers i una meitat era pinar. El limí tenen el Coixac, la Solana de Ca la Torre, els Fornets, el Castellet de les Mugues, les Sorts, la Guinardera, el barranc de la Dòvia i el riu de Llastres, que parteix el terme. Els terrenys es van vendre el 1963 i s'hi van instal·lar les Planes del Rei.

«Partida Planes» (Exp. 1856).

Planes, el barranc de les [tə βa'raŋ de təs 'pɫanes]

Es forma a la Cabrafiga. S'hi uneixen diversos torrentets que no tenen nom conegut. Travessa la carretera de Mont-roig, passa per la partida de la Plana i, fi-

nalment, s'endinsa al terme de Mont-roig, on es coneix per la *rasa de l'Estany*, amb referència a l'*estany Salat*.

Planes, la carretera de les [ʔa kare'tere ðe ʔes 'pʔanes]

És un desviament de la carretera de Mont-roig cap a ponent. Travessa el barranc de la Dòvia, passa per la vora del molí de Ca la Torre i entra a la urbanització de les Planes del Rei.

Planes del Rei, les [ʔes 'pʔanez ðeʔ 'rej]

Devien haver correspost a *cal Rei* de Pratdip, o de Mont-roig on també hi ha *cal Rei* i on el renom *Rei* és documentat des del segle XVII, segons Jové. Ara hi ha una urbanització que ha pres aquest nom a l'extrem sud-est del terme, a tocar del de Vandellòs i del de Mont-roig. La voregen el barranc de la Dòvia i el riu de Llastres. La va promoure Francesc Lebasque Belloncle, procedent d'Algèria, que, com tants altres *pieds-noirs*, va abandonar aquella colònia francesa, quan es va independitzar. Se sap que aquest promotor ja era per ací l'any 1962. El Pla Parcial de la urbanització és de l'octubre de 1964. L'any 1965, el dia de la commemoració francesa de la presa de la Bastilla, s'hi va fer una festa d'inauguració, segurament de la primera casa que s'hi havia construït. Ocupa una superfície d'unes 45 hectàrees. Principalment, és segona residència de gent estrangera. Hi ha una via pública retolada avinguda de Pratdip i quinze carrers que porten noms de flors. No els donem entrada individualitzada.

Planes del Rei, el camí de les [ʔo ka'mi ðe ʔes 'pʔanez ðeʔ 'rej]

Comença prop de la cova del Mosquit, a partir de la carretera, passa per sobre del barranc de la Dòvia i s'enfila per un collet per arribar a la urbanització que li dona el nom.

Planet de la Figuera, el

«Un pedazo de tierra llamado lo Planet de la Figuera» (*Test.* 1847, p. 65, 19 agost 1852).

Planeta, la [ʔa pʔa'nete]

Partida de terra. La limiten el Coll de la Llena —amb el camí de Colldejou—, el Borboll, la Ponça i la Costa. Entre el camí de l'Aufinac i el de la Canal. És un pla allargassat de ponent cap a llevant, amb pinar i algun conreu.

plans

V. *Aiats, *Bater.

Plans

V. **Forn dels P.*

Plans, els

[ɫos 'pɫans]

Partida de terra, amb ametllers i avellaners, i una part és emboscada, en una planura enlairada per damunt dels 300 m. La limiten el Mas Vell, el Mas d'en Porxo, el Pla de la Serena i el Mas d'en Pellisser. La travessa el camí de Colldejou i té a ponent un fragment del barranc del Mas d'en Porxo.

«La masía del pobill March Joan Bargalló posada en los plans» (*Estimes 1622*); «partida dels Plans del Coll de la Llena [...] en lo camí que va a Coll de Jou» (MN 1658, f. 362, any 1677); «Li dona un tros de terra a la partida dels Plans [...] en lo mas cremat» (*Cap. Mat.* 1692, maig 1719).

Plans d'Aiats, els

«in parte vulgo dicta los plans de ajats cum aliquod ovile seu corralle» (MN 1658, f. 546v, 26.12.1683); «a la partida dita dels Plans de Ayhats» (MN 1692, f. 25, 5.8.1698).

Un comentari sobre *Aiats* es troba a l'entrada *Aiats, l'*.

Plans d'Aiats, la masia dels, o els masos dels Plans d'Aiats

«Miquel Rocca ab la masia que posseisc dels Plans de Aijats» i «Joan Sabater major pres la part de la masia dels plans de Aijats una vinna, un hort» (*Estimes 1622*); «dels masos dels plans de Jats [lectura insegura]» (MN 1658, f. 259v); «de les masades dels plans de Ajats» (MN 1658, f. 280v-281); «Jaume Rovira j Joseph Rovira pagesos delles masies dels plans de ajats» (MN 1658, f. 444); «Joseph Rovira pages de les masades dels plans de ajats» (MN 1658, f. 392v, 20.8.1678).

Plans del Coll de la Llena, els

«en la partida dels Plans del Coll de la Llena [...] en lo camí que va a Coll de Jou» (MN 1658, f. 362).

pleta

V. **Barranquet.*

Pletassa, la

[ɫa pɫe'tase]

Partida de terra, amb bosc i matolls, a la vora dreta del barranc de Santa Marina. Confronta amb la urbanització de Santa Marina, la Quebrà i Güena, i a l'altra part del barranc té Sant Miquel, el Mas d'en Bisbe i el Mas d'en Vernet. Hi devia haver hagut una pleta gran, segurament important.

Pletassa, la rasa de la

[ʔa 'razɛ ðe ʔa pte'tasɛ]

Té un recorregut semicircular. Es forma a la partida de la Quebrà, passa per la Pletassa, deixa a la seva vora esquerra la urbanització de Santa Marina i és tributària del barranc de Santa Marina.

«un camí que remunta la rasa de la Platassa i va al pla del Jull» (*Guia*, p. 159).

Poble, la font del

[ʔa 'fɔn deʔ 'pɔbbte]

A la Boella, no gaire lluny al nord de la vila, vora el barranc de la Dòvia. Es va canalitzar fins al poble i s'eleva al dipòsit del castell per proveir la població.

Pobre, el

«Jaume Canalda lo Pobre» (MN 1658, f. 67v).

Pobres

V. **Casa de l'Hospital [dels P.]*.

Pobres, l'hospital dels

«cum hospitale pauperum incliti Infantis Petri» (Perg. 1571).

Poc

['pɔk]

Padró 1888 inscriu el cognom un cop de primer i quatre de segon, i el de 1930, tres de segon. Maristany troba el cognom a Vilanova d'Escornalbou (p. 175) molt recentment, el 1945.

Poca

«Miquel Pocha» i «Josephus Pocha» (MN 1658, f. 137 i 298).

A Mont-roig (Jové, p. 400) *Poca* hi és també des del segle XVII, i ha deixat el nom en una casa.

poliesportiu, el

[ʔo poʔispor'tiw]

A l'entrada del poble, al començament de l'avinguda de Catalunya, construït l'any 1983. Hi ha la piscina i un bar. L'any 1993 es va instal·lar al costat una sala d'equipaments culturals.

Poll

«Mariana Poll Navarro» (Padró 1888).

Pollí

V. **Nas de P.*

Poma

V. «*Consuelo*» de *cal P.*, *Jaume P.*, *Teresa P.*

Poma, cal

[ˈkaʎ ˈpome]

Al carrer de les Escoles, al costat de can Tortosa i cal Rafelet. Jové (p. 402) anota *cal Poma* a Mont-roig com a procedent de Pratdip. També hi ha *cal Jaume Poma*, que és un altre nom de *cal Zenon*.

Poma, la caseta de Cal

[ˈta kaˈzete ðe ˈkaʎ ˈpome]

N'hi ha tres: a la Sajola, a l'Aufinac i al Camp d'en Bosc.

Poma, el corral de Cal

[ˈto koˈraʎ de ˈkaʎ ˈpome]

A la vila, era al carrer de Santa Marina fins que van destinar el solar a un edifici, que ara és cal Salvetet. També n'hi havia un, ja desaparegut, al Coll de la Llena, que era del Pere Poma.

Pomers

Padró 1930 inscriu el cognom un cop de segon, de Teresa Castellví. Encara que l' anotació de 1888 pugui donar a entendre que *Pomés* era un renom, la de 1930 —quaranta-dos anys més tard— fa comprendre que *Pomés*, entre parèntesis, de 1888, era el cognom del marit. Segons *Llinatges*, es va produir elisió de la *-r* de *pomer*, en plural *pomers*. Maristany (p. 175) ha localitzat el cognom a Vilanova d'Escornalbou, tardanament, el 1945.

«Teresa Castellví (Pomés)» (Padró 1888).

Pometa, cal

[ˈkaʎ poˈmete]

Al carrer del Corxé, entre cal Muntaner i cal Joan Isidret. El nom de la casa s'aplica a un individu que hi vivia, el Josep Pometa. No queda ningú d'aquesta família.

Ponç

«Francisco Pons Juiot» (Padró 1888).

Ponç (Jové, p. 402) havia estat a Mont-roig als segles *xvi* i *xvii*.

Ponça, la

[ˈta ˈpõnse]

Partida de terra. Limita amb l'Aufinac, la Planeta, el Mas d'en Porxo, el Mas Vell i el Pla de la Serena. Hi enllacen els barrancs del Mas Vell i del Mas d'en Sanaador, al límit de la partida dels Plans. Hi ha bosc.

«Terra de quinze jornals poch mes, o menos à la ponsa que comença el pla de dita ponsa afrontan ab Pere Blay Bargalló» (*Test*. 1787, p. 443-444, any 1819).

Ponça, el barranc de la [to βa'raŋ de ʔa 'põnse]

Ès la continuació cap a sol ixent del barranc del Mas d'en Porxo, després d'haver-se-li afegit, per l'esquerra, la rasa de l'Estanquer i, al cap de poc, per la dreta, la rasa de cal Compare. Travessa la partida de la Ponça. I quan se li ajunta, per l'esquerra, el barranc de la Canaleta ja és a l'Aufinac, a punt d'entrar al terme de Mont-roig, on és conegut per *barranc de la Porquerola*.

Ponça, la cova de la [ʔa 'kõve ðe ʔa 'põnse]

Ès una balma petita, al costat de la font de la Ponça.

Ponça, la font de la [ʔa 'fõn de ʔa 'põnse]

A la Ponça, vora d'allà on la rasa de l'Estanquer s'ajunta amb el barranc del Mas d'en Porxo. Neix al mig del barranc de la Ponça, en un roquerar i en diferents punts. Molt abundant.

Ponça, la rasa de la [ʔa 'raze ðe ʔa 'põnse]

Es forma en un racó amb bosc i botjar i és tributària del barranc de l'Aufinac.

Pons

V. *Ponç.

pont

V. *Aguiler, Cova d'en Bargalló, Dos Ulls, Jandó, Ortiguer, *Pedra, Sant Miquel, Valls*.

Pont

V. **Davant del Cap del P., *Horta del P.*

Pont, el

«en la partida del Pont en la horta del present lloch» (MN 1692, f. 161, 15.9.1697).

Pont, l'hort del

«en la orta del Prat Dip dit lo ort del Pont» (MN 1658, f. 74v).

Porquerola, el barranc de la

«aqua quod discurrat a dicto fonte per rivum vocatum de la Porquerola» (Sent. 1437); «la cudina del Pauma negre y de alli tirant al dret al barranch de la Porquerola ahon hia un molló devant lo corral de Pellice de Montrroig» i «lo collet Roig que esta en lo entreforch dels barranchs que baixen lo un dit la Porquero-

la y lo altre lo Barranquet que baixa de les Guixeres del denpujol [sic]» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Encara que l'aportin documents de Pratedip, és un nom que correspon al terme de Mont-roig (vegeu Jové, p. 403). El seu inici, a Pratedip, és el *barranc de l'Aufinac*.

porta

V. *Dòvia*.

Porta de la Dòvia, la [ʦa 'pɔrte ðe ʦa 'ðɔviɛ]

Partida de terra per sota de la serra de Llaberia. Limita amb el Bosc Negre, la Dòvia, el Portell del Carreter i el terme de Tivissa. Hi ha dos portells: el del «Cisquet» i el de la Porta de la Dòvia. Hi ha bosc i serra.

Porta de la Dòvia, la cova de la [ʦa 'kɔve ðe ʦa 'pɔrte ðe ʦa 'ðɔviɛ]

Al racó de la Dòvia, a l'extrem NO del terme, a la serra de Llaberia, arran d'aquell terme, agregat al de Tivissa.

Porta de la Dòvia, el portell de la [ʦo por'teɫ ðe ʦa 'pɔrte ðe ʦa 'ðɔviɛ]

A uns 753 m d'alt, a ponent de la part alta del racó de la Dòvia. Era un pas per anar de Llaberia a Pratedip amb els animals de bast carregats amb carbó o amb altres provisions.

«Porta de la Dòvia (753 m.). El cingle s'avença a banda i banda i fa com un ample pas» (*Guia*, p. 191).

portador d'aigua

V. *Barranquilló, Costes, Cova Roja, Grallera, Mas d'en Sabater, Maset, Pla del Jull*.

portal

V. *Torre.

Portal, del

«Joan Rovira del Portal jurat major» (MN 1658, f. 18, 25 març 1659); «Josephus Rovira y Thomas Bargallo tots del Portal» (MN 1692, 17.1.1697); «Senyal de Joan Rovira del portal» (Lligallo 1716); «Pau Vidal del portal» i «Pere Vidal del Portal» (*Cad.* 1777); «Ana Mª Figueres (a) del Portal» (Fundació 1846, any 1851).

Portal, el carrer del [ʦo ka're ðeʦ por'taʦ]

Comença a la plaça de l'Església, passa per sota de la torre de Cal Capet, fa una giragonsa brusca cap a l'esquerra per baixar als Quatre Cantons, torna a virar cap

a la dreta i arriba a l'avinguda de Catalunya. Donava entrada al poble per l'emmurallat. També se'l coneix per *carrer de la Presó*. Durant l'època franquista va ser retolat *del General «Sanjurjo»*.

Portal de la Torre, el

«domum [...] in parte dicta al portal de la Torra [...] ex una cum domo honorabili Jacobi Fortuny alias Montagut ex alia cum farraginali Rovira et ex alia partibus cum vico publico» (*Capb.* 1553, p. 11).

portell

V. *Balconet, *Birla, Bonic, Bosc Negre, Canaleta, Carreter, «Cisquet», Escagasats, Estudiant, Grau, Grauets, Heura, Joan del Forn, *Llena, Madrocs, Nen, Porta de la Dòvia, Puig, Roca Mitjanera, *Roig, Torre, Vaca.*

Portell

V. *Solà del P. de Madrocs.*

Portell d'en Sabata, la cova del [ʔa 'kɔvə ðeʔ por'teʎ ðen sa'βate]

A la Brancana, pròxima al límit amb el terme de Tivissa.

Portell de Madrocs, la cova del [ʔa 'kɔvə ðeʔ por'teʎ ðe ma'ðrɔks]

Al capdamunt del racó de la Dòvia, a la vora del portell de Madrocs. És a la paret de roca de la serra de Llaberia, a la partió del terme amb el de Tivissa.

Portell del Carreter, el [ʔo por'teʎ ðeʔ kare'te]

Partida de terra. Limita amb la serra de Llaberia (terme de Tivissa), la Porta de la Dòvia, la Dòvia i la Brancana. Realment, hi ha un portell. Travessa la partida un barranquet que desemboca al barranc de la Dòvia.

Porxo

V. *Jaume P., Mas d'en P., Pla del P.*

Porxo, del

«Josephe Fortuny dit del Porxo» i «la casa dita del Porxo [...] ab la abadia» (MN 1692, f. 108v, 15 novembre 1694, i f. 110, 13.12.1694); «Senyal de Josep Fortuny del Porcho» (Lligallo 1716); «Antón Juncosa dit Porcho», «Pau Fortuny del Portxo» i «Juncosa casa Porxo» (Lligallo 1805); «Joan Fortuny del Porxo» (Estimes 1815); «Juan Fortuny a Porxo» (Exp. Jut. 1846); «Pedro Escoda Porcho» (Exp. 1856).

Porxo, la caseta d'en [ʔa ka'zete ðem 'pɔrtʃo]
A l'Aufinac, al SSO del mas de Cal Quadrat.

Porxo, la font de Cal [ʔa 'fɔn de 'kaʔ 'pɔrtʃo]
Vora la rasa del Pla del Porxo.

Porxo, el mas d'en [ʔo 'maz dem 'pɔrtʃo]
S'observa vacil·lació en el tractament personal o no personal del substantiu Porxo. Es tracta d'una gran masada. És a ponent i a poca distància del camí de Colldejou, pròxima als Plans, a la vora esquerra del barranc del Mas d'en Porxo. Adossada a l'habitatge, hi ha una torre quadrada de defensa. L'edifici es conserva en perfectes condicions, després d'haver estat sotmès a reformes. Al davant hi ha l'era de batre.

«La casa dita del Porxo que vuy habiten dits conjuges» (MN 1692, f. 110, desembre 1694); «para evaluar las yerbas en calidad de pastos de las fincas “Mas den Porcho”» (*Apèndix 1864*); «la branca de l'esquerra [...] va al mas del Porxo» (*Guia*, p. 160).

Porxos, la casa dels [ʔa 'kaze ðets 'pɔrtʃos]
A pocs metres de l'ermita de Santa Marina, també anomenada *casa de la Font*. Es tracta d'una edificació sòlida i senzilla que es va construir sobre unes pilastres i parets laterals. A l'interior, hi ha la font de Santa Marina, amb tres canelles, molt estimada per la gent. En uns documents de l'any 1500 llegim que la família del mas d'en Sabater va cedir els terrenys per a l'edifici. Es va construir el 1745 gràcies a les almoines dels devots.

Porxos, la font dels
V. *Santa Marina, la font de*.

pouet
V. *Borràs, Marquès, Mugues, Presó, Toni*.

pouets
V. *Terres Blancs*.

«**Poyo**»
«María Espelta Poyo» (Padró 1955).

Si bé *poyo* és nom comú, en castellà, i significa un cert tipus de banc de pedra, no sabem que existeixi com a cognom. Podria ser error d'escrivà, o mala lectura,

per *Royo* (v. més enllà), cognom conegut —fins i tot bastant abundant— en aquesta zona.

Prabrell o Pradell

V. *Pebrell, el barranc de*.

Prades, el corral de

«lo corral de Prades ab los Tolls» (Estimes 1491).

Prat

V. *Cap del P*.

Prat, el

«petiam terræ heremam [...] in parte dicta lo prat [...] cum torrente de la Dubia [...] cum terris Mathie Marcho» (*Capb.* 1553, p. 23); «in parte dicta lo Prat» (Perg. s/d).

Prat, la coma del

«petiam terre [...] nominatam la coma del Prat» (Rendes 1514); «petiam terræ [...] nominatam la Coma del Prat [...] cum la Madruguera» (*Capb.* 1553, p. 22); «cum Coma del Prat» (Perg. s/d).

Prat, el torrent del

«la partida de la Plana cami del Hospitalet Puitxino y plana del Forn [...] ab lo torrent qui devalla del Prat» (MN 1692, f. 181, 11.10.1696).

Es devia referir al *barranc de la Dòvia*.

Pratdip

[eɫ 'prat]

Per a més informació, v. la introducció.

«ecclesiam de Pratodip et de Colleiuois» (25.3.1154, butlla d'Anastasi IV, *Arxi-ep.*, I, p. 91); «dare potestatem castri de Ippo» (any 1174, *Liber feudorum maior*, citat per *OnCat*, IV, 433b31); «Iohannis Dominico Prati Dippi» (*Cartas*, I, doc. núm. 251, gener 1227); «partim termini de Pratdip [...] exhibita per syndicum de Pratdip» (Sent. 1437).

Pratdip, l'avenc de

V. *Pla de l'Avenc, l'avenc del*.

Pratdip, la cova de

V. *Blai, la cova del*.

Pratdip, l'horta del

«un ort situat en la orta del Prat Dip» (MN 1658, f. 74v); «un molinet [...] situat en la orta del Prat Dip» (MN 1658, f. 150, 9.5.1667); «en la horta del Prat Dip daval del moli fariner» (MN 1658, f. 303, 10.5.1673).

Pratdip, el torrent de

«usque ad radicem serræ vocatæ de la Batalla quæ est prope mansum den Marco del torrent deinde sequendo dictum iter usque ad intratam torrentum vocatorum de Valldellos et del Pratdip in pasu qui vocatur pas de Riudellastre de intrando dicto rivo de Riudellastres possent intrare in torrent de Pratdip» (Sent. 1437).

Potser es referia al *barranc de la Dòvia*.

Pratdip a Falset, el camí vell de

El cita *Guia*, p. 216. És equivalent a *les Revoltes*.

Pravell i Prebell

V. *Pebrell, el barranc de*.

Preixens

«Francesch Llaberia pages [...] se obliga a ben pagar [...] al R^t Dr Vicent Preixens Ardiaca major de la cathredal [*sic*] iglesia de Torta [per *Tortosa*] la suma [...] de sent trenta dos lliures de moneda de plata catalana [...] davalla de un arrendament que dit R^t D^r vicent Preixens [...] te fet a dit Francesch Llaberia de totes aquelles parts de dit quart del delme de fruits etc. [...] que te j possoix en lo lloch j terme del Pratdip [...]» (MN 1658, f. 520v, 22.9.1682).

Si bé era de Tivissa, l'anotem per la relació que va tenir amb Pratdip.

Presó, la

[ˈa pre'zo]

Al carrer del Portal, a la torre d'en Capet. Entre cal Zenon i cal «Juanito» Tomaset. Amb la mateixa finalitat, de retenir-hi gent empresonada, també la van utilitzar a la postguerra 1936-1939.

«de la preso que en dita vila tenen per posar los delinquens y facinerosos» (MN 1658, f. 9v).

Presó, el

[ˈo pre'zo]

Partida de terra, no gaire gran, tocant al terme de Vandellòs, a l'extrem oriental de la serra de Santa Marina. S'hi distingeix un tossal (480 m d'alt). Hi ha bosc. *Presó* és una variant de l'adjectiu *pregó, pregon*, equivalent a 'profund', 'fondo'. En aquest cas, la paraula és utilitzada amb valor de substantiu i amb l'article masculí.

«A les roques mes baixes del Presso, ab lo bosch de la Anxera» (MN 1692, f. 128v, 4 abril 1695); «Partida al Presó, viña de 2ª, garriga de 3ª, 20 jornales y peñas sin producto 70 jornales» (*Apeo* 1851); «Pieza de tierra en dicho termino y partida [...] Presó» (*Apèndix* 1915).

Presó, el carrer de la

Ja no se'n parla. Era un altre nom del *carrer del Portal*. Morera, p. 430, al pla de la vila, l'indica entre el carrer de l'Hospital i el de la Creu. També consta al padró de veïns del 31 de desembre de 1930.

«Una casa sita en este pueblo y calle de la carcel» (*Apèndix* 1917).

Presó, el coll [to 'kɔʎ pre'zo]

A la partió amb el terme de Vandellòs, a la serra de Santa Marina. Una lleugera depressió entre la serra i el tossal que porta el mateix nom. Era plena de bosc, que a causa dels incendis ha desaparegut. La fonètica actual fa servir la paraula com a adjectiu.

V. t. **Peresó, el tossal d'en*.

Presó, el pouet del [to pu'wed deʎ pre'zo]

És eixut, al Presó, a l'obaga del final oriental de la serra de Santa Marina.

Prevell

V. *Pebrell, el barranc de*.

Prima, ca la ['ka ʎa 'prime]

Als Quatre Cantons, entre cal Rovira i una casa de cal Fuster.

«Jaume Sabaté (a) de ca la Prima» (*Test*. 1847, p. 39, any 1849).

Primer de Maig, el carrer del

Consta al padró de veïns del 31 de desembre de 1930. Havia estat *l'avinguda de Catalunya*.

«Protectorado»

V. «*Paz del P.*».

Providència, ca la ['ka ʎa provi'ðensie]

Al carrer del Corxé, entre cal Carbonera i una casa de ca la Bàrbara.

Pruna, ca la [ˈka ʦa ˈprunɐ]

Als Quatre Cantons, entre el carrer de les Escoles i el del Portal, i ca l'Anton Mauri. Havia estat *ca l'Arbocet*. També coneguda per *cal Cantó*. El document cita *Pruna* com a renom.

«Jose Marco Pruna» (Exp. 1856).

Pubill, el pla del

«Aquella heretat o terra [...] nomenada lo pla del pobill» (MN 1611, gener 1634).

Puça, ca la [ˈka ʦa ˈpuɐɕ]

Vivien al carrer de Jaume Balmes. A hores d'ara no queda ningú d'aquesta família al poble.

Puço, cal [ˈkaʦ ˈpuso]

El nom prové de masculinització de *Puça*. La casa és al carrer del Corxé, cantonera amb el de l'Onze de Setembre, vora el començament del camí del Cementeri. Van anar a viure fora vila. Potser a Mont-roig, on Jové (p. 410) diu que també hi havia hagut una casa amb aquest nom.

puig

V. **Algar, Cabrafiga, Mugues, *Serral*.

Puig¹

V. *Coves del P.

Puig²

«cum domo Joannis Puig» (Rendes 1514); «Joan Puig» i «Pere Puig» (*Fog.* 1553).

Jové (p. 411) l'anota a partir de 1414. Amb alguna intermitència, a Mont-roig ha arribat fins als nostres dies.

Puig, el [tɔ ˈputʃ]

Partida de terra, a la serra de la Cabrafiga, on es troba el punt més alt del sector meridional del terme, a 614 m. Confronta amb les Obagues, la Cabrafiga, la Cova d'en Bargalló, el Grauet, la Cova del Cisa i els Avencs. Hi ha bosc.

«Todo aquel pedazo de tierra rabasa muerta partida del Puig, propiedad de Juan Escoda» (*Test.* 1847, p. 143, 4 octubre 1862).

Puig, el grau del [tɔ 'ɣraw ðet 'putʃ]

Pas empedrat que fa cap al serrat on hi ha el punt més alt del sector meridional del terme, de 614 m.

Puig, el portell del [tɔ por'teɫ ðet 'putʃ]

Per darrere de la cova del Cisa. Pas a peu, empedrat i escalonat.

«la Artiga [...] ab lo bosch de la Anxera [...] ab lo barranc de la Anchera [...] fins al fornet del Abella [...] fins al portell del Puitx [...] ab Joan Scoda al puitg del Serral y ab barranc del Serral fins al coll del Marques [...] fins a la roqueta dels hortigues» (MN 1692, f. 126v, censal mort, receptio 2.9.1691); «fins al portell del Puitx» (MN 1692, f. 128v, abril 1695).

Puig, les roques del

«hereditatem terre campe [...] in parte dicta al Torrent de la Dubia [...] cum les Roques del Puig et cum torrente de la Dubia» (*Capb.* 1553, p. 17); «cum les Roques del Puig et cum torrent de la Dubia» (*Capb.* 1572); «a ponent en lo barranch de la Dobia a migdia en la roca del Puig» (*Cad.* 1735).

Entenem que *roques* i *roca* són equivalents a 'cingles', 'cingle'.

Puig, la serra del

«al coll de la lena [...] cum itinere de Cambrils [...] ex alia partibus cum serra del Puig» i «in parte dicta lo Perello [...] ex alia partibus cum serra del Puig» (*Capb.* 1553, p. 26); «en lo mes alt de la montanya anomenada Puig del Prat» (Fitació 1672).

Es devia referir al *puig de la Cabrafiga*.

Puig de la Cabrafiga, el sender del [tɔ sen'de ðet 'puɟ de tɔ 'kaβra'fiyɛ]

Arrenca del camí de Colldejou. També s'agafa pel barranc de les Valls, a la cruïlla de la carretera del poble. S'endinsa al bosc i és costerut. S'arriba a dalt vora unes torres de conducció elèctrica. El sender continua, passa la serralada i arriba al punt més alt del puig.

Puigdecorbs

«Al coll de puix de Corps» (Lligallo 1750); «Una pieza de tierra [...] en la partida dels Puig del Corps» (*Apeo* 1851).

Quant a la presència de l'article, els dos documents es contradiuen. S'ha optat per prendre per guia el de 1750.

Puitxino

«la Plana cami del Hospitalet Puitxino y plana del forn» (MN 1692, f. 181, 11.10.1696); «pren la part de Puitgxino y plana del Forn» (*Cap. Mat.* 1650).

Sembla una forma diminutiva de la paraula *puiig*.

pujada

V. *Coll de Pebrell, Fontanelles, Grauet*.

Pujals

«Josep Mª Pujals Montagut» (Padró 1955).

A Mont-roig (Jové, p. 412) surt en documents a partir del segle XVI i s'hi manté poc o molt.

Pujals, cal

[^h'kaʎ puʝ'ʒaʎs]

Era al carrer del Portal, al costat de ca la Martina i del forn de pa. Van anar a viure fora vila.

Pujol

«José Mª Pujol Montagut» (Padró 1930).

Exp. 1856 anota el cognom dues vegades. En aquesta anotació amb *Pujol*, o a la d'una entrada anterior amb *Pujals*, podria haver-hi confusió del primer cognom. Ho fa pensar la coincidència del prenom *Josep Maria* i del segon cognom, *Montagut*; en tot cas, si hi ha error, el va cometre l'amanuense. A Colldejou (Jassans, p. 129) aquest cognom hi és de pas, tardanament, el 1873. A Mont-roig (p. 412) és anotat des del segle XIV, i hi continua abundant. A Vilanova d'Escornalbou, Maristany (p. 175) també l'anota, des del segle XVIII.

punta

V. **Cavall Bernat, Duera, *Grallera*.

Puriol, cal

[^h'kaʎ puri'ɔʎ]

És variant fonètica de *Poliol*, una herba aromàtica també coneguda per *poniol*. La casa és al carrer Major, entre cal «Lelo» i ca l'Estalella.

Puriol, la caseta de Cal

[ʎa ka'zete ðe 'kaʎ puri'ɔʎ]

Al Borboll.

Puriol, la font de Cal [ʔa 'fɔn de 'kaʔ puri'ɔʔ]

A les Fonts. Neix en una timba i l'aigua és canalitzada cap en una bassa per regar l'horta.

Quadrat, el mas de Cal [ʔo 'maz de 'kaʔ kwa'ðrat]

El cognom *Quadrat* no s'ha trobat en cap document. El mas és a l'Aufinac, a la vora dreta del barranc de la Canaleta, en terreny planer. Es tractava d'un mas de pedra picada, ara semiderruït. Gairebé l'envoltava el corral. S'hi vivia a temporades, quan s'havia de conrear la terra i recollir els fruits.

Quarts, els [ʔos 'kwars]

Una partida de terra, a banda i banda del camí de la Dòvia, també coneguda per *els Tres Quarts*, que és com actualment es prefereix anomenar-la. La partida dels Quarts de Mont-roig, que Jové (p. 414) documenta des del segle xv, no té res a veure amb aquesta del Prat.

«La peza dels Quarts ab la vinya» (Paga. 1500); «La vinya dels Quarts» (Paga. 1551); «hereditatem plantata partim olivarijs et partim terra campa [...] in parte dicta als Quarts», «vinea plantatam [...] in parte dicta als Quarts» i «in parte dicta los Quarts» (*Capb.* 1553, p. 15, 17 i 31); «La vinya ab lo tros dels Coarts» (Vàlues 1561, f. 18v); «Los Esquarts» (MN 1658, f. 365v, any 1677); «Una pieza de tierra [...] en la partida Escuarts viña» (*Apeo* 1851).

Quatre Cantons, els [ʔos 'kwatre kan'tons]

Punt en el qual el carrer del Portal, quan fa una giragonsa molt acusada, en forma d'una U, estableix un contacte breu amb el carrer de les Escoles. Són en pendent. Hi fan cantonada ca la Pruna, ca la Prima, ca la «Lourdes» i cal Fregit.

Quatre Termes, el molló dels [ʔo mo'ʎo ðeʔs 'kwatre 'termes]

Al Pla de l'Avenc, més concretament a la muntanya Blanca, hi ha el molló que indica la coincidència dels termes de Colldejou, Vilanova d'Escornalbou, Mont-roig i Prasdip. A prop hi ha el portell dels Escagassats. Suposem que és el mateix punt que antigament era conegut per *la Pedrafita*.

Quebrà, la [ʔa ke'βra]

És una partida amb bosc i petits conreus d'avellaners, entre la Pletassa, Sant Miquel, la urbanització de Santa Marina i Güena. Probablement, el nom és producte de metàtesi, procedent de *Crebà*. *OnCat*, III, 461b57, anota «*Crebada* 'cingle de rocasses'» i diu que té *krebà* per pronunciació moderna.

«Una pieza de tierra que administra en la partida llamada la Quebra» (Riquessa 1854).

Queco

«de Josep Rovira del Queco» (Lligallo 1716); «Pere Rovira Queco» (Rep. 1776).

V. t. *Xeco².

Qui Baixa de la Plaça, el carrer

«afrontant la casa b lo carrer publich qui baixa de la plasa a la Torreta» (MN 1692, f. 183, 11.10.1696).

Quicà

V. *Cova del Q*.

Quicà, cal

[ˈkaʎ kiˈka]

A la plaça del Forn, entre cal Pere del Mas d'en Bisbe i el forn de pa.

«Francisco Sabaté Quicà» (Exp. 1856).

Quicà, la cova d'en

[ʎa ˈkove ðeŋ kiˈka]

És al capdavall del vessant SE de la Cabrafiga, a sol ixent del mas de la Cabrafiga, molt prop de la carretera general de Mont-roig. Els Quicà la van construir fa uns dos-cents anys. Hi havien viscut set persones, en uns 25 m². És centrada per un pilar i té dues sales: una, amb un forat gran on feien foc, que feia de menjador i dormitori alhora, i una altra, de segon dormitori. Al voltant de 1910, quan es va construir la carretera, la porta d'entrada va canviar de posició. Aquesta família treballava al bosc: treia escorça del pi, tallava arbres per la fusta i feia altres feines; també treballaven a les arnes.

«Quico» Molí

«Anton Benavent del Quico Moly» (Lligallo 1805); «Quico moly» (Exp. 1856).

«Quico» el Trumfo, cal

[ˈkaʎ ˈkikoʎ ˈtrumfo]

A l'avinguda de Catalunya. Fa cantonada al carrer Major, al costat d'una casa de cal Fèlix i cal Torroner. Podeu veure també l'apartat «La instrucció i la música» a la introducció, quant als músics d'aquesta casa.

Quicot

«Francisco Juncosa (a) Quicot» (Fundació 1846, any 1850).

Rabosa, cal

[ˈkaʎ raˈboze]

Al carrer de Balmes i amb façana també al del Castell, entre cal Sarina i cal Soldat.

Rabosa, la caseta de Cal [ʔa ka'zɛtɛ ðe 'kaʔ ra'βozɛ]
N'hi ha dues: una a l'Aguiler i una altra al Mas de Monet.

racó

V. *Aufinac, Dòvia, Safraner, Vidala*.

Racó, del

«Juan Casadó del Racó» (*Almoines* 1651); «Joan Cassado del Racó» (Estimes 1652).

Rafel

«José Vidal (a) Rafel» (Estatuts del Sindicat, any 1932. AHT).

Rafelet, cal ['kaʔ rafe'ʔɛt]

Al carrer del Portal, entre ca l'Ignasi i ca l'Estanc i al costat de cal Poma i de cal Tortosa. La petita part que dóna al carrer de les Escoles era forn de pa.

«José Vidal Rafelet» (Exp. 1856).

Rafelet, la caseta de Cal [ʔa ka'zɛtɛ ðe 'kaʔ rafe'ʔɛt]

N'hi ha quatre: a les Carabasses, a la Maçona, al Mas Vell i a la Borja.

Ramon

V. «*Cisco*» R.

Ramon, cal ['kaʔ ra'mon]

Fa cantonada al carrer de les Escoles, al costat de cal Fuster i d'una casa de cal Rovira. Podeu veure també l'apartat «La instrucció i la música» a la introducció, quant als músics d'aquesta casa.

Ramon, el corral del

«un camí que porta al mas i al corral del Ramon» (*Guia*, p. 224, al trajecte comprès entre el coll Roig i Vandellòs).

Ramon, el mas de Cal [ʔo 'maz de 'kaʔ ra'mon]

A la Duera. En bon estat de conservació. Les teulades tenen diferents vesants.

Ramon Vives, cal ['kaʔ ra'monj 'vives]

Una casa del carrer de les Escoles, entre cal Fuster i un pati de cal Rovira.

Ramona, ca na

«casa de na Ramona» (Vàlues 1561, f. 20).

rasa

V. *Anxera, Castellet de les Mugues, Compare, Cova del Quicà, Duera, Enric, Estanquer, Marquès, «Pantano», Pla del Porxo, Pletassa, Ponça, Salsa, Solà de la Guineu, Tornera, Tortosa, Vidala, Vinagrera.*

Rasona, la

«totam illam masiam dicta la Rasona» (MN 1658, f. 86v-87).

Raudela, el

«a la partida dita lo Raudela», «partita dicta lo rau dola» i «dicta lo Raudola» (MN 1658, f. 382, 388 i 387).

Optem per *-de-* puix que *-do-* pot obeir a una dificultat de lectura del manuscrit i en vista d'*OnCat*, VI, 318a42, que tracta el nom localitzat a Capçanes: un arabisme amb diverses interpretacions possibles.

raval

V. *Cases Noves.*

Raval, el carrer del

«Una casa a la calle del Arrabal por haberla dado de dote» (*Amill.* 1867); «Una casa situada en este pueblo y calle del Arrabal» (*Apèndix* 1917).

L'hem trobat documentat com «el Arrabal», el que avui és *raval de les Cases Noves*, o *carrer de les Cases Noves*. Morera, p. 430, al pla de la vila, l'escriu «C. Arraval», l'indica enllà del carrer de la Creu, cap als afores. També consta a Padró 1930.

rec

V. *Arcs.*

Recalç, cal

[ˈkaʎ reˈkaʎs]

Al carrer de Santa Marina.

Rectoria, l'hort de la

«cum horto rectoriæ» (Perg. 1552; *Capb.* 1553, p. 33).

«Redondo», cal

[ˈkaʎ reˈðondo]

Un altre nom de *cal Perot*.

Regar, la séquia de

«in parte dicta la horta darrere lo moli fariner [...] ex una cum molendino fari-
nerio [...] ex alia cum sequia de regar» (*Capb.* 1553, p. 10); «in parte dicta la
horta del moli fariner [...] ex alia cum sequia de regar» (Perg. 1571).

Rei

V. *Peret R.*, *Planes del R.*

Rei, cal

[ˈkaɫ ˈrej]

Un altre nom de *cal Borràs*. També a Mont-roig (Jové, p. 423) hi ha hagut aquest
renom, documentat als segles XVII i XVIII, que ha deixat nom a dues cases.

«Senyal de Quico, casa del Rey» i «Josep del Quico el Rey» (Lligallo 1805);
«Francisco Ferré (a) Rey» (Fundació 1846, any 1850).

Rei, la cova del

[ˈta ˈkɔve ðeɫ ˈrej]

És el nom d'uns forats que hi ha en un vessant de terra molt inclinat a l'inte-
rior d'una bosquina, davant del poble, per damunt d'un forn d'obra de cal Borràs.
Es diu que els forats es van fer traient terra per al forn. Hi ha qui pensa que en
temps de guerra s'hi amagava algú. És un indret també conegut per *les Covetes*.

Reial, el camí

«partida qui va al Camp de Tarragona [...] ab lo cami real» (MN 1658, f. 316v);
«lo cami Real que va des del present lloch a la vila de Montrroig» (*Capb.* 1756,
la rogalia del terme, 13.3.1758).

Reig

V. **Forn d'en R.*

Remullà, el camí de

[ˈto kaˈmi ðe remuˈɫa]

És un camí de bast. Comença a la dreta de la carretera que puja a Santa Mari-
na, quan creua el barranc del Coll Roig. Travessa la carretera del Coll de Fatxes,
traspasa el límit del terme i s'endinsa a la mola de Remullà, i arriba finalment a la
població de Vandellòs.

Remullà, la mola de

[ˈta ˈmoɫe ðe remuˈɫa]

Amb una alçària de 588 m, s'interposa entre el terme de Pratedip i el de Vande-
llòs, a l'inici de la serra de Santa Marina i a l'ONO del santuari. També coneguda
per *de la Viuda*.

«la llarga mola de la Viuda o de Remullar (589 m.)» (*Guia*, p. 224).

rentadors

V. *Malalts*.

rentadors, els

[ˈɾɛntaˈðos]

Els primers rentadors es van construir per allà als anys vint, a l'avinguda de Catalunya, en un espai lliure que quedava entre la Casa de la Vila i la Cooperativa. Pels anys trenta, es van traslladar a l'entrada del poble i, als quaranta, van ser coberts amb una teulada. L'aigua hi prové de la canalització de les fonts del barranc de la Dòvia. La gent continua la tradició d'anar a rentar la roba al rentador.

Repau, cal

[ˈkaɫ reˈpaw]

Al carrer Major, entre cal Joan Marlès i cal «Xirico».

«Antonio Rapau a carboner» (Vàlues 1561, f. 15); «Senyal de Josep Casadó del Repau» i «Joan Casadó del Repau» (Lligallo 1805); «Pere Casador repau» (*Test.* 1787, p. 262, any 1809); «Jaume Casadó (a) (Repau)» (Exp. Jut. 1846); «Rosa Ferré (a) de Juan Repau» (Fundació 1846).

Repau, la caseta de Cal

[ˈta kaˈzete ðe ˈkaɫ reˈpaw]

N'hi ha dues: una a la Tornera i una al Mas d'en Bisbe.

Represa

«Esteban Represa Espelta i Mª Rosa Represa Espelta» (Padró 1955).

República, la plaça de la

Se'ns ha fet present al cens electoral de 1932. Va ser una retolació sorgida a partir de la proclamació de la Segona República espanyola, el 1931. Va correspondre a la *plaça de l'Església*.

Requena

«Pedro Sabaté (a) Raquena» (full d'un procediment, 18 gener 1824, AMP).

Rescloses, les

[ˈɾeresˈkɫozes]

Era el nom amb el qual la gent anomenava els horts petits dels voltants del poble, on fan l'horta per a casa.

Reus, el camí de

[ˈto kaˈmi ðe ˈrews]

És el mateix que s'ha descrit amb el nom *de l'Aufinac*.

Reverter

«Pere Reverter moliner» (*Fog.* 1553).

Revoltes, les [tere'vɔltes]

Hi passa el camí de bast que va a Llaberia, uns vint minuts abans d'arribar a la serra de Llaberia. Fa un seguit de revolts, després del corral de la Dòvia. El document que segueix utilitza el nom en diminutiu.

«Comencen unes estretes giragonses i, per això, d'aquest lloc se'n diu Les Revoltetes» (*Guia*, p. 191).

revolts

V. *Vinyasses*.

Riba

«Baptista Riba oppidi de Llaberia in partita dicta les sorts [...] cum hereditate dicti Baptiste Riba» (MN 1692, 30.2.1726).

Devia ser del mateix llinatge que, uns seixanta anys abans, Joan Riba, de Llaberia, que va demanar permís per a pasturar a la Dòvia, perquè a Llaberia no hi havia prou herba. A Padró 1888 trobem el cognom sis vegades de primer; al de 1930, una de primer i set de segon, i al de 1955, cinc de segon. A Mont-roig (Jové, p. 427) aquest cognom ja consta en un manuscrit de 1321 i potser amb intermitències arriba fins ara. A Colldejou (Jassans, p. 132) només el porta una dona el 1945.

Riber

«Luisa Ribé Mestres» (Padró 1888); «Francisco Vives Ribé» (Padró 1930).

Ribes Altes, les

«tirant barranc amunt fins al paratje nomenat las Ribas altas y de alli tirant amunt ahont hia un molló sota del qual passa lo cami Real que va des del present lloch a la vila de Montrroig» (*Capb.* 1756, la rogalia del terme, 13.3.1758).

Riera

«Pedro Muñoz Riera» (Padró 1930); «José Carbotera Riera» (Padró 1955).

A Mont-roig (Jové, p. 428) és més antic: se'n deia un pescador l'any 1753.

Rifà

V. **Torrent de R.*

Rigolf

«Johan Rygolf maior», «Barthomeu Rygolf» i «Joan Rygolf menor» (*Fog.* 1497); «te Pe Rigolf» i «te n·Agosti Rigolf» (Censal 1509); «cum horto Barthomei Rigolff»

(Perg. 1552); «Bertomeu Rigolf menor», «viuda Rigolfa», «Agosti Rigolpf», «Antoni Rigolpf» i «Bertomeu Rigolpf» (*Fog.* 1553); «Augustinus Rigolff, jurati», «cum hereditate Anthonij Rigolf», «Catharina Rigolffa vidua uxor relictæ Gabrielis Rigolff qº» i «Augustinus Rigolff [...] textor llinj» (*Capb.* 1553, p. 16, 17, 30 i 43).

A Mont-roig també hi va ser als segles xv i xvi (Jové, p. 431).

Rigolf, la sort d'en

«terram troseum [...] in parte dicta dels Hortalls, dictam la Sort den Rigolff [...] cum itinere generali quo itur ad Campum» (*Capb.* 1553, p. 21).

Ripoll

«Marina Vidal Ripoll», «Teresa Mestre Ripoll» i «Rosa Vidal Ripoll» (Padró 1888).

Manuscrits del segle xv i novament del segle xix donen testimoni que aquest cognom també va ser a Mont-roig (Jové, p. 431).

riu i Riudellastres

V. *Llastres, el riu de.*

Riudellastres, el pas de

«usque ad radicem serræ vocatæ de la Batalla quæ est prope mansum den Marco del torrent deinde sequendo dictum iter usque ad intratam torrentum vocatorum de Valldellos et del Pratedip in pasu qui vocatur pas de Riudellastre de intrando dicto rivo de Riudellastres possent intrare in torrent de Pratedip» (Sent. 1437).

roca

V. *Farga, Llamp, Migdia, *Mola, *Nas de Pollí, *Tallada.*

Roca¹

V. *Costes de la R. de Migdia.*

Roca²

«Miquel Rocca ab la masia que posseisc dels Plans de Aijats» (*Estimes* 1622); «Testes sunt Michaelis Rocca» (MN 1658, f. 32v); «Joseph Rocca pages en lo carrer Davall de la Plasa» (MN 1658, f. 328v); «Josephus Rocca molinarus» (MN 1658, s. f., 18.5.1689).

A Mont-roig (Jové, p. 433) la presència d'aquest cognom comença al segle xv i dura fins ara, tanmateix decadent. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) consta des de 1778 i, a l'Arbocet, el 1945.

Roca Mitjanera, el portell de la [ˈto porˈteɫ ðe ˈta ˈrɔkə midʒaˈnerɛ]

A l'extrem nord del terme, vora el Cavall Bernat, hi ha unes escletxes que permeten passar al terme de Colldejou.

Rocals

«hereditatem terre campe [...] in parte dicta Rocals [...] cum itinere generali Tarrachone» (*Capb.* 1553, p. 14).

rocalles

V. *Pere Marco.

Rocamora

L'any 1619 Jaume Rocamora era pagès del mas de Monet, segons aporta *Baronia*. Aquest cognom va ser a Colldejou (Jassans, p. 134) al segle XVI, i a Mont-roig (Jové, p. 435) als segles XVI i XVII. També a l'Arbocet (Maristany, p. 176) l'any 1553.

Roer

«Genoveva Juncosa Rué» (Padró 1888).

L'escrivà va optar per fer una transcripció fonètica del cognom.

Rofes [ˈrɔfes]

Padró 1888 anota el cognom cinc vegades de primer; el de 1930, quatre de primer i tres de segon, i el de 1955, una i tres, respectivament. Jassans (p. 135) pensa que el cognom va passar de Duesaigües (1484) al Prat i a Colldejou, on és anotat de 1540 ençà. Ara hi és el llinatge més abundant. Igualment bastant abundant a Mont-roig (Jové, p. 435), on s'inicia el 1860. També, modernament, a Vilanova d'Escornalbou.

«Johan Roffes» (*Fog.* 1497); «te Johan Roffes» (Censal 1509); «Pere Roffes» [jurats] (Estimes 1569); «Francesch Rofes» (MN 1658, f. 207).

Roger, el

«in partita vulgariter dicta lo roge [...] in via publica que ducite a laberia» (MN 1658, s. f., 18.5.1689).

Roges, les covetes [ˈtes koˈvete ˈrɔʒes]

Són uns forats petits, mig balmats, no gaire lluny de la cova de l'Estel.

Roig¹

V. *Coll R.*, **Cova d'en R.*, **Pla d'en R.*

Roig²

Padró 1955 inscriu el cognom un cop de primer i un cop de segon. Però no queda ningú amb aquest cognom. A Colldejou (Jassans, p. 135) és anotat en papers del segle XIV. A Mont-roig, on ja es troba el 1414 (Jové, p. 436), ara és abundant. I també ha estat a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) als segles XVIII i XIX.

Roig, el coll

[tɔ 'kɔʎ 'rɔtʃ]

Collada que divideix el terme de Vandellòs del de Pratdip. Hi passa la carretera de Pratdip al coll de Fatxes, i n'arrenca la que s'enfila a Llaberia.

«Está en lo peu de la montanya del Coll Roig» (Fitació 1672); «Coll Roig (420 m.), travessat per la carretera que, des del coll de Fatges, va a l'ermita de Santa Marina i Pratdip. Aquesta nova ruta ha mig destruït la fesomia de coll de l'indret» (*Guia*, p. 223).

Roig, el collet

«una punta anomenada lo collet Roig que esta en lo entreforch dels barranchs que baixen lo un dit la Porquerola y lo altre lo Barranquet que baixa de les Guixeres del denpujol [*sic*]» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Devia correspondre al terme de Mont-roig. Podria equivaler a *la Roca Roja* que anomena Jové (p. 437) i que proposa que fos a l'extrem meridional de la muntanya Blanca.

Roig, el morral

«al tosal dit den Perezó des [...] ahont devalla al morral Roig» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Devia ser per allà al collet Roig. A sol ixent del molló dels Quatre Termes, hi ha un vessant, ja al terme de Mont-roig, amb uns morrots que vermellegen. Tanmateix, que el document parli de «Perezó» fa pensar en el Presó, a la serra de Santa Marina.

Roig, el pla d'en

«in partita dicta la Masia de Pere Casador volgariter vocata lo comela della Figuera [...] en lo pla den Roig [...] en los Comuns della villa» (MN 1658, f. 367v).

Roig, el portell

«lo terme del present lloch del Pratdip discorre [...] se segueix: a saber, el portell Roig» i «la punta de la Grallera y de alli puja dret al tosal [...] y de alli baixa y

torna al portell Roig ahont havem comensat la rogalia» (*Capb.* 1756, la rogalia del terme, 13.3.1758).

Potser era la manera de conèixer *el coll Roig*.

Roja

V. *Cova R*.

Roja, la cova [ʔa 'kɔve 'rɔʒɛ]

També es coneix per *la cova de l'Estel*.

Roja, la coveta [ʔa ko'vete 'rɔʒɛ]

També coneguda per *la cova de l'Estel*.

«hereditatem nominatam la Coveta roia», «hereditatem nominatam la Coveta Roia [...] cum termino Teviciæ» i «Quandam aliam hereditate nominata la coveta Roija» (*Capb.* 1553, p. 15 i 19); «Te una heretat nomenada la coveta Roja» (*Capb.* 1569); «hereditatem nominatam la Coveta roia» (Perg. 1571).

Rojals

«Lo tros del Rojals» (Vàlues 1561, f. 10); «in partita de Rojals terminatam cum itinere de Cambrils» (*Capb.* 1598); «Un tros de terra [...] en lo terme de dit lloch, partida de rojals» (MN 1611, agost 1634).

Rollan

«cum hereditate Raymundi Rollan» (Rendes 1514); «Raymundus Rollan» i «cum domo Raymundi Rollan» (*Capb.* 1553, p. 3 i 17); «en Ramon Rollan del Prat[?]» (*Capb.* 1572).

El DCVB proposa que sigui equivalent a *Rotlan*, nom propi d'home.

Rom

«Teresa Escoda Rom» (Padró 1930).

Padró 1888 inscriu el cognom dos cops de primer i dos de segon. És també conegut a Mont-roig (Jové, p. 438) des de 1815. Per Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) va passar abans: 1778 i 1846.

Romegosa

«Pedro Arbós (a) Romagosa» (Fundació 1846, any 1853).

Romiga

V. *Font de la R*.

Romiga, la font de la

[ʎa 'fɔn de ʎa ro'miɣɛ]

Entre el camí que puja al racó de la Dòvia i el barranc de la Dòvia, en una timba, al nord del Clot del Teix sota els cingles de la Brancana. Té tres dolls d'aigua. Segons diuen, no s'ha vist mai seca. Ara l'aigua va canalitzada i s'hi reguen els horts del voltant del poble.

«La font de la Romiga, nove abeuradó» (Lligallo 1716); «Font de la Romiga, la qual raja abundosa [...] eixint del marge; la seva aigua no és gaire bona» (*Guia*, p. 192).

roqueraV. *Ortiquer*.**roques**V. *Puig.**Roques, el tossal de les**

«la punta de la Gralleta y de alli puja dret al tossal de les roses y de alli baixa y torna al portell Roig ahont havem comensat» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Probablement l'escrivà del segle XVIII va copiar «roses» allà on havia d'escriure *roques*.

Ros

«José Casadó (á) Ros» (*Apeo* 1851); «Juan Casadó Ros» i «Pedro Casadó Ros» (*Exp.* 1856).

Jové (p. 441) l'anota a Mont-roig als segles XVIII i XIX; hi va quedar per nom d'una casa.

Rosa, ca la

['ka ʎa 'rɔzɛ]

No queda ningú d'aquesta casa al poble. Fa anys que van anar a viure a Cambrils. Vivien a l'avinguda de Catalunya, entre cal «Marcelino» i cal Salsa. Era conegut un vilatà que per renom se li havia atribuït el nom de la casa: «Cisco» de ca la Rosa.

Rosers

«Pere Rosés» (*Fog.* 1553).

L'accent sobre la *e* del document resulta adventici.

Rosic

«la honorable Rosa Rosica muller del honorable Jaume Rosic pagues del Prat dip» (MN 1658, f. 23).

A Mont-roig (Jové, p. 441) és anotat una vegada a la mateixa època.

Rosset

«Pablo Casadó Roset» (Lleves 1793).

A Mont-roig (Jové, p. 442) el cognom, l'any 1778, va passar a ser renom. A Colldejou (Jassans, p. 136) amb el renom, anotat des de 1811, ara es designa una casa.

Rota

«Juan Casadó, soltero (a) Rota» (Fundació 1846, any 1855).

Rovira

[ro'vire]

Les estimes de 1569 anoten «Macià Rovira Scrivà». Novament, és un cognom que els manuscrits ofereixen sovint, amb un petit mostrari de prenom: Antoni, Francesc, Gabriel, Jaume, Joan, Josep, Mateu i Pere. No n'hem trobat cap de femení. *Fog.* 1800 hi afegeix Tomás i Pau, i també Anna Maria, Marina i Teresa. Algunes vegades exercixen càrrec de jurat. N'hi ha que són teixidors i arrendadors del forn de pa. També hem vist Jaume Rovira i Parreu, que era pastor, tenia vint-i-sis anys i vivia al Raval, segons el cens electoral de l'any 1934; al de 1955 manté l'ofici i el domicili i consta amb quaranta-nou anys. Algun renom: del Portal i de la Torreta. Padró 1888 l'inscriu trenta-quatre vegades de primer i cinquanta-sis de segon; el de 1930, quaranta-nou de primer i quaranta-tres de segon, i el de 1955, cinquanta-tres de primer i trenta-sis de segon. A Mont-roig (Jové, p. 443) és un cognom abundant, trobat per primer cop en un manuscrit de 1321. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) és anotat des de 1846. A Colldejou, Jassans (p. 137) no el troba fins molt tard: el 1935.

«en Bernat Rovira capita per dita vila elegit per la anada de palas» (full solt manuscrit de 29 agost 1491, AMP); «Johan Rovira» i «la viuda Rovira» (*Fog.* 1497); «Mathia Rovira major», «Mathia Rovira menor», «Antoni Rovira» i «en Gabriell Rovira» (*Fog.* 1553); «Anthonius Rovira, jurati», «al coll de la Lena [...] ex alia cum hereditate Gabrielis Rovira» (*Capb.* 1553, p. 12); «Juan Rovira teixidor» (MN 1658, f. 14 i f. 35, 29.3.1660; f. 107, 19.9.1664); «Juan Rovira del Portal jurat major» (MN 1658, f. 18); «Jaume Rovira pages dels masos dels plans de aiats» (MN 1658, f. 168v, 8.2.1672); «Joseph Rovira dit lo Teixido pages» (MN 1658, f. 278; f. 337, any 1675); «j Joseph Rovira paguesos dels plans de Ajats», «Joseph Rovira dels masos de Santa Marina», «Jaume Rovira j Jusep Rovira paguesos de-

lles masies dels plans de ajats» [han comprat seixanta caps de bestiar de pèl i de llana a Joseph Ramoneda de Monistrol de Montserrat]», «Francesch Rovira fadri» i «Pere Rovira [paga 75 lliures per l'arrendament del forn de pa]» (MN 1658); «Juan Rovira [...] se obliga a ben pagar [...] 67 lliures [arrendament del forn de pa «Josephus Rovira agricola mansorum de Ajats Ste Marine» (MN 1692, f. 129, 4.4.1695); «Memorial del gasto que sa fet del enterro y novena del qº Joseph Rovira» i «Juan Rovira menor de la Torreta» i «casa de Ju(a)na Rovira del Mas de segunda calidad» (*Cad.* 1736).

Rovira, cal

[ˈkaɫ roˈviɾɛ]

Al carrer de les Escoles, entre ca la Prima i una casa de cal «Pintón». El 27 de maig de 1824, a Francisco Rovira Escardivol, que tenia vint-i-set anys, se li va atorgar el títol de «Maestro Herrador» per un Reial decret de l'any 1814. La qual cosa volia dir que era la persona a la qual el rei donava plena confiança per exercir aquest ofici. Als pobres se'ls ferrava la cavalleria sense cobrar-los res.

Rovira, la caseta de Cal

[ˈta kaˈzete ðe ˈkaɫ roˈviɾɛ]

Una és a la Maçona i una altra, a la Costa.

Rovira, el corral de Cal

[ˈto koˈraɫ de ˈkaɫ roˈviɾɛ]

A la Planeta, vora el camí de l'Aufinac. Capaç per a uns dos-cents caps. La meitat d'aquest corral era coberta. Actualment, està derruït.

Rovira, el mas de Cal

[ˈto ˈmaz de ˈkaɫ roˈviɾɛ]

A la Borja, a prop de la carretera general de Mont-roig, vora del punt on se'n desprèn la que puja a Pratedip. En estat ruïnós. El corral era al davant i en formava part. També és conegut per *mas de la Borja*.

«Josephum Rovire mansie den Rovira» (MN 1658, f. 645, 1.7.1685).

Rovira, la plaça de

Morera, p. 430, al pla de la vila, la dibuixa al centre de la vila, al nord de l'església. També consta a Padró 1930. Gent que setantaneja encara recorda aquest nom. És *la plaça del Forn*, també coneguda per *la Placeta*. *Repressió* anota «de Rovireta» quan indica el domicili de ca l'«Andiano».

«Royo»

«Pedro Millán Royo» (Padró 1955).

Rufes¹

V. **Fonts d'en R.*

Rufes²

«cum hereditate Petri Ruffes» (Rendes 1514); «Petrus Ruffes Agricula» i «cum sorte Petri Ruffes» (*Capb.* 1553, p. 9 i 24); «ex alia cum hereditate Petri Ruffes» (Perg. 1571); «en Pere Ruffes del Pratedip» (*Capb.* 1572).

«Ruiz»

«Felix Ferrando Ruiz» (Padró 1930).

«Ruiz de Luna»

«Francisca Ruiz de Luna Lucena» i «Josefina Soria Ruiz de Luna» (Padró 1930).

Sabata

V. *Cocó d'en S.*, *Portell d'en S.*

Sabater¹

V. *Mas d'en S.*

Sabater²

[saβa'te]

És un cognom força freqüent en els manuscrits, amb un cert assortiment de prenomes: Antoni, Bartomeu, Bernat, Jaume, Joan, Mateu, Miquel, Pau i Pere Joan. I també una quantitat gran de femenins: Caterina, Esperança, Isabel, Joana, Lluïsa, Magdalena i Marianna. Hi ha jurats, un mestre de cases i un arrendatari de la taverna. I renoms: Artiller, Franc i Mateu. *Fog.* 1800 l'anota seixanta-nou vegades i afegeix els prenomes Josep, Francesc, Manuel i Maria. Padró 1888 l'inscriu seixanta-quatre vegades de primer i cinquanta-sis de segon; el de 1930, noranta-tres de primer i seixanta-set de segon, i el de 1955, setanta-cinc de primer i seixanta-quatre de segon. Reduït a l'afèresi, *Bater*, el nom ha quedat a una casa. I, sense reducció, a un mas. A l'Arbocet (Maristany, p. 176) consta en documents de 1553, 1665 i 1846, i ha donat nom a una casa (p. 137). Als altres llocs comença més tard: a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) el 1846 i 1945; a Mont-roig (Jové, p. 444) el 1869, i hi ha proliferat; a Colldejou (Jassans, p. 137) el 1935, i ha donat nom a una casa.

«Antoni Çabater», «Barthomeu Çabater», «Bernat Çabater» i «Miquel Çabater» (*Fog.* 1497); «te Bernat Sabater» (Censal 1509); «Antoni Sabater» [als masos], «Bertomeu Sabater» i «Joan Sabater» [als masos] (*Fog.* 1553); «Antonius Sabater [...] mansi den Sabater» i «Catherina Sabatera» (*Capb.* 1553, p. 13 i 34); «cum orto Marianna Sabatera» (Venda 1565); «Pagat a Joan Sabater per anar a Barcelona a respondre al plet de Mont-roig» (Clavari 1560, any 1624); «Testes Jacobus Sabater» (MN 1658, f. 46); «Pere Joan Sabater» (MN 1658, f. 248v); «Preament [apreuament] de la roba que dona Magdalena Sabater a la filla Es-

peransa Sabatera quant casa ab Josep Escoda del mas dels Guiamets» (MN 1658, f. 295v); «Joannes Sabater dels masos de Santa Marina» i «Joannes Sabater dit lo Franc» (MN 1658, f. 411, 15.2.1679); «Juan Sabater major pages [...] se obliga a pagar [...] a la universitat del Pratedip la quantitat de sinquant lliures arrendament que la dita universitat [...] li te fet della taverna» (MN 1658, f. 522-522v, 18.10.1682); «Juan Sabater mestre de cases [...] se obliga a fer a preu fet a la casa sta de Santa Marina quatre cases [etc.]» (MN 1658, f. 710, 26.5.1690); «Joan Sabater (dit lo Matheu)» i «Jph Sabater dit Artille» (MN 1692, f. 256, 20.5.1697, i 29.12.1811); «Pablo Sabaté menor» (Exp. 1856).

Sabater, cal [ˈkaʎ saβaˈte]

Una casa entre el carrer del Corxé i el de Balmes, al costat de ca l'Isidret.

Sabater, el mas d'en [tə ˈmaz den saβaˈte]

Una masada amb una torre de defensa, de pedra picada, i que es caracteritza pels diferents nivells i per les inclinacions de les teulades. És a poca distància de la urbanització de Santa Marina, a la dreta de la carretera que puja a l'ermita. Es troba en bon estat de conservació.

«Anthonius Sabater mansi den Sabater» (*Capb.* 1553, p. 13); «Mas de Sabater» (Vàlues 1561, f. 24v); «fa na Chaterina muller den Juan Sabater del mas per un forn de pa te a la masia» (*Capb.* 1572); «cum pariete mansi Antonius Çabater et cum torrente Ste Marine et cum sequia que tendit ad mansiam dicta Antonij Çabater» (*Capb.* 1598); «afronta a poniente con Juan Savate del Mas» i «casa de los herederos de Pedro Savate» (*Cad.* 1736); «Es travessa la rasa de la Duera i, a la dreta, es té el mas del Sabater» (*Guia*, p. 159).

Sabateret, cal [ˈkaʎ saβateˈret]

Al carrer del Portal, entre cal Fregit i cal Perot.

Sabateret, la caseta de Cal [tə kaˈzete ðe ˈkaʎ saβateˈret]

A Santa Marina.

Sacsaventres, el carrer del [tə kaˈre ðeʎ ˈsaksəˈventres]

És un altre nom del *carrer de Balmes*. Era de terra, i ple de clots.

Safraner, cal [ˈkaʎ safraˈne]

Un nom amb el qual s'havia conegut *ca l'Anton Marco*.

«Juan Casadó dit safrané» (Lleves 1793).

Safraner, la cova del [tə ˈkove ðeʎ safraˈne]

Al Coll d'en Gros. És en un petit cingle.

Safraner, el racó del [ʔo ra'ko ðeʔ safra'ne]

És al sud del Cavall Bernat, a més de cent metres més avall, a sol ixent del Mont-redon. També l'anomena Jassans (p. 137) tot fent constar que és al terme del Prat.

«Es passa per sobre del recó del Safraner [pròxim al Mont-redon] i «Llavors, es va per sobre la fondada del Safraner» (*Guia*, p. 214 i 215).

Sagristà, del

«Francesch Llaberia del Segrista» (MN 1658, f. 138).

Sajola, la [ʔa sad'ʒoʔe]

Partida de terra, el nom de la qual coincideix amb el d'una varietat de figa. És entre el barranc de la Dòvia i el grau de les Moles. Té per veïnes els Tres Quarts, l'Ortiguer i el Clot del Teix; a l'altra banda de barranc trobem el Cap del Prat. Hi ha la font de Ca l'«Andiano». Té botjar, pins joves, avellaners i algun ametller.

«Lo hort de la Sajola» (Estimes 1600, any 1607); «El tros de la Sagola» (*Cap. Mat.* 1615, f. 354, març 1631); «Una pieza de tierra que cultiva en la partida de Satjola» (*Apeo* 1851); «A la partida de abajo de la Satjola» (*Test.* 1847, p. 189, 19 octubre 1868).

Sala

«Toni Sala vidrier de Mataro habitant en lo Prat Dip» (MN 1658, f. 134, 27.3.1666); «tot lo sobre dit lo j arenda dit Jaume Rovira al sobre dit Toni Sala per spai [...] de deu anis [...] pagara de arendament quiscun ani [...] 40 lliures» (MN 1658, f. 146-146v, 18.3.1666); «arrendament a Toni Sala vidrier de Mataró d'una casa a les masies de Santa Marina» (MN 1658, f. 146, 18.3.1666); «lo qual [Molinet] lo arenda al honorable Toni Sala vidrier de Mataro» (MN 1658, f. 150, 9.5.1667); «Toni Sala j Petronilla Sala sa muller» (MN 1658, f. 185v, 10.8.1669).

Saladié

«Manuel Vernet Saladié [...] pastor» (Padró 1930).

Salella

«Catharina Salella viuda relicta del quondam Juan Salella» (MN 1658, f. 142, 28.1.1665).

Saleres, les [ʔesa'ʔeres]

A prop de la cova del Blai i de l'avenc del Pi, vora unes fonts. Hi ha unes petites lloranques on els pastors donaven sal al ramat. Anava a abeurar al pantà, que és en un barranquet del Pla de l'Avenc. Les que anomena el document que ve a continua-

ció devien ser unes altres. Així com al Prat no és nom de partida, a Mont-roig (Jové, p. 446) ho va ser el 1543, i també a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 104), on se l'anomena des de 1612.

«4 h 10. Les Saleres [...] lloc on els pastors donen sal als ramats» (*Guia*, p. 191, baixant cap al barranc de la Dòvia).

Salsa

V. «Cisco» de cal S.

Salsa, cal

[ˈkaʎ ˈsaʎse]

Entre el carrer de Balmes i el del Corxé. Confronta amb cal Flare Moles i una casa de cal Guapo.

«Juan Bargalló (á) Salsa» (*Apeo* 1851); «Juan Casadó Salsa» i «Bargalló Salsa» (Exp. 1856).

Salsa, la caseta de Cal

[ˈta kaˈzete ðe ˈkaʎ ˈsaʎse]

N'hi ha dues: una al Mas Vell i una altra al Mas d'en Sanador.

Salsa, la rasa de Cal

[ˈta ˈraze ðe ˈkaʎ ˈsaʎse]

S'inicia al terme de Tivissa i penetra al racó de la Dòvia per la vora de la font del Cocó d'en Sabata. S'ajunta amb el barranc de la Dòvia, una mica més avall de la font de la Dòvia.

salt

V. *Fumera*, *Goleró*, *Grallera*.

Salt, el

[eʎ ˈsaʎ]

Al barranc de la Dòvia, poc abans d'unir-se amb el de Santa Marina, es forma un salt d'aigua, quan el de la Dòvia en porta.

«L'ort del Sal» (Estimes 1491); «Partida al Sal, regalo de 2^a» (*Apeo* 1851).

«Saludado»

«Josep Bargalló, Marco del Saludado» i «Joan Bargalló Saludado» (Lligallo 1805).

Salut, la font de la

Desapareguda. Era al Borboll, per allí al coll de la Llena. La gent hi anava a buscar aigua, tot i que era una mica lluny. Segons deien, era medicinal. Una altra amb el mateix nom és a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 104). És una estric-ta coincidència nominativa.

Salvador

«honorable Juseph Salvador vidrier de Mataro habitant en lo loc del Pratedip» (MN 1658, f. 554v, 26.1.1664) [a f. 729v, hi ha un pacte per a la utilització del forn de vidre, amb un detall de les eines del forn]; «vendo vobis Josepho Salvador vitriario» (MN 1692, f. 129, 4.4.1695); «Josephus Salvador Bayalus eo judez ordinarius oppide de Pratedip pro Excmo duce de Cardona» (MN 1692, f. 305, any 1712); «Testes sunt [...] et Josephus Salvador sartor» (MN 1692, f. 439r, 5.11.1725); «Josefa Salvadó Inglés» (Padró 1888).

A Mont-roig (Jové, p. 447) consta en documents a partir de l'any 1321, però sembla que no ha estat gaire prolífic. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) és anotat els anys 1553 i 1620. A Colldejou va arribar tard, el 1935, i va ser passatger.

Salvet

V. *Anton S., Corral del Josep de Cal S., Cova del S., Josep de Cal S., Mas de Cal S.*

Salvet, cal

[ˈkaɫ saɫˈvet]

Casa pairal, a la plaça de l'Església, vora el carrer de Balmes, entre ca la Viola i cal Gregori.

«José Coll Salvet» (Exp. AM 1842 i Exp. 1856); «José Coll Rovira (Salvet)» (*Amill.* 1897).

Salvet, la caseta de Cal

[ˈta kaˈzete ðe ˈkaɫ saɫˈvet]

N'hi ha tres: una a Sant Miquel, una altra a Sant Isidre i la tercera a la Balaguera.

Salvet, la cova del

[ˈta ˈkove ðeɫ saɫˈvet]

En un cingle, a la part central de la vora esquerra del racó de la Dòvia. Té uns 14 m de llarg i uns 6,5 m de fondària. S'hi tancava el bestiar més jove. S'hi quedaven per cuidar-ne les cries. A prop hi ha la font de la Cova del Salvet.

Salvet, la font de Cal

[ˈta fɔn de ˈkaɫ saɫˈvet]

V. *Cova del Salvet, la font de la.*

Salvet, el mas de Cal

[ˈto ˈmaz de ˈkaɫ saɫˈvet]

A la vora esquerra del barranc de la Dòvia, a la partida de la Dòvia. Arran del barranc, es conreava hortalissa per a tot l'any. S'havia considerat la casa pairal de la família. S'hi vivia a temporades. Feien carbó i calç de pedra.

Salvetet, cal

[ˈkaʎ saʎveˈtet]

Al carrer de Santa Marina, entre cal Rovira i ca l'Eugeni, allà on hi havia hagut el corral del Poma. També dita *cal Josep de Cal Salvat*.

Salzenc

«Teresa Rofes Salsench» (Padró 1888).

Devia venir al Prat procedent de Colldejou, on el cognom consta en un document d'aquell mateix any i on es manté, segons Jassans (p. 138). A Mont-roig, s. v. *Salsenc* (Jové, p. 447), és abundant, tot i que arribat fa poc.

Sanador

V. *Mas d'en S*.

Sanador, el mas d'en

[to ˈmaz de ʎansanaˈðo]

És tocant al Pla del Mas, a l'extrem NE del terme, a sol ixent del camí de Colldejou i a poca distància d'aquell terme veí. La construcció es conserva en bon estat. Darrere hi ha bosc. La gent consultada dubta entre si pot ser *Senador*, *Sanador* o *Encenedor*; no li queda gaire clar el nom concret. No sembla aventurat d'optar per *Sanador*, equivalent a 'castrador', una dedicació que era freqüent entre gent dedicada a la ramaderia. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 178) hi ha notícia del renom l'any 1679. A Colldejou (Jassans, p. 139) el renom dona nom a una casa i un mas.

Sanç

V. *Sans*.

«Sánchez»

«Sandalio Pérez Sanchez» (Padró 1888).

«Sancho»

«Joaquina Vallés Sancho» (Padró 1888).

A Mont-roig, s. v. *Sanxo* (Jové, p. 453), és bastant abundant i n'hi ha notícia des de 1662. A Vilanova d'Escornalbou i l'Arbocet (Maristany, p. 175) és tardà: de 1945.

«Sanjurjo»

V. **General «S»*.

Sans [ˈsans]

Padró 1888 anota el cognom tres vegades de primer i dues de segon; el de 1930, que sempre escriu *Sanz*, sis de primer i un de segon, i el de 1955, quatre de primer i un de segon. Zenon Sans Casadó va ser alcalde durant la dictadura de Primo de Rivera (Bertran, p. 144). A Mont-roig, s. v. *Sanç* (Jové, p. 448), ara és un cognom escàs, però ja consta en un manuscrit de 1390. A Colldejou, hi va ser entre 1446 i 1661, i Jassans (p. 139) diu que es van traslladar a Mont-roig.

Sans, cal [ˈkaɫ ˈsans]

En un extrem del carrer de Balmes, cantonada al carrer del Corxé, confrontant amb cal Griva i cal Pepet.

Sans, la caseta de Cal [ˈta kaˈzete ðe ˈkaɫ ˈsans]

N'hi ha tres: a la Dòvia, al Mas d'en Xeco i a les Perdigotes.

«entre la caseta del Sanç i la del Senon» (*Guia*, p. 192, vora la font de la Romi-ga).

Sans, les coves del [ˈtes ˈkovez deɫ ˈsans]

A la part central del racó de la Dòvia, a la vora esquerra del barranc de la Dòvia. En un cingle, hi ha quatre balms, de dimensions desiguals, actualment ocultes per la vegetació. Són a la vora d'uns petits conreus d'horta de la casa pairal de la qual prenen el nom.

Sant Isidre [ˈsant aˈziðro]

Partida de terra limitada a sol ixent per una corba acusada del barranc de la Dòvia, amb garrofers i ametllers; ara una part és bosc. Limita amb la Vinya Joana i les Vinyasses.

«Partida San Ysidro» (*Apeo* 1851).

Sant Isidre, la capella de [ˈta kaˈpeɫe ðe sant aˈziðro]

En una paret roquera, a la vora dreta del barranc de la Dòvia, a la partida de Sant Isidre, s'observa un forat ovalat, d'uns quatre metres de fondària, que la gent anomenava *la capella de Sant Isidre*. Altrament coneguda per *la cova del Marinons*.

Sant Miquel [ˈsam miˈkeɫ]

Partida de terra, amb avellaners i ametllers, a la vora esquerra del barranc de Santa Marina. A l'altra banda hi ha la urbanització de Santa Marina. Confronta amb les Freixes, Terres Blancs i el Mas d'en Bisbe. La carretera de Santa Marina passa pel cantó sud.

«Se li dona la mitat de la terra de San Miquel» (*Test.* 1787, p. 417-418, any 1818);
 «Una pieza de tierra [...] llamada de San Miguel de hiermo y garriga» (*Apeo*
 1851); «Partida S. Miguel» (*Exp.* 1856).

Sant Miquel, l'avenc de

V. *Santa Marina, l'avenc de.*

Sant Miquel, el pont de

[tə 'pɔn de 'sam mi'keʎ]

Poc abans d'arribar a la urbanització de Santa Marina, aquest pont permet de travessar el barranc del Mas d'en Sabater.

Santa Marina¹

V. **Envistes de S. M., Jesús de S. M., *Masos de S. M.*

Santa Marina²

[ˈsante ma'rine]

Partida de terra a l'entorn de l'ermita, amb bosc en el qual hi ha els pins i els xiprers més grossos del terme. Limita amb el terme de Vandellòs, amb el Maset, el Mas d'en Sabater, el Mas d'en Xeco i la Duera. Hi ha el santuari i la font de Santa Marina.

«troceum terre campe [...] in parte dicta de Sancta Marina [...] ex una cum itinere de Sancta Marina» (*Capb.* 1553, p. 13); «an la partida de Sta Marina» (MN 1692, 7.3.1700); «Pieza de tierra viña [...] en la partida de Santa Marina» (*Apèndix* 1913).

Santa Marina, de

[de 'sante ma'rine]

Van ser alguns anys, al voltant dels seixanta del segle xx, ermitans de Santa Marina.

V. t. *Viola, ca la.*

«Juan Fortuny armita de Sancta Marina», «Testes Antonius Casador ermita de Sta Marina del Prat Dip» i «Testes Paulus Bargallo armita de Sta Marina» (MN 1658, f. 71, 144 i 445, 26.5.1680).

Santa Marina, l'avenc de

[tə'veŋ de 'sante ma'rine]

És un forat d'accés difícil, d'uns 6 m de profunditat, en una paret roquera de la vora dreta del barranc de Santa Marina, al nord de la urbanització de Santa Marina. Fa d'engolidor quan l'aigua del barranc ultrapassa un cert nivell. També se'l coneix per *de Sant Miquel*.

Santa Marina, el balneari de

[tə βaɲne'ari ðe 'sante ma'rine]

A pocs metres de l'ermita, es va construir el que va ser l'hotel de Santa Marina. La inauguració es va fer l'1 de juliol de 1917, i pocs anys va estar en funcionament. El 29 d'octubre d'aquell mateix any, el vent va arrencar un tros de la teulada, se-

gons una diligència del secretari interí de l'establiment custodiada entre papers diversos del jutjat municipal. A hores d'ara és en estat ruïnós.

«Les gràcies naturals i l'abundància d'aigua induïren a muntar-hi un balneari, però no va prosperar: es pot dir que gairebé no va començar a explotar-se» (*Guia*, p. 226).

Santa Marina, el barranc de [ʔo βa'raŋ de 'sante ma'rine]

S'inicia prop de l'ermita i s'uneix al barranc de la Dòvia. És força sinuós. Hi desemboquen diversos barrancons, el barranc de l'Aguiler i el de l'Ortiguier. Hi ha els tolls de l'Olleta, el Bracet i el Pendó, els quals, anys enrere, la gent freqüentava per banyar-s'hi. Els documents encara utilitzen «torrent» per genèric.

«[di]scurrentem per torrentem versus Sanctam Marinam [...] cum bassa de Comu» (*Capb.* 1553, p. 13); «situat a la predita masia [mas d'en Sabater] en lo torrent vers Sta Marina» (*Capb.* 1572); «cum pariete mansi Antonius Çabater et cum torrente Ste Marine et cum sequia que tendit ad mansiam dicta Antonij Çabater» (*Capb.* 1598).

Santa Marina, el camí (Vell) de [ʔo ka'mi 'veɫ ðe 'sante ma'rine]

Quan s'acaba el carrer de Santa Marina, a la Creu del Terme, comença aquest camí. S'enfila per agafar la carretera; en surt i la voreja, passa pel collet de Pebrell i, en cosa de cinquanta minuts, s'arriba a l'ermita. Es va conservant per l'ofrena floral que es fa cada any a la santa patrona.

«cum itinere quo itur a Santa Marina» (Perg. 1552); «troceum terre campe [...] in parte dicta de Sancta Marina, cum itinere de Sancta Marina» i «los bassots [...] cum sequia del moli [...] cum itinere de Sancta Marina» (*Capb.* 1553, p. 13 i 25); «al costat del spital de dita villa [...] en lo camí qui va a Santa Marina» (MN 1658, f. 346v-347); «partita dicta Montmaneu eo Monte Calvari vell [...] a meridie cum via publica qua itur ad heremitorio Sanctæ Marinæ» (MN 1692, f. 503, 10.10.1731).

Santa Marina, el carrer de [ʔo ka're ðe 'sante ma'rine]

Arrenca de la part baixa del carrer de les Escoles i se'n va cap a ponent, travessa el carrer de l'Onze de Setembre i puja fins a trobar el carrer de la Creu. Un altre carrer amb el mateix nom parteix d'aquest primer quan just acaba de començar, molt prop encara del carrer de les Escoles, pren una direcció cap al nord i s'enfila a la carretera. Només l'hem vist anotat al cens electoral de 1955.

Santa Marina, la carretera de [ʔa kare'tere ðe 'sante ma'rine]

És la continuació de la que puja de Mont-roig i se'n va cap al coll de Fatxes, a trobar la de l'Hospitalet de l'Infant a Móra. El santuari és a uns 3,5 km de la vila, més enllà del coll de Pebrell.

Santa Marina, el coll de

[tə 'kɔʎ ðe 'sante ma'rine]

És una depressió (500 m d'alt), a la serra de Santa Marina, al sud de la mola de la Viuda, que permet que hi passi un camí que condueix a la vila de Vandellòs.

Santa Marina, la creu de

[tə 'krew ðe 'sante ma'rine]

És la fita que indica el començament de les propietats del santuari, a poca distància al nord de l'ermita, una mica més amunt de les restes del balneari. Inicialment, era una creu de fusta i, més tard, la van substituir per una de ferro.

Santa Marina, l'ermita de

[tə'r'mite ðe 'sante ma'rine]

És a uns quatre quilòmetres del poble, per la carretera del Coll de Fatxes, a 429 m d'alt. Envoltada d'edificacions, com la que va ser casa d'hostes, la casa de la Font o dels Porxos i a, l'altra banda de la carretera, hi ha el balneari. A la part del darrere, hi ha un bosc, amb pins i xiprers centenaris, de gran altura. L'any 1936, durant la Guerra Civil, van cremar el retaule barroc, que era de 1760. En el retaule de santa Marina, a la part inferior esquerra, era visible la representació del «dip», l'animal fantàstic que la llegenda relaciona amb el nom de la vila. Amb les obres de condicionament de les parets de l'interior de l'ermita, l'any 1992, es van descobrir uns estucats de guix i unes pintures del segle XVIII, amb els noms de quatre santes: Marina, Àgueda, Agnès i un altre que no s'ha pogut llegir. El 18 de juliol és el dia de la patrona, santa Marina. Es fa una ofrena floral i s'hi va, en processó, des del poble. Abans s'hi feia un gran aplec. També s'hi concentrava gent de la rodalia. Era creença que les fadrines hi trobaven casador, com diu la corrandà: «A Santa Marina, / vés-hi fadrina / que si fadrina hi vas, / casada tornaràs». És fama que les terres destinades a edificar el santuari foren cedides per la família del mas d'en Sabater. Madoz diu que la dedicació de l'ermita era a santa Marina i a santa Simforosa.

«fa venda a la gloriosa santa Marina j en dit nom als administrador j procuradors de santa Marina ermita situada en lo terme del Pratedip de una casa» (MN 1658, f. 346v); «a la Hermita y gloriosa Sta Marina» i «Pere Escoda y Pau Bargallo jurats de dit lloch, tots administradors de la hermita santuari de la gloriosa Sa Marina» (MN 1692, 30.12.1697, i f. 288, 26.7.1701); «la masia den Bargalló de allí serra avall enves Sta Marina» (*Capb.* 1756, la rodalia del terme, 13.3.1758).

Santa Marina, la font de

[tə 'fɔn de 'sante ma'rine]

Amb tres canelles, raja dintre una construcció coneguda per *la casa de la Font*, edificada l'any 1745, al costat del santuari. El doll és abundant i l'aigua té fama de ser molt pura. També és coneguda per la *font dels Porxos*.

V. t. *Porxos, la casa dels*.

Santa Marina, l'hort de

«cum horto Sancte Marine» (Perg. 1552).

Santa Marina, les masies de

«arrendament a Toni Sala de Mataro vidrier d'una casa a les masies de Santa Marina» (MN 1658, f. 146, 18.3.1666).

Santa Marina, els masos de

«Pagès dels masos de Santa Marina, terme del Prat dip» (MN 1611, any 1624); «Joseph Rovira dels masos de Santa Marina» i «Joannes Sabater dels masos de Santa Marina» (MN 1658, f. 394r i 411, 15.2.1679); «Josepho Rovira dels masos de Sta Marina» (MN 1692, f. 123v, 8.3.1693); «Dels masos de Santa Marina, terme y parròquia del Pratedip» (Mat. 1759, f. 2v, 27 novembre 1759).

Antigament, consideraven partida els masos que eren pels voltants de l'ermita de Santa Marina.

Santa Marina, el pinar de [to pi'na ðe 'sante ma'rine]

És un gran bosc, al camí que puja als senders de Masboquera i Masriudoms, al darrere de l'ermita de Santa Marina. Com que no s'ha vist castigat pels incendis, s'hi troben exemplars notables.

Santa Marina, la plana de

«per la plana de Sta Marina» (*Capb.* 1572).

Santa Marina, la serra de [ta 'sere ðe 'sante ma'rine]

És el serrat que fa de partió amb el terme de Vandellòs. Va davallant d'oest a est des de la mola de la Viuda fins al Presó.

«serra avall enves Sta. Marina» (*Capb.* 1756, f. 144v); «Al fons de la vall es veu [...] i la serra de Santa Marina» (*Guia*, p. 233).

Santa Marina, la urbanització de [tuβanizə'sjo ðe 'sante ma'rine]

Entremig de pinar, es va iniciar l'any 1974. El 1981 hi havia cinquanta-set xallets de segona residència. És a la vora dreta del barranc de Santa Marina, entre la Pletassa i el Pla del Jull, poc abans d'arribar a l'ermita de Santa Marina. Pel cantó de ponent, la voreja la carretera que puja a l'ermita. Hi ha l'avinguda de Santa Marina i els carrers de l'Alzina, del Pi i del Rovelló.

Santgenís

«Miquel Sengenís» (MN 1658, f. 207).

Jassans (p. 139) troba el cognom en manuscrits de 1540 i 1662, però no està segur que correspongués a habitants de Colldejou, perquè potser eren forasters que hi tenien terra; diu que al segle XIII, el cognom era a Duesaigües. A Mont-roig (Jové, p. 451) hi va ser entre 1555 i 1781. I també a Vilanova d'Escornalbou, entre 1665 i 1846 (Maristany, p. 175).

«**Santos**»

Padró 1930 inscriu el cognom dues vegades de primer. Són pare, carboner, i fill, només d'un any.

Sanz

V. *Sans*.

Saragata, cal

[^l'kaʎ sara'ɣate]

Al carrer de les Muralles. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 108) el renom és aplicat a un parell de genèrics.

Sardà

«Speransa Serda viuda relictā honorabilis Jacobus Serda» (MN 1658, f. 132v, 12.3.1668); «Joan Serda dit de la Torra» (MN 1692, f. 109).

A Mont-roig (Jové, p. 454), segons els documents, el cognom hi va ser de 1506 a 1835.

Sardí

«Renda y original creació de censos feta y firmada [...] a favor del (Ilustrísimo) y (Reverendo) Pare Sardí» (Renda 1741).

A l'entrada següent, aquest cognom és utilitzat com a renom.

Sardí, cal

[^l'kaʎ sar'ði]

Al carrer de les Muralles, entre cal «Marcelino» i cal Cupet.

«Joseph Benavent del Sardí» (*Bapt.* 1748, f. 12v, any 1754); «Joan Benavent dit Sardí» (Lligallo 1805); «Jaume Casadó a Sardí» (Exp. Jud. 1846).

Sardí, el mas de Cal

[^lto 'maz de 'kaʎ sar'ði]

Al Coixac, a dalt d'un turó, a la vora del barranc de Vandellòs, que fa de partió del terme. De poques dimensions, en estat ruïnós, a causa de l'incendi que hi va haver al terme l'abril de 1994.

«Mi huerto dicho y llamado del Sardí» (*Test.* 1787, f. 19, any 1789).

Sarina, cal [ˈkaɫ saˈrine]

Fa cantonada entre el carrer del Castell i el de Balmes, al costat de cal Rabosa. S'ha optat per *Sarina*, d'acord amb el primer document, potser hipocorístic de *Sara*, tot i que no és segur que no fos millor optar per *Cerina*, del segon document.

«José Marco (á) Sarina» (*Apeo* 1851); «Juan Marco (a) Cerina» (Fundació 1846, any 1851).

Sarina, la caseta de Cal [ʔa kaˈzete ðe ˈkaɫ saˈrine]

A poca distància de la vila, entre el camí de les Obagues i el de Colldejou. Era petita i no en queda bo i res. S'hi tirava la runa que produeix la construcció.

Sastre¹ [ˈsastre]

Padró 1930 inscriu el cognom vuit vegades de primer i tres de segon; el de 1955, set de primer i dues de segon. Francesc Sastre Serres, aquell any, consta com a carter. A Mont-roig (Jové, p. 454) el trobem en documents més antics, de 1755 i 1780. A Vilanova d'Escornalbou, el renom constitueix la part específica de diversos genèrics i ha donat nom a una casa (Maristany, p. 109 i 159).

«Francisco Sastre Serres» (Padró 1888).

Sastre²

«Les quals comptes se donen als jurats nous que son Joan Casador Sastre» (Clavari 1560, any 1617); «Juan Domenech Sastre» (*Cad.* 1767); «José Casadó Sastre» (*Apeo* 1851).

No es pot donar per segur que «Sastre» fos renom; podria haver estat ofici. En canvi, és segur que ho va ser a Mont-roig (Jové, p. 455) l'any 1799.

Sastre, cal [ˈkaɫ ˈsastre]

Un altre nom de *cal Soldat*.

Sastre, el corral del

«Es veu també a la dreta el corral del Sastre» (*Guia*, p. 217, a poca distància del camí de Colldejou).

Savall

«Alexandro Savall» (Repart. 1772).

A Mont-roig és un cognom abundant i consta en documents a partir del final del segle XIV.

Savina

«Juan Sevina» (MN 1658, f. 34v); «José Marco Savina» (Exp. 1856).

A Mont-roig, s. v. *Sabina* (Jové, p. 444), aquest cognom consta en un document de 1321.

Savinosa, la

[ʎa savi'noze]

Els terrenys de l'entorn del toll de la Savinosa havien agafat una certa categoria de partida.

«Partida de la Savinosa» (Lligallo 1803); «Partida la Savinosa, garriga y pinar» (Apeo 1851).

Savinosa, el toll de la

[ʎo 'toʎ ðe ʎa savi'noze]

Era al mig del barranc de la Dòvia, a un parell de quilòmetres al sud del poble. La joventut s'hi havia anat a banyar. Ha desaparegut.

Sebastià, cal

['kaʎ seβasti'a]

Entre el carrer del Portal i el de les Escoles, entre cal Tir, cal Zenon i ca la Cecília.

«Juan Rovira (a) lo Sebastià» (Fundació 1846, any 1855).

Seda

V. *Collet de la S.*

Seda, el collet de la

[ʎo ko'ʎed de ʎa 'seðe]

És un tossal que mesura uns 600 m d'alt. A la partió de Tivissa i el Prat, a la partida del Collet de la Seda. El serrat baixa gairebé fins al camí de les Carabasses o de Falset.

«collet amunt fins a la Seda» (*Cap. Mat.* 1692, 5 maig 1702).

Seda, les crestes de la

[ʎes 'kreſtez de ʎa 'seðe]

Anant pel sender de la Seda, hi ha unes roqueres que formen una espècie de puntes, en el serrat que tanca per sol ixent el vessant de la Dòvia. Són en amunt de les Carabasses.

Seda, el morral de la

[ʎo mo'raʎ de ʎa 'seðe]

És una rocassa de parets verticals, lleugerament al sud de l'extrem meridional del serrat del Mont-redon, que, com una falca, s'interna al terme de Pratedip. És a ponent de la font dels Aladerns, però ben bé dos-cents metres més enlairat.

«en direcció al morral de la Seda, que s'eleva enfront; darrera es deixa el cim de Montredon» (*Guia*, p. 215).

Seda, el sender de la [ʦo sen'de ðe ʦa 'seðe]

És costerut. Comença al camí de Colldejou, a prop del poble, i s'endinsa al bosc. Creua el camí de les Carabasses. Hi ha una escala per accedir al cingle i arribar al terme de Tivissa. En aquest punt, el sender continua fins a Llaberia i Colldejou.

Sedó

V. *Cedó*.

sender

V. *Canal, Grau, Mas de la Cabrafiga, Meners, Puig de la Cabrafiga, Seda*.

Senes

«Francisco Sastre Senes [...] carter» (Padró 1930).

Senon

V. *Zenon*.

séquia

V. *Farga, **Jaume Fortuny, Marian*, *Molí, **Molí de la Farina*, **Molí de l'Oli*, *Molí Fariner, *Regar, *Tarragonella.

Séquia

V. **Damunt la S.*, **Davall la S.*, **Maria la S.*

Séquia, la

«et cum Sequia» (Perg. 1552); «ab la sequia del corent del aigua» (MN 1658, f. 66, 15.10.1667); «ab lo cami publich qui va al Moli y ab la sequia» (MN 1658, f. 152r, 15.10.1667); «a solis ortu en la sequia» (MN 1658, f. 546r, 26.12.1683); «lo carre qui baxe a la Sequia al forn del Vidre» (MN 1692, 17.1.1697).

A Mont-roig (Jové, p. 459) també hi havia hagut una séquia d'anomenada entre el segle XVI i el segle XVIII. Una mica més tard, a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 110 i 111) es parla de diverses séquies, cadascuna amb el seu element específic corresponent.

Séquia, de la

«cum vidua Moneta de la Sequia» (Rendes 1514); «al Coll de la Lena [...] cum hereditate Petri Monet de la Sequia» (*Capb.* 1553, p. 9 i 26); «Casa de Bertomeu

Monet de la sequia» (Vàlues 1561, f. 20v); «La frontasio dona [...] a ponent ab Jaume [...] de la sequia» (MN 1611, abril 1611); «Jaume Rovira de la Sequia» (Lleves 1793); «Juan Bargalló (a) ca la Sequia» (Fundació 1846, any 1849); «Viuda de Juan Bargalló Séquia» (Exp. 1856).

Séquia, el camí de la

«ab lo camí de la sequia qui va al molí» (MN 1611, febrer 1612); «afronta a sol hixent ab lo camí de la Sequia del Molí» (MN 1692, f. 103, novembre 1694).

Séquia, el carrer de la

«domum sitam intus locum del prat dip in vico dicto de la Sequia» (*Capb.* 1553, p. 17); «in vico dicto de la Sequia» (Perg. 1571); «per una casa situada amb dit loch al carrer de la Sequia» (*Capb.* 1572); «en lo carrer de la Sequia [...] a solis ortu en la sequia» (MN 1658, f. 546, 26.12.1683).

Séquia, damunt la

«un tros del Hortal [...] a la part de damunt la sequia» (MN 1692, f. 348, 10.4.1712).

Séquia a la Plaça, el carrer de la

«in via publica que venit della sequia a la plasa» (MN 1658, f. 725, 6.6.1688).

Séquia del Molí, el carrer de la

«carrer que va a la sequia del Moli» (MN 1692, 13.2.1714).

Serafi, cal

[ˈkaʎ seraˈfi]

Al carrer de Santa Marina, entre cal Tomaset i cal Nolla.

Serafi, la caseta de Cal

[ʎa kaˈzete ðe ˈkaʎ seraˈfi]

A la Creveta.

Serena

V. *Pla de la S.*

Serilla

«Juan Serilla de natio francesa vuj abitant en lo Prat Dip» (MN 1658, f. 351, 6.12.1677).

En aquest cas, s'ha respectat la forma ortogràfica del document i no s'ha passat a *cerilla* (un tipus de candela i llumí), tal com va fer Jové (p. 204), amb encert,

quan va anotar el renom, sense suport documental, utilitzat per nom d'una casa de Mont-roig.

Serp, el tomb de la [to 'tom de ʎa 'serp]

Són tres tombs que fa la carretera que puja de Mont-roig, poc abans d'arribar al poble.

serra

V. *Batalla, Borja, *Cavalla, *Coves del Puig, *Dalt, *Forner, *Garriol, *Guardiola, Güena, Moles, Mont-redon, *Puig, Santa Marina, *Servera, *Vinyes.

Serra

«Testes sunt Miquel Oller y Narcis Serra vidries de la vila de Mataro habitant en lo Prat Dip» (MN 1658, f. 379).

A Mont-roig (Jové, p. 460) és un cognom no gaire abundant, documentat l'any 1600, en un manuscrit que diu que aquest individu és «stranger». A Colldejou (Jassans, p. 141) també és un cognom escàs, sense suport documental.

Serra, la

«quaddam farraginale dictum de la Serra situm in termino dicti loci del Prat dip» (Rendes 1514); «quaddam farraginale dictum de la Serra [...] cum itinere generali» (*Capb.* 1553, p. 9; Perg. 1571).

Serra Cavalla, la

«a la partida de les Sorts [...] ab la serra Cavalla» (MN 1692, 22.1.1725).

Serra Mitjana, la

«Pesa de terra a la partida de la serra Mitjana» (Rep. 1776).

Serrador

«in horta damunt [...] cum horto Raymundi Serrador» (*Capb.* 1553, p. 16; *Capb.* 1572).

Serral, el barranc del, i el puig del Serral

«la Artiga [...] ab lo bosch de la Anxera [...] ab lo barranc de la Anxera [...] fins al forn del Abella [...] fins al portell del Puitx [...] ab Joan Scoda al puitg del Serral y ab barranc del Serral fins al coll del Marques [...] fins a la roqueta dels hortigues» (MN 1692, f. 126v, censal mort, receptio 2.9.1691).

Serres¹

V. **Sòl de les S.*

Serres²

«Francisco Sastre Serres» (Padró 1888 i Padró 1930).

Servera, la serra de na

«lo Colomer [...] ascendit usque ad serram de na Servera aygua vessant» (*Capb.* 1553, p. 24).

Set Crestes, el coll de les

[tə 'kɔʎ ðe tɛ'set 'krɛstɛs]

És un serrat no gaire alt que separa el barranc de la Canaleta de la rasa del «Pantano», com si fos la continuació meridional del pla de l'Avenc. Hi ha una petita cinglera on es poden observar set roques, que la gent de les rodalies anomena *les Set Crestes*. En aquest indret el vent bufa fort. Per això s'hi havien construït uns petits murs de pedra seca, en forma de mitja lluna, per resguardar-se del temperi. Se'n troben unes restes.

Setembre

V. *Onze de S.*

«Sevillano»

Padró 1930 anota el cognom dues vegades de primer. Corresponia a un militar i a un sacerdot, pare i fill.

Sí

V. *Josepet S.*

Silvestre

«Bernat Silvestre» (*Fog.* 1553); «cum hereditate Bernardi Silvestre» i «a la horta davall cum horto Marchi Silvestre» (*Capb.* 1553, p. 25 i 30).

Exp. 1856 l'anomena una vegada.

Simarret i Simaro

V. *Ximarret.*

Simó

«Jaume Simo» (*Fog.* 1497); «Stepanius Simo» (*Perg.* 1571); «Jacinta Simó Bosch» (Padró 1888).

A Mont-roig (Jové, p. 462) hi ha un sol *Simó* tret d'un document de 1323. En canvi, hi ha una casa i alguns altres indrets que duen aquest nom. També a Colldejou el cognom és només la part específica del genèric *mas*, l'any 1761 (Jassans, p. 141).

Simon

«et Joannis Simon» (Rendes 1514); «Joannis Simon [...] testium» (Perg. 1571).

Sindicat, el

[to sindi'kat]

El punt de partida devia ser el «Lligallo», la societat dels ramaders i pagesos, amb unes ordenances del maig de 1716. Es té notícia que l'any 1916 existia el Sindicato Agrícola Catòlico, convertit a Sindicato Agrícola de Pratdip, que el 1930 tenia cinquanta-set socis, segons el Registre de Sindicats Agrícoles, Secció Govern Civil, AHT (Bertran, p. 61). El formaven pagesos propietaris, masovers i jornalers. Havia tingut el domicili al carrer del «Capitán Galán», que uneix el carrer de les Escoles amb el de l'Onze de Setembre. Fou dissolt el 1936. La memòria de la gent conserva aquest nom fins al punt que el fa servir per referir-se a la Cooperativa.

«A adquirir apeos, maquinas agricolas, y animales de reproductores para su aprovechamiento y uso para los socios del Sindicato» i «Adquisición de abonos, plantas, semillas, y otros elementos de producción, por los servicios del Sindicato» (Renovació dels Estatuts, any 1932).

Sindicat, el carrer del

[to ka're ðeɫ sindi'kat]

És un carrer sense nom. Hi havia hagut l'edifici del Sindicat. És un tram curt que uneix el carrer de l'Onze de Setembre amb el de les Escoles.

Sirisi

V. *Cirici*.

Sitjar, el

«situm in termino loci del Prat dip in parte dicta del Sitar» (Rendes 1514); «in parte dicta del Citjar» (*Capb.* 1553, p. 4); «in parte dicta del Sitjar» (Perg. 1571).

Sitrada, la

«un ferreginal situat en lo terme del Pratdip a la partida de la sitrada» (*Capb.* 1572).

És un hàpax. La lectura de la paraula no ha ofert dificultats. No l'hem trobada registrada en cap diccionari. Podria estar relacionada amb *sitra*, ja sigui amb el significat de 'eina per a agafar líquids' o 'atuell de beure a galet' o 'recipient metàl·lic per a contenir oli' (DECat i DCVB). Una altra possibilitat seria que procedís de

sitra, «Nom d'ocell (La Bisbal)» («Els noms dels ocells de Catalunya», per A. Sallent, *Butlletí de dialectologia catalana*, x, p. 94, any 1922). També podria ser que s'hagués hagut d'escriure o llegir *Strada*.

Sivestre, cal [ˈkaʎ siˈvestre]

Crida l'atenció que s'hagi perdut la *-l-* de la primera síl·laba, suposant que la forma sencera fos *Silvestre*, com s'ha vist que era el cognom en èpoques anteriors. Ara no queda clar si *Sivestre* s'havia conservat com a cognom o havia passat a renom. No n'hem vist cap document. És a les Cases Noves, al costat de ca l'Abelles i cal Moreno. La família es va traslladar al terme de Mont-roig. És un altre nom de *ca la Dominica*.

sobre

V. *Molí.

Sofia

«Catalina Sofia Pelegrina» i «Juan Marco Sofia» (Padró 1930).

Sol, el carrer del

«La casa de la calle del Sol del Cedó» (*Test*. 1847, p. 74, 23 agost 1853).

S'ha d'interpretar que allò que és «del Cedó» és la casa.

Sòl de les Serres

«Pesa de terra a la partida Sol de les Serres» (Rep. 1776).

Sòl del Carrer, del

«Catharine Pupille filie Joannis Fortuny [...] del Sol del Carrer, qº» (*Capb*. 1553, p. 27).

solà

V. *Guineu*.

Solà de la Cova de l'Estaló, el [ˈto soˈʎa ðe ʎa ˈkove ðe ʎastaˈto]

Partida de terra, amb bosc. Limita amb l'Aguiler, les Marrades, les Costes i el terme de Tivissa. Hi ha la cova de l'Estaló i la cova Llonga. Un barranquet la travessa. El nom ja explica que és de cara al sol.

Solà de la Guineu, la rasa del [ʎa ˈraze ðet soˈʎa ðe ʎa ɣiˈnew]

És el solc que s'ha anotat amb el nom de *barranc de la Costa*.

Solà del Portell de Madrocs, el [ʃo so'ʎa ðeʃ por'teʎ ðe ma'ðrɔks]

Partida de terra, al racó de la Dòvia. Limita amb el terme de Tivissa i amb la serra de Llaberia, on hi ha el portell de Madrocs i el de l'Heura. L'envolten les partides del Bosc Negre, el Fondo de la Fonteta Blanca i la Font del Gat. Hi ha la cova del Portell de Madrocs. Hi ha bosc i un cingle gran. Indret molt assolellat.

Solana, la

«la vinneta de la Solana a la partida delles Fonts en [?] sol daval della Toreta» (MN 1658, f. 471v, 28.10.1680).

Solana, el torrent de la [ʃo to'ren de ʎa so'ʎane]

Es forma a la Solana de Ca la Torre, passa per la Cova de Cal Marian i s'ajunta amb la séquia de Cal Marian, que desemboca al riu de Llastres.

Solana de Ca la Torre, la [ʎa so'ʎane ðe 'ka ʎa 'toɾe]

Partida de terra, amb bosc i botjar, afectats per incendis. Al sector sud del terme. La limiten la Cova de Cal Marian, l'Anxera, el Marquès, la Cova de Ca la Torre, el Mas d'en Pinyol i el Coixac. Toca al terme de Vandellòs.

Solana de Ca la Torre, l'avenc de la [ʎa'veŋ de ʎa so'ʎane ðe 'ka ʎa 'toɾe]

A la Solana de Ca la Torre, a l'extrem meridional del terme, a la vora esquerra del riu de Llastres, tocant al terme de Vandellòs. Hi ha dues esclotxes poc importants, a no gaire distància l'una de l'altra. Són d'accés complicat. Pels encontorns, hi ha una bona extensió de bosc.

Solana de les Perdigotes, la [ʎa so'ʎane ðe ʃes perði'ɣɔtes]

Partida de terra, amb bosc. La limiten la Font del Carrabiner, les Perdigotes, el Collet de la Terra Blanca i el terme de Colldejou. Forma una colladeta. Hi neix el barranc de l'Estanquer, hi passa el sender que puja del mas d'en Pellisser i enllaça amb el camí de Falset.

Solans, els [ʃoso'ʎans]

Partida de terra, al NO del poble i de la carretera de Santa Marina. L'envolten l'Ortiguier, el Cap del Prat, el Maneu i el Coll de Pebrell, i també el Tossal de l'Heura. És molt assolellada i hi ha molts marges. Hi havia vinya, avellaners i ametllers. També, un gran garroferar, fins que l'any 1956 el fred el va matar. Al document de l'any 1686, hi ha escrit *Solars* en lloc de *Solans*, sens dubte per error de l'escrivà o per dificultat de lectura del manuscrit.

«vineam [...] in parte dicta los Solans», «parte dicta los Solans [...] cum itinere generalj de Teviça [...] cum los Bassots» i «vineam [...] in parte dicta los Solans

[...] cum serra de dalt» (*Capb.* 1553, p. 15, 28 i 29); «La vinya y lo farraginal dels Solans» (Vàlues 1561, f. 25); «y una heretat partida dels Solans en lo forn del Gig» (*Estimes* 1622); «in partida vulgariter dicta los Solars [*sic*]» (MN 1658, s. f., 29.12.1686); «Heretat a la partida dels Solans dita la Vineta» (*Cap. Mat.* 1692, any 1703).

Soldat, cal [ˈkaʎ soʎˈdat]

Al carrer de Balmes, entre cal Rabosa i cal Tonió. També era coneguda per *cal Sastre*.

«Juan Juncosa dit Soldat» (*Test.* 1787, p. 560, any 1827); «Jayme Juncosa Soldat» (Exp. 1856).

Soldat, la caseta de Cal [ʎa kaˈzete ðe ˈkaʎ soʎˈdat]

A l'Ortiguer.

Soldat, la cova del [ʎa ˈkove ðeʎ soʎˈdat]

És una cavitat petita, estreta i allargada, al peu dels cingles de la Grallera, a la vora dreta de l'inici del barranc de l'Ortiguer.

Soler

«fa en Antoni Soler per un pati de casa» (*Capb.* 1572); «Maria Ferré Solé» (Padró 1888).

És un cognom abundant a Mont-roig (Jové, p. 465); els documents l'aporten des de 1542. També és a Vilanova d'Escornalbou i a l'Arbocet, on no se'l troba fins a 1945. Tanmateix, a Vilanova, el cognom és la part específica del genèric *font* des del segle XVI.

Soles, cal [ˈkaʎ ˈsoʎes]

A l'avinguda de Catalunya, entre cal Correu i cal «Cisco» la Carme. Fa molts anys, venien espardenyes i en comercialitzaven fora vila.

Solsida i Pedra, la

«hereditatem [...] dictam la Solsida [?] y Pedra [...] ab lo torrent delles Valls hi ab lo torrent della Dubia» i «dictam la Solisda [*sic* per *Solsida*] y Pedra» (*Capb.* 1553, p. 24 i 32); «per una eretat dita la Solcida y Pedra» (*Capb.* 1572).

Solvi

«Agustinus Solvi» (MN 1658, s. f., 3.10.1689).

Somera

«Josep Casadó dit Sumera» (Lleves 1793).

Sord

V. **Pep S.*

«Soria»

«Josefina Soria Ruiz de Luna» (Padró 1930).

sort

V. *Alzina*, *Gros, *Murtera, *Orenga, *Rigolf.

Sort de la Torreta, la

«Pieza de tierra en el mismo termino y partida llamada “Sort de la Torreta” [...] almendros y viña» (*Apèndix* 1919).

Sorts, les

[te'sòrs]

Partida de terra, planera, amb garrofers, olivers, ametllers i botjar, a l'extrem sud-est del terme, entre la carretera general de Mont-roig i la que puja al poble. La limiten la Guinardera, les Mugues i la Borja, i el terme de Mont-roig. S'hi forma el barranc de les Sorts. Els documents l'anomenen moltes vegades. Però *Capb.* 1553 diu que la partida de les Sorts toca al *pont de Pedra*, que entenem que és el *pont de Cal Jandó*, i això fa pensar en unes altres Sorts, pròxima a la vila, que també toquen al camí del Camp.

«Les sorts de la Plana» (Estimes 1491); «sortem terre sitam [...] in parte dicta a les Sorts», «troseum terræ [...] in parte voccata á les Sorts [...] ex una cum itinere quo itur ad Campum ex alia cum ponte de pedra dicti loci ex alia cum torrente de la Dubia» i «sortem terre vinea plantatam [...] in parte dicta a las Sorts [...] cum torrente de la Dubia [...] et itinere quo itur al Camp» (*Capb.* 1553, p. 9, 23 i 24); «a la partida de les Sorts [...] ab la serra Cavalla» (MN 1692, 22.1.1725); «La mitad de la sort de la partida de les Sorts» (*Test.* 1787, p. 354, any 1813).

Sorts, el barranc de les

[to ßa'raŋ de te'sòrs]

És insignificant. Es forma a l'extrem SE de les Sorts i de seguida travessa la carretera de Mont-roig i s'endinsa en aquell terme veí.

«Sotelo»

V. *«*Calvo S.*».

Tabac, la cova del

[ʦa 'kɔve ðeʃ ta'βako]

En una petita cinglera del vessant de sol ixent del Mont-redon, a la vora i al NE del Panxot. És una de les coves més grans del terme. A l'interior, s'eixampla fins a uns 6 m, i té una alçària de 4 m. La profunditat total és d'uns 15 m. La humitat hi forma estalactites. Es diu, sense convenciment, que s'aprofitava la cova per fer contraban de tabac; però, si del llarg estudi dedicat a «Tabac» a l'*OnCat*, ens fixem en el que diu al vol. VII, p. 201, que l'etimologia del nom de diverses localitats antigues de la Noguera i Segrià no té res a veure «amb l'arabisme *tabac* 'paneret', 'covenet' [...] i així s'hauria pogut sostenir, imaginant que des de la noció de 'covenet' s'havia passat a 'cova, balma' [...] *tabac* en aquest sentit de 'paner' és un mot exclusiu del català de València». També hi ha un gran espai dedicat a l'entrada «Tabac» al DECat, VIII, 173b33 i s., on se'l fa equivalent a 'panereta', de l'àr. *tabaq*, 'plata, safata'. Es pot afirmar, doncs, que ens trobem davant d'una tautologia: cova del tabac = cova de la cova.

Tallada, la

«La eretat dita la tallada d'en Marco del Torrent» (Estimes 1569).

Tallada, la roca

«in partita vulgariter dicta lo forn del Planas [...] a solis ocasu cum itinere que puja a les vinnes de les Fonts ab aquilone ab la roca tallada» (MN 1658, f. 671r-671v, 17.11.1690); «portell de la Llana y de alli tira [...] la roca Tallada fins a la porta nomenada de la Dubia» i «seguint la roca Tallada fins a la punta de la Gralleta» (*Capb.* 1756, la rocalia del terme, 13.3.1758).

Tallades, la font de les

«La font de les Taiades» (Paga. 1500).

Tallades, el mas de les

«Lo mas de les Tallades» (Paga. 1500); «La part albaga de la masia de les Tallades» (Vàlues 1561, f. 18v).

Taller, cal

[ʦaʦ ta'ʎe]

Al carrer de Balmes, entre cal Cristòfol i ca la Bleda.

Taller, la cova del

[ʦa 'kɔve ðeʃ ta'ʎe]

Vora el Tossal de l'Heura, és una cavitat petita, en un vessant rocós. Els de cal Taller tenien terra en aquest sector, pròxim a la vila, al cantó SO.

Taller, les crestes de Cal [ʔes 'krɛstɛz de 'kaʔ ta'ʎɛ]

Unes roques que hi ha en una petita cinglera del Tossal de l'Heura.

Talons, cal ['kaʔ ta'ʎɔns]

Al carrer del Castell, entre cal Jandó i ca l'«Alino». Fa cantonada. Podeu veure també l'apartat «La instrucció i la música» a la introducció, quant als músics d'aquesta casa.

«Pedro Sabaté (á) Talons» (*Apeo* 1851); «Sabaté Talons» (Exp. 1856).

Tamarit, l'hort de

«Lort de Tamarit» (Vàlues 1561, f. 10v).

El cognom va ser a Colldejou (Jassans, p. 144) entre 1316 i 1414.

Tancat, l'hort [ʔɔr taŋ'kaʔ]

És un bancal que hi ha per darrere de la Cooperativa, amb accés des del carrer Nou.

Targa

«Joanot Tarto» (*Fog. 1553*); «Pau Targa» (MN 1658, f. 34).

Encara que *Fog. 1553* digui «Tarto» l'hem inclòs a *Targa* perquèensem que «Tarto» va obeir a un error d'escrivà o a una dificultat de lectura del manuscrit. També l'anota Jové (p. 469) a Mont-roig, on havia estat part específica del genèric *mas* al segle XIX.

Taronger, l'hort del

«Lort del Taronger» (Paga. 1500); «Lort del taronge que son den Francesch» (Paga. 1532).

Tarragona, el camí de

«parte dicta Rocals [...] cum itinere generali Tarrachone» (*Capb.* 1553, p. 14).

Tarragonella [taraɣo'neʎɛ]

Són uns petits conreus d'ametllers i avellaners que es troben al barranquet de Tarragonella. Una part és boscosa. Segons l'últim document, és equivalent al *Colomer*.

«Lo tros de Tarragonella» (Comptes 1570); «per una eretat posehex dita Tarragonella» (*Capb.* 1572); «pieza de tierra situada en este termino y partida Planàs, Tarragonella o Colomé» (*Apèndix* 1917).

Tarragonella, el barranquet de [t̪o βaraŋ'kɛd de tarayo'neʎɛ]

Es forma a les Fonts, pren una direcció cap al sud, travessa el camí de Colldejou i, quan és al Colomer, enllaça amb el barranc de les Valls, molt a la vora de la vila.

«Des del barranquet de Tarragonella» (Lligallo 1716); «Es travessa el barranquet de Tarragonella» (*Guia*, p. 217, a poca distància de la vila).

Tarragonella, la font de

«La font de Taragonella» (Paga. 1500); «La font de la Tarragonella» (Paga. 1532).

Només aquest document de 1532 introdueix el substantiu amb l'article definitiu; en cap dels altres casos, no hi ha article.

Tarragonella, la séquia

«cum sequia teregonel» (Rendes 1514).

Tartana

«Viuda Marina Arbós Tartana» (*Apeo* 1851).

Interpretem que *Tartana* era el renom.

taverna, la

«la taverna j fleca del Prat Dip pa vi j oli juntament» (MN 1658, f. 27 [arrendament]; [el 20.1.1673, f. 292, és arrendada a Domingo Cerici]; l'arrendatari (Joan Sabater) ha de tenir a la botiga «tot genero de carneria [...] tindra proveida la villa so es la taverna pa vi j oli j en la tenda en tenir abadejo, sardines, tabaco, aiguardent, coto de blens, paper, agulles, tiretes, arros, pebre j qualsevol altra marqueria [...] ha de tenir vi blanc a les festes de Nadal cap de any j les festes dels [?]]» (MN 1658, f. 522-522v, 18.10.1682).

Cad. 1736 diu que la tenda, la fleca i la taverna produeixen cada any 500 rals d'ardit.

Tegell

Padró 1888 anota el cognom tres vegades de primer. A Mont-roig (Jové, p. 470) hi ha constància del cognom entre 1402 i 1506. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) entre 1710 i 1945, i el cognom va quedar per designador d'una casa.

Teix

V. *Clot del T.*, **Fornet del T.*

Teixell

Padró 1930 inscriu el cognom sis vegades, quatre de primer i dues de segon.

Teixidor, cal

[ˈkaʎ teʝiˈðo]

Fa cantonada amb dos carrers tots dos anomenats *de Santa Marina*, un dels quals no té sortida. Al costat de ca l'Anton Marco. El renom, a Mont-roig (Jové, p. 471), és anotat un sol cop el 1546. A Colldejou (Jassans, p. 144) el substantiu només és documentat com a cognom, entre 1300 i 1389.

«Josep Rovira dit lo Teixido pages» (MN 1658, f. 337, any 1675); «Josephus Rovira alias Teixidor agricultor» (MN 1658, f. 541v-542r, 20.9.1683); «Joan Rovira dit lo Teixido» (MN 1658, f. 281r, 24.8.1692); «Juan Ventura (a) Teixidó» (Fundació 1846, any 1850).

Teixidor, la caseta de Cal

[ʦa kaˈzete ðe ˈkaʎ teʝiˈðo]

N'hi ha dues: una a l'Obaga i una altra a la Maçona.

Teixidoret

«José Arbós Teixidoret» (*Apeo* 1851).

Teresa de l'Anton, el clot de Ca la

«es fa cap damunt el clot de Cà la Teresa de l'Anton» (*Guia*, p. 209, pujant a la Cabrafiga).

Teresa Poma, la caseta de la

[ʦa kaˈzete ðe ʦa ˈtreze ˈpome]

La caseta és al Maset. La Teresa Poma vivia a cal Gaig.

terme

V. *Gavadà.

Terme

V. *Creu del T*.

Termes

V. *Quatre T*.

Terra Blanca

V. *Collet de la T. B.*

terrat

V. *Comú.

Terrers

Estatuts 1888 anota el cognom (grafiat *Terrés*) una vegada de segon.

Terres Blancs

[ˈtɛrɛz ˈbɫaŋs]

Partida de terra a la vora dreta de la part alta del barranc de l'Aguiler, amb avellaners i ametllers, on abans hi havia vinya. Per un extrem, la travessa el barranquet de la Cova Roja, que desemboca al barranc del Coll Roig. Limita amb les Pedrisses, les Marrades, les Freixes, el Mas d'en Xeco, el Mas d'en Castell, Sant Miquel i l'Aguiler. La terra és de panal, blanquinosa. Molta part és mig abandonada.

«Pieza de tierra [...] en la partida Terres blanchs, viña» i «Partida Terres Blancs de viña» (*Apeo* 1851); «La partida dels terres Blanchs» (*Test.* 1847, p. 98, 6 agost 1855); «Una pieza de tierra partida Terres Blanch» (*Apèndix* 1924-1925).

Terres Blancs, el coll de

[tə ˈkɔɫ ðe ˈtɛrɛz ˈbɫaŋs]

Un tossalet (388 m d'alt) entre la partida del mateix nom i Sant Miquel, al sud.

Terres Blancs, els pouets de

[təs puˈwɛdz de ˈtɛrɛz ˈbɫaŋs]

N'hi ha dos, a poca distància l'un de l'altre, a la partida que els dóna nom, al nord de la caseta de Ca la Martina.

Terres Blancs, el torrent de

[tə toˈrɛn de ˈtɛrɛz ˈbɫaŋs]

Es forma a la partida de l'Aguiler i s'uneix amb el barranc de l'Aguiler.

«Tèsio», cal

[ˈkaɫ ˈtɛzjo]

Deu ser una afèresi d'un antropònim castellà que no sabem identificar. La casa fa cantonada al carrer Major i un carreró que arriba a la plaça del Forn. És al costat de ca l'Anton Gran. No queda ningú d'aquesta família al poble.

«Tèsio», el claper de Cal

V. *Borja, el claper de la*.

Teuler, el forn

[tə ˈforn tɛwˈɫɛ]

Forn d'obra, a la cruïlla de la carretera de Santa Marina i el camí de Colldejou, entre el barranc de la Dòvia i el final del barranquet de Tarragonella, a pocs metres al NE del poble. S'hi fabricaven teules i diverses altres peces d'obra. Fins a l'any 1932 va estar en actiu. És el que *Guia*, p. 158, anomena «del Tona».

Tir

V. *Coma el T*.

Tir, cal [ˈkaɫ ˈtir]

Entre el carrer del Portal i el de les Escoles, entre cal Sebastià i ca l'Anton Mauri.

«Maria Sabaté (a) Tir» (Fundació 1846, any 1850); «Antonio Sabaté Tirt» (Exp. 1856).

«Tiro», cal [ˈkaɫ tiˈriro]

Vivien al carrer de les Muralles, darrere l'església, al costat de cal Mugues. És paraula sense significat aparent i amb ressò castellanitzant.

Tivissa [tiˈvise]

Terme veí, al cantó de ponent, amb la serra de Llaberia. La línia fronterera va des del terme de Colldejou fins al de Vandellòs, vorejant el racó de la Dòvia fins poc abans d'arribar al Coll Roig. Per carretera, l'accés és pel coll de Fatxes. Correspon a la comarca de la Ribera d'Ebre.

«parte dicta lo cami de Marça [...] ex duabus partibus cum termino Tivicie» (*Capb.* 1553, p. 15).

Tivissa, el camí de

«cum itinere generali de Tivice» (Rendes 1514); «in parte dicta lo obrador del oli [...] cum itinere generali Tivicie», «al coll de Pebrell [...] cum itinere generali quo itur ad villam tivicie» i «los Solans [...] cum itinere generalj de Teviça [...] cum los Bassots» (*Capb.* 1553, p. 4, 12 i 28).

Tivissa, la carretera de [ˈta kareˈtere ðe tiˈvise]

És una manera preferent d'anomenar la *del Coll de Fatxes*, a partir de l'ermita de Santa Marina.

Tocavent

«cum domo Joannis Tocavent» (Rendes 1514); «Aularia Totavent» (*Fog.* 1553); «Miquel Tocavent» (MN 1595; MN 1611, 30 juliol 1629; Clavari 1560, any 1637, i *Estimes* 1622).

No hi ha dubte que la síl·laba *-ca-* del manuscrit de 1553 va ser confosa indegudament per una *-ta-*. El mateix cognom s'ha trobat a Mont-roig a la mateixa època (Jové, p. 475).

Toixó, la cova del [ˈta ˈkove ðeɫ tojˈfo]

És una cavitat petita, mig oculta pels arbusts, al peu de la Planeta, pròxima a la vora dreta del camí de l'Aufinac.

toll

V. *Creveta, Duro, Piqueta, Savinosa, Tosques.*

Toll de l'Olleta, el

[tɔ 'toɫ ðe tɔ'ɫɛtɛ]

Les terres que envolten el toll en reben el nom com si constituïssin una partida de terra.

Toll dels Colomins, el

«Pesa de terra a la partida del Toll del Colomins» (*Repart.* 1763).

Tolls, els

«lo corral de Prades ab los Tolls» (*Estimes* 1491).

El lloc podria estar relacionat amb el barranc dels Tolls de Colldejou (Jassans, p. 146), ja que aquell barranc devia ser cap a la banda del Pla del Mas, que, segons Jassans mateix, entrava poc o molt al terme de Pratdip, per allà al coll del Guix.

Tomaset

A Colldejou (Jassans, p. 146) hi havia *el Tomaset*. Curiosament, era Joan Bargalló el 1945, i al Prat corresponia a Josep Bargalló a mitjan segle XIX, com es veu a l'entrada *Tomaset, cal*.

Tomaset, el barranc de Cal

[tɔ βa'raŋ de 'kaɫ toma'zɛt]

Es forma al terme de Tivissa, creua la partida del Portell del Carreter, s'endinsa a la partida de la Dòvia i s'uneix al barranc de la Dòvia.

Tomaset, cal

['kaɫ toma'zɛt]

Al carrer de Santa Marina, entre una casa de cal Carbonera i una de cal Serafí. Era la casa on hi havia la Germandat de Sant Antoni. Com de costum, cada any, el 17 de gener, se sortia d'aquesta casa en processó, juntament amb la banda de música, i s'anava a missa; s'hi beneïen els animals de llaura i de tir, i coques, i s'hi feien danses. També es parla de *cal «Juanito» Tomaset*, al carrer del Portal, entre cal Crevet i cal Cucuc. Hi ha la torre d'en Capet. Havia estat *cal Pere Espardenyer*.

«Senyal de Josep del Tomaset» (Lligallo 1805); «José Bargalló (á) Tomaset» (*Apeo* 1851); «José Bargalló Tomaset» (*Exp.* 1856).

Tomaset, la caseta de Cal

[tɔ ka'zɛtɛ ðe 'kaɫ toma'zɛt]

A la Cabrafiga.

tomb

V. *Arcs, Craques, Grauet, Serp.*

tomba

V. *Grallera.*

Tona, el forn d'obra del

«Es troba el forn d'obra del Tona» (*Guia*, p. 158, quan s'és a punt d'entrar al poble).

V. t. *Teuler, el forn.*

Toni, cal [ˈkaɫ ˈtɔni]

Fa cantonada al carrer de Santa Marina, al costat de cal Rafel de cal Bater. La gent del poble diu que hi vivia el clergat i s'hi pagava el delme a l'església. Ells mateixos elaboraven el vi i altres derivats. Al voltant de 1914, hi feien vidre: ampolles i altres utensilis. A Collejou (Jassans, p. 146) una casa porta el mateix nom. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 115) el renom s'ha adherit a una caseta. I a Mont-roig (Jové, p. 477) és la part específica de diversos genèrics.

«Pere Juncosa del Toni, fadri» (Rep. 1776); «Senyal de Josep Escoda del Toni» (Lligallo 1805); «José Escoda Toni» (*Apeo* 1851).

Toni, el pouet de Cal [tɔ puˈwed de ˈkaɫ ˈtɔni]

Al Goleró, a la vora dreta del començament del barranc de Santa Marina. Eixut, mig enrunat i dissimulat sota la vegetació.

Toni Vives, cal [ˈkaɫ ˈtɔni ˈvives]

A l'avinguda de Catalunya, entre ca la Maçona i ca l'«Alino». També té entrada pel carrer del Portal. S'hi havia comercialitzat vi. El transportaven en bots, generalment fets de pell de boc.

Toni Vives, el mas del [tɔ ˈmaz deɫ ˈtɔni ˈvives]

A la partida de Santa Marina, vora la carretera que puja a l'ermita, entre el santuari i la urbanització de Santa Marina. Es conserva en bon estat. També se'l coneix per *mas de l'Oriol*.

Tonió, cal [ˈkaɫ ˈtɔniˈo]

Van viure a l'avinguda de Catalunya, en una casa de cal Porxo. Van anar a viure a Cambrils.

«Maria Juncosa (a) Tonió» (Fundació 1846); «José Juncosa Tunió» (*Apeo* 1851); «Juncosa Tonió» (Exp. 1856).

Torner, l'hort d'en

«Lort den Torner» (Vàlues 1561, f. 24).

Tornera, la [ʦa tor'nerɛ]

Partida de terra, amb ametllers, avellaners i bosc. L'envolten les Carabasses, el Cap del Prat, la Font de la Romiga i el Collet de la Seda. Hi ha el barranquet de la Tornera, la cova del Menut i l'avenc de l'Estel.

«Lo tros de la Tornera» (Vàlues 1561, f. 18v); «pesa de terra dita la Tornera j lo clot del Teix» (MN 1658, f. 201v, any 1670); «Pesa de terra y heretat situada en lo terme de la present Vila del Pratedip dita bulgarment enomenada la Tornera» (MN 1692, f. 11, setembre 1698); «Aquella partida llamada la Tornera» (*Test.* 1847, p. 126, 29 juliol 1859).

Tornera, l'avenc de la

V. *Estel, l'avenc de l'.*

Tornera, el camí de la [ʦo ka'mi ðe ʦa tor'nerɛ]

A la part dreta del camí que puja a la Dòvia. Poc abans d'arribar al Bassot, travessa el barranc de la Dòvia i s'endinsa en un bosc. És costerut i fa revolts molt tancats, passa per uns conreus i arriba a la propietat de cal Fenàs.

Tornera, el collet de la [ʦo ko'ʎed de ʦa tor'nerɛ]

A la Tornera, un tossal que mesura uns 588 m d'alt.

Tornera, la rasa de la [ʦa 'razɛ ðe ʦa tor'nerɛ]

Es forma a la Tornera, pren una direcció SO, passa pel Cap del Prat i s'uneix, per la vora esquerra, al barranc de la Dòvia. No és gaire llarga ni gaire desnivellada.

Torrat

«Jaume Rovira Torrat» (Rep. 1769).

S'interpreta *Torrat* com a renom. Modernament, cal Torrat és a Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 161).

Torratxa, la [ʦa to'ratʃɛ]

És entre el barranc del Molí i el de la Vidala, a sol ixent del de la Dòvia, per allí on de la carretera que puja al poble n'arrenca una que baixa a les Planes del Rei. A dalt d'un roquerar, penjada al vessant, hi ha un gran roc, d'uns 55 m de diàme-

tre per 30 m d'alçada. A la part penjada al vessant de la carretera, té una alçada d'uns 40 m. Segons diuen, anys enrere, s'hi practicava escalada. És el nom amb què, l'any 1998, es va batejar la geganta de la vila.

torre

V. *Capet*, *Vila.

Torre

V. *Cova de Ca la T*, *Molí de Ca la T*, *Portal de la T, *Solana de Ca la T*.

Torre, ca la

[ˈka ʎa ˈtoɾe]

Entre el carrer del Castell i el de les Muralles, hi ha una torre de 14,65 m d'alçada. Antigament, va ser torre de defensa del poble. Era de la família Escoda.

«Joan Serda dit de la Torra» i «Joan Scoda dit de la Torre pages» (MN 1692, f. 109 i 141); «Joannes Escoda dit de la Torre» (Doc. 1730); «Senyal de Joan Escoda de la Torre» (Lligallo 1805).

Torre, el carrer de la

«La part de la casa que habiten no es la part que dona al carrer de la Torre» (full solt amb data 29 desembre 1811, arxivat a MN 1692).

Torre, el corral de Ca la

[ʎo koˈraʎ de ˈka ʎa ˈtoɾe]

A la Dòvia, gairebé al capdamunt del racó, a poca distància al sud de la fonteta Blanca, a la part de ponent d'una carrerada utilitzada per abeurar a l'esmentada fonteta i anar a la cova Gran. Tenia una cabuda per a cent cinquanta caps. La meitat era coberta. Està derruït.

Torre, la cova de Ca la

[ʎa ˈkove ðe ˈka ʎa ˈtoɾe]

És una balma, a la vora dreta del barranc de la Dòvia, a la Cova d'en Bargalló, a poca distància de la carretera de Mont-roig. És molt concorreguda pels pastors per la seva gran capacitat, de cap a 8 m de llargària i 6 m de profunditat, i per l'accés fàcil des del barranc.

Torre, la masada de Ca la

[ʎa maˈzaðe ðe ˈka ʎa ˈtoɾe]

Era al molí de Ca la Torre.

Torre, el molí de Ca la

[ʎo moˈʎi ðe ˈka ʎa ˈtoɾe]

Molí fariner, a la vora dreta del barranc de la Dòvia, a ponent de la carretereta que baixa cap a les Planes del Rei. És un conjunt d'edificacions, a les Planes. Una casa de planta baixa, amb forn per a fer-hi pa, i pis. L'edifici ha estat restaurat. A poca

distància, el magatzem del gra, l'era de batre, la bassa de l'aigua per al molí. L'any 1931 encara molia. Actualment, està deteriorat. Hi ha un picador.

Torre, el pati de Ca la [ˈto 'pati ðe 'ka ʎa 'toɾe]
Al carrer del Castell, entre cal «Garrido» i cal Bartomeu.

Torre, el portal de la

«dins dit loch al portal de la Torre» (*Capb.* 1572).

Torre, el portell de Ca la

V. *Grauets, el portell dels.*

Torredamer

Padró 1888 inscriu *Torredemé* un cop de primer cognom. Jové (p. 479) troba *Torredemer* el 1765 a Mont-roig.

torrent

V. *Creveta*, **Fonts d'en Rufes*, *Güena*, *Prat, *Pratdip, *Solana*, *Terres Blancs*, *Vinyassa.

Torrent¹

V. **Horta del T. de la Dòvia*, **Marco del T.*

Torrent²

«cum domo Joannis Torrent» (*Capb.* 1553, p. 17); «Manuel Vidal Torrent» (Exp. 1856).

Torrent, del

«Pere Marco del Torent» (*Fog.* 1497); «Pere Marquo del Torrent» (Censal 1509); «Johan Marco del Torent» (Paga. 1541); «La eretat dita la tallada d'en Marco del Torrent» (Estimes 1569); «Quod ego Jacobus Marcho del Torrent, termini del Pratdip» (Creació 1571b).

Torrent de la Dòvia, el

«hortum [...] in parte dicta del Torrent de la Dubia [...] cum torrente de la Dubia [...] cum sequia molendini» i «hereditatem terre campe [...] in parte dicta al Torrent de la Dubia [...] cum les Roques del Puig et cum torrente de la Dubia» (*Capb.* 1553, p. 9 i 17); «a la partida dita lo torrent de la Dubia» (*Capb.* 1572).

Torrent de Pebrell, el

«in parte dicta lo Torrent de Pebrell» (Rendes 1514); «in parte dicta lo torrent de Pebrell [...] cum torrente de Pebrell» (*Capb.* 1553, p. 6); «a la partida dita lo torrent del Pebrell» (*Capb.* 1572).

El document de 1572 fa precedir el nom per la contracció *del*.

Torrent de Rifà, la plana del

«in locus que dicitur Plana d'en Rifà, quam est inter locum de Cambrils et colle Balagarii, quam nobilis G. d'Entença, vocat terminum dez Prat Dip» (*Cartas*, II, p. 720, començament del segle XIV, potser any 1302); «per totam planam a Torrente de Rifà non transgrediendo torrentem» i «et omnia eorum animale armenta et bestiarum grossa et minuta [...] alia pascere et adquare per totam dictam planam ultra dictum torrentem de Rifà» (Sent. 1437).

El torrent és als termes de Vilanova d'Escornalbou i de Mont-roig. Passa a una bona distància a sol ixent del terme de Pratedip. La plana va donar lloc a un plet entre l'Església tarraconense i el senyor d'Entença. Segurament que va quedar al terme de Mont-roig i que els pastors del Prat n'arrendaven algun bocí per anar-hi a pasturar.

Torres, les [tes 'tores]

Són unes torres de conducció elèctrica, al davant del poble, a l'extrem de la cinglera de la Cabrafiga, a dalt d'un gran turó.

Torreta

V. **Sort de la T.*

Torreta, la

«a la partida delles Fonts en [?] sol daval della Toreta» (MN 1658, f. 471v, 28.10.1680).

Torreta, de la

«Juan Rovira menor de la Torreta» (*Cad.* 1736); «Josep Escoda de la Torreta» (Comptes 1760); «la casa llamada de la Torreta» (*Test.* 1847, p. 2, 23 febrer 1847).

Torreta, el carrer de la

«lo carrer publich qui baixa de la plasa a la Torreta» (MN 1692, f. 183, 11.10.1696); «ab lo carrer que va a la Torreta» (MN 1692, f. 268, 28.2.1700); «in vico dicto lo carrer de la Torreta» (MN 1692, f. 400, 24.3.1715); «Sive patium sitam intra locum de Pratedip in vico dicto de la Torreta» (MN 1692, f. 520, 10 setembre 1732).

Torroner, cal [ˈkaʎ toroˈne]

Al carrer Major, entre cal «Quico» el Trumfo i cal «Cisquet» Fosser. Van anar a viure fora vila. També hi ha *cal* «Ricardo» *Torroner*, al carrer Major, al costat de cal «Quico» el Trumfo; els d'aquesta casa van anar a viure a Cambrils.

«Pere Sabaté - Torroner» (Repart. 1763); «Joan Sabaté, dit Torróné» (Lligallo 1805); «Antonio Sabaté Torróné» (*Apeo* 1851).

Tortosa, can [ˈkan torˈtoze]

Al carrer de les Escoles, entre cal Poma i ca l'Ignasi. És l'únic cas de «can» en lloc de «cal». D'ençà que un nouvingut va escriure «can» al nom de la façana, aquesta manera de dir s'ha divulgat. El cognom *Tortosa* és anotat a Mont-roig el 1405 (Jové, p. 481).

«De la Vila del Pratedip dit del Tortosa» (MN 1692, f. 8r, 9.3.1695); «José Marco (a) Tortosa» (Fundació 1846); «Viuda de José Marco Tortosa» (*Apeo* 1851); «Marcó [*sic*] Vidal, Joan (a) el Tortosa [...] carrer de l'Hospital, núm. 22» (*Repressió*, p. 224).

Tortosa, la caseta de Cal [ˈta kaˈzete ðe ˈkaʎ torˈtoze]

N'hi ha tres: a Sant Miquel, al Planàs i a la Cabrafiga.

Tortosa, la rasa del [ˈta ˈraze ðeʎ torˈtoze]

Neix a l'Aufinac, i baixa paral·lela i pròxima al terme de Mont-roig. S'ajunta amb el barranc del Mas de l'Escoda. Plegats de seguida entren al terme de Mont-roig, on se'ls coneix per *barranc de la Palma Negra*.

Tosques, les [ˈtes ˈtoskes]

Partida de terra, per sota d'allà on el barranc de Santa Marina rep el del Barranquilló i s'enllaça amb el barranc de la Dòvia. Hi ha abundància de pedra tosca.

«lort de les Moreres que esta damunt les Tosques prop la Farga» (*Censals* s/d).

Tosques, el toll de les [ˈto ˈtoʎ ðe ˈtes ˈtoskes]

En el punt on el barranc de Santa Marina es troba amb el de la Dòvia. S'omple quan el de la Dòvia baixa amb força.

tossal

V. *Peresó, *Roques.

Tossal de l'Heura, el [to to'saɫ de 'tɛwɾɛ]

Partida de terra a l'ESE i a poca distància de la vila, centrada per un turó que s'enlaira fins a la vora de 360 m. Limita amb la Coma el Tir, la Vinyeta, el Corxé, el Mas d'en Vernet, amb la carretera de Santa Marina i el barranc de la Nevera. Arran d'un incendi, de l'abril de 1993, ja no hi ha l'heura.

«Tosal del Heura» (*Arrend.* 1805).

Tracte

V. *Joan del T.*

Tramús, cal ['kaɫ tra'mus]

A la plaça de l'Església. Fa cantonada al carrer del Castell. Un Tramús va ser secretari de l'Ajuntament.

Tres Quarts, els [tos 'tres 'kwars]

Partida de terra també coneguda senzillament per *els Quarts*, amb il·lustració abundant antiga. Hi ha alguns hortets, a la vora dreta del barranc de la Dòvia, a poca distància al NNO del poble. Queda per sota de la partida del Cap del Prat. La limiten l'Olivar i la Sajola; a l'altra banda de barranc té la Boella i el Planàs. La travessa la pista forestal que puja al racó de la Dòvia.

«una heretat dit los tres cuarts» (Estimes 1600, any 1653).

tros

V. *Grec, *Pedra, *Valls.

Trosset, el

«Por una pieza de tierra [...] en la partida del Troset [...] sembradura [...] almendros [...] y viña» (*Apeo* 1851).

Trossos, els [tos 'troʒos]

No se'n parla gaire. És un pla bastant gran, amb diversos propietaris, cap al coll de la Llena, Mas d'en Porxo i l'Aufinac, travessat el camí de Colldejou. Hi ha ametllers, avellaners, olivers i algun garrofer. No hem vist enlloc que sigui qualificat de partida, però entenem que es pot incloure en aquesta categoria.

Trumfo

V. «*Quico*» *el T.*

Trumfo, cal ['kaɫ 'trumfo]

A les Cases Noves, al costat de ca l'Olla i cal Xinco.

Vidre

V. **Forn del V.*

Vidre, el forn del

«Afronta ab lo carrer qui baixa a la sequia y al forn del vidre» (MN 1692, f. 39v, 17.1.1697); «Una casa dins lo present lloch, afronta en la plasa forn del vidre» (*Cap. Mat.* 1692, 26 juliol 1716); «Pere Martyr Vidal fa contracte de companyia sobre la fabrica del forn de vidre [...] ab Pau Martorell, Joan Boix y Joseph Codina de la vila de Mataro [...] mestres de fer vidre» (MN 1692, f. 490, 17.4.1730); «una fabrica de fer tot genero de vidres ab son casal construhida dins lo lloch del Prasdip ab sos forns emprius y dependents de ella [...] ab lo carre del Pla ab lo cami vehinal que va al moli de farina [...] venda a mon favor [Anton Vidal] feta per Joan Boix» (*Capb.* 1759, 17.1.1763); «Cuarenta y ocho duros que tengo en empenyo en aquel pedazo de viña de Juan Casadó de la fabrica del vidrio en la partida de Santa Marina» (*Test.* 1787, p. 749, any 1839).

Cad. 1736 explica que el forn era propietat de Pere Martí Vidal i que una part de l'any aquesta fabrica queda aturada i per això el producte (a efectes impositius) se'l considera de 300 rals. A Mont-roig (Jové, p. 494) és una casa de l'Hospitalet, a la vora esquerra del riu de Llastres.

Vidrier

«Josepho Salvador vitriario» (MN 1692, f. 94, 2.9.1694); «Juan Vidal Vidrie» (*Cad.* 1767); «Juan Escoda vidrie» (*Rep.* 1769).

Potser a la primera anotació *vitriario* indicava l'ofici; però setanta-cinc anys més tard, *Vidrier* devia expressar el renom.

Vila

V. *Casa de la V., Casa de la V. vella, *Emprius de la V.*

Vila, els comuns de la

«in partita dicta la Masia de Pere Casador vulgariter vocata lo comela della Figuera [...] en lo pla den Roig [...] en los Comuns della villa» (MN 1658, f. 367v).

Vila, la torre de la

«La casa feta que te ab la torre de la vila» (Vàlues 1591, f. 17).

«Vilacelo»

«Jo Geroni Vilacelo fuster habitant en lo Prasdip» (*Cap. Mat.* 1650).

«**Valiente**», **cal** [ˈkaʎ vaˈtjente]

Vivien al carrer del Corxé. Fa anys que van anar a viure al terme de Cambrils.

«José Bargalló (á) Valiente» (Fundació 1846).

vall

V. *Aufinac*, *Dòvia.

Vall, el

«domum [...] cum vico ex alia partibus cum valle» (*Capb.* 1553, p. 37).

És un record del vall que havia protegit la muralla. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 163) hi ha documents del segle XVII que també en parlen.

Vallès [vaˈʎes]

Exp. 1856 anota el cognom una vegada. Padró 1888 l'inscriu una de primer i sis de segon. Padró 1930 l'anota de segon cognom de Dolors Marco. A Mont-roig (Jové, p. 487) el cognom és part específica del genèric *caseta*. A Colldejou (Jassans, p. 150) és decadent; consta en documents de 1835 i 1945, i ha donat nom a una casa.

Valls¹

V. **Coll de les V.*

Valls²

Fog. 1800 anota el cognom sis vegades. Padró 1888 l'inscriu tres cops de segon, i el de 1930, un de segon. El 1846 Pasqual Valls era secretari de l'Ajuntament. A Mont-roig (Jové, p. 487) és anotat diverses vegades entre 1542 i 1860.

Valls, les [tɛz ˈvaʎtʃ]

Es una partida de terra de petita extensió, amb pi blanc i algun conreu, a sol ixent de la carretera, vora el barranc de les Valls.

«Lo tros de les Valls» (Paga. 1500); «Lo tros de les Balls» (Paga. 1590); «En la partida les Valls, sembrada y olivos» (*Apeo* 1851).

Valls, el barranc de les [tɔ βaˈraŋ de tɛz ˈvaʎtʃ]

Es forma entre la Balaguera i el coll de la Llena i pren una direcció EO. Passa entre les Obagues i el Mas d'en Bornou i, quan és al Colomer, rep el barranquet de Tarragonella, passa per sota de la carretera i s'aboca al barranc de la Dòvia, tocant al forn Teuler. S'observarà que la documentació antiga utilitza el genèric «torrent».

«cum torrente de les Valls» (Rendes 1514; Perg. 1552); «in parte dicta lo Coll de la Lena [...] cum torrente de les Valls», «terre troceum dictum la Argila [...] cum

torrente de la Dubia [...] cum torrente de les Valls [...] cum hereditate del Colomer» i «la Solisda [*sic per Solsida*] y Pedra [...] ab lo torrent de les Valls» (*Capb.* 1553, p. 5, 24 i 32).

Valls, el pont de les

[tə 'pɔn de tɛz 'vaɫtʃ]

Permet a la carretera que puja a Santa Marina de travessar el barranc de les Valls, a la vora del poble. És a poca distància abans que aquell barranc arribi a desembocar al de la Dòvia.

Valls, el tros de les

«lo Colomer [...] et cum les rocales Petri Marco [...] et cum troceo de les Valls» (*Capb.* 1553, p. 24).

Vandellòs

[vande'ɫos]

Terme veí, al cantó de ponent, separat del de Pratdip per la mola de la Viuda, la serra de Santa Marina i el riu de Llastres. El coll Roig i el coll Presó faciliten la comunicació.

Vandellòs, el barranc de

«usque ad radicem serræ vocatæ de la Batalla quæ est prope mansum den Marco del torrent deinde sequendo dictum iter usque ad intratam torrentum vocatorum de Valldellos et del Pratdip in pasu qui vocatur pas de Riudellastre de intrando dicto rivo de Riudellastres possent intrare in torrent de Pratdip» (Sent. 1437).

V. t. *Llastres, el riu de.*

Vandellòs, el camí de

[tə ka'mi ðe vande'ɫos]

És un camí de bast. Comença enfront de l'ermita de Santa Marina, puja al coll de Santa Marina, on canvia de terme, i prossegueix fins a la vila de Vandellòs.

«Pesa de terra al camí de Vandellos» (Rep. 1776).

vell

V. **Pratdip a Falset.*

Vell

V. *Ajuntament V; Mas V; *Monte Calvari V; Santa Marina, el camí (V.) de.*

Vell, el cementeri

[tə semen'teri 'veɫ]

L'antic fossar era en una plaça que hi ha davant de l'església. Ara és la plaça de les Escoles.

Vell, el mas

«heretat dita lo mas Vell a la partida del Coll de la Llena» (MN 1692, f. 110, 13.12.1694).

Ventosa, la

[ʎa ven'toze]

Una partida de terra, amb bosc i algun conreu, a l'aiguavessant del barranquet de Tarragonella, entre les Fonts, el Mas d'en Bornou i el comellar d'en Ferrer. S'hi va construir el camp de futbol nou. És un indret on el vent bufa amb violència.

Ventura

[ven'ture]

Exp. 1856 anota el cognom tres vegades; Padró 1888 l'inscriu nou cops de primer; el de 1930, tres de primer i nou de segon, i el de 1955, cinc de segon.

Vernet¹

V. *Corral d'en V., Mas d'en V.*

Vernet²

[ver'net]

A *Fog.* 1800 el cognom és anotat nou vegades. Padró 1888 l'inscriu nou de primer i tretze de segon; el de 1930, vint de primer i vint-i-un de segon, i el de 1955, deu de primer i catorze de segon. A Mont-roig (Jové, p. 492) és un llinatge abundant, documentat a partir del segle XIX. A Collejou és recent, procedent de Remullà, segons Jassans (p. 151). A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) consta l'any 1846 i el 1945 és allí mateix i a l'Arbocet.

«Juan Vernet» (MN 1658, f. 34-34v i 35v, 29.3.1660); «Angella Vernet» (MN 1658, f. 69); «Vda de Jacinto Vernet» (MN 1658, f. 213v, 27.7.1672); «Francisci Vernet» (MN 1692, f. 74, setembre 1693).

Vernet, el mas d'en

[ʎo 'maz dem ver'net]

A la partida del Mas d'en Vernet.

«petiam terræ heremum et boscosam que fuit de manso vulgariter nuncupato lo mas d-en Vernet [...] cum [...] torrente de Prevell» (MN 1692, f. 512, 8.6.1732); «Mas den Bernet» (Exp. 1856).

Vidal¹

V. **Coma d'en V.*

Vidal²

[vi'daʎ]

Fog. 1800 anota el cognom amb tots aquests prenomes: Antoni, Joan Baptista Lluís, Francesc, Josep, Josep Antoni, Manuel i Pere; i també Lúcia i Maria. Padró 1888 l'inscriu quaranta-cinc vegades de primer i cinquanta-tres de segon; el de 1930, sei-

xanta-quatre de primer i cinquanta-quatre de segon, i el de 1955, seixanta de primer i seixanta de segon. És, doncs, un dels cognoms més abundants. Segons *Cad. 1736*, Pere Martí Vidal era el propietari del forn del vidre. Interpretem que *Martín* del mateix *Cad. infra* formava part del prenom compost *Pedro Martín* i que la forma castellanitzada és influïda per l'amanuense. Com que el 1736 encara no s'utilitzava el cognom matern, Martí formava part del prenom compost *Pere Martí* i el cognom de l'individu era *Vidal*. L'any 1917 Agustí Vidal Marco era guarda municipal. A Mont-roig (Jové, p. 493) no és gaire abundant, però hi consta des de 1426. Jassans (p. 151) diu que a Colldejou hi va fer cap des del Prat.

«Joannes Vidal» i «arenden a Juan Vidal mestre de cases frances habitant en lo Pratedip la taverna j fleca j tenda de olli» (MN 1658, f. 411, 15.2.1679, i f. 600v, 6.10.1684); «Babstista Vidal» i «Pere Martyr Vidal fa contracte de companyia sobre la fabrica del forn de vidre [...] ab Pau Martorell, Joan Boix y Joseph Codina de la vila de Mataro [...] mestres de fer vidre» (MN 1692, f. 490, 17.4.1730); «Pedro Martín Vidal» (*Cad. 1736*); «Lluís Vidal» (Repart. 1763); «Anton Vidal mestre vidrié [...] venda a mon favor feta per Joan Boix» (*Capb. 1759*, 17.1.1763).

Vidala, la

[ʎa vi'ðatɛ]

Feminització de l'antropònim *Vidal*. Partida de terra que confronta amb el Cap del Prat, les Carabasses, la Tornera, la Font de la Romiga i el Clot del Teix. La travessa la rasa de la Tornera. Hi ha avellaners i bosc. És al nord de la vila.

«Partida la Vidala, sembradura, olivos y garriga» (*Apeo 1851*); «una pieza de tierra llamada la Vidala» (*Test. 1847*, p. 188, 27 agost 1868).

Vidala, el racó de la

[ʎo ra'ko ðe ʎa vi'ðatɛ]

Tocant al Castellet de les Mugues, allí on comença el barranc de la Vidala.

«3 h. 50. Collet de la Carabassa, entre el recó de la Vidala, a la dreta, i el comellar d'en Ferrer» (*Guia*, p. 216).

Vidala, la rasa de la

[ʎa 'razɛ ðe ʎa vi'ðatɛ]

Es forma a la Vidala, creua la carretera que puja de Mont-roig cap al poble, passa pels Fornets i s'uneix amb el barranc de la Dòvia. És al cantó meridional de la vila, veïna de les Mugues i paral·lela al barranc del Molí, que li queda a ponent. També coneguda per *la rasa del Castellet de les Mugues*.

Vidiella

«Rosa Rom Vidiella» (Padró 1888).

A Mont-roig (Jové, p. 494) és un cognom en decadència; consta en documents des de 1627. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) consta l'any 1778.

Vidre

V. **Forn del V.*

Vidre, el forn del

«Afronta ab lo carrer qui baixa a la sequia y al forn del vidre» (MN 1692, f. 39^v, 17.1.1697); «Una casa dins lo present lloch, afronta en la plasa forn del vidre» (*Cap. Mat.* 1692, 26 juliol 1716); «Pere Martyr Vidal fa contracte de companyia sobre la fabrica del forn de vidre [...] ab Pau Martorell, Joan Boix y Joseph Codina de la vila de Mataro [...] mestres de fer vidre» (MN 1692, f. 490, 17.4.1730); «una fabrica de fer tot genero de vidres ab son casal construhida dins lo lloch del Prasdip ab sos forns emprius y dependents de ella [...] ab lo carre del Pla ab lo cami vehinal que va al moli de farina [...] venda a mon favor [Anton Vidal] feta per Joan Boix» (*Capb.* 1759, 17.1.1763); «Cuarenta y ocho duros que tengo en empenyo en aquel pedazo de viña de Juan Casadó de la fabrica del vidrio en la partida de Santa Marina» (*Test.* 1787, p. 749, any 1839).

Cad. 1736 explica que el forn era propietat de Pere Martí Vidal i que una part de l'any aquesta fabrica queda aturada i per això el producte (a efectes impositius) se'l considera de 300 rals. A Mont-roig (Jové, p. 494) és una casa de l'Hospitalet, a la vora esquerra del riu de Llastres.

Vidrier

«Josepho Salvador vitriario» (MN 1692, f. 94, 2.9.1694); «Juan Vidal Vidrie» (*Cad.* 1767); «Juan Escoda vidrie» (*Rep.* 1769).

Potser a la primera anotació *vitriario* indicava l'ofici; però setanta-cinc anys més tard, *Vidrier* devia expressar el renom.

Vila

V. *Casa de la V., Casa de la V. vella, *Emprius de la V.*

Vila, els comuns de la

«in partita dicta la Masia de Pere Casador vulgariter vocata lo comela della Figuera [...] en lo pla den Roig [...] en los Comuns della villa» (MN 1658, f. 367^v).

Vila, la torre de la

«La casa feta que te ab la torre de la vila» (Vàlues 1591, f. 17).

«Vilacelo»

«Jo Geroni Vilacelo fuster habitant en lo Prasdip» (*Cap. Mat.* 1650).

Vilamajor

«Pedro Vives Vilamajor» (Padró 1888).

Vilanova

«Joan Escoda dit Vilanova» (Lligallo 1805).

Vilanova d'Escornalbou [viʎa'nɔve ðaskornaʎ'βɔw]

Vila veïna, situada al cantó NE. El terme coincideix només en un punt amb el Pratdip, al molló dels Quatre Termes, a la muntanya Blanca. Altrament, entre aquests dos termes s'interposa el de Mont-roig del Camp.

Vilella [vi'ʎeʎe]

Padró 1955 inscriu el cognom dues vegades de primer. A Mont-roig (Jové, p. 498) és anterior, des de 1778; però ara és decadent. A Vilanova d'Escornalbou (Maristany, p. 175) és anotat des de 1665. El 1945 també era a l'Arbocet.

Vinagrera, la rasa de la [ʎa 'raze ðe ʎa vina'ɣrere]

És un afluent del barranc de la Dòvia que s'inicia en una clotadeta que hi ha poc abans d'arribar a la vila per la carretera de Mont-roig. Ramon Amigó, a la p. 62 de *Llenguatge endins: Un recorregut històric pels noms de lloc* (Edicions del Centre de Lectura, Reus, 2000), comenta que el vi que es feia a la Vinagrera del sector de Copons (terme de Reus) no s'havia tornat mai agre i arribava a la conclusió que una confusió fonètica havia fet passar a *vinagrera* allò que originàriament era la *vinagrella* (*Oxalis corniculata*), que és el nom d'una herba que es coneix d'una colla d'altres maneres: agrella, agreta, cucut, pa de pardalet, etc.

vinya

V. *Marquesa.

Vinya Joana, la [ʎa 'viɣne dʒu'ane]

Partida de terra al sud i a no gaire distància de la vila, a ponent del barranc de la Dòvia. Limita amb les Vinyasses, Sant Isidre, Güena i el Marquès. La Creveta queda a l'altra banda del barranc. La travessa una línia de conducció elèctrica. Abans hi havia vinyes, avui és botjar.

«Partida Viña Juana, gariga» (*Apeo* 1851).

Vinyassa, el torrent de la

«in horta Davall [...] cum torrente de la Vinyasa Anthonii Bargallo» (*Capb.* 1553, p. 32).

El fet que el torrent de la Vinyassa sigui d'Antoni Bargalló fa pensar que el nom del torrent s'havia comunicat a una partida de terra; però el document no ho diu d'una manera clara i ens abstenim de donar per segura la nostra sospita.

Vinyasses, les [tez vij'ɲases]

Partida de terra, amb garrofers, abans avellaners, al sud de la vila. Limita amb el barranc de la Dòvia, Sant Isidre, la Vinya Joana i Güena. També té a sol ixent la carretera que puja de Mont-roig. Hi passa una línia de conducció elèctrica. V. t. **Calvari, el*, amb el qual l'hem vista relacionada. El topònim també és a Colldejou (Jassans, p. 153), sense que tingui cap relació amb el del Prat.

«Les Vinyases» (Estimes 1491); «hereditatem terre campe [...] in parte dicta a la Vinyassa [...] cum itinere generali quo itur al Coll de Pebrell ex alia cum torrente de Pebrell» (*Capb.* 1553, p. 14); «Sitam in eodem termino in parte dicta a la Vinassa» (*Capb.* 1553, 14 maig); «la dita heretat dita la Vinyasa q^e esta a la partida de Monti Calvari» i «A la partida dicta la Vinyassa» (MN 1692, f. 183v, 11.10.1696, i f. 116, 12.11.1719); «partida de las Viñases» (Actes 1781).

Vinyasses, els revolts de les [tore'vɔtʒ de tez vij'ɲases]

Els fa la carretera del poble. Tanmateix, molt abans d'haver-hi la carretera, ja s'anomenava, en singular.

«Lo revolt de les vinyases» (Lligallo 1716).

vinyes

V. *Fonts.

Vinyes, les

«in partita vulgo dicta les vines» (MN 1658, f. 627v, 26.11.1684); «arribant al cap de les serres de les Vinyes» (MN 1692); «una vinya a la partida de les Vinyes» (*Cad.* 1835).

Era anomenada així tota la planura del davant de l'ermita de Santa Marina, on hi ha el mas d'en Xeco i el d'en Sabater, i els voltants, per l'extensió de vinya que hi havia, fins que amb la fil·loxera va desaparèixer.

Vinyes, la serra de les

«partida dels Solans [...] a tremuntana arribant dalt a la serra de les vinyes» (MN 1658, f. 394, any 1678); «in partita dicta dels Solans [...] cum terris Jacobi Cilici [...] arribant al cap de la serra de les Vinyes [...] Josepho Rovira dels masos de Sta Marina» (MN 1692, f. 123v, 8.3.1693); «La serra de les vinyes» (Lligallo 1750).

Vinyeta, la [ʦa vij'ɲetɛ]

Partida de terra immediata a ponent del poble, amb avellaners, ametllers i arbres fruiters. La limiten el Corxé, el Tossal de l'Heura, la Coma i el Barranquilló.

«vulgariter dicta la Vinneta» (MN 1658, f. 547, 26.12.1683); «Heretat a la partida dels Solans dita la Vineta» (*Cap. Mat.* 1692, any 1703); «Partida la Viñeta, regadio y sembradura» (*Apeo* 1851).

Viola, ca la ['ka ʦa vi'ɔtɛ]

Al carrer de Balmes, vora la plaça de l'Església, i al costat de cal Salvet. També es parla de *cal Domingo de ca la Viola*, al raval de les Cases Noves. Fa cantonada a tres carrers, al costat de cal Fideu i cal «Benardo». Quan el Domingo es va casar, va anar a viure en aquesta casa. I s'anomena igualment *cal Jesús de ca la Viola*, una casa que és per sota de la Cooperativa, en un carrer que no té sortida, amb entrada per l'avinguda de Catalunya. El Jesús també és conegut per *Jesús de Santa Marina*, ja que ell i la família hi van fer d'ermitans diversos anys.

«Escribá Marlés, Joan (a) *el Viola*» (*Repressió*, p. 223).

Viola, la caseta de Ca la [ʦa ka'zete ðe 'ka ʦa vi'ɔtɛ]
A Sant Miquel.**Viu**

Padró 1930 inscriu el cognom una vegada de primer i quatre de segon.

Viuda, la

«Na Casadora la viuda» i «Rovira la viuda» (*Fog.* 1497).

Ca la Viuda ara és una casa de Remullà (terme de Vandellòs).

Viuda, el coll de la [ʦo 'kɔʎ ðe ʦa 'viwðɛ]

A la partió amb el terme de Vandellòs, a ponent de l'ermita de Santa Marina, vora la mola de la Viuda. És un tossal que mesura 593 m d'alt. El nom l'ha heretat d'una casa important de Remullà (terme de Vandellòs).

Viuda, la mola de la [ʦa 'mɔtɛ ðe ʦa 'viwðɛ]

Un altre nom de *la mola de Remullà*.

«la llarga mola de la Viuda o de Remullar (589 m.) mostra la seva cinglera com a trontollada» (*Guia*, p. 224).

Viudes, ca les [ˈka tɛz ˈviwðes]

Al Raval, entre cal Martí i ca l'Anton del Mas d'en Bisbe. Hi vivien dues dones viudes.

Vives¹

V. *Pere V.*, *Ramon V.*, *Toni V.*

Vives² [ˈvives]

Fog. 1800 inscriu el cognom cinc vegades. Padró 1888 l'inscriu tretze cops de primer i tres de segon; el de 1930, vint-i-sis de primer i vint de segon, i el de 1955, trenta-quatre de primer i catorze de segon.

Voltes, el corredor de les

«carrer publich qui va al forn [...] en lo coredor delles Voltes» (MN 1658, f. 487, 24.5.1681).

Xeco¹

V. *Mas d'en X.*

Xeco²

«Senyal de Francisco Rovira del Checo de Pere Rovira Queco» i «Juan Rovira Checo» (*Apeo* 1851); «José Ferre Rey Xeco» (Exp. 1856).

La documentació barreja «Xeco» amb «Queco», referint-se a la mateixa persona. El mas, que conserva viu el nom, confirma que és correcta la forma «Xeco».

Xeco, el mas d'en [to ˈmaz deɲ ˈtʃeko]

Masada a la partida a la qual dóna nom, vora la carretera del Coll de Fatxes, no gaire lluny al NO de l'ermita de Santa Marina. Segons consta inscrit a l'arcada d'entrada principal, fou construïda l'any 1781. Té teulada a diferents vessants, i les entrades es troben en diferents llocs del mas. Anys enrere, hi vivien tres famílies. Ara gairebé és derruïda. A la finca hi havia, entre altres arbres, avellaners i ametllers. La malesa ha ocupat una bona part del conreu. La resta és pinar.

«Mas de Checo» (Exp. 1856); «Es travessa el barranc de Santa Marina i es deixa [...] un camí que [...] va al mas del Xeco» (*Guia*, p. 159).

Xenca, cal [ˈkaɫ ˈtʃɛŋkɛ]

A l'avinguda de Catalunya. És un altre nom de ca l'«*Esmeralda*», entre cal Mar-lès i cal Gaig. Els de cal Xenca anaven a Reus amb una tartana a portar gent. Sor-

tien de bon matí i no tornaven fins al vespre. Pels anys quaranta del segle xx, van tenir el telèfon del poble, tenien botiga i venien joguines.

Xenca, el molí de Cal [ˈto moˈti ðe ˈkaɫ ˈtʃɛŋkɛ]

Molí fariner, a la partida de la Creveta, a la vora esquerra del barranc de la Dòvia, a una parell de quilòmetres de la vila, davant per davant d'on desemboca el torrent de la Creveta. Hi havien viscut unes famílies. Es conserva la part que n'havia estat estatge. Deu ser el que Morera, p. 430, al pla de la vila, indica amb el núm. 16, com a «Molí de farina (Creuete)», al sud i a una certa distància del molí de la Farga.

Xenca, el pati de Cal [ˈto ˈpati ðe ˈkaɫ ˈtʃɛŋkɛ]

A l'entrada del poble, fent cantonada a l'avinguda de Catalunya. Al davant dels rentadors. Està derruït. Fa uns quants anys s'hi va instal·lar la farmàcia.

Ximarret, cal [ˈkaɫ tʃimaˈrɛt]

Fa cantonada al carrer Nou i a l'avinguda de Catalunya. Al costat de ca l'Estanc. Es diu que l'afectat pel renom, quan era jove i mentre passava els comptes, deia: «per si m'erro».

Ximarret, la caseta de Cal [ˈta kaˈzɛtɐ ðe ˈkaɫ tʃimaˈrɛt]

Al Comú.

Ximet, cal [ˈkaɫ tʃiˈmɛt]

És equivalent a *Quimet*, hipocorístic de *Joaquim*. Al carrer del Corxé. Fa cantonada, al costat d'una casa de cal Nen. Abans era *cal* «Cándido». El renom també va existir a Mont-roig (Jové, p. 505) l'any 1839.

Ximet, la caseta de Cal [ˈta kaˈzɛtɐ ðe ˈkaɫ tʃiˈmɛt]

Al Mas Vell.

Xinco, cal [ˈkaɫ ˈtʃiŋko]

Al Raval, al costat de cal Trumfo, tocant a cal Jaume Marco.

«Francisco Rovira dit Xinco» (*Test.* 1787, p. 518-519, any 1823); «José Marco chinco» (*Exp.* 1856).

Xinco, la caseta de Cal [ˈta kaˈzɛtɐ ðe ˈkaɫ ˈtʃiŋko]

N'hi ha tres: al Mas d'en Vernet, a les Obagues i al Borboll.

«**Xirico**», **cal** [ˈkaɫ tʃiˈriko]

Al carrer Major, al costat de cal Cupet i d'una casa de cal Repau. Castellanitza-
ció de «Xeric», equivalent a 'xiscle' o 'crit dels pollets'.

«Senyal de Francisco Rovira Xirico» (Lligallo 1716).

«**Xirico**», **la caseta de Cal** [ʔa kaˈzete ðe ˈkaɫ tʃiˈriko]

És a la Cabrafiga.

«**Xirico**», **la cova d'en** [ʔa ˈkove ðen tʃiˈriko]

En un vessant del sud-est del puig de la Cabrafiga, a la vora de la canal Ampla. L'entrada és petita i mig tapada per la malesa. La sala que hi ha a l'interior és si fa no fa arrodonida. La pedra hi té unes tonalitats verdoses i blavenques. Hi ha una surgència d'aigua que la gent dels voltants aprofitava per omplir els cànirs.

Xitxa, el mas de la [ʔo ˈmaz de ʔa ˈtʃitʃe]

V. *Ciseta, el mas de Cal*.

Xiulet, cal [ˈkaɫ tʃiwˈtɛt]

L'individu que va donar nom a la casa era petit i vivia al costat de les Escaletes. Potser era un eufemisme en substitució de 'canya' (canya xiula) si a més de petit hagués estat secardí.

Xoles, la cova d'en [ʔa ˈkove ðen ˈtʃotes]

També l'anota Jassans, a Colldejou (p. 154), referint-se al mateix lloc, com a equivalent a la *cova de Masmonet*, on (p. 107) en fa la descripció.

V. t. *Blai, la cova del*.

Xolladet

«Pau Arbós Xolladet» (Repart. 1741).

Xollat, cal [ˈkaɫ tʃoˈɫat]

Al carrer de les Escoles, entre ca l'Ignasi i cal Manescal. Es diu que s'hi esquilaven els animals, però no n'hi ha proves.

«Josep Castellví del Pere Xollat» (Lligallo 1716); «Pere Arbós dit Xollat» (Mat. 1759, f. 3, 30 octubre 1760); «Juan Arbós Xollat» (Rep. 1769); «Josefa Arbós (a) Chollat» (Fundació 1846).

Xollat, la caseta de Cal [ʔa kaˈzete ðe ˈkaɫ tʃoˈɫat]

N'hi ha dues: al Pla del Jull i a l'Hortal.

Xuts, els [ʦos 'tʃuts]

Sobrenom que els del poble donen a la gent de Mont-roig i tenen una dita que fa: «Santa Marina no permeteu / que els de Mont-roig, / que són uns xuts, / si ens prenen les Planes, / estem perduts».

Zenon

V. *Jaume Z.*

Zenon, cal ['kaʦ se'non]

Al carrer del Portal, al costat de ca la Cecília i de la Casa de la Vila vella. També dóna al carrer de les Escoles. L'any 1906 hi havia un cafè. Posteriorment, es va convertir en una sala de ball. També en diuen *cal Jaume Zenon*.

Zenon, la caseta de Cal [ʦa ka'zete ðe 'kaʦ se'non]

A la Dòvia.

«entre la caseta del Sanç i la del Senon» (*Guia*, p. 192, vora la font de la Romiga).

Zenon, la drecera de Cal [ʦa ðre'sere ðe 'kaʦ se'non]

Parteix del camí de la Forestal i va a trobar el camí de la Dòvia.

Apèndixs

Els noms caiguts en desús van precedits d'un asterisc.

I. PARTIDES DE TERRA

*Abellar, Aguilèr, Aladerns, Anxera, Arenes, Arrabassades, Aulinac, *Auriola, Avencs, Balaguera, *Bancal, *Barranc, *Barranc de Pebrell, Barranquilló, *Bassots, Boella, Borboll, Borja, Bosc Negre, *Bosquet, Brancana, Brolls, Cabrafiga, *Calvari, *Camí de la Farga, *Camí de Marçà, *Camí Nou, Camp d'en Bosc, *Canal, Canaleta, Cap del Prat, Carabasses, Cavall Bernat, *Claudella, *Clot, Clot del Teix, Coixac, Coll d'en Gros, Coll de la Llena, Coll de Pebrell, Coll Roig, *Collet, Collet de la Seda, Collet de la Terra Blanca, Colomer, Coma, *Coma d'en Vidal, Coma el Tir, Comellar d'en Ferrer, *Comellar de la Figuera, *Comellar del Grau, *Corral del «Diego», Corxé, Costa, Costes, Costes de la Roca de Migdia, *Cova, Cova d'en Bargalló, *Cova d'en Roig, Cova de Ca la Torre, Cova de Cal Marian, *Cova de la Moneda, Cova del Cisa, Cova Negra, Cova Roja, Creveta, *Cucota, *Damunt del Palmar Negre, *Davall Casa, *Davant del Cap del Pont, *Dellà del Barranc, Dòvia, Duera, *Emprius de la Vila, *Envers Colldejou, Farga, Fondo de la Fonteta Blanca, *Font d'en Bargalló, Font de les Benes, Font de la Romiga, Font del Carrabiner, Font del Gat, Fontanelles, Fonts, *Forn d'en Reig, *Forn del Planàs, *Forn dels Plans, *Fornet del Guix, *Fornet del Teix, Fornets, *Forns, Freginals, Freixes, Goleró, Grau, Grauet, *Guardieta, Güena, Guillemí, Guinardera, Guixeres, *Hort del Canyar, *Horta d'Amunt, *Horta d'Avall, *Horta Darrere lo Molí Fariner, *Horta del Molí, *Horta del Pont, *Horta del Torrent de la Dòvia, Hortals, *Hortins, *Joc de la Pilota, *Joncs, *Llepassa, Maçona, *Madruguera, Maneu, Marquès, Marrades, *Mas, Mas d'en Bisbe, Mas d'en Bornou, Mas d'en Castell, Mas d'en Gallard, Mas d'en Marco, *Mas d'en Meix, Mas d'en Pellisser, Mas d'en Pinyol, Mas d'en Porxo,

Mas d'en Sabater, Mas d'en Sanador, Mas d'en Vernet, Mas d'en Xeco, Mas de Monet, Mas Vell, Maset, *Masia de Pere Casador, *Masos de Santa Marina, Meners, *Mitjans, *Molassa, Moles, Molí de Ca la Torre, *Mollons, *Monte Calvari Vell, *Montmaneu, Muges, *Murtera, Nevera de Cal Capet, Obaga dels Avencs, Obagues, *Obrador de l'Oli, Olivar, *Oriola, Ortiguer, *Ortigues, «Pantano», Panxot, *Pas, Paumelles, *Pebrell, *Pedrafità, Perdigotes, *Perelló, Piqueta, *Pirineus, *Pla d'en Roig, Pla de l'Avenc, Pla de la Serena, Pla del Jull, *Pla del Mas, Plana, Planàs, *Planelles, Planells, Planes, Planeta, Plans, *Plans d'Aiats, *Plans del Coll de la Llena, Pletassa, Ponça, *Pont, Porta de la Dòvia, *Portal de la Torre, Portell del Carreter, *Prat, Presó, Puig, *Puigdecorbs, Quarts, Quebrà, *Raudela, *Rocals, *Roger, *Rojals, Sajola, Salt, Sant Isidre, Sant Miquel, Santa Marina, Savinosa, *Serra Mitjana, *Sitjar, *Sitrada, *Sòl de les Serres, Solà de la Cova de l'Estaló, Solà del Portell de Madrocs, Solana de Ca la Torre, Solana de les Perdigotes, Solans, *Sort de la Torreta, Sorts, Tarragonella, Terres Blancs, *Toll dels Colomins, Tornera, *Torrent de la Dòvia, *Torrent de Pebrell, Tosques, Tossal de l'Heura, Tres Quarts, *Trosset, Trossos, Valls, Ventosa, Vidala, Vinya Joana, Vinyasses, *Vinyes, Vinyeta.

II. COGNOMS

Abelló, *Albi, *Aleu, *Altés, *Alzina, *Andreu, *Anglès, *Anguera, *Aragonès, *Arbec, Arboç, Armengol, *Arquer, Badia, *Balaguer, *Barceló, Bargalló, *Bargallo, *«Barrionuevo», *Barrufet, Bartomeu, *Barulló, *Bas, *Batlle, Benavent, *Benet, *Besora, *Bofarull, *Bogunyà, *Boix, *Bonamic, *Bonaventura, *Bonet, *Boquer, *Boquera, *Borja, *Bornou, Borràs, *Borrell, *Bosc, *Bret, *«Caballero», *Cabot, Cabrer, Caçador, *Calbet, *Callau, *Calvo, *Camps, *Canalda, *Capella, *Capons, *Carbotera, *Carcassona, *Carreter, Casanoves, Castellnou, Castellví, *Català, Cavaller, Cedó, *Cilici, Cirici, *Clausell, *Climent, *Codina, *Cogul, Coll, *Colom, *«Comandino», *Comelles, *Corall, *Crivillé, *Crusat, *Cubells, Cugat, *Daminor, *«Delvalle», *Diago, *Dipans, *Dolcet, Domènec, *Drago, *Elies, *Escardívol, *Escat, Escoda, Escrivà, *«Escrivano», Espelta, *Espluga, Estalella, *Esteve, *Estrada, *«Expósito», *Fabra, *Falguera, *Farguer, *«Fernández», *Ferran, *Ferrando, Ferrer, Figueres, *«Florence», Folc, *Font, *Forcada, Fortuny, *Franquès, *Galfasó, Gallard, *«Galón», *Garcés, *«Garrido», *Garriga, *Gavaldà, *Genovent, *Gil, *Gili, *Giminells, *Giol, *Gomis, «González», *Gracia, *Gran, *Guardiola, *Guinyo, *«Heler», «Hernández», *Homdedéu, *Homs, *«Ibáñez», *«Inglés», *Isard, *Jardí, *Jené, *Joansalvi, *Juiot, Juncosa, *«Labra», *«Lacueva», «Lahuerta», *«Lara», *Llaberia, *Lleó, *Llorenç, *«Lucena», *«Madicos», *Maimó, *Mallenga, *Marc, Marco, Margalef, Marlès, *Marquès, *«Marquez», *Martí, *«Martínez», *Martorell, *Messeguer, Mestre, *Mestres, *«Millán», *Miralles, *Miret, *«Molluna», *«Mondieta», *Moner, *Monet, *Montagut, *Montana, *Morell, *Mormiac, *Mounar, Muntaner,

*«Muñoz», *Mur, Navarro, *Nebot, Nolla, *Oliva, *Oller, *Oriol, *Osset, *«Padilla», *Pagès, *«Palacios», *Palau, *Pallarès, Pallerola, *Palomera, Parreu, *Pastor, *«Pedemonte», *Pedret, *Pedrola, *Peguer, *Pegueroles, *Peirí, *Peisaroya, *Pelegrina, *Pellejà, *Pena, *Pentinat, *«Peñas», *Peralta, «Pérez», *Pinyol, *Planes, Poc, *Poca, *Poll, *Pomers, *Ponç, *«Poyo», *Preixens, *Puig, *Pujals, *Pujol, *Represa, *Reverter, *Riba, *Riber, *Riera, *Rigolf, *Ripoll, *Roca, *Rocamora, *Roer, Rofes, *Roig, *Rollan, *Rom, *Rosers, *Rosic, Rovira, *«Royo», *Rufes, *«Ruiz», *«Ruiz de Luna», Sabater, *Sala, *Saladié, *Salella, *«Saludado», *Salvador, *Salzenc, «Sánchez», *«Sancho», Sans, *Santgenís, *«Santos», *Sardà, *Sardí, Sastre, *Savall, *Savina, *Senes, *Serilla, *Serra, *Serrador, *Serres, *«Sevillano», *Silvestre, *Simó, *Simon, *Sofia, *Soler, *Solvi, *«Soria», *Targa, *Tegell, *Teixell, *Terrers, *Tocavent, *Torner, *Torredamer, *Torrent, *«Valiente», Vallès, *Valls, Ventura, Vernet, Vidal, *Vidiella, *«Vilacelo», *Vilamajor, Vilella, *Viu, Vives.

III. RENOMS

Exclosos els que consten formant part de noms de casa. *V. ca (i variants) i d'altres genèrics.*

*Aguantaparets, *Aiguardent, *Antona, *Anxera, *Artiller, *Badejo, *Badia, *Barbera, *Barceló, *Bassa, *Bisbe, *Boquera, *Cagahòsties, *Camell, *Camisot, *Càndia, *Cantons, *Cap del Carrer, *Capsa, *Castell, *Còdol, *Coixet, *Coll, *Creu, *Dragó, *Duro, *Era, *«Ermitaño», *Escalaeta, *Escaletes, *Escolà, *Espardenyeret, *Espelta, *Estaca, *Esteve, *Fadri, *Feliu, *Feló, *Ferreret, *Forn, *Fortuny, *Franc, *Franciscona, *Frare, *Freixos, *Fusteret, *Gall, *Gallard, *Guarda, *Hospital, *Hospitaler, *Hostal, Jep, Jesús de Santa Marina, Joan del Forn, *Joan del Tracte, *Jordi, *Llena, *Llopeta, *Llorenç, «Malandando», Maleneta, *Maria la Séquia, *Marquet, *Mas, *Mas de la Costa, *Masabra, *Maseta, *Mateu, *Menut, *Mestret, *Miquel, *Molet, *Molí, *Moliner, *Montagut, *Mora, *Mosseta, *Nello, *Paciència, *«Padre», *«Panchón», *Panissot, *«Pantaleón», *Paradís, *Parra, *Parreu, *Pastor, *Patrau, *Pau, *Pep Fuster, *Pep Sord, *Perdiu, *Perdut, *«Perrucho», *Pesat, *Picardies, *Pinyol, *Pla, *Plaça, *Placeta, *Plana, *Pobre, *Portal, *Porxo, *Quicot, *Racó, *Rafel, *Rasona, *Requena, *Romegosa, *Ros, *Rosset, *Rota, *Sagristà, Santa Marina, *Sastre, *Séquia, *Sòl del Carrer, *Somera, *Tartana, *Teixidoret, *Torrat, *Torrent, *Torreta, *Úrsula, *Vidrier, *Vilanova, *Viuda, *Xeco, *Xolladet, Xuts.

IV. LLOCS D'ANOMENADA

abeurador, Ajuntament, Bossarreres, Brisa, camp de futbol, Casa de la Vila, Casalot, castell, *Cau, cementeri, Codines, Comuns, consultori, Cooperativa, Co-

vetes, *Escrivania, església, Farga, farmàcia, Fondet, *Fossar, *Guardieta, *Hospital, Lloranques, *Mollons, *Muralla, Nevera, Pedrisses, Quatre Cantons, Rescloses, Revoltes, *Séquia, Sindicat, *taverna.

V. PECES, TROSSOS I HERETATS

*Argila, *Artiga, *Bancal, *Bancalet, *Caffat, *Clotalló, *Forat Micó, *el tros del Grec, *el tros de la Pedra, Picalquer, *Solana, *Solsida i Pedra, *Tallada, *el tros de les Valls.

VI. POBLACIONS VEÏNES

Colldejou, Llaberia, Mont-roig, Tivissa, Vandellòs, Vilanova d'Escornalbou.

TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA

Títols publicats

- 1 Ramon AMIGÓ, *Siurana de Prades* (1995)
- 2 Cosme AGUILÓ, *La toponímia de la costa de Lluçmajor* (1996)
- 3 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Poboleda* (1998)
- 4 Josep RECASENS, *Blancafert, a partir dels noms passats i presents* (2000)
- 5 Jaume SABATÉ, *Onomàstica del poble i terme de la Vilella Alta* (2000)
- 6 Ramon AMIGÓ i Ramon PERE, *L'Albi i els seus noms* (2001)
- 7 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Colldejou* (2003)
- 8 Dolors CABRÉ i Josep VECIANA, *Onomàstica del terme municipal dels Garidells* (2003)
- 9 Ramon PERE, *Recull de noms de lloc i de persona de Vilanova de Prades* (2004)
- 10 Montserrat CAILÀ i Jean-Paul ESCUDERO, *Història dels noms de Reiners. Les arrels d'un poble del Vallespir* (2005)
- 11 Eugeni PEREA, *Onomàstica de Riudoms* (2006)
- 12 Ramon PERE, *Els noms del Vilosell i el seu terme municipal* (2006)
- 13 Albert TURULL, *La toponímia de les comarques de ponent. Un assaig d'interpretació tipològica* (2007)
- 14 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Duesaigües i el seu terme* (2008)
- 15 Ramon AMIGÓ, *Onomàstica del terme municipal de Constantí* (2008)
- 16 Josep MORAN, *Característiques del nom propi: Estudi d'interpretació lingüística* (2009)
- 17 Fèlix BRUGUERA, *Recull de noms d'Osor* (2010)
- 18 Josep M. COLL i Ramon AMIGÓ, *Onomàstica del terme municipal de Pratdip* (2010)

9 788499 650142